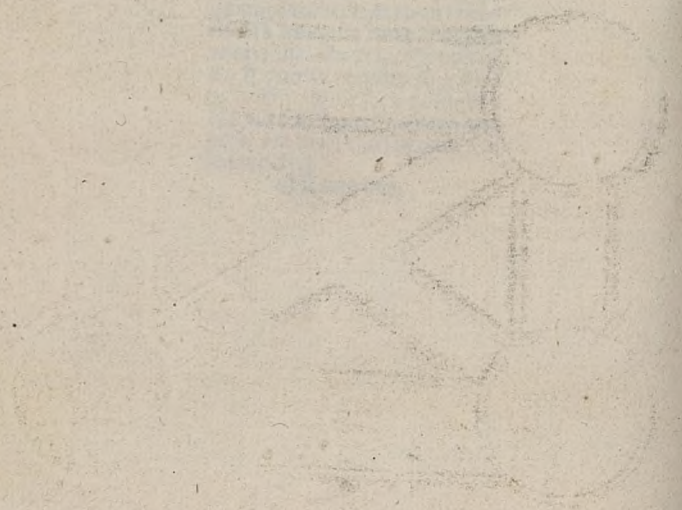
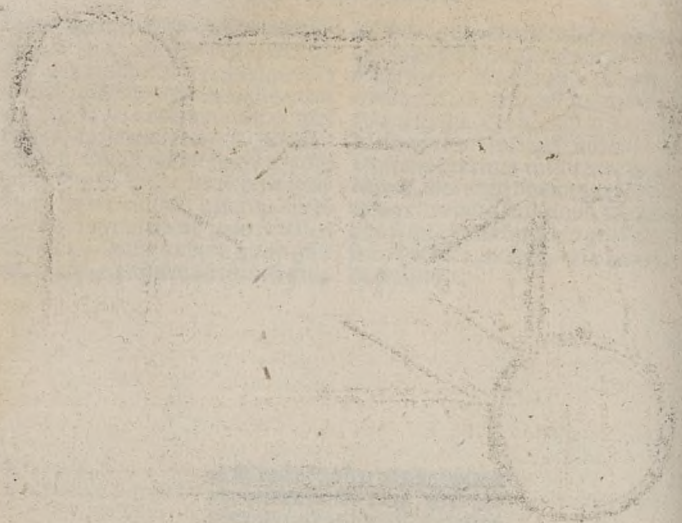

(5.)

Hain 15443

Modocus Badus ascensus! Augleberto et Sodefrido de marnes vi
 ris optimis et librariis diligenteris, amicisq; precipuis salutē pluri
 mā. Tametsi viri integerrimi vestram in primendiis libris diligentia stu
 ditiosissimo cuiq; deosculandā venerandāq; complurib; de causis mortales
 fateantur oēs ea tñ ratione preter ceteros istius artis studiosos obseruā
 di cōprobamini q nō ludicra, aut vana, aut delictiosius ac lubricis duz ta
 paraurib; acōmodata in lucē proditis. s; ea precipue que ad bonos mo
 res, laudata instituta ac honestā vitā cōferunt q plurimū. Qualia vt ce
 cerra raceā) sunt Aristotelis facile principis ethica, que pridē a vobis ter
 sissime impressa. nūc (viri accepimus) cū doctissimū atq; argutissimū viri ma
 gistri Petri tatereti explanatonib; cōimprimenda cōstituitis. Ad quā
 tē quātū classicis nostris valem; vos cohortamur. imo (si fas est) pēlim;
 Nō ei dicto op^o est que sit Aristotelis. cū in omni tñ in morali pbia aucto
 ritas. Nec quēq; later q̄ta sit i esusmōi reb;. Tateretini experientia q̄p
 pe cuius ingenij acumen, et doctrine integritas toti. Parisiorū gymnasio iā
 pridē sūt notissimī. Vobis aut hinc ortū est ei; opus haud mediocre desit
 deritū q; sane bonā partē his diebus perlegimus. in qua quidē parte que
 prima miremur haud facile dixerimus. Nā presententiarū pondera, ex
 planationis diligentia, textus, Aristotelici annexionē, operis ab aucto
 re ipso castigatiōez, etiam seriei ex actā rationē demirari liceat. Singul
 ei questionib; binas annotationes et singulas cūlusionē subijxit. Ac
 cedet pterea (vt certo scimus) vestra in imprimēdo solita accuratio atq; vi
 gilentia, quibus de causis opus ipm q plurimis eaz et gratū, vobis etiā
 lucrosū fore nichil moramur. Quid ei optatius aut cōmodius diuini ver
 bi declamatoribus et hone vite p̄dicatorib; cōtingere possit, ac ethicorū.
 Aristotelis cū tā p spicua moralis questionū decisioe declaratio. De q̄
 si quod sentimus dicē licet, eā opinionē habem;. vt circa factas litteras
 nichil ad populū eruditū, moresq; dirigēdos secundus aut accōmoda
 tius excogitari queat. Pergite itq; viri de bonis morib; q optie meriti et
 tatereti lucubrationes, qles eas ac ipso artifice suscipietis q p̄mū et q̄cor
 rectissimas imprimite. Ascensijq; vestri amicā nō aspernimini sententiam
 hec sunt que vos monuisse volumus. Valere viri optimi. Baptissime
 Parisijs ad idus martis, anni huius. M.C.C.C. .xvii

Etiusdem ascensij tetrastichon.

Quisquis aristotelis moralia dogmata querit
 Nollet sed obscuro pectore lucis eget.
 Ad tateretina curret properare lucernam
 Et sibi phoebeā noxat adesse facem

Elegia exhortetiva in qua moralis philosophia
universos adolentes virosq; iam etate maturos
ad sui imitationē adhortans introducitur.

Qu isquis ad empyreos tendis migrare triumphos
Lunctaq; perpenis acta librare mod. s.
Quisquis corporeos fixo vis limite sensus
Comprimere: et recto flectere calle vias
Huc celerem conferre gradum securus anhe'ea
Contemnas varie numina ceca dee.
Bella cruenta geram: virtutis et omnia vallo:
Constringam. procul hinc torpa libido vale.
Re dubites boream: gelidos septemq; triones
Tarbasa felici fidere tuta veham.
Alia nimis fugere. mediumq; tenere docebo
Sunt eteniz certis cuncta regenda modis
Si tenebras refugis longa caligine mersus.
Excitens tenebras sidera lucis agam.
Lux micat hec per quam tut² quicunq; viator
Pergit: et ad superos euolat inde choros
Hec lux philosophis oliz gratissima clavis
Fulsit: ad yma ruunt lux quibus n² deest
Eya magnanimi iuvenes hanc querite lucem
Et veteres umbras pellite q̄so pcul.
Pegaseos latices dabit hec sitientib²: et qui
Esuriunt: succus nutriet ambrosius.

Libri primus Ethicorum

Questiones peritiles magistri Petri tatereti super sex libros ethicorum Aristotelis cum in textu eundem aristoteli nouiter copulate; ac per eundem cum summa diligentia castigata.

Circa libros ethicorum aristoteli. mouet talis questio. utrum virtutes morales sint voluntate vel appetitu scilicet Aristoteles. Et primo quod voluntas est delectatio ad bonum igitur non indiget habitu inclinante ad illud bonum. Et arguitur secundo sic. voluntas est libera igitur se potest delectare ad agendum quod ipsa non debet poni aliis habitibus ad ipsam determinandam. In oppositum autem quod voluntas habet operationes suas in sua potestate et illimitata et indeterminata ad illas operationes. igitur indiget habitu determinante ipsam ad sic agendum. Pro solutione huius questionis

Sciendum est primo quod

bonum simpliciter potest capidupliciter vno modo videlicet igitur bonum apparet et scilicet est quod verum bonum et tunc dico quod non potest intelligi quod voluntas determinetur ad bonum simpliciter et ad obiectum quod ipsa non potest vel aliquid bonum apparet cum potentia non possit aliquid nisi in eo saluetur ratio sui obiecti si modo voluntas esset determinata ad bonum simpliciter sequeretur quod non posset peccare quod non posset nisi in verum bonum Alio modo accipitur bonum simpliciter pro bono inueneriali id est pro bono quod est eorum bonum et bonum apparet et tunc dico quod scilicet contra loquentes tale bonum est obiectum appetitus qui

quod appetit appetit sub ratione boni ne verum siue apparentis. Et per hoc soluitur primum argumentum. Nam voluntas non est determinata ad bonum simpliciter id est ad verum bonum licet sit forte determinata ad bonum quod est eorum ad verum bonum et ad bonum apparet. Et tunc autem voluntas possit fieri illud quod nulla non boni appetit dubium est iter doctores

Sciendum est secundo quod nichil operari laudabiliter vel vituperabiliter nisi habeat operationes suas in sua potestate. ex quo sequitur quod in actibus agentia naturalia non dicuntur agere laudabiliter vel vituperabiliter. Et si quis dicat quod scilicet appetitus sensitivus et etiam scilicet intellectus homo non dicere operari neque laudabiliter neque vituperabiliter cum omnia illa videantur esse agentia naturalia. Rursus quod ista non sunt pura agentia naturalia sed sunt habitus imperio voluntatis. Et contra libere a parte voluntatis diffinitur et liberitas a parte voluntatis diffinitur si liberitas ponere est ei diffinitio sicut diffinitio et scilicet hoc operari laudabiliter vel vituperabiliter. Et scilicet hoc potest habere habitus inclinantes ad sic agendum. Et si dicat si voluntas et intellectu ponere est habitus scilicet quod non est potestate perfecte quod non potest se determinare ad suas operationes nisi medianter suis habitibus. Rursus quod non ponitur propter hoc scilicet ponitur propter illimitationem quod arguitur per rationes in actibus non ut necio requirit ad hoc quod tales potestie exeant in actum quod voluntas sine habitu potest se determinare ad sic agendum tamen ex actione sua acquirit sibi habitum quod delectatur et inclinatur eadem sic agendum. Tamen est aduerendum quod in hoc est appetitus sensitivus quod se inclinatur ad opus prout dictum est recte rationis ita quod non possemus recte operari scilicet illud dictum est nisi cum tedio et labore nilipsum suum adquirem habitus aliquem nobis et prout potest solui scilicet argu-

Liber primus

tum ex quo ponit. Conclusio rationalis ant. An cognitio ista? finis? homi-
virtutes morales ponit de sunt i. vlti necessaria. vñ sicut sagittaretur n. re-
tate licet i appetitib? sicut inue-
niant habit? inclinat ad opatões
conformes recte rationi.

Queritur secundo vtrum

de virtutib? sit scia. Et arguit pmo q
ñ qz d sola conclusio hñt scia s3 vir-
tes nñ sūt conclusiões igr. Secdo sic sci-
etia ē eoz q sūt sp vñ iplib? s3 virtutes
ñ sūt iplib? qz hōes vt iplibus sunt
mali. In oppositū ē aristoteles in
textu p. c. uti solutione

Sciendum est primo q

de oī illo qd h3 aliquā diffinitionē et
passionē pōt hñt scia s3 vir? h3 pas-
sionē et diffinitionē. An virtus ē qhñ
tē pñt et ei? op? bonū reddit. An
diffinitio facit scire rē scd3 noticiā i
pplerā et ē mediū ad sciēdum rē se-
cūdi noticiā pplerā. Vir? etiā h3 pas-
siones sc3 ēē circa difficulta ēē mode-
ratis passionib? gvidet q de virtutib?
possit hñt scia tāq suple de scibili
remoto. nā d sola conclusio habet sci-
etia tāq de scibili ppiq de q alias i
artib? vñt ē. Et p hoc soluit pñm
argumētū et ē secundū. An qñ dñ q
scia ē eoz q sūt sp id ē ē d conclusio ne-
cessario q qñcūqz format sp est vñ
aduerte et q vir? dñ hñt cās deter-
minat q sūt rō seu intellect? distin-
guēs iter bonū et malū voluntas eli-
ciens bonū et fugiens malū et assue-
factio in bonis operibus.

Sciendum est secundum q

scia de virtutib? ē necessaria hominib?
nō qd ē necessaria simpliciter. sic q hō nō
possit ēē vivere sine ipsa: sed ē ne-
cessaria scd3 qd pura ad acqrdū fi-
i ē debitū homini qui est ipsa felicitas
que pñt in opatione pfecta hois
i. in visione dei et ei? dilectione. in q
autem principaliter dicit q in vo-
litione. licet aliqui oppositum tene

ant. An cognitio ista? finis? homi-
necessaria. vñ sicut sagittaretur n. re-
ete sagittaret ad signū nisi cogno-
sceret signū. ita hō nō recte tēdet ad
finē nisi recte cognoscat finē Item
virtutes et sūt necessarie hōi quo ad
ei? pfectionē. hō ei nō dñ pfect? nisi
hñt subiectionē virtutibus pñt ad
ad rōz et hoc fit p virtutes. dices si-
ne virtutib? hō bñ pōt opari. nā ad
bñ opandū sufficit rōq distiguit iter
bonū et malū et sp ad optia de pñt
et voluntas pñt elice bonū et fugē malū
et executio pōt ēē p mēbra igr. Vir?
q i hōie pñt rōz ē habit? sicut in
q i plurimū inclinat in pñm mlti? q
recta rō dicitur pñt qd ē mlti? dñ
facile opari scd3 q recta rō dicitur et
oīno tediōsū et displicēs nisi pñt
tudine acqñtus fuerit habit? virtus
sua moderat ad pñtū scilicet i
clinas ad pcepta rōis Et ex oibus
istis ponit Conclusio respōsalis. de
virtutib? moralib? quas pauci hoies
possunt hñt scia qd vera scia. q conclusio relin-
quitur pbata in pmo notabili.

Omnis ars et omnis do-

ctrina similiter autem et a-
ctus et electio bonum quod
dā appetere videtur. Jōq
bñ enū ciauerūt bonū quod
omnia appetunt etc.

Verit? tertio circa primā ppō
nē libri ethicorum verū ut vñ
puta oia bonū ap petūt. Arguitur
prio q nō qz malum tñ appetit bo-
nū cū sit ei? Priū igr. Arguit secū-
do iterficiētes se nō appetūt bonū.
Itē appetit? Priū ipia terūt igr nō
terūt abo i bonū In oppositū ē aris-
toteles i textu. p cuius solutione.

Sciendum est primo q

Ethicorum

duplex ē bonū. scilicet verū bonū et bonū
apparens. An vērū bonū ē qd ī se hz
rōez boni vt x̄tutes scie. q̄ h̄nt in se
rōnē biōita q̄ n̄nt appeti pp se vt ly
pp dicit circūstātiā finis iactē vlti-
mi. Aliū ē bonū apparēs qd n̄ hz in
se rōez boni apparētū tñ h̄re rōnez
boni vt fornicari et alia h̄mōi vicia.
Tūcōf q̄ ibi capif bonū ī sua ḡnali
tate vt se extēdit ad verū bonū et ad
bonū apparēs. Et adūte q̄ dīa ē īf
istis ppōes oīa appetūt bonū et bo-
num oīa appetūt. Hā appetūt facit
terminū sequētē appellare suā. ppā
rōez hz a pte aī facit appellare iūaz
ppriā rōez sub dīstīctiōe ad oēz aliā
īd dicit aliqd vna ē vā et reliq̄ falsa
puta ista oīa appetūt bonū qz sens⁹
est oīa appetūt bonū sub rōne boni-
tatis. Dicit ē qz ista ē f̄la bonū oīa
appetūt. qz nullū bonū ē qd oīa ap-
petāt et dicit istā esse verā oīa bonū
appetūt. qz ly bonū īppōnit cōruse
tñ ppter ly oīa. Est tñ aduertēdū q̄
dicit aliqui q̄ est aliquid bonū qd
oīa appetūt scz de⁹. deus enim priō
appetit se. qz diligit se et etia vt etia
rōe appetūt illū bonū. qz īmediate
ordinat ad ip̄m deū et pp̄ ip̄z facta
sunt. Sed alia nō vtentia rōne appe-
tunt deū nō tñ vt illud adipiscāf. hz
qz appetūt suā ppriā pfectionē vel
qz ordinant ad illa q̄ deū appetūt

Sciendum est secundo q̄
duplex ē appetit⁹ de q̄bus in p̄mo
philosoz sufficiēs tractat. An est ad-
uertēdū q̄ volūtas aī actū volūtat⁹
appetit naturalit appetit bonū. ī
clinat ad bonū h̄z actū suū actualit
tēdit in bonū et hoc nō ē incōueniens.
Est vltēr⁹ aduertēdū q̄ ī malo duo
sunt aduertēda sen malū p̄ capi du-
p̄lī. Ano nō p̄o signūcatō mate-
riali et sic ē ip̄m subiectū ten res ha-
bens maliciā vt h̄o et sic nō est dubiū

qui malū appetat bonū. Alio modo
capif. p̄ligto formalit putat maliciā
q̄ nō ē nisi carētia bonitatis vt recti-
tudinis q̄ deberet in esse actui et sic
malū nō appetit bonū qz nichil ē. et
p hoc soluit p̄mū argumētū malū
et bonū p̄ sigto formali opponūtur
p̄riuatē. Alteri⁹ ē aduertēdū q̄ h̄o
ī anxietate possit⁹ appetit ab ea libe-
rari et ita appetit bonū. Et videt q̄
ab ea nō p̄t liberari nisi p̄ interfecti-
onē iūp̄i⁹. id est gl̄it se ip̄m interficere
An appetit p̄riō bonū īmediate rōe
erronea illū qd est simplr malū ap-
paret sibi bonū. id h̄nt sicut bonū et malū
materi ali. hz sub rōe boni. Et p hoc
soluit scd̄z argumētū. Est vltēr⁹ ad-
uertēdū q̄ appetit⁹ p̄riū appetūt p̄ria
h̄z h̄ p̄ria q̄ se h̄nt sicut bonū et malū
h̄z h̄n alta p̄rietate vt ignis appetit
moueri sursum et aqua deorsū. Et p
hoc soluit terciū argumētū. Et qd
b⁹ oib⁹ sequitur Conclusio responsa-
salis. Oīa bonū appetunt licet mul-
ti malum appetant.

Unusq̄sq̄ autē iudicat be-
ne que cognoscit et quoz ē
bonnus iudex. scdm̄ ergo
vnus quodq̄ bñ iudicat in
vnoquoq̄ erudit⁹ similiter
ante qui circa oīa eruditus
ē. Idcirco pollice nō ē pro-
prius auditor iuuenis. In-
erptus ei ē eozū quisecūq̄
vitam siunta ctuū. etc.

Veritur quarto verū sciētia mo-
ralis sit vtilis iuuenib⁹. Et af-
p̄riō q̄ sic. qz iuuenes p̄ciūt ī aliis
sciētis speculabilib⁹. igit in illa af-
secundo ite. dicit enim Aristoteles
q. iiii

doctoꝝ. An dictu eliod? cōformis ad
aristotele i textu q̄ritia sūt g̃sa hoĩz
aliq̄ sūt q̄p sē facienda intelligūt? i in
telligēda p̄ficiūt? i isti sunt optimi.
Alii sūt q̄p sē n̄ intelligūt faciēda. s̃
intelligētib? obediūt? i isti sunt boni
Alii sūt q̄p necp sē intelligūt faciēda
nec intelligēti obediūt? i isti sūt mali
affecti? i penit? iutiles. et ex istis se
quūt aliq̄ ppōes. p̄tia. iuuenes nō
sūt p̄bi auditores h? scie pp hoc q̄n
sūt exp̄ti de actib? h̄ianis. Sc̄da p
pō. iuuenes sūt bñ p̄donet ad h̄ndā
aliquā credulitatē s̃ his q̄ i ista scia
tractat p̄ auctoritatē doctoꝝ. Tercia
ppō. iuuenes n̄ sūt p̄p̄ii auditores
h? scie q̄ ad exercēdū act? virtuosos
nisi cōcurrēte correctōe parētuz vel
mgfoꝝ. Ex q̄ sequit q̄ isti xp̄stus sub
debito regimine sūt vtilēs auditores
resh? icie. S̃ dubit est vtz p̄uetti
sūt sufficētes auditores h? icie. p̄do
? declaratōe ē aduertēdū q̄ tripli
ces iuueniū p̄uetti qdā sūt depraua
ti iudiciū? i deprauatē volūtātē iusti
n̄ sūt vtilēs auditores h? icie. tñ isti
potēte fieri vtilēs pp hoc q̄ tadē vi
tā suā cōg̃scit turpe ēē? i vitupabili
iō ad alios act? sē dirigēt nisi oīno
sint deprauati. i isti vocant ad aris
totele iuuenes nō etate s̃ x̄ute. q̄
n̄ sūt morib? p̄uetti s̃ iuuenes. alii
sūt h̄p̄tes firmā volūtātē bñ agēdis
i ogib? x̄tuois affueti et isti sūt pu
tiles auditores h? icie? i isti sūt q̄ p̄i
cipia sine formidie acceprabūt. alii
sūt q̄ h̄nt rectū iudiciū rois? i bonaz
volūtātē alii tñ supatā et trepidatē
ex̄p̄etib? p̄ssionū tñ sūt et viles
qz h̄ ipet? p̄ssionū nō possint refrē
nare. tñ p̄ hac scia? istis sufficienter
p̄t̄t ponere. p̄ ista solūt rōes. seq̄t
Cōclusio tñialis. iuuenes nō sūt pu
tiles auditores h? icie. Quē cōclu
sio relinquitur probata ex dictis?

Etichorum

Nos aut dicam? vñ di
 scessimus. bonū ei et felici
 tatem non irratio nabiliter
 videtur ex his q̄ huius vite
 sūt existimare. Multi qui
 dem et grauiissimi volupta
 tem: ideo vitā diligunt vo
 luptuosa in. Multi onī obe
 stiales videntur esse vitam
 pecudū eligentes adipiscū
 tur autem in rationē: q̄ multi
 eorum q̄ in ptāte similia a
 sardinapalo etc.

Teritur vix felicitas p̄sistat i
 bonis exteriorib⁹. Et argi p̄rio
 q̄ sic. q̄ p̄sistit i statu p̄cisiuō q̄
 bitudo ē act⁹ oīz bonoz aggregatio
 ne p̄fect⁹. s̄ p̄ diuinitas hō h̄z illū sta
 tū q̄ h̄z q̄dā vtr̄ Argi sc̄dō sic i illo
 cōsistit felicitas q̄d maxie ab hoīe
 appetit s̄ diuinitas ab hoīe marie ap
 petunt igr̄ In oppo. n̄ ē aristoteles
 utitur. Pro cuius solutione.

Sciendum est primo q̄
 felicitas nō p̄sistit i bonis exteriorib⁹
 q̄d p̄bat̄ q̄d dupliciter sc̄dō q̄ qua
 tuor dñr p̄uente felicitati. P̄rio p̄
 bat̄ ex pte p̄batōis ip̄i⁹ felicitatis.
 vñ felicitas d̄zē p̄p̄tū bonū hōi z i
 ipo ex hisz bona exteriora n̄ p̄sistit
 ip̄i hōi q̄ ista bōa extreriores n̄ sūt
 s̄ magis bona fortune. vñ sicut for
 tūa dedit nobis talē p̄t nobis aufer
 re. Sc̄dō p̄bat̄ ex pte acq̄sitiōis. vñ
 bōa extriora q̄nq̄ acq̄runt p̄ violentiā
 q̄nq̄ p̄ fraudē q̄nq̄ ex parētī s̄ illa n̄
 p̄ueniūt felicitati igr̄ In bōa extrio
 ra cū labore acq̄rūt cū tiorē custodi
 unt. z cū maxio dolorē reliquunt et
 illa felicitati nō p̄ueniūt. Tertio ex

pte excellētie felicitas. nā felicitas
 ē sūmū bonoz hūanoz s̄ bōa extrio
 ra nō sūt sūmma bōa q̄ p̄tingit eis
 male vti Quarto p̄bat̄ ex pte suffi
 cientie. nā felicitas z bona felicitati
 satiāt appetitū hūanis q̄ felicitas ē
 vltim⁹ finis vltra q̄nē nihil q̄rit sed
 bōa extriora nō sūt h̄mōi. imo ad i
 mo appetit⁹ eoz ē infinit⁹. i. insatia
 bil⁹ vñ ad infinita tēdēs nisi superio
 ri virtute regat̄ puta deo vel hūit⁹ x
 tuosiss q̄s dirigit hō a bene agendō

Sciendum est secundo
 q̄ felicitas nō dī p̄sistit i honorib⁹
 Qd̄ p̄b̄t. q̄ felicitas nō cōsistit in
 ptāte alteri⁹ s̄ q̄ hō honoret nō ē in
 ptāte sua s̄ i ptāte alii⁹ igr̄. Itē ho
 nor nō q̄rit nisi tāq̄z signū ḡmagis
 virtutes q̄rit. p̄bat̄ ē nota. z aīis p̄b̄t
 q̄ honor ē ex habitio reuerētie in fl
 gūndū vñ ex excellētie. Et sic dicit̄
 aliq̄ appetitū honores z in nō appe
 titū virtutes. igr̄. R̄r ad hoc q̄ appē
 tētes honores q̄ nō debent ip̄is dñr
 victori. s̄ abicioi. Dico vltim⁹ q̄ sc̄
 sūt aliq̄ q̄ magis volūt videri s̄ p̄p̄
 tes q̄ esse z nō videri ita magis vo
 lūt videri eē sapiētes vñ bonos q̄ eē
 z nō videri s̄z dubiū ē vix aliq̄s p̄
 sit licite honores appere R̄r q̄ sal
 tē s̄ directe. q̄ bonū est diffusiuū sui
 ip̄i⁹. iō q̄s p̄t licite appere reueren
 tiā vñ facietes reuerētiā efficiāt me
 liores. ant̄ p̄tēnt i bōitate h̄ita s̄z
 dubiū ē vñ i nūmō p̄sistat felicitas
 z videt̄ q̄ sic. q̄ p̄ nūmos h̄m⁹ q̄c
 q̄d volum⁹ R̄r q̄ possūm⁹ h̄re q̄d
 volum⁹ p̄ nūmos q̄ ad bona extrio
 ra s̄z i teriora. s̄ ex isto nō seq̄t̄ q̄ in
 ip̄o p̄sistat felicitas q̄ nūm⁹ n̄ amat
 nisi p̄ aliū z felicitas p̄ se z p̄ ista
 sufficiēter soluit̄ argumēta. Dico
 vltim⁹ q̄ si aliq̄s i iūmū expectat
 nō ē nisi p̄p̄ corruptiōez apert⁹ z p̄
 ei⁹ dep̄natiōez z ex oīb⁹ istis p̄oīe

Cōcō cūal felicitas hūana nō cōs

Liber primus

insit in bonis exterioribus quod conclusio
relinquit probata in primo notabili.
Queritur vtrum fidelitas
possit in voluptatibus. Et ad primum
quod sic quod quod est summe appetibile hoc est
fidelitas. sed voluptas est homini natura et a
sapientes quod de careret appetit illud
Arguitur secundo. fidelitas est quod delectabi
lissimum sed nihil est delectabilius quod illud
quod est ipsa delectatio. igitur. In oppositum
est aristoteli in textu pro cuius solutione

Sciendum est primum quod

quattuor sunt esse bona corporalis. scilicet. viua
citas sensui cui correspondet in anima pur
dicia secundum bonum corporis est pulcri
tudo cui correspondet in anima temperantia.
Tertium est robur cuius anima correspondet for
titudine. Quartum est sanitas cui correspon
det iusticia. Et ex istis ponit aristoteles con
clusio quod in nullo bono corporis possit
fidelitas quod per se probatur pro quod fe
licitas non est corporalis bonum sed
ista quattuor bona sunt ipsius corporis. igitur.
itaque fidelitas non habet occasionem ad pec
candum sed ista bona corporalia habent oc
casionem ad peccandum ut primum de
pulcritudine quod sepe trahit ad luxu
riam et viuacitas sensui ad ociositatem
et robur autem ad subiectionem robustos
ut in plurimum subiectos videtur esse
primum quod fidelitas non possit in bonis corpo
ris primum est quod non possit in voluptatibus
Item sanitas magis est signum alicuius
turpis viui in plurimum sanum corpeptin
git esse sanum in primum. Et per hoc soluitur.
Primum arguitur. frequenter esse voluptates
sunt omnino bestiales vitam pecudum el
gites. Et aduerte quod voluptas proprie
est in cibo potu et coitu quod maxime habent
occasionem delinquendi et corporis ipsa tota
libet corrumpendi. Unde Aristoteles. quod raro in
felices sunt sine voluptate.

Sciendum est secundo quod
voluptas aliquando appetibilis est hoc

quod est vite necessaria. Sed aduersum est ne
mulum in se appetat quod statim turpis
vitea esset. Aduerte quod tristitia ma
gna de facto mulum abhorret maxime
ab illis qui sunt infirmati in duntibus et val
de aggrauat sensum. Aduerte et quod vo
luptas sit delectatio non tamen est summa de
lectatio. Maxima delectatio quod sequitur ad feli
citate puta ad claravisionem dei rei
summa dilectione est summa delectatio
tamen non sequitur voluptas est delectatio
in ipsa est felicitas. Et per hoc soluitur
secundum argumentum. Et aduerte quod in mul
ti delectatione propter se desideret
rem delectabilem propter delectationem
hoc non est secundum ordinem nature. Natura
ordinavit ut delectatio propter rem dele
ctabilem appetere. Ex quo sequitur
quod res delectabilior est simpliciter melior
et appetibilior ipsa delectatione. Et
sic est ei quod felicitas consistit in ipso
in operatione et non in illo quod sequitur ope
rationem. Et si dicas remota voluptate
reducit felicitas et nunquam appetere. r
deus quod istud arguitur. nihil concludit. quod
si concluderet. concluderet quod media
ad finem sunt meliora ipso fine. quod ipsis
remotis reducitur finis. Et si dicas su
me fugibile est mors ergo summe appeta
bile est vita. Consequenter videtur esse no
ta et ante probatur quod quod terribilius terri
bilissimum est mors ut habet aristoteles. quare
tamen huius. Respondetur quod in illud quod maxi
me fugit appetitum se situm est mors
non tamen sed recta ratione non secundum recta
rationem est ab horrendum plura ut in istis animas de
prauari quod animas a corpore separi

Conclusio responsalis

in quibus voluptas sit delectatio felicitas
tamen neque voluntate neque delectatio dei co
nsistit. Que per se relinquit probata ex dictis

Queritur vtrum felicitas
consistit in operatione vel in virtute.
Arguitur primum quod non in operatione
sed magis virtute. quod operatio est labori

Ethicorum

ofa 7p cōsequēs nō ē delectatissima. &
in ea non est felicitas.

Arguitur secundo sic
dirigēs ē nobili⁹ directo s; x⁹ diri
git ad opandū. igit^r. In oppositū vi
dēt^r. eē doctores. Idō cui⁹ solutio.

Sciendum est primo q
felicitas capit^r duob⁹ mōis. Uno mō
vt ē stat^r oīz bonoz aggregatōē pfe
ct⁹. et sic felicitas nō ē aliqd pfe vnū
s; ē aliqd aggregatū ex oīb⁹ bonis
An felicitas isto mō oīa pīnet q vir
bon⁹ habere mallet q nō habere. vt
vir bon⁹ magis vellet hē oēs xtu
tes scias et eozum opatōes et alias
pfectōes. et de hac felicitate loquit^r
aristoteles in multis passib⁹. Alio
capitur p vno simplici bono qd est
meli⁹ et pfectius inf cetera q homi
ni cōuenire pnt. iō q rere vtz felici
tas cōsistat in opatiōe vltute nihil
aliū ē q rere q qdilloz pfecti⁹. An
mūero actū qdā sūt trāseūtes aliū
manētes. imanētes sūt. si pfr pfecti
ores trāseūtib⁹. iō in ipfis trāseūtib⁹
b⁹ nō oīz ponere felicitatē. S; de a
ctibus imanentib⁹ ponitur taliscō
clusio cū aristotele q actus virtutis
ē melior nobilior honorabilior ipa
xtute. q; p ait⁹ hōmag⁹ laudat q; p
virtutes. q; p ipfos magis attingi
turobiectū q; p virtutes. Seqtur q
q postq; act⁹ sūt pfectiores et nobi
liores q; p habet^r vel virtutes q in ip
fis ē ponēda felicitas non in virtu
tibus vel habitibus.

Sciendum est secundo q
p solutione rōnū dī q opatio i qua
cōsistit felicitas nō ē ex se laboriosa
immo ē sūme delectabilis. S; si di
cat laboriosa hoc ē ex pte corpis et
virtutū sēstiuaz opatōes ei potētia
rū nō organicaz puta intellect⁹ et vo
lūtas sūt laboriose nisi ppter indī

positionem virtutum sēstiuaz vñ
aduertere q opatio i q cōsistit felici
tas ē tā delectabilis q oēz tristitia
et dolorē extinguit Aduertere ē q h
tus q libet hitus scilicet ad cōsiles
act⁹ qbus ē genit^r tñ rō principāl^r
regulat opatiōes nfasz volūtas eaf
iperat et xtus min⁹ principāl^r Et p
hoc soluit scōz argumētum Et si di
cas si felicitas cōsisteret ni opatiōe
seqret^r q dormiēs et nō opans eēt in
felix et miser sed hoc ē flm igit^r. An
def q miser et ē miser opponit fe
licitati dupl^r scōz et pīuatiē. si cō
trarie tūc eē miser et eē imbutū ma
licijs cautelis et malis opatiōibus et
sic nō oīz q dormiēs sit miser isto⁹
Si aut^r capiat pīuatiē tūc ē carētia
felicitat^r in subiecto apto naro qñ et
quomō natū ē eā habere. et sic dor
miēs vlt alia necessitate impeditus
nō ēz miser sicut dormiēs vlt existēs
itenebris mō dī cecus q; tāt^r nō est
apt^r nat^r videre. S; si dormiēs ta
lit nō ē nat^r habere opatiōē. nec p
pīs felicitatē Dico vlt^r q ad h⁹
q aliqd sit felix nō oīz q sp actu ope
tur s; requit^r et sufficit q sit i habitu
potētia vel dispōe pīnqua ad ope
randū ex quibus sequitur

Conclusio responsalis
felicitas nō pīstet i bonis exteriori
bus neq; in xture s; in opatione vir
tuosa que ē diligere deū sup omnia et
propter seipsum.

**Quod autē vniuersale me
lius forte pscrutari ē et que
rere qualiter dicitur. Et si
obuia tali questioe facta p
pter amicos viros itrodnce
re y deas videbitur aut vtiq;
meli⁹ eē forsūt oporteret p**

Liber primus

salute veritatis et familia-
ria destruet specialiterq; phi-
lozophos existentes ambo
bobus eniz existētibus ami-
cis sanctum est prebonorare
veritatem ec.

Veritur verū si amic⁹ et veritas
dissentiat: Atq; veritas sit p-
ferenda amicitie. At p-rio q; nō q;
illud ē faciendū q; pō politia p-
muica tio magis conseruat: s; ipsa magis
pseruatur preferēdo amicitia. Vita
ei q; ecōtra igit Maior ē nota et mi-
nor pbat q; q;stū ē iter ciues de po-
litica p-munitate inter eos opz eē de
amicitia. At secūdo sic Amicitia ē
pferenda iusticie q; veritati q; nā est
nota cū iusticia sui excellētior virtus
aūs pbat q; illud ē meli⁹ qd ē magi
p se sufficiens, s; amicia est hmoi re-
spectu iusticia. p- q; min⁹ indige-
mus iusticia q; amicitia p- q; amici
nō indigent iusticia et tñ iustit indi-
gent amicitia igit p- pro cui⁹ solutio ē

Sciendū est primo q;
triplex ē amicitia. s. p- p- vtile. p- p-
delectable. et p- p- honestū Due aut
p- p- p- q; q; ē p- p- iō de illis non
ē mirādū si veritas talib⁹ amicitis
sit perferēda Tertia aut amicitia ē
q; sola ē amicitia q; ē bona nec pōt es-
se mala. vt videbīs in octauo. et de
ista q-rit q-ritio Ad nerte q; veritas
vt de ea loqimur est cōformitās n-
re cognitōis aut etiā n-ri sermonis ad-
rē et h⁹ veritas ē p-fectio et bonū n-ri
tellectus. iō itellect⁹ semp deficit a
complemento sue perfectionis q;
diu ē in opitobus falsis et tñ non
ē ymaginādū q; falsitas sit pecca-
tū in nobis q; nō puenit ex culpa
nra s; ex debilitate nake vñ notū est
q; amatores veritatis et ipsius p- p-

di scrutatores incurrūt sepe falsas
opiniones. ideo videt q; falsitas nō
est peccatū in nobis.

Sciendū est secundo q;
amicitia ē virtus aut nō est sine vir-
tute sic q; i neutro amicoz stare pōt
cū vicio. Ex q; seqt q; n-rius amicoz
veller sustinere s; m aliqd scilicet imo
veller docere oē vix et reliq;re oīs
falsas opinioēs. Ex q; seqt q; si vixitas
et amic⁹ dissonēt veritas ē sēp p-ferē-
da amico: ita q; magis ē iustitieda
q; amicitia falsa opintoq; bonū magis
sp ē faciendū q; malū igit. Est etiā ad-
uertēdū q; destructio amicitie ē cor-
ruptio p-munitatis. ita q; dissentire
amico in velle aut nolle ē corūpere
amicitiā. Dico vltēri⁹ q; p-ferre veri-
tatē amico: i. opioni false amici si ē
dissentire amico. s; ē dissentire opio-
ni aīci et nō voluntati amici cū ipse ve-
lit doceri oēs veritatē. et si dicas vo-
lo q; amico placeat tñ opiones s;le
tūc offendet in re pbatōib⁹ eoz qd
tūc faciendū. Atq; q; in hoc ille eēt vi-
ciosus et nō amic⁹ et p hoc solut⁹ p-ia
rō. Notū ē q; corruptio amicitie est
destructio p-munitatis ciuilis. Dī et
q; dissentire in velle vel nolle amici ē
destruere amicitia s; nō dissentire opi-
nioni false. Ad scdā m dī q; qñ dīat
aristoteles q; iusticia ē p-clarissima
vritū. intelligit de iusticia legali et
cōl q; videt eē oīs v- de q; in quinto
tractabit et nō de iusticia p-iculari:
Et p hoc ponit. Cōclusio rīsalis. nō
solū amico s; amicitie veritas ē p-ferē-
nda. i. veritas ē preferēda a opinio-
ni false amici. Due conclusio relin-
quitur probata ex dictis.

Si enim et est vnumquid
communiter predicatum bo-
nū vel separabile quid scd;
seipm manifestū q; nō vtiq;

Ethicorum

erit opatum neqz possessum
homini nunc autem tale ali
eqq mudueritur etc

¶ **E**rit utrū felicitas cōstat in
bono sepato. ¶ **A**rguit primo q
sicqz pssit in deo cū deus sit finis
oīz r deo bonū separatū. igitur.

¶ **S**cdo sic. bonū magis pssit in fi
ne grā cul? qz i fine quo. qz finis qē
ppē finē cui? igit. r talis finis grā
cui? nō ē n i si bonū separatū. igit.

¶ **I**n oppositū ē aristoteles i textu
pro cuius declaratione.

¶ **S**ciēdumo est primo q
difficultas huius qstionis est ppter
eductionē hui? qd ē bonū separatū
Et si p bonū separatū itelligat quan
dā qditatē vlnaturā separatā rdistin
ctā a singularib? rē d eēntia illoz si
gulariū a qtu siglaria depēdēt eēn
tialit scd? ipaz pmanēs. r p dicit qd
bōis quē ad modū videt q plato ima
ginat? fuit. tūc nullū tale ponēdū.
nec pphs felicitas pssit i illo bono
cū nullū sit tale. ¶ **D**ico etiā q datoz
et aliqd tale istud n cēt bonū poss
sessū r opatū ab hōie. r tū nos hic q
rimus tale bonū. iō n pōt dici felici
tas hōiz saltē i rōe possessi neqz rōe
exempli. vt pz in textu. ¶ **A**lto mō p
bonū separatū possum? in intelligere
bonē bō ē finis oīm aloz bonozum
r gratia cul? cetera operant? r oīa
ab eo eēntialit dependēt r ē oīz cre
ator. r sic capiedo bonū separatū no
tū ē q felicitas nra consistit in illo.
qz itē nō ē nisi deo glorioz.

¶ **S**ciendum est secundo q
q felicitas nra pssit i deo subiectie
qz tūc p cā nō eēmus formalr fel
ices. de? etiā null? p r eē subiectuz.
¶ **D**ico q fectas nra pssit i deo vel
bono separatobiectiue i. de? ē illud r
qd p opationē nostrā in q pssit r eē

licitas nra attigat. iō dī felicitas
nra pssit r eē ideo obiectie. ¶ **M**ortū ē ei
q felicitas hūana nichil aliū ē qz op
atio hōis scd? r tūc pfectissimā q
scd? iheologos ē ipa caritas. h scd?
philosophos videt eē sapiētia. iō
ponit. ¶ **C**ōclusio rñsalis. felicitas no
stra n pssit i tali bono separatō qle
plato videt posuisse. ¶ **Q**ue cōclusio
relinqēt satis pbata i pmo notabili
i q etiā sufficiētē solūnt rōnes.

¶ **R**ursum autem redeamus
ad quesitum bonum qd vti
qz sit videtur qd ē aliud i alia
opatiōe et arte Aliud enim
i medicina i et militari et re
liquis sistr Quid igitur vni
cuiqz bonum aut gratia cu
ius reliqua operata sunt hoc
autem in medicinali quidē
sanitas in militari vero vi
ctoria In edificatiua autē do
mus aut In alio vero aliud
In oīa aut electione et opera
tionē finis huius ei gratiare
liqua operanturoēs etc

¶ **E**rit utrū qd ē appetibile ppter
se tm sit pfecti? qz illd qd est appe
tibile pp se r pp aliud ¶ **A**rguitur
pmo q nō. qz melius est qd ē tm r ā
pli? h eligibile pp r pp aliud rū ē hu
iusmōi ¶ **A**rguit scdo sic. sūmū bo
nū qd ē de? nō solū pp se h ppter ali
ud ē eligibile. qz illd qd ē grātia al
teri? est eligibile ppter aliud sed de
us ē h mōi. igit ¶ **I**n oppositū est ar
stote. i textu. ¶ **P**ro cuius solutione

Libri primus

Sciendum est primo q

aliquid eligi p p aliud dupl'r. Anomo
pma it'etoe. Secdo mo scda intentoe
An illd pp qd appetit p'ia it'etoe
e nobili' sic dicim' q oia appetunt
pp deu p'ia it'etoe. s. illd qd appeti
tur scda it'etoe e p'fect' altero que
admodu dicimus q deu appetim'
pp ista it'etoe scda it'etoe. hoc e q
de' pot' diligi pp alter' min' tñ dile
ctu vel iteru illud in deuz referedo.
Ex q seqt q finis sp e nobilior his
q pp ipz scdz p'ima it'etione talia
no dñr bona nisi pp ipz. sic d' q sp
deteri' e g'ra melioris. et hoc e qd co
ter dicitur q duplex e finis. s. scdñ
p'ima it'etione et scdz scdñ it'enten
tione. finis scdñ p'ima e sp melior
his q sūt pp ipm et ex eius bonita
te alia dicunt esse bona. finis scdm
scdñ it'etione e res inferioris or
dinis ordinata ad finē p'icipale seu
ad finē p'imu p'ima it'etione

Sciendum est secundo q

aliquid d' appeti pp alter' dupl'r p'ia
it'etoe. Anomo scdñ appetitu na
turalē siue recta rōe regulatū. Alio
mo scdñ appetitū distorñet natu
ralē et scdñ it'etū appetitū cōtingit
p'ia it'etione appetet meli' pp pei'
An auar' p'icipall'r posuit it'etoez
in pecunia. vñ no obedit deo nec de
siderat sciaz nec h're nisi pp pecuniā
vñ istis no oz q si p'lr sit meliora ni
si solū scdz falsā op'ionē appeten
tis ex q infer' quilld qd eligibile pp
se e meli' eo qd e eligibile pp
alterū tñ. An illud d' eligibile pp
se qd h'z rōez bonitatis v'puta q de
se p'fecti' hos vel decorat nos. et il
lud d' appetibile ppter alterū tñ
qd no h'z de se rōem bonitatis. s. so
lū in relatione ad alterū vt pecuniā

vel medicina amara mo illd e meli'
simpliciter qd h'z in se rōnē bonitatis
qz qd n h'z. Et loq' h'ic de bono no
bis n scdm vñtuscūsqz nām qz sic
oē es haberet de se formalit' aliquā
rōnē bonitatis. Tñz d' q illd qd est
eligibili' ppter se tñ e p'fecti' qz il
lud qd e eligibili' ppter se et ppter
alterū. qz illd e s'p vltim' finis. Et
co vltim' qz illd qd e eligibile ppter
se et ppter aliud no dimittit a sua bo
nitate ppter hoc qd eligibile ppter
aliud. Et per hoc soluitur rōes. Et po
nitur Cōclusio rñ salis illd qd appe
tibile ppter se tñ appetitu recto est
eligibilis illo qd ppter se et ppter
aliud appetitur. qz qd est appetibi
le pp se et nunqz propter aliud siue
hoc sit simpliciter siue in aliq gene
re est vltim' finis qui nichil exigit
ipso melius sed quod e appetibile
pter aliud dato etiā q sit appetibile
propter se est vltimus finis.

Sed forte felicitatem quidē

et optimum dicere cōfessum
qd videtur desideratur autē
manifestius quid est adhuc
dici. Fortevtiq' fiet hoc si su
matur opus hominis etc

Veritur utrū felicitas sit quid
sufficiētissimū. Arg' p'io q n
qz p se sufficiētissimū facit vitā suffi
ciētē et nullo idigētē. s. felicitas nō
e h'mōi. igr. Et scdñ. Felicitas cū
vno mīmo bono e p'fectior seipsa so
la igr nē quid sufficiētissimū. In op
positiōe Ari. i textu. p cui' solutiōe

Sciendum est primo q

felicitas pot' capi dupl'r vt s'a sup'
visum ē. et tūc dico q felicitas p'mo
mo p'ia p' stratu oīm bonorum etc.

Etichorum

et perfectior et felicitas secundo modo puta
 per uno simpliciter bono quod homo possit habere
 Secundo dico quod ipsa cum alio bono est per
 ferior seipsa sine illo bono sumpta. id est
 aggregatus est melius et unum illorum bo
 norum quod plura bona sunt semper eligibi
 liora paucioribus bonis dum modo in il
 lis pluribus includantur illa pauciora
 Sed dubium est utrum pecunie profint
 aliquo modo ad vitam felicem. Rursus quod bo
 num quod est gratia melioris boni est semper
 eligibile quod diu prodest illi bono sed
 quod nocet non plus est eligibile quam
 admodum pecunie insuperabundantia. sed
 in aliquo termino profunt. Et si dicas
 si pecunie profint felicitati: sequeretur
 quod felicitas non esset per se sufficiens bonum
 Respondetur quod in prima intentione
 ipsa est per se sufficiens quod est ultimum finis
 in primo per se sed in secunda intentione indi
 get multum et sic non est sufficiens. An fe
 licitatis est subuenire indigentibus par
 tibus liberis et tori coitanti. sed. istud
 non potest fieri sine pecunia sine amicis
 Et per hoc soluntur argumenta
 Sciendum est secundo quod
 ipsi felicitatis multae sunt appropriate
 Prima est quod ipsa est ultimum finis quod
 non est intelligendum simpliciter. quod deus est
 ultimum finis sed deus intelligitur inter bona
 humana. ita quod inter bona humana. seu in
 ter bona quod homines possunt convenire fe
 licitas est melius. Et si dicas felicitas
 hominis est accipere quod non est nisi operatio per
 quam attingimus deum sed videtur quod homo quod
 est perfectior sua operatione sit magis
 finis felicitatis et per hoc. Notandum est
 quod quicunque sunt aliqua bona ordinata
 ad invicem melius semper de finis respec
 tu aliorum. An inter omnia bona homines ap
 posita felicitas est melius bonum cum hoc
 tenetur quod homo est finis felicitatis. Fel
 citate et diligimus per nosmetipsos
 ut ipsa perficiamur. Secunda quod ipsa est
 per se ipsum eligibilis. quod ipsa est ex se
 ipsa perfectior nobilis et Tertia quod ipsa

non est per aliud eligibilis quod deus
 intelligitur prima intentione et inter bona huma
 na Quarta quod omnia alia bona humana
 id est homines apposita sunt per ipsas eligi
 bilia Quarta quod ipsa est quod perfectissimum
 quod a nullo habet excellentiam Sexta quod
 ipsa est quod delectabilissimum quod perfectis
 sima delectatio sequitur ipsas felicitate
 tem quod ipsa operatio quod deus felicitas est de
 obiecto nobis convenientissimo puta
 de ipso deo. An de felicitate primo modo
 capta non est quod non est bonum sufficiens
 simum. sed secundo modo capta deus bonum suffi
 ciens simum. quod inter omnia bona homines ap
 posita ipsa est sufficiens. Et per hoc
 soluntur argumenta. id est per hoc. Conclu
 sionem Felicitas est quod sufficiens simum
 quod ad reddendum homines bonum optimum
 ipsa sufficit et ipsa est bonum omnium
 quod homo nichil omnino reputat alia bona
 Est autem et vita ipsorum se
 cundum ipsam delectabilis
 delectari quidem enim ani
 maliu est unicuique autem est de
 lectabile ad quod est amicus
 talium ut puta equus quidem
 equum spectaculum. Spectacu
 lum autem amanti Eodem autem
 modo et iusta amanti iustum
 Et omnino quod secundum virtutes
 amanti virtute Multis quod de
 igitur delectabilia aduersan
 tur ad invicem quia non na
 turalia sunt etc.

Et si videretur delectationes multorum
 sunt sibi invicem priore. An primo quod
 non. quod omnis delectatio est quod deus bonum
 sed bonum non prius bono. igitur. Arguitur
 secundo sic delectatio est prius tristitia et

Liber primus

nō delectationi. p3 q2 vñ tñ ē vñz
pñtū In oppōm arguit auct oritate
arist. in tertio pñtō cui⁹ solutione.

Sciendum est primo q
passiōes sicut gādū / delectatio / tri
sticia / dolor solū iueniūt in entibus
cognitiuis et nō i reb⁹ nō cognitiuis
An delectatio cōsequit adeptionez
cōueniētis et ei⁹ apprehēsiōē et tristi
cia vel dolor psequit fugā alicui⁹ qd
tñ euenit vel dñt deriū alicui⁹ qd nō
euenit Dico vlt⁹. q pñt iueniūt
i appetitib⁹. pñtō cui⁹ declaratiōe
est aduertendū q triplex est appeti
tus. sc. rōnalis q nō est aliud qz volū
tas Ali⁹ est sensitiv⁹ et ali⁹ natural
An appetit⁹ sensitiv⁹ pñt capī tripl⁹
Anomō vt ē delict⁹ siue pprie na
ture et sic ē sibi appetit⁹ biutorum
Alio modo vt ē regulat⁹ rōne. et sic
nūqz obulat rationi Alio mō vt ē vi
ciose de prauat⁹ An appetit⁹ depra
uatus semper obulat recte. rōni tñ
illud qd est delectabile appetitui sē
sitiuo de prauato vicio est pñtū vel
saltē discōnniens recte rōni. et hoc
est qd volebat dicere arist. q multo
rum delectationes sūt pñtē Et qñ dñ
bonū nō pñtatur bono. Dico q bō
na in ordine ad ea quorū sunt bona
nō pñtānt sē scōz suas nāfas bñ pñtā
tur et p hoc soluitur primūz argu.

Sciendum est secundo q
delectabilia viciōsis multotiēs sūt
pñtā. vt a uaro pmutatio pecunie ē
delectabilis et prodigo. pñtū pñtō pe
cunie ē sibi delectabilis et sic delecta
tiones eoz sūt pñtē saltē originalit⁹
qz vicia eoz sūt pñtā Et per hoc sol
uit scōz argumētum Et ei⁹ delecta
tio formaliter pñtē tristitia tñ vna
delectatio originalit⁹ pñtari alteri
Alteri⁹ ē aduertendū q diuersoz idē
pñt esse delectabile et tristabile vt ali
qd pñt esse delectabile gustui istius et

tristabile gustui alteri⁹ hoc ē pp dñ
spōdes pñtās illoz sensuū Est vlt⁹
aduertendū q in plurimū illud qd
appetit rō recta refugit appetitus
sentiū. rō ei⁹ sp ad optia de pñtā s
i hoib⁹ aliqd puta sensualitas sp n
bi aduersat. Et iā ē aduertendū q
virtuosus pñt esse delectabilis pñtā
vt indigēti delectabile ē acquirere
pecunias et eā seruare sed habundā
ti delectabile ē pecunia ino indigēti
b⁹ distribuere Et ex istis ponit talis
cōclusio Multoz sepe delectabiliz
delectatiōes mltē sunt pñtē Que cō
clusio relinquit pñtā ex dictis

videtur autē eorumque
exterius sunt bonorum i di
gnus quemadmodum diri
impossibile est enim vel uon
facile bona operari impoten
tem tribuere existentem

Vertitur vñ vñs seu opus vñ
tis requirāt ad felicitatē. Et
primo q nō. qz tñ sequerē q
nullus diceret felix nisi hēret opus
virtutis sē hoc ē falsum igit. Arg
scō sic. quis pñt habere felicitatez
dato q nullā habeat virtutē igit. In
oppōm est arist. pñtō cui⁹ solutiō.

Sciendum est primo q
duplices sūt virtutes. sc. intellectuales
puta q sūt i intellectu vt sapiētia pñt
dētia sciētia et ars. Et de istis dñ q
op⁹ finale sapiētie qd qd ē op⁹ ē spe
culatio cāz altissimā et finalit⁹ circa
deū dñt felicitati scō op⁹ scie d
seruit sapie qz sapia ē circa pñtās
cās qñ cognoscit nisi pñtō effect⁹
tertio op⁹ intellect⁹ dñt scie et sa
piē. qz cognitio pñticipiū ad vñ
ciā cōclusionis hñdam vñtē ordi
ri. Quarto prudētia rei⁹ op⁹ sequit
et immediate illa tria et pñtē virtutes

Etichorum

morales. Aut regle pcedit regula-
tiō etō post pūctiā sūxentes mo-
rales q̄ rescidit ab ipertib⁹ irrōna-
lib⁹ passionū q̄ ipetu simpeditur ho-
minē ab acq̄ritōe scie sapie. r p̄r x-
cursū. q̄ iste virtutes morales sūt neces-
sarie ipi felicitati tāq̄ remorina p-
hibentia r tāq̄ dispositōes ad tran-
quilatē huius rationis.

Sciendū est scind.

q̄ bona corporis requirūt etiā ap fe-
licitatē hoc suple quo ad scdaz int-
tionē. nā q̄ bñ disposit⁹ est corpe bñ
disposit⁹ ē ad acq̄sitionē virtutū et
etiā ad acq̄sitionē eoz operationum
Itē sanitas cū qua stat libet vsus rō-
nis est dispositio necessaria ad acq̄-
sitionē sapie r exercitiū ei⁹ opatiōis i
q̄ p̄sistit felicitas. itē foris in dorpu
cūctudo felice decorat r red dñt et
gratiorē alijs p̄p̄ q̄ alijs magis er-
amicabili sibi obediūt r magis suis
documētis r p̄ceptis r amonitiōib⁹
r oīa ista deseruiūt ad felicitatē. Est
etiā aduertēdū q̄ aliā bona extērio-
ra requirūt ad felicitatē. p̄rio cūb⁹
r potius q̄ requirūt ad vitam seruā-
dā sine qua nō pōt acq̄ri felicitas. r
ista haberi nō possunt sine aliq̄bus
diuitiis. licet natura paucis cōten-
ta sit. ideo tales diuitie sūt neces-
sarie ad felicitatis a. q̄sitionē. itē diu-
tie proles fecūda. r bona parentū
ingeniositas honores copia amico-
rū decorat felicitatē. q̄ ad felicitatē
dicūt p̄tinere. Et p̄ hoc iolumuntur
gumēta. Ande aliq̄s pōrdici felix
sine hoc q̄ p̄nc habeat rectū virtutē
nō tñ pōt facilliter dici felix nisi ha-
beat vel habuerit acm virtutis. Et
sit p̄clusio rūsallis. Virtutes et op⁹
virtutis deseruiūt ipi felicitati.

**Determinatis autē hīs
scrutemur de felicitate p̄trū**

laudabilem est vel magis
honorabilem manifestū ei
quoniam potentiari nō est
videtur autē omne lauda-
bile in quale quid ē et ad ali-
quid etc.

Veris vtz felicitas sit de nūero
laudabilū r honorabilū. Et
p̄rio q̄ sit de nūero laudabilū q̄ fe-
licitas ē opatio virtutis. s̄ virtutes lau-
dam⁹ p̄p̄ op⁹. igr. Et scdō sic. si fe-
licitas nō esset laudabilis maxie eēt
q̄ ē qd optimū s̄ hoc s̄ q̄ deū q̄ est
optim⁹ laudam⁹. In oppositū ē aut
dilectes dicēs q̄ optim⁹ nō ē laus
p̄rio cuius solatione.

Sciendū est primo q̄

laus p̄p̄ie ē cōfessio alicui⁹ boni. s̄
mo breuiter oīscōfessio alicui⁹ boni
dñt ē laus. et cū felicitas sit bonū vl
des q̄ possit laudari. et sic erit de nu-
mero laudabilū. iō laudabilior oī
humano bono. Et dico q̄ scdō q̄ ali-
qua sūt magis vel min⁹ bona sic sūt
magis vel min⁹ laudabilia. Est tñ
aduertēdū q̄ laus q̄nq̄ capis stricte
vt ē p̄fessio bonoz q̄ ad bona opera
seu meliora ordinat et isto mō felici-
tas nō eēt laudabilis cū nō ordinat
ad mai⁹ bonū. s̄ ē qd diuini⁹ et me-
litus. Alteri⁹ est aduertēdū q̄ laus
infimis bonis. attribuit vñ nō solū
hō est laudād⁹. s̄ etiā bos r lapides
et p̄ hoc differt ab honore. q̄ honor
nō debet aīe. nisi rōne bonoz excels-
lentis. Et honor ē exhibitiō reuerē-
tie in signū virtutis excellentie vl dñ
gnitatis absurdum enim esset exhi-
bere reuerētiā equis r lapidib⁹ etiā
hominibus fatuis et stultis. Et quo
pōt poni dīa inter laudabile et ho-
norabile. quia laudabile ordinat ad
b.6

Liber secundus.

Scda diffinitio ē qz mediū rei ē idē
apud oēs. sed mediū quo ad nos nō
ē idē quo ad oēs. qz giganth comes
re aucta esset mediū qz neqz min⁹ ne
qz parū. Snato at esset nimis. An p
pue mediū quo ad nos est debite p
portionatū nostri dispōit. Tūc po
nit talis p pō. virtus pssit i medio
quo ad nos et non i medio rei. nisi
forte acciderit medium cui⁹ medio
quo ad nos. Probatur qz sicut sani
tas corporis pssit i medio rei sed q
ad nos alit ei oia essent equalit sa
na qd falsū ē. ita virtus dī cōsistere
i medio quo ad nos. Item medium
rei ē idē apud oēs. sed opus virtutis
mō ē idē apud oēs. Nam si debilis
aggredere illud qd robustus. trā
siret methas fortitudinis. et si robu
bus nō aggrediat illud qd debilis
dicebat timid⁹. Ex oib⁹ istis lā di
ctis sequitur.

Conclusiōes pōnialis

Pr⁹ pssit i medio scōz sbāz et i rōe
bōi et malit. q pō reitqz pbata i p
mo notabil. Ad rōes ad pma dī q
magnanīm⁹ nō appetit magnos ho
nores neceos pssit plus q opz vel
min⁹ qz quō oīz qhiz vbi vñ op⁹ ma
guifici ē extremū scōz sbāz i magni
tudie sī scōz hītu dīnē od rōez ē me
diū ad scōz dīco qz circa tales opa
tiones nō p⁹ sed solū circa fugam i q
fuga est virt⁹ me⁹ dīl. et talia opoz
set fugere scōz qz oportet.

Tribus autem dispositio
nibus existentibus duabus
quidem maliciis. hac quidē
secundum superabundanti
am. hac autē secundum de
fetum. vna autē virtute me
diante. omnes omnibus ali

qualiter. extreme quidem
enim et medie adinuicē con
trarie sunt uedia autem ex
tremis et

Queritur ultimo utrū vitia ma
gis opponantur inter qz virtuti. Ar
guit pmo qz sic qz extrema plus di
stāt i se qz ipa virtute igitur Ar
guit scōz sic. Facili⁹ ē ab extremis i me
dium venire qz ab extremo in
extremum igitur in oppositū est aristo
te. in pñti texu. Pro cui⁹ autem
questionis solutione.

Sciendum est primum qz

Pr⁹ viciū opponit⁹ extreme et hoc i
rōe bonitatis et malicie p. qz virtus
ē qd optimū. et extremū ē viciū igitur
Dico scōz qz extrema nō opponit⁹ ad
inuicē scōz rōez gñalē bonitatis et ma
licie p. qz abo extrema sūt vicia et ma
la igitur tercio dico qz vitia pssiderata
scōz spāles rōes suaz maliciarū op
ponit⁹ ad inuicē extreme. qz dispo
nitas i desiderio et i superabundādo. Sī
dubium ē ut viciū et vicia opponant⁹
re vel quō opponit⁹. Rñr. qz viciū
potest capi tripliciter. vñ mō vt di
cit puationē bonitatis. et sic opponit⁹
bonitati puatione. Alio mō vt dicit
simplr negationē virtutis et sic oppo
nit⁹ pdictorie virtuti. tertio modo
prie vt dicit habitū priū virtutis
et sic opponitur virtuti contrarie.

Scd⁹ dubium ē utrū extrema oppo
nant⁹ quo ad substantiā. Rñr qz sic. et
dico qz extreme opponuntur me
diū puta virtus mediomō opponit⁹
tur ipsi. Aduerte tñ qz virt⁹ semp
magis opponit⁹ vñ extremo qz alie
ri et istud pōt videri accipiēdo p
ctm opus virtutis.

Sciendum est secundo qz
ch aliquis est viciolus et vult venire

Etichorum

itta irrōnall ſz vicere nō p̄t. Itē rō p̄
 ad optima deſcāt r̄ppetit̄ p̄ ſibi
 adūſat. Et tñ adū ēdū q̄ illū n̄ ē v̄p
 niſi hōib⁹ deſp̄natis. Itā p̄na co
 ſuendo itā ſi obſuſcat rōnē q̄ oīno
 p̄uerſit iudiciū rōis. Dices ſi hoc eēt
 v̄p ſeq̄ret q̄ hō ſp̄ male op̄aret. Rñ
 dēt negādo p̄nā q̄ rō alī viciit illū
 appetitū vt p̄z in cōtinētib⁹. Et nō
 p̄p̄dicereſ q̄s p̄tines ſz rēperat
 niſi h̄eret p̄cupiſcētias p̄nās et tñ
 p̄tines dētēt rōe nō ſeq̄ſcas.

Sciendum eſt ſecundo q̄
 niſi dī ſclariad o p̄poſita imedia
 tē r̄pp ſe tñ bñ ad vñū imediatē r̄pp
 ſez ad aliū ḡra alteri⁹ vt p̄tine ap
 petit⁹ ſclitū? imediatē r̄pp ſe ſclat
 ad volup̄tuoſū. ſz ḡra alteri⁹ putā vo
 lūtātē rōis ſcliat ad ſugā vt canis
 vidēs cibū ſcliat p̄p ſe ad cibū ſz p̄p
 timorē dñi ſcliat ad fugiēdū. S̄z du
 biū ē v̄p volūtas poſſit adūſari rōi.
 Ad q̄s dī q̄ ſic. p̄c? declaratiōe ē ad
 uerſitū q̄ volūtas ſe h̄z ad appeti
 tū ſicut dñs ad ſubditū. d? At nat? ē
 dilige ſubditū r̄ſibi p̄pari. iō ſepe cū
 appetit⁹ ē ſclitū? foris tēdēt ad vo
 luptuoſū r̄ volūtas p̄ſetit ei ſz rō dicit
 oppm̄. S̄z q̄d de vegetatiā. Rñ q̄ta
 lis n̄ ē nata obedire rōi. nā accēpio
 cibo r̄potu volum⁹ nolum⁹ ip̄a op̄a
 tur. Et ſi ſumo v̄p ē q̄ rō r̄ volūtas
 h̄ ſit dñū ſupra vegetatiuā q̄ ad mī
 ſtrādū obm̄ putā cū h̄z hoc p̄ deſi
 cere volūtas. Finalr? ē ad ſclitū q̄a
 ſcōz p̄dictas potētias putā intellectū
 r̄ volūtatē p̄cipat̄ ſcopi p̄cipa
 tu diſpoſito. ozei corp⁹ aſe obedire
 et ip̄m duci ſcōz exigētā potētariū
 aſe it nō fuerit p̄cedies. r̄ p̄ iſta ſolu
 tur rōes. Et ſi appetit⁹ ſclitū? or
 dēt ad rōē tñ cū hoc ſtat q̄ pōt ſibi
 aduerſari vt viſū ē iō ponitur.

Concluſio reſponſalis
 Niſi in oib⁹ oīno deſp̄natis ratio
 ſemper ad optima deſp̄catur

Et ſic eſt ſinis lib⁹ p̄imi.
Ite eſt ſecundus liber
 ethicozū Ariſtorelis. **Q**uerit v̄p
 ſit aliq̄ v̄p q̄ ſclinet ad ſupmū appe
 titibile. Et arg⁹ p̄mo q̄ nō q̄ nullū
 eſt ſupmū appetibile. iḡ: añs p̄ba
 tur. q̄ quocūq̄s appetibili dato dabi
 le ē malus. iḡ: Arg⁹ ſcō. ſicut ſat
 diuerſi appetit⁹ ita diuerſa ſūt appe
 titibilia. iḡ nullū eſt ſupmū appeti
 bile: In oppoſitū arguit. nō ē p̄cel
 ſus in iſta iū in appetibilib⁹ ḡdene
 tiendū ē ad vñū ſupmū appetibile
 Pro ſolutione hui⁹ q̄ſtionis:

Sciendum eſt p̄mo q̄
 appetibile volubile et amabile ſcēz
 ſit ita q̄ q̄s dī v̄p ſit aliq̄ ſupmū
 appetibile ſ. p̄c? v̄p ſit aliq̄ ſup
 mū diſtigitibile. Pro cu⁹ declaratiōe
 ponūſ aliq̄ p̄p̄es. P̄p̄a inter appe
 titibilia nature intellectualis eſt vñū
 ſupmū appetibile q̄d dī ē ſclitū
 Probatur q̄ natura intellectualis
 nata eſt vltimate p̄fici in aliq̄ vel ḡ
 illud ē ſclitū vel iſclitū. nō ſclitū q̄
 quod ſz tale aliquid h̄z iḡ p̄fectionis ḡ
 in illo nō ē nata vltimate p̄fici. Pro
 bat. q̄ natura intellectualis nata ē
 p̄fici in illo q̄s p̄p ſe eſt volendū illū
 dī eſt ſupmū appetibile. iḡ. Et quo
 ſeq̄tur q̄ natura intellectualis ſi p̄fi
 cit vltimate et cōplete niſi h̄eat illū
 ſupmū appetibile ſmo illo nō habē
 to natura intellectualis ſp̄manet ſp̄
 fecta r̄ inq̄ta. Itud etiā p̄bat q̄ ē
 habētibus appetitū ſiue naturalem
 ſiue aſale nō habet vltima p̄fectio
 niſi habeat illud q̄s tali appetitū p̄
 p̄ter ſe appetit. Et p̄ hoc ſolū ē ſuf
 ſcienter argumētū. Et ſi q̄s querat
 quomodo pōt haberi illud ſupmū
 appetibile. Reſpōndetur q̄ non po
 teſt haberi niſi attingendū. Et
 ſi dicas quō pōt attigi. Reſpōdet q̄
 attingit p̄ operationē puta vidēdo
 bli

Liber secundus

et est diligēdo sup oia. Et si qd dicat
qd istud supmū appetibile. dico qd ē
illd qd pp se ē appetibile. vt sumus
de. An illd dī pp se appetibile cui
ex natura sua repugnat pp aliū ē vo-
lēdi. Annulli alii a supmō volubili
repugnat qd ppter aliū repetat

Sciendū est secundo qd
duplex dī ē pfectio. s. pma et scda.
An illd dī ē pfectū pfectiōe prima
qd h3 oia pīnētia ad primū esse rei
vt ille hō dī ē pfectū pfectiōe pīa
qd h3 oia reqsita ad ēē ipī hōis. S3
illud dī ē pfectū pfectiōe secunda
qd h3 oia pīnētia ad scdū ēē seu ad
esse accidentale. Et est duplex perfe-
ctio scda. s. extrinseca et intrinseca
q recipit in pfectibili. s. pfectio ex-
trinseca est q nō recipit in pfectibili
li sed bñ attingit p operationes ab
ipso pfectibili. Et sic hō posset sic
pfici obiecto qd ab ipso cognoscitur
s. sic pficeret deo. Et isto mō ignobi-
liora pficiuntur ignobiliorib? nō q
sint illa realiter nec habēdo illa for-
malit p inherentiā s. attingēdo illa.
Ex q leq? q si appetitus alius ē
respectu ignobilioris q3 sit illd cui?
Appetitus nō pficit nisi scd3 quid
Sequit vltēr? q si aliq natura at-
gat aliqd nobilius ea qd nō ē supre-
mū appetibile nō pficit cōplere vt
timate iō oz dare supmū in quo vlti-
mate pficiat. Et si dicas vtrū scdū
ordinē naturarū oporteat esse perfe-
ctiua extrinseca cōpletive pficiētia
dico qd non. sed sufficit qd perfectio-
nes intrinsece esse cōde correspōdeāt
gradib? perfectionū primarū. An
differentia ē intervolutatē et alios
appetit? nā alii appetit? nō appe-
tūt aliquid extrinsecum nisi ppe na-
turā cui? sit appetit? Volūtas aut
amat aliquid nobilius se et plūsq.

naturā cui? ē. Ex oibus istis p3 qd
sit dicēdū ad ratios. Ideo ponitur

Conclusio respōsalis

Alia ē virtus q inclinat ad sup-
mū appetibile. q est aliqua virt? q
inclinat ad summediligendū deū
qui est supremum appetibile.

Duplici autem virtute exi-
stente hac quidem intellectu-
li hac autem morali. Ea qui
dem que intellectualis plur-
imum ex doctrina habet et
generationem et augmentū
Ideo experimento indiget
et tempore. Moralis vero
ex more fit Unde et nomen
habuit parum declinans a
more Ex quo et manifestum
quoniam neq3 vna moralis
virtutum natura nobis istē
nullum enim natura existen-
tium aliter assuescit puta la-
pis deorsum latus non vti
q3 assuescit sursum ferri etc.

Veritur vtrū virtutes generent
ex operationib?. Et arguitur p
mo q nō. qz ex vna opatione pōt ge-
nerari. s. nō ex operationib? genera-
tur. Arguitur secundo sic. vel gene-
ratur ex prima vel ex secunda s. nul-
lum istorum est dicendum qd non vi-
detur esse maior ratio de vna q3 de
alia. In oppositum est. Aristote. in
textu. Pro cuius solutione.

Sciendum est primo qd
sicut alii habet? qui sūt speculatiui

Ethicorum

generant ex opationib⁹ ita habit⁹ tiones bone nisi sūt scđz q⁹ recta rō
practici sicut virtutes morales. Ali
dem⁹ etiā q⁹ ex contrarijs opationi
bus generant contrarij hñtus qđ nō
eēt nisi ille opationes gñarēt hñt.
¶ Adverte vlteri⁹ q⁹ qñ dixim⁹ q⁹
tutes fieri vel generari ex opationib⁹
h⁹. Iy ex pōt dicere hñtudine cāe effi
ciētis ita q⁹ ē sēsus. Virtutes sunt ex
opationib⁹ tāq⁹ a cāis efficiētib⁹ et
istud cōiter tenet. vel Iy ex pōt dice
re hñtudine cause materialis sic q⁹
sūt sēsus opationes sūt materia ipso
rū habitū rō sic nō tenet vel pōt di
cere ordinē quēadmodū dicim⁹ q⁹
ex mane fit merities. i. post mane
fit merities r hoc pōt teneri immo
multi doctores hoc dicūt. s. p^m mo
dus ē magis cōis. ¶ Scđz dubiū ē aq⁹
causā ē iste opationes. Rñr breuif
q⁹ causā ē ab ipsa potētia sicut a vo
lūtate si sit opationis volūtatis. Tñ
volūtās nō solū passivē se hz ad re
cipiēdū actū s. etiā aīe. voluntas ei
seipsā determinat ad agendū q⁹ non
facit alia agētia. nñ voluntatē se
ipsā determinare nō ē aliud q⁹ ipsā
habere volitionē. ¶ Scđo dubitat
quō virtutes se habeāt ad suas opa
tiones. Rñr breuif q⁹ virtutes scilicet
nant ad cōsimiles opationib⁹ illis
quib⁹ generate sūt. Et hec cōditio
vera ē de oib⁹ hñtib⁹ siue sint infusi
siue acquisiti. Scđo dico q⁹ ē virtutes
sūt acq⁹ sitae et effectiēse hñt
ad illas opationes sic v. q⁹ p^{ri}alif
cānt illas opationes tō videt ibi ēē
qđā circulario de q⁹ nō ē incōueniēs
Ex opatioib⁹ gñant hñtus. r ex hñ
tu opationis cōcurrētē tñ potentia.
Sciendum est secundo q⁹
dubiū ē aq⁹ opatōib⁹ gñant vir
tutes. vtrū solū ex opationib⁹ p^{ri}mē
suratis scđz rectā rōez. Rñr breuif
q⁹ sic. Hā virt⁹ ē hñt bon⁹. s. gñat
ex opationib⁹ bōis s. non sunt opa
tiones bone nisi sūt scđz q⁹ recta rō
dicat. dicūt tamē aliq⁹ hoc si ē ve
rū q⁹ pñt ēē opa bōa q⁹ si sūt scđz re
ctā rōnē id p^{ri} declaratiōe ē aduer
tēdū q⁹ qđ duplices sūt opationes vir
tutū qđā sūt imanētes i volūtate. qđ
dā i appetitu sēsitivo. qđā i mēbris
qđā trāsēntes ex nos. vt i actu libe
ralitat⁹ qđ ē dare bonū postq⁹ rō dicta
uit q⁹ dādū ē donū volūtās vult da
re tō i perat alijs potētijs hoc ē van
dū. scđo appetit⁹ sēsitiv⁹ cōsēntēs
ipī volūtati appetit illō id ē facē tō
monet mēbra corpalia ad h⁹ faciē
¶ Tertio illa mēbra corpalia motū re
cipiūt ab appetitu sēsitivo. Quarto
possibile ē q⁹ tales mot⁹ a mēbris
facti i res extra recipiāt v⁹ trāsēnt
et adūte q⁹ tales operatōes dñr bōe
q⁹ sūt cōmēsurate scđz rectā rōez hoc
ē tales qñles recta rō decreuit. et ad
uerte q⁹ iste operatōes si necessario
se cōsequūt in bonitate r malicia s.
aliq⁹ pñt ēē bone r cōmēsurate scđz
rectā rōez vbi alie erūt male r volū
tas pñt ēē actū cōsonū rōi r appeti
t⁹ p^{ri} passionē v⁹ laborē v⁹ difficul
tatē rebellat sibi. r si extoto nō possit
sibi rebellat tñ nō obedit sibi nisi cō
loze. Et dato q⁹ voluntas r appetit⁹ cō
sonē rōi tñ fortē mēbra p^{ri} cōsue
tudinē fieri tñ ad requēdū actū ad ex
tra. ē p^{ri} possibile ē q⁹ op⁹ i volūtate ē
rit valde malū op⁹ ad extra erit val
de bonū vt pñt p^{ri} opocritis vbi op⁹ vo
lūtāt⁹ ē malū qđ volūtāt⁹ facē p^{ri} vanū
glīar tñ od⁹ extra erit valde bonū qā
erit tale qñle fuiss⁹ ab optia rōe et sic
p^{ri} ex dictis satis solūnt rōnes. vñ
act⁹ pñt ēē ita itē⁹ q⁹ gñabit virtutē
sed si nō sufficē itē⁹ pñt tñ hñtus gñā
ri ex pñtib⁹ actib⁹ vt postea videbit⁹.
ideo ponitur.

Conclusio responsalis

Virtutes morales gñant ex operatō
ib⁹ nō pñtib⁹ s. ex operatōib⁹ cōmē

Liber secundus

suratis scd3 rectā rōez. Que conclu
storelinquitur pbara exdictis

Querit vtrū opatōes pce dēte.

Autē ex qb3 gñat vtrū r sequēs
tes virtutē sūt eiūs dē spectei.

¶ Ad p-
mo qd n q opatōes virtuosae nō virtuo-
se nō sūt eiūs dē spectei s3 opatōes pce-
dētes virtutē nō sūt virtuosae r sequētes
sūt virtuosae igit. Ad scdo sic bonū r nō
bonū nō sūt eiūs dē spēi mori s3 opus
sequēs virtutē ē bonū r pcedēs nō igit
In oppm aī qz acī pcedētes virtu-
tē r sequētes sūt de eodē obiecto g
sūt eadē. Pro cuius solutione

Sciendū est primo qd

aliq opatōes dñr eē eiūs dē spēi du-
plē. vno mō scd3 nām r ēritatem sic
nulli ē dubiū quī tles opatōes nō sūt
eiūs dē spēi. alio mō igit nō nō sūt
dico qd iste opatōes sūt eiūs dē spēi

Et ille opatōes dñr eē eiūs dē spēi
scd3 nām qd hñt oīno sile obm.

Ex plū. volo dare elemosinā petro. et
volo dā elemosinā iohi. vbi oīz r

notū ē qd sūt eiūs dē spēi mōis. sed
nō scd3 nām. qd nō sūt de eodē obiecto

S3 restat vnū dubiū vtrū opatōes p-
cedētes dicāt virtuosae. ad quā rñr

qd aliq opatio ē virtuosae triplē vno
mō qd elicit scd3 virtutē r sic opatio

nes pcedētes sūt dñr virtuosae. ali
qd sūt gñatīe virtutis r sic pceden-
tes dñr virtuosae. Tertio mō qd sūt

cōformē ad dictam ē recte rōis r sic
ē pcedentes dñr virtuosae. Et tñ

aduerēdū qd opatōes qd dā sequētes
sūt sūt i pūm pfectiores qd ille qd

cedūt qd elicit aduob3 r p hoc sol-
uēt rōes. Et tñ vltērī aduerēdū qd

cuiuslib3 virtutis sūt qñuoi gñus.
Prim3 vocat gñus iaciēdi qd gñe

silit passioib3 tñ cū triticia ppter
passioes nō sedatas. Scd3 vocat gñ

gd3 pñficiēdi quo qd resistit passioi
b3 tñ cū aliqū labore r tñius vocat

gd3 pñficiēdi quo qd resistit passioi

b3 pñficiēdi quo qd resistit passioi
līz r sine labore. Quart3 vocat gñ
heroic3 quo qd resistit passionibus
pñficiēdi delectablr sine la-
bore et cū excellentia.

Sciendū est secundo qd

adhuc ē bonū dubiū vtrū inobis pos-
sit gñari virtutes sine opatōib3 exte-
riorib3. Pro cui3 solutione caduer

tēdū qd virtutes i voluntate pñt gñari
sine opatōib3 exterioribus. vtr ex

multis velle dādi elemosinā ppter
deū dato qd nulla sit datio vtr opatio

extra pōt gñi virt3 i voluntate r hoc
quē ē ipedimētū i opatōib3 exteriori

b3. Et dicūt aliq qd nō exīte ipedi-
mēto extēi seco nō ē possibile virtutē

tē inobis sine opatōib3 exteriorib3
acqri. qd electio voluntatis nūqz re-

cta s3 defectuosa si non moneat ad
op3 extēi qñ oīz r sicut oīz et sic de

alijs Et hoc quādo nulli ē ipedimē-
tū vtr putat nāli necessitate putat qd

oīz comedē. aut ex defectu obiecti qd
nō occurrit obiectū circa qd dēo exerce

te illū actū vtr instrumētū vtr aliquo a-
lio obulāte r pñ dari exēplū de pau-

pere qd h3 velle dādi elemosinā si
tñ hēre vnde. Et p hoc pōitur.

Conclusio responsalis

Opaltones ex qb3 gignūt virtutes
r opatōes elicitae a virtutib3

sūt eiūs dē spēi. Que cōclusio relin-
quitur probata exdictis.

Querit vtr ex vnica opatōe pos-
sit gñari virtus. Et argut pñ qñ

qd vel gñat ex pñia vtr nō. si ex pñia
tñc seqē qd ex alijs seqēti bus nō gñat

tur. sīnō ex pñia vtr ex se et sic ha-
beo itē vtr tērela et sic habeo etiā

intentum. Ad scdo sic virtus vnica
fortior ē seipā dispersa gñat ex mltis

opatōibus possit gñari etiā ex vnā
itēsa. In oppm argut qd dicit aristō

teles qd virtutes sūt nobis pñficiēdi

Ethicorum

factionē. In his videtur concordare i priore
ubi dicitur quod una virtus non facit verum nec
una dicitur autem. neque una operatio facit
homo beatum et felicitatem. per solutionem huiusmodi.

Sciendum est primo quod
ista virtus puenit ex uno dubio puta
virtutes possint augeri. id est. itendi
propter solutionem supponitur quod capite
do virtutem esse huiusmodi moralis laudabilis
quod scienter et libere firmiter et lau
dabiliter operamur. sic virtus non consti
tuitur in indubio. alioquin non di
ceretur virtuosior altero. quod si non est. non
sicut sanitas. dicitur se habere ad corpus. ita
virtus ad animam sicut virtus habet ad sanior alio
quod habet conuenientiorē proportionem. quat
tuor qualitatū humorū ita aliquis
dicitur virtuosior. quod habitu virtuosus habet
intentionem. et sic virtus habet latitudinem. Et
si dicas quanta est illa latitudo? Aristoteles
ponit exemplum. Huiusmodi virtus sagittar
um signum attingit sicut etiam qui prope
virescit dicitur aliquem esse factum bonum
sagittarum per hoc quod sepe signum vel pro
pe signum attingit. ita possibile est per
frequens exercitium homines effici melio
res et magis virtuosos. et per hanc virtutem potest
intendi. non propter latitudinem virtutis est
ipsa virtus citra summum. vel (ut dicunt
alii) citra terminum. Huiusmodi est ei quod habet
calidum intendit. et calidissimum non in
tendit. Quia si aliquid remoueat. ita
plus non erit calidissimum et si aliquid
possit addi non erit calidissimum. Sed
de corruptione virtutis dico possunt
diminui. ut puta a remotiore suorum
uirtutem. non peruenit virtutis dicitur esse filius
operatio illis quibus gratia dico et quod per
diminui per actum malos illis operatio
virtuosus oppositos vel per operationes di
stortas quod sunt gratie huiusmodi malorum. et
iste modus dicitur esse et verior habet multum
sunt alii modi et per maiorem declarationem.

Sciendum est secundum quod

tenendo istum modum sicut per modum gratia
tota virtutis. non sicut candela incensa
aere illuiat. talia addita magis illu
minat. ita una operatio virtutis aliquas
virtutes gratias. talia aliquid non sit maior
virtus quod autem. Et sicut ex corpore multum
luminofo gratia maior luminofo ita ex op
tione magis intensa gratia maior virtus.
Et ista opinio videtur esse probabilior quod
vel secundum primam operationem aliquid relin
quitur vel non: si sic habeo tantum si non
est habet non se melius habet per operationem
primam quod autem quod falsum est. Quia videtur
ratio quare post primam magis est dis
positus ad secundam operationem. Item si
per primam operationem virtuosus nihil
relinquitur non videtur quare magis per
secundam vel terciam. cum contingat illas aliam
esse minus intensas. Et sic per quod per
operationem potest gratia non habet vir
tuosus imo potest una operatio esse ita
intensa quod habitu perfectiorē genera
bit quod multe alie minus intente. rursus
probatur argumenta ante opposita que
sunt per se vera. Aduerter tamen quod difficil
le est aliam habere istas operationes. non
aliqui sunt multum in potentia res
mota ut sunt iuvenes qui sunt passi
oni secutores. Et etiam illi qui sunt
maliciis habituati. Aliqui sunt in
potentia propinqua in quibus iam
passiones sunt cedate. et qui iam sunt
virtutibus habituati. Et per ista per
quod aliud est in speculatiuis et virtu
tibus. quod intellectus in speculatiuis
non habet potentiam recalcitrantem seu
peruerentem iudicium rationis id
per unam demonstrationem pote
rit aliquis habere firmam adhesio
nem. sed voluntas sepe habet appe
titum sensitiuum rebellantem et sub
uertentem secundum quem appetitus
sensitiuus voluntas nata est contra elea
ctari et cooperari sicut dominus seruo
Ad rationem post oppositam conceditur quod
virtus acquiritur per assuetudinem. sed

Liber secundus

in hoc nō sequi qñ pñā opationē
aliqua virtutis vñ ipa xī^o possit gñari

Conclusio respōsalis

Virtutes gñant p opationē sic q ali
quid virtutis p quāz opationē gene
rat. Que cōclusio relinquitur pba
ta in scōo notabili.

Signū autē oportet facere
habitū superueniētē volu
ptatez vel tristitiam operi
bus qui quidē e nūn recedit
a voluptatibus corporalib⁹
et hoc ipso gaudet tēperat⁹
qui autē tristatur intempe
ratus est Et qui quid suti
net terribilia picula vel gau
det vel nō tristatur fortis etc.

Aeris vñ xī^o moralis ē circa
delectatōes et tristitias. Et aī primo
q nō. qz delectatōes nō sūt obiecta
virtutū. Igitur virtutes sūt circa illa. Et
secūdo sic. Virtutes nō distinguūt p
delectatōes et tristitias. s; p obiecta
igit nō sūt circa delectatōes et tristit
cias. In oppm est aris. i. textu. Pro
cui⁹ qñstionis solutione.

Sciēdum est primo q

iste passioes. s. delectatō et tristitia seu
dolor sp sūt i. appetitu rōnali sicut i
volūtate vñ sensitivo. An delectatio
causat i. appetitū expñtia obiecti ap
phēsi sub rōe cōueniētis vñ ex obse
ntia obiecti apphēsi sub rōe discōue
niētis. Et tristitia pñmo causatur
puta expñtia obiecti apphēsi sub rō
ne discōueniētis. vel absētia obiecti
apphēsi sub rōe cōueniētis. Et ē ad
uertēdū q scī⁹ vñ vñū ē in primo in
plurimū aduersat rōi. qz nō pōt sūt

ficiēter cōferre in obm sibi pñtati
et illd qd sequit illd obm vñ in pñs et
futurū. qd in rō pōt. iō sens⁹ illd qd
sibi de pñti cōuenit acceptatet iō de
lectat⁹ quīs illd sit sibi ipsonestū. vel
quīs noceat i futuro intellect⁹ aī oīa
illa considerās fugit illd pp mala seqn
tia. An puenit aliq q appetit⁹ sensu
tiu⁹ pp malā pñtēdū inē sicut in ma
lis nullomō obedit iudiciorōis imo
(qd pel⁹ ē) puerit rōez et iudicium
rōis trahit ad iudiciū sens⁹. Et p op
positū ē i virtuosus appetit⁹ sensitiv⁹
obedit rōi. et trahit ad rōem sic q nō
sistit in iudicio sens⁹. s; expectat iu
diciū rōis. et insequit ipz dimittens
sensū. Ex istis pñz q xī^o moralis tri
plici hz effectū sup appetitū sensitivū.
Primo refrenat ipz ne nimis ei
to sequit iudiciū sensus; s; expectet iu
diciū rōis. Scōo determinat ipz ad
obediēdū iudiciorōis quīs iudicio
sēsus repugnet. Tercio ordinat et tē
perat delectatōes et tristitias sēsus
les vñ ipet⁹ eoz nūq trahat appeti
tū cōtra iudiciū rōis. Aīcū aut seu
habitus virtuos⁹ ecōrrario facit

Sciēdū est secūdo q

p solutōe qñstionis ponūt aliq pñō
nes. Prima. virtutes sūt circa dele
ctationes et tristitias p modū seqle
i. delectatio vel tristitia sequit sēp
ad actū virtutis. qz virtuosus in omī
ope virtutis delectat⁹. qz sp hñs iudi
ciū apphēdit ipz op⁹ virtuosū sub rōe
cōueniētis et boni sūp⁹. et ipedimē
to virtutis tristat in ope viciolo et ap
phēdit ipz sub rōe discōueniētis
et mali sūp⁹. Scōa cōclusio. virtus
supple q ad actū electivū seu q ad
alimōiā actūū est magis circa dele
ctationes qz circa tristitias quia ma
iorē habitudinez hz ad actū virtutis
ad quē sequit delectatō. qz ad ipedi

Ethicorum

mentis virtutis: vel ipsius opus vicio
sum in alio ad quod sequitur tristitia. Iam
ad moderationem magis se habet circa
tristitias quam circa delectationes. Et
ita ceterum est virtus se habet circa delecta-
tiones et tristitias sensuales tanquam
circa obiecta quod videtur dictum est virtus mo-
derat passiones sensuum ut ipse eas
nunquam possit trahere iudicium rationis
Pro cuius declaratione est adverte
dum quod duplex obiectum virtutis. scilicet ex-
teri et interni. Exteri sunt res exteri cir-
ca quod operatur ut sunt cibum et potum et pecu-
nia etc. Interni sunt delectationes et tri-
sticie quas res extra iterum appetitui
sensitivo. Et ista conclusio videtur iterum
demonstrari. et sue rationes videntur esse proba-
re. Una est de qua per voluptates mala
operatur propter tristitias a bonis re-
cedimus. Quarta conclusio. Quod virtutes
magis sunt circa delectationes. et aliquid
magis circa tristitias quod obiecta
magis nata sunt expressis sua curare de-
lectationes. Et ille sunt magis circa tri-
sticias quod obiecta sunt magis na-
ta curare rationem vel tristitia sicut est forti-
tudo. Et adverte finaliter quod passio quod
moderat a virtute est duplex. scilicet inextin-
guibilis et illa moderari dupliciter. uno modo
scilicet minuendo eam secundum rationem referendo eam in
deum futura etiam dupliciter moderatur. scilicet
fugiendo obiectum quod natum est delecta-
ri secundum accipiendo obiecta sola quod sunt
nata moderate delectari. Et per hoc
soluuntur rationes. An dato quod virtutes non
distinguantur per passiones. in propter hoc
non sequitur quod virtutes sunt circa ipsas

Conclusio responsalis

Virtutes morales non solum per mo-
dum sequelle. sed tanquam circa obiecta
sunt circa delectationes et tristitias
Ideoque determinantur vir-
tutes impatientes! quasdam et

detestantur boni autem omnia simpliciter
dicuntur. sed non oportet et quod non
oportet et quecumque alia op-
ponuntur. Supponitur ergo
virtus esse talis circa volu-
ptates et tristitias optimo-
rum operativa etc.

Veritur utrumque virtutes excludant
in habere passiones. Et arguitur
more sic quod virtutes sunt tria passio-
bus. scilicet quod reprimantur per virtutes. af-
fectibus sic passiones superant virtutes se-
quitur quod ille non est virtuosus igitur. In
oppositum est aristoteles in textu. Pro ista
autem questionis solutione.

Sciendum est primo quod

virtus moralis non excludit omnes pas-
siones quod non excludit suum proprium actum
sed neque passiones. per rationem quod ad actum
tutis sequuntur passiones puta de-
lectationes. Item virtus operatur circa pas-
siones mitigando et refrenando eas.
Item virtus non excludit illud quod
recta ratio dicitur sed recta ratio dicitur am-
co dolenti esse compatiedum et gaude-
dum de bono ipsius igitur. Sed du-
bitatur si virtus excludat omnes passionem ma-
lam. Pro cuius declaratione est aduer-
tendum quod duplex est malum. scilicet pene per
se aliud quam dolor et tristitia et malum cul-
pe. Tunc ponitur talis conclusio. Vir-
tus a virtuosus non excludit malum pe-
ne quod virtuosus per infortunia per atyran-
niam capi et pati secundum sensum habet
enim multam displicentiam de malicia eo-
rum et de sua passione iniusta et de hoc
quod imputatur a multis operationibus vir-
tuosis. Unde in primo huius dictum est
quod infortunia beatorum tribulant et tri-
sticie imputantur a multis operationibus

Liberr

secundus

Sed de malo culpe dicitur probabiliter quod excludunt mali culpe. i. vicia et malos actus quod virtuosus appetitus sensitivus tenet sub ratione et obedit rationi perfecte. sic quod virtuosus nunquam dimittit appetitum sensitivum nisi sub regimine rationis. Et tunc est aliqui quod statim summum male agere per quod temptationes fiunt in optimis viris et hoc non est nisi quod patiuntur secundum sensum mala passione inclinantem eos ad operationem malam igitur etc. Sed pro maiori predicatorum declaratione

Sciendum est secundo quod

in hominibus inveniuntur quintuplex status. Primus est animalis antequam ratione. Secundus est incontinentie in quo homo non virtutem rationis habet appetitum sensitivum rebellat rationi et vincit eam. Tertius est status malicie ubi appetitum sensitivum propter assuetudinem ita trahit rationem quod omnia depravat et pervertit penitus. Incontinentes ergo operatur secundum iudicium sensus et contra iudicium rationis. Pravi autem operantur secundum sensum et secundum iudicium depravate rationis. Quartus est status continentie ubi ratio vincit sensum rebellantem et. Quintus est ubi appetitus sensitivus trahitur ad rationem et in omni operatione sua expectat iudicium rationis. Ex quo sequitur quod virtuosus non patitur passione corrumpente iudicium rationis neque est electionem voluntatis quod tunc esset malus simpliciter nec passione superveniente quod tunc esset malus simpliciter vel passione rebellante quod tunc non transgrediretur status continentie nec passione sensitivum deliberata quod hic esset status animalis. Et si dicas virtuosus potest pati temptationes. Respondetur quod temptationes fiunt per presentationem applicationem rerum que ratione sunt in ordinate trahere appetitum sensitivum contra rectum iudicium rationis tunc possunt bene accide-

re virtuosus. sed in eis nullus imperius inordinatus facit. Et per hoc solvitur ratio et si in virtuosos passionem superant et virtutes sed si insurgant passionem moderantur mediantibus virtutibus sic quod non vincunt rationem. Quod appropinquat ponitur

Conclusio responsalis

Virtutes excludunt passiones malas sic quod non possunt vincere rationem sed ei obediunt. Que conclusio relinquitur probata ex dictis

Tribus enim existentibus

que circa electiones et tribus que in fugis bono conferente delectabili et tribus contrariis malo nocivo tristis. circa hec quidem omnia bonus directivus est malus autem peccans. maxime autem circa delectationem communia etenim hec animabus et omnibus que sub electione assequuntur etc.

erit utrum virtutis eligibile benedictum videtur in bonum delectabile et honestum. Arguitur primo quod non quia delectabile est utile igitur. Item bonum honestum est delectatio. igitur. ista divisio est mala. In oppositum est ad textum. Pro cuius solutione

Sciendum est primo quod

eligibile capit dupliciter. uno modo propter se strictum et sic solus illa que sunt ad finem sunt eligibilia. Alio modo capitur large et sic omne appetibile dicitur eligibile. Adverte. videretur quod sicut sonus capit multipliciter ita

Ethicorum

formaliter signatue et effectiue. Si
militer honestū pōt capi multiplici
ter. Anomō formaliter. et sic dī q̄ ho
nestū q̄ sūa vt nos trahit et sua di
gnitate nos allicit. Et istud pprie n̄
est nisi ip̄a felicitas quā oēs tā boni
q̄ mali naturaliter desiderāt ad quā
vlt ad ei⁹ similitudinē tā boni q̄ ma
li dirigūt in as opatōes. Aliomō ca
piē si p̄t et sic dico q̄ oīa q̄ dicunt p
ficere aiām dicunt honesta sicut scie
ntes et act⁹ virtutū. Et licet feli
citas sola sit p̄mū et p̄cipalis ho
nestū. tñ virtutes etiā morales et ea
rū operationes dicunt honeste scdm
seip̄as. et hoc tā pp̄ p̄p̄nquitatē
quā h̄nt ad felicitatē. q̄z p̄pter hoc
q̄ perficiūt aiām et ip̄ā reddūt sim
plicit̄ bonā h̄ forte nō optimā. et
etiā q̄ scd̄z seip̄as sunt eligibiles. et
si q̄raa vtz virtutes sunt appetibi
p̄pter se. Dico q̄ virtutes h̄nt in se
rōem boni et sic dico q̄ si ly pp̄t dic
cat habitudinē cause formalis sunt
p̄pter se appetibiles. si aut̄ si dicat
habitudinē finis nō sunt pp̄t se ap
petibiles. Aduerte vlt̄er⁹ q̄ aliqua
etiā dicunt honesta p̄ attributionē
puta qñ habent habitudinē ad vir
tutes vel ad operationes virtutum
nō quidē discōuenientie s̄ cōueniē
tie sicut oēs operationes exteriores
vel exteriorius operata que secundum
virtutem procedunt et signa virtu
tū sicut sunt honores non quidem
honores p̄ p̄ pecunias sed p̄pter
virtutes etiā oīa illa quib⁹ virtutes
vntur in suis operationibus
sicut sūt amici et vlt̄er oīa bona cor
poris scd̄z quod ordinātur ad virtu
tes. et isto mō paupertates iniurie
passe propter virtutes dicuntur eē
honeste. et per contrariū. illa dicun
tur esse turpia q̄ animā interiorius de
turpant. sicut vicia et eorum oper
et illa que habēt habitudinē ad ip̄a

sicut sūt oīa ex p̄ opata scd̄z h̄uicia
Sciendum est secundum
duplex p̄nt esse fines i humanā vita
quidā sunt veri fines q̄ vere sūt boni
et optimi in humanā vita. Alii de ra
tione finis ē q̄ sūt bonū q̄ optimū.
Et isti fines sūt virtutes vlt opatiōes
virtutū vt iste hō dī simpliciter bo
nus et optim⁹. Alij sūt fines falsi
statuti nobis scd̄z corruptā rōnē
et p̄uersam electionē et istos fines
statuit sibi viciosi et p̄uersi et varian
tur scd̄z exigētā viciōz. Sicut vtile
dicif dupliciter vno mō simpliciter
q̄ est ad bonū finē alio mō secundū
quid quod ē ad malū finē. quem ad
modum dicim⁹ q̄ nox obscura est
vtilis latroni et tale vtile est valde
noctūz vñ illud dicitur esse nociuū
p̄ quod michi plus mali q̄z boni ac
quiritur. vnde inter bona aie alijs
nullo modo sunt p̄parabilia. Et q̄
sequitur correlariū q̄ nihil h̄z ratio
nē vtilis simpliciter nisi quod oadī
natur ad virtutes. istis suppositis
ponuntur quattuor conclusionēs d̄
appetibili. Prima ratio boni sumit
tur ex eo q̄ aliquid dicif eē p̄fecte
appetibile scd̄z illud nō dici citur
appetibile simpliciter q̄ est appeti
bile p̄ausis h̄z appetibile appetit
recto Tertia appetit⁹ dicif rect⁹ eo
q̄ ē p̄son⁹ rōi recte. Quarta rō recta
nichil iudicat eē appetibile q̄ non
sit bonū cōueniēs ip̄i appetitui seu
appetenti Et ex oībus his ponitur

Conclusio responsalis

Diuisio appetibilis ē sufficiēter po
sta et vnum mēbrū nō dicif de alto
mediāte isto aduectio formalis q̄
sufficit ad bonā diuisiōē Et ph⁹ sol
uunt rōes An notū est q̄ vnū bonū
vt puta honestū pōt dici bonum de
lectabile et vtile tamen vnū non est

Libri secundus

aliud formaliter. qz vñ non predi-
catur de alio mediāte isto adverbio
formaliter

Ad huc difficilius volupta-
ti pugnare quam ire. quē ad
modum ait eracritus. circa
difficilius autē et ars sit et
virtus etc.

Verū vñ difficult? sit pugna-
re voluptati ire. At primo qz
non qz ira ē scđ; fortiorē ipetū igit.
Arguit scđo qd pugnat passioni seu
voluptati pugnat sensui et rōni sibi.
Dicit enī aristoteles qz ira cōsequit
oliquāliter rōnē pcupiscentia autēz
nō. In opomē aristoteles in textu
Prō cuius questionis solutione.

Sciendum est primo qz
pugnare in pposito nō ē aliud qz ex-
tingere vel moderare passionē vt ū
trahat appetitū sensitiuū ptra iudi-
ciū recte rōis vñ mltē sūt cāedifficul-
tatis pugnādi possibī. Ana ē ex
eo qz ipet? passionis ē vehemētior
sic pugnare seu moderare irā diffi-
cilius. qz ipsa ira ē ipetuolissima p
pt ebullitionē sanguis. Scđo cā qz
illa passio ē magis appetitui natu-
rali cū natural? cōueniēs itē diffi-
cili? ē pugnare voluptati. qz volup-
tas ē sēsuāle delectatio cātur ex cō-
uētiētia sensibī ad sēsuāle ira autē tri-
sticiā hz annexā. qz cātur ex discōue-
niētiā sensibī ad sēsuāle Tertia causa
ē frequentatio opis ad qd passio sibi
nat ppe qd dicit ar qd difficile ē pu-
gnare p passionē in q mltū qd hitua-
tur Dicit et qz magis difficile ē pu-
gnare ptra illū qd occulte enēit sic
ira qz p illū qd notorie enēit Aduer-
te et qz dicit ar qz ira aliqūliter conse-
quit rōē. itō difficile ē contra eā pu-

gnare s; cū iratus voluerit redire ad
rōē cito erit peccatum sibi notum
Ex quo sequit qz aliū ē pugnare cō-
travoluptatē rextinguere voluptatē
vñ aliq voluptas vt puta ardor car-
nis dicit extingit qñ ex lōga castiga-
tione carnis corruptesunt male qua-
litates inclinātes ad cōcupiscēdiā li-
bidinose etiā qñ diminuta ē materia
ad libidinē incltās et etiā p frequē-
tes actus castitatis corrupti sūt ma-
li habitus etc.

Sciendum est secundo qz
alia difficultas ē vñ ars vñ scđ
sūt circa difficilia. Prō cuius solu-
tiōe ē aduertēdū qz in actibus hūa-
nis de quib? ad pñs intēdīm? diffi-
cultas ali puenit ex pte materie et
ca quā operamur qz opatiōi resistit
vtdifficile ē sciderelapidē durū Ali
puenit difficultas ex pte nostri et h?
tripliciter scđ; qz per tria operamur
Prō ex pte appetit? quia nō incli-
natur ad illam operationē vel quia
habet inclinationē ad operationē
oppositā. vtdifficile ē intēperato a
voluptate recedere. Secundo pue-
nit ex pte intellectus. puta quando
non habemus sciētiā de modo fa-
ciendi vel propter difficultatem ac-
quirendi illam scientiā. Tercio p-
uenit ex parte membrorum corpo-
raliū. quia talia membra exercitiis
lassantur vel quia non sunt assueta
in tali operatione. Ex quo sequitur
coirelatiū qz omnes operationes p-
tinentes ad artem vel virtutem sūt
nobis difficiles nisi habuerimus ar-
tem vel virtutem. Sequitur secūdo
qz facilitas efficitur in nobis per ar-
tem et virtutem. Ex omnibus istis
et maxime que dicta sunt in primo
notabili pzd sit dicēdū ad rationes
prius factas. Ideo. ponitur.

Conclusio respōsialis

Ethicorum

Aliquisse difficile ē pugnare tre
a etiā pugnare voluptati. Que con
elusiō relinquit pbat ex dictis.

¶ Pz autem nō solum sic d
cere qm hitus sedet qualis
quidem. Bicendum igitur
quoniā virtus ois cuius vti
q fuerit virtus. et id bene
habēs perficit. et opus eius
bonū reddit. puta oculi vi r
tus et oculi. in facit studio
et opus eius bonum. **¶** Cu
lieniunt vir tute bene vide
mus. e. c.

¶ Ser vtz virtus pssit i medio
¶ Arg pmo q n q est aliqua virtus
q inclinat ad extra. vt magnanimit
tas inclinat ad magnos honores et
magnificetia ad magnos sūpūs. z
nō ad mediocres. igit. **¶** Arguitur
scdo. dicit Ar. q queda sūt opatio
nes q sūt sic male scd3 se q in eis n
pvenit dirigere i sp peccare qz tam
chq habeam? nos ad eas siue itēsi
ve siue remissive siue mediocriter.
igit i ipis vt nō cōsistit i medio. sed
i oimoda fuga. In oppm est aristo
tu rexu. **¶** Pro cuius solutione.

¶ Sciendū est primo q

mediū vt hic sumit ē illud q ē int de
secūz i supabūdātiā sic videlicet q
nec excedit nec deficit. An etiā duer
tēdū q bonitas attribuit habitū
moralit rōe cōformitatis ipsius vel
sue operationis ad rectā rōez. z mali
cia ex difformitate. Et sic pz q boni
tas i malicia attribuit virtut ab ex
trinsecō. Illis suppositis ponituri
aliq pōtes. **¶** Prima vt rōne boni

tatis sibi attributū cōsistit i medio
si i extremo. pz qz rōe bonitatis et
malicie optimū non opponit malo
scd3 mediū. s3 scd3 extremū. s3 vt
ē hitus moralit optim? igit. **¶** An
si virtus rōe bonitatis sibi attributū
cōsisteret i medio. i qref q extrema
aliquid bonitatis haberet. qd falsū
est. **¶** Secda ppositio. Virtus nō est
ne dist passionis vel operationis se
cundū eius substantiā quia. mediū
sic acceptū est de genere. extremo. ut
Notū ē enim q moderate se habere
circa cibum et excessive sunt eius
dem rōis quo ad substantiā. Tercia
ppō. Virtus est mediū passionis vel
operationis obiective sic itelligē
do q ipa est circa passionē vel ope
rationes medias. i. moderatas. qz
vna malicia q ad substantiā continet
substantiā virtutis. z cui hoc plus et
aliū minus. iō videt esse i medio dua
rū maliciāz acceptāz scd3 suas sub
stantias pz qz virtus est circa passionē
vel operationes in quibus habem?
nos bñ vec male. Qui ei irascit pl?
vel minus irascit qui plus vel min?
dat male dat. **¶** Quarta ppō. Virtus
accepta scd3 suā substantiā ē mediū
duarū maliciāz. qz sicut operatiōes
ad opatiōes. ita habet ad hit? s3
opatiōes virtutis sunt medie inter
operatiōes maliciāz acceptarū
scd3 suas substantias. igitur.

¶ Sciendum est secundo q
difficultas ē vtz virtus cōsistat i me
dio quo ad nos. an scd3 rē. **¶** Pro
cuius solutione est advertendū q
aristoteles ponit duplicē offiam i ter
mediū rei z mediū quo ad nos pma
est qz mediū rei sumit scd3 eqdistā
tiā ab extremis vt si extrema ponā
tur duo z decē. tunc mediū erit sex.
Sed mediū quo ad nos ē qd nec erit
min? debitum nec magis debitum

Libra primus

melius. s; honorabilia sūt q̄ secundū
se sūt bona. istud etiā p̄z nā lauset
vituperiū Briāf. Hāc vituperiū ē de
malo vt a malis retrahat glaus d;
eē de bono et ad meli⁹ excitet. Air
sūt optim⁹ nō idiget vt excitet ad
meli⁹ iō illi nō sūt laudabiles. Et p
hoc solūtū argumēta. Notū ē q̄ feli
citas et etiā deus sūt bene laudabi
lia capiēdo laudante large s; nō ca
piēdo laudabile pprie et stricte.

Testatur autē sermoni
et qd nūc q̄ sitū ē circa nichil
enim licerit hūanorū ope
rum cōstrātia vt: circa opati
ones q̄ sunt secundum virtu
tē pmanētiorez enim disci
plinis he videntur etc.

Sciendum est secundū q̄
circa rexiū scidit vna difficultas qd
istoz ē pmanētius puta vtutes vbi
scilpīe seu sciētie. Ad quā respōdet
breniter q̄ vtutes sūt pmanētiorez
q; p obliuionē nō pnt deleri quin de
ipsis p̄ea q̄ i vita occurrūt habeam⁹
cōtinuū exercitiū. s; hīc⁹ p obliuio
nē ē p infruptionē act⁹ p̄di pnt. Ei
dem⁹ etiā istud p experientia. Hāc
etiā act⁹ vtutū magis ē p̄iō p̄i⁹ pnt
exerceri q̄ act⁹ habitū speculabi
liū. et si dicas si hoc esset verū. vlt hoc
eēt ex pte subī vt ex pte hīc⁹ s; nullū
illoz ē dicēdū. igit. rñdet q̄ nō ex p
te subiecti s; ex pte fantasmatīs vel
p̄ci intelligibilis. vt a fantasmate d
p̄det. An dī p̄babilit̄ q̄ sicut act⁹
intelligēdi depēdet ab actu fātasā
di et sciēdi i eē et cōseruari ita hīc⁹
depēdet in eē r̄pseruare ab hīcū fan
tasie iō ad corruptionē illi⁹ corrup
tū in intellectu. et si q̄s itē dicat
actus speculatiōis saltē circa diuina

nos magis trahūt q̄ act⁹ vtutū igit
Bñr q̄ l. nos magis trahūt i tñ se.
quis q̄ p̄p̄ sint pmanētiorez q; in
actib⁹ vtutū sūt alie cāe pmanētie
fortiores Ex oibus istis ponit cō
clusiōnē salē Capiēdo ladē large se
licitas ē laudabil. s; si capiēdo stricte
Videtur ytiq; et alia quedā
natura anime irrationalis
esse participans quidē mali
qualiter rōe incōueniēs eni
et cōtinētis rationē habens
laudamus recte ei et ad optia
dep̄catur ratio. Videtur au
iūpis aliud qd p̄terrōe iūna
tum quod aduersatur et obi
ciatationi. etc.

Verū vtrū appetit⁹ sensitīus
aduerset seu obuset rōni. Ad
p̄iō q̄ nō qz illd qd ē obediē ratio
ni nō aduersatur rōi s; appetit⁹ sen
sitīus est obediēti rōni igit. Ad
scdō sic. Illd qd ordinatur ad alte
rū nō aduersatur illi alteri s; appe
titus sensitīus ordinat ad rōez igit.
In oppositū ē ar. i. textu cui⁹ solutōe

Sciendum est primo q̄
Intellect⁹ seu rō dñatur appetitū
sensitīus domino politicali et rega
li mō notū ē q̄ sūdit⁹ in tali p̄m d
parū vlt domino nō obedit nisi libe
re domino iō nō semp sibi obdit s;
aliqui sibi aduersatur et aliquādo nō
scēst de appetitū sensitīus q̄ solū
libere videtur obedire intellectui seu
rōni iō sibi aliqui obedit et ista pnt
deklarari. Hāc incōtinēs h; rōnē res
etā s; hoc ē i honestū facere rōz ip̄z
fugiendū tñ appetit⁹ ad hoc fortē
inclinat⁹ mouet ad hoc faciēdū vlt
incōtinēs vult seip̄z resciēdē ab oppe

Euthorum

ad mediū puta ad virtutē pri^o recedere dicitur qd magis oppo^{it} virtuti Et si dicas nos nō possum^{us} illud mediū cognoscere Rndef^q nullus ē vīe rōe qd non possit cognoscere in gñal^{it} extrema t mediū virtutis Ex quo sequit^{ur} qd cū iuvenes ducūt pas sionib^{us} p se ip^{sos} nō sūt ita bñ nati qd indigēt castigatore t instructore. In structor enim gñis videt qd in discipulo magis cōtrariat^{ur} virtuti Aduer te vlt^{er} qd nulli sūt ita bñ nati qd appetit^{ur} sensitiu^{us} si eēt sibi derelict^{us} duceret ad malū tñ aliq^{ui} sunt magis inclinari ad malū qz ad bonū t illos vocat Aristoteles bñ natos Et aduer te qd ista dñt semp accipi quo ad nos, vñ hz auaritia scōz se magis opponat liberalitati qz pdigalitas tñ in illo qd nat^{us} eēt ad pdigalitatē ecōtra eēt, iō requirit magna industria ad inueniēdum mediū Et ponitur

Conclusiōne sponsalis

Ait^{ur} magis opponitur extremis in rōe boni t mali qz extrema opponant^{ur} inter se. Ad rōes pz sufficiēter qd sit dicēdū in p^{ri}mo notabili.

Et si cesset finis scōi hui^{us}

Q^{ui} circa tertiu^m librum ethicorūz Queritur vtrū voluntas possit sic disponi qd necessario velle aliquid At p^{ri}mo qd sic quia dicimus qd hō potest cogi ad aliquid facien^{du} ergo voluntas sic vult aliquid qd non potest velle oppositū. Arg^{uitur} secundo qd deus vult aliqua necessa^{ria} ergo voluntas nostras in oppositum sunt articuli parientes. atq^{ue} cōtrita^{les} rōes. p^{ri}mo cui^{us} decal^{ogus} ratione.

Sciendum est p^{ri}mo qd

voluntas nra ē liberat^{ur} triplici libertate. s. p^{ri}etate, p^{ri}dictōis t disparatōis. Cōtrarietatis. ad act^{us} p^{ri}etate puta velle t nolle nisi circa duo puta ad deū t miseriam. Tñ nō p^{ot} voluntas nolle deū. qz de^{us} nō ē nat^{us} eē obiectū nolitōis: nec miseriam ē nata eē obiectū volitōis. Tñ circa deū voluntas nra nō p^{ot} hēre nisi vñ actū puta velle seu diligere Dico tñ qd illud nō hz necessario circa deū. imo mere libere t cōtingēt^{ur} vñ datog^{us} bitudo vel de^{us} oñdat^{ur} voluntati etiā sub rōe cuiuslibet boni adhuc in p^{ri}etate voluntatis ē elicer actū suū vel sup^{er}edere actū suū. i. si elicere Ex qd sequitur vñ correlariū qd voluntas dñt eē libera circa qd cūq^{ue} obiectū sibi oñsuz sal^{tem} libertate p^{ot}ditōis Et si qd dicar^{ur}. vey ē qd voluntas qz tñ eē se ē libera tñ bñ p^{ot} necessitari p aliquā causaz Rndef^q. cā superio^{ris} nō p^{ot} necessitari a cā inferiori. qz cā inferior nō p^{ot} deteriare modū agēdi cāe superio^{ris}. Ex qd sequit^{ur} qd aliqua cā superior^{is} necessario agat hoc hz p aliquē t^{em} p^{ri}insecū et p p^{ri}uā naturā Et si dicar^{ur}. vñ qd puenit qd voluntas vt iplurimū appetit bitudinē cū sit suū me liberat. Rñr qd iō ē qd appetit^{ur} libes p^{ri}uū insequit^{ur} inclinatioez appetitus naturalis vñ impossibile est voluntatē habituri p aliquaz hituz ad aliquid tñ qz tñ p naturalem inclinationē. Ex qd sequitur correlariū datog^{us} iustus habeat mīstos hit^{us} p qd possit hīuari ad suscipiēdū mortē. tñ magis p naturalem inclinationē inclinatur ad fugiēdū mortem qz per illos habitus ad suscipiēdū mortem

Sciendum est secundo qd

ex dictis sequit^{ur} aliq^{ui} pulchra qd sūte di. tamē recto intellectu voluntas p^{ot} oppo^{it} vñ datog^{us} intellectu dicit^{ur} qd

Liber tercius

pauperi dāda ē elemosina. voluntas
pōt oppositi velle. Scđo sequitur qđ nā
te dictamine recto voluntas pōt nō eli
cere actū. Et si dicas quōd qđ voluntas
dē exccare intellectū. Hāc qđ dupli
citer voluntas pōt exccare intellectū
scđ priuatiue et publice. Priuatiue
qđ voluntas pōt auertere intellectū
a consideratione recta. Hāc voluntas
eliciens oppositū alicui? recti dicta
mētia nō pōt mittere intellectū diu pma
nēti in illo dictamine s; auerit ipz et
puerit ipz ad pñderādū rōes p op
posito. Scđo mō exccat positie. vñ
sicut voluntas recte eliciens finē pñ
git intellectui considerare illa qđ sūt
necessaria ad illū finē ita voluntas
eliciens sibi malū finē pñcipit itelle
ctui inuenire media ad illū malū fi
nez. Et aduerit qđ voluntas depraua
ta nō insequitur iusticiā nec regulā rō
nis. s; cōiuncta alicui appetitui sen
situi ipa appetit aliquid qđ ē sūme
delectabile ipi appetitui. Et ē aduer
tendū qđ i hōibz scđz diuersitatē cō
plexionū ē dominū appetitui sensiti
uoz. Hāc voluntas maxie inclinā
ad actū eius scđz dominū appeti
tus sensitui. Et hī ē qđ eoz qđ sequi
tur primā inclinationē sine rēa ius
ticie qđā pñio ielianē ad luxuriā. qđ
dē pñio ad supbiā vñ si voluntas ēēt
sepata ab appetitu sentio et a regula
iusticie se qđret absolutā inclinationē
volūtatis vñ voluntas ē puta suū ma
xime cōueniens. Ex hīs pñ quid sit
dicēdū ad rōes. Itō ponit

Conclusio responsalis

Voluntas nunqđ necessario elicit ac
tū suū circa aliqđ obiectū quārtū
qđ fuerit sibi pñtati. Et ista conclusio
reliquit probata ex dictis

Queritur secundo vtrum

voluntas sit cō totalis sint act? Et at
pñio pñ sit qđ aliqđ voluntas hēet cā li

bera s; illō ē sūm igr. At scđo sic. qđ
si nō ēēt cā totalis sequeretur qđ nō pōt
set peccare s; hōc ē sūm igr. In oppo
siti argū qđ nulla cā creata pōt ali
qd cāre nisi mediāte causa prima.
Pro solutione

Sciendum est primo qđ

impossibile est aliqđ causā scđaz seu
creatā producere aliqđ cuiuscūqđ ē
sit potentie nisi cā pñia cōcurrere. Et
qđ sequit qđ de? qđ ē pñia cā ē cā actus
ipius voluntatis. Et si quis dica quō
d actus dē malus cū pducatur a deo
Hāc pñia pñia vñ regulā. Hāc ad
vñ effectū cōcurrūt due cause pñ
ē defectus in actu ex pte vnius et
nō ex pte alteri. Itō dato qđ ad velle
cōcurrat deus et voluntas creata: it
pñ ē defect? ex pte voluntatis crea
te. et nō ipi voluntatis dei. Et si dicas
quōd pñ istud fieri. Dico qđ scđi t. qđ
qñ voluntas creata nō dat rectitudi
nē actui qā pñt sibi dare et tenet das
re tñ ē defectus ex pte talis cause.
vñ auerte qđ voluntas diuina nō tenet
dare alicui actui rectitudinē tñ qđ
tñ ē de se daret rectitudinē actui si
voluntas creata cooparet. Hāc rēa ē
Quicqd dat de? antecēdēter dat cō
sequēter qñtū ē obiectū ēēt ipedimē
tū ex quo sequit qđ defectus in actu
est proper defectū cāe superioris s;
inferioris. Ex istis itā sequitur qđ vo
luntas seu actus voluntatis cātur a volū
tate et nō a re volita. Et si dicas. Cō
tra appetibile mouet appetitū. qđ
volubile mouet voluntatē. Dico qđ ve
rū est mediāte. qđ causat suā cogni
tionē in intellectu mediāte quā volū
luntas elicit actū suū res tñ immedia
te nō consat volitionem.

Sciendum est secundo

qđ de ipa voluntate incitū aliqđ diffi
cultates. Prima vñ actū voluntatis
pñcedat ali? actus vñ puta qñ volū

Ethicorum

tas vult aliquid vtrū illud velle pre
cedat aliud velle Et videt q sic. qz
oē velle ipi⁹ voluntatis pcedit deter
minatio ipi⁹ voluntatis q deteriat se
ad illud obiectū puta ad volēdū il
lud et ad nolēdū aliū Rñq voluntas
tē deteriare se nō ē aliū qz liberta
te sua velle vñū z nō reliquū z se ipā
scipaz deteriat obiecto sibi pñtatoz
hoc pñt pñfectionē z libertatē et us
Ex q sequit q voluntas nō appetit p
modū nāte mēre libere qz tūc nō pos
set scipaz determinare Ex q sequit q
magna differentia ē inter cām natu
ralē indeteriatā et causā liberā. qz
causa indeteriata libera sicut volū
tas determinat scipaz s3 naturalis nō
deteriat scipaz sed ab alio deteriat
sed causa libera scipam determinat.
qd nō est aliud qz a scipā habere ac
tū suū et sic p qd sit dicēdum ad ra
tiones Ideo ponitur

Conclusio responsalis

volūtas ē cā tota sui act⁹ sic v3 q
act⁹ ei⁹ nō causat are volūta. Que
conclusio reliquitur pbata ex dictis

Queritur tercio vtrum

positis duob⁹ bonis voluntati quoz
vnū ē maius z aliud min⁹ z incom
possibilib⁹ volūtas possit velle mi
nus bonū dimisso maiore bono. Et
est pño q sic qz aliter volūtas nō ēēt
libera neqz dñā sui act⁹. At scdo sic
Si aliud mai⁹ bonū ēēt sibi pñtātū
abiqz minore bono. posset volūtas
illud maius bonū non velle g. In
oppositū ē aristoteles interm dicit
enim q eligim⁹ q scimus maxie bo
nā exētia Dicit ēt q malus ignorat
q oz opari z aquisbus fugiendū est.
Pro solutione questionis

Sciendum est primo q

aliquid pñtari volūtatē nihil aliū ē
q illud ab intellectu actualiter vel
habitualit⁹ intelligitū dicit aliqui q

pñtatis duob⁹ hōis ipi⁹ voluntati i cō
possibilib⁹ z stāte iudicio rōnis ta
in vñtūali qz pñtulari puta q vñū
ē altero mai⁹ bonū volūtas pñt tūc
et pro tūc velle z acceptare minus
bonū z dimittere mai⁹ bonū Et ad
uerte q iudiciū in vñtū ē q iudicam⁹
vñam esse simpliciter maius altero
Et iudiciū in pñtulari voco illud q
iudicam⁹ sed oēs circūstācias ap
parētes vñū ēē pro tūc magis bonū
altero z istud pñtari Nā dictū ē su
perl⁹ q si volūtatē pñtēt suū bonū
in q nō apparet aliqz rō malicie volū
tas pñt nō elicere actū circa illū. Sy
dubitū est vñz voluntas possit p seq
vel fugere aliquid qd nō ē tñ iudis
catū ab intellectu ēē psequēdū vñ
glēdū Rñdēf breuiter q sic pñt enī
aliquid voluntas pponere q intellect⁹
nunqz pposuit sufficit ei q extrema
sint sibi pñtata Est tñ aduertendū
q dicit aliqui q volūtas nō pñt vel
le min⁹ bonū pñtato sibi mai⁹ ē bo
no q min⁹ bonū rōe maioris boni
h3 rōe3 mali. mō malū sub rōe mali
nō pñt velle a volūtate

Sciendū est secundo q

p solutione qñtionis ponūt aliq cō
clones Pñia stāte casu posito volū
tas tūc z pñt nō pñt velle min⁹ bo
nū Et dñ norāter pñt. qz tūc pñt vel
le min⁹ bonū s3 nō pñt s3 p alio tē
pore i q nō plus stabit illū iudiciū
q intellect⁹ iudicat illū ēē mai⁹ bonū
Et i pñtate volūtatē pñtare intellectū
vt desistat a cōsideratōe talis boni
maioris tūc pñt acceptare minus
bonū. Scda pñt illo casu posito vo
lūtas nō necessario fēf i pñtū dēf
maioris boni imo pñt differere actū vo
lēdi vt fiat iñstītio maioris de his ob
bus q cōmitari pñt vel i sequi illud
mai⁹ bonū Tertia conclusio Si volū
tas debeat elicere elicet maius bo
nū. qz vel maius vñ minus nō min⁹

Libert tertiū

¶ tūc. igit si dicas qre ē qz qz ell-
ciar actū circa mai⁹ bonū Bñr qz rō
ē qz tūc min⁹ bonū pñtat sub rōema
li. Bñr lz volūtas nō necessario ferat^r
¶ bonū sibi pñtatq sub rōe tñ maioris
boni. nō tñ o3 qz ferat i malū sub rōe
mali. Et p hoc solū rōes qñtionis
Bñr illi qd dicūt qz volūtas nō pōt in
malū sub rōe mali. dicūt qz libertas
lō dato ē volūtatē vt possit nō ferri
in bonū sibi oñsum sub rōe boni r nō
vt possit ferri in malū sub rōe mali
¶ Ponitur igitur

Conclusio respōsalis

pñtatē dōub⁹ bonis voluntati inco
pōssibilib⁹ volūtas nō pñt tūc r pñc
ferri in min⁹ bonum

Queritur quarto vtrum

volūtas possit velle aliq pñt iudi-
ciū rōnis vel cōtra iudiciū rōis Bñ
pñc qz sic qz alr n cēt libera Bñ sec
cūdo qz appetit^r sensitiv⁹ pñt adūsa
ri rōi qz r volūtas In oppositū ē ari
stoteles intertu dicēs qz oīs malus
ignorat qz o opari r a qb⁹ fugiēdū
ē qd nō cēt si volūtas possz cē obliq
exñte recto iudicio Et dicit ēt Qua
liscūqz vnusquisqz talis sis et vide
tur. ¶ Pro solutione hui⁹ qñtionis.

Sciendum est primū qz

appetitus sensitiv⁹ r intellectus di
cuntur cognoscitui non qz cogno-
scūt lz qz nō pñt hñ ē actū nisi circa
cognitū Et p hoc distit ab appetitu
naturalē qz ferit in obiectū absqz pu-
ta cognitione obiecti. Et adūte qz q
libet potētia añ sū actū iclinat ad
sū actū tāqz ad ei⁹ pfectionē rñ qd
dicatq volētes aliqñ finē volūt me-
dia ad illū finē ppē qz pñtat qz tūc
volūt ignotū qz illa media sñst ipis
cognita: qz tūc nō pñt areñt de ipis
medijs Bñ volūtas mouet intellectū
ad pñtēdū obiectū. tūc qz rō: vel qz
qñ obiectū ē notū vñ ignotū si igno-

tum habeo intentū. si notū qz nō mo-
uet ad pñtēdū illud. Bñr qz ipa
volūtas mouet intellectū ad pñtē-
randū vt inuentat mediū valē gada-
tingēdū sū volūtū qz nō ē nisi ma-
diātē intellectu qz pñtat sibi sub rōe
boni hoiqz ē pñtari ad tale mediū
inueniendū quēadmodū intellect⁹
iudicat hoc ē bonū Bñ sicut intel-
lectus nō cognoscit deteriare illud
mediū qñ inuenit ēt volūtas nō ferit
deteriare ad illud lz ferit inconstia-
tiū ad attingēdū illū mediū hoc
cognoscit intellect⁹ r iudicat ēt bo-
nū aut intellect⁹ leuit hoc deteriatū
mediū r iudicat ēt bonū. tūc volun-
tas poterit deteriare velle ipm et
ante. Bñ et etia qz voluntas nuqz
mouet intellectū ad pñtēdū
aliquid nisi intellect⁹ pñc dictaues
rit qz pñtēdū illū obiectū ē bonū.

Sciendum est secundo qz

pro solutiōe qñtionis ponunt aliq
ppōēs qz iam alis fere oīs teriat
iunt. ¶ Prima qz volūtas potest illū
nō velle quod p intellectū iudicat
ēt bonū. Unde voluntas pōt differ-
re actū volendū vt fiat inquisitio si
volūtati appareat qz sit aliqua ma-
licia annexa. pōt ēt volūtas illū nō
velle ppē annexā tristitiā Bñ a p
positio volūtas pōt nō velle illud
inquo nulla apparet ratio malicie
r nō potest nō ille illud in quo nulla
rō appet bonitatis qz istis suspēde-
re pōt actū sūū. ¶ diffierre actū sum
Tertia ppositū volūtas pñt aliquo
modo velle illud qd sibi pñtēdū
ē sub rōe mali r pōt nolle illū qd sibi
pñtēdū ē sub rōe boni r hoc ē qz il-
lōpñt habere rōez boni r mali vt adul-
teriū hz rōez malitqz in honestū r a-
tionē boni. qz delectabile Bñ resat
parū dubiū quomō voluntas al-
qñ aliqd vult r appetit^r sensitiv⁹
aduertatur rationi. ¶ Respondetur

Ethicorum

q. 15. q. appetit intellectus insequitur
iudicium rationis appetit sensum insequitur
iudicium sensus. Et ista iudicia ut in
plurimum sunt opposita. Igitur. Et per hoc
soluuntur sufficienter rationes. Adhuc ponitur.

Conclusio responsalis

voluntas per velle aliquid per iudicium rationis

Virgute itaque circa pas
siones et operationes existere
et in voluntariis quidem lau
dibus et vituperiis factis.

In inuoluntariis autem ve
nia: quandoque autem et miseria

Acritur ut voluntas possit moue
re potestates inferiores. Arguitur per
mo q. n. q. voluntas non potest causare ali
quid in aliis potestatis. Igitur voluntas non
potest mouere alias potestates. Adhuc scilicet
sic. q. si voluntas possit mouere potes
tates inferiores sequetur q. non possit sibi
resistere. sed hoc est falsum igitur. In oppositum
videtur et omnes morales. per conclusionem

Sciendum est primo q.
tota intellectus voluntas sine habitu prece
dente possit in suos actus tota complexos
quod in complexos ut intellectus in rectus
iudicium et voluntas in actu bonum pro
me dictamini recto. Adhuc precepta iudi
cia intellectus generalis prudentia et est per
actum consonos illis dictaminibus seu per
rectas voluntates per somas illis dictami
bus generalis in voluntate habitus virtuosus. Et
aduerte ulterius q. voluntas primo naturaliter
velit aliquid in se habere igitur sensum. Et aduer
te q. voluntas potest parere appetitui sensu
tuo moderando passionem eius vel preser
uacionem vel fugam. Ex quo sequitur q. voluntas
non potest mouere potestatem inferioriorem eo q.
causet aliquid in potestate inferiori. sed q.
ipar potestatem inferiori. voluntatem autem per
pue parere potestati inferioribus non est

aliud quam voluntatem illam velle actualiter
efficaciter. ut voluntatem impare potestati
portariueve potest lapidem. non est aliud
quam voluntatem actualiter et efficaciter velle
portare lapidem. Dicitur tamen aliquid satis
probabiliter q. voluntas per actum volendi per
agere in alias potestates in corpore et media
te corpore ires est si quidem agat actum vo
lendi ex se si alius actus sicut intelligentia
per actum volendi causat motum in ore.

Sciendum est secundo q.
restat una difficultas. utrum operatio
violente sint inuoluntarie. Pro cuius
declaratione est aduertendum q. nulla
potentia de violentari respectu sue
proprie operationis quod potentia in
clinatur ad suam propriam operationem
Ideo videndum est quod aliquod operatio
dicant violentum. Adhuc aliqua operatio
potest dici violenta passio. quod passio
mouet contra eius inclinationem vel
quando lapis mouetur sursum et etiam
quod aliqua potentia mouet per se in
nationem ex ipso voluntatis de moueri
violenter. Etiam potest dici operatio violenta
ipsa agere quod mouet in oppositum
sue operationis ut si petrus traheret na
uem ad unam partem et unde mouerent eam
ad aliam partem. Et sic patet q. potest
dici q. operationes voluntatis potest
dici violente dupliciter. scilicet per pas
sionem et per agentis. Prima non de in
uoluntaria sed bene secunda. Ex quo sequitur
q. omne illud quod conuenit nobis
ex imperio voluntatis potest dici no
bis naturale et omne illud quod con
uenit nobis contra imperium voluntatis
de violentum. Et sic per qualiter de ite
ligi diffinitio violenti ubi de. Violentum
est cuius principium extra. et. De enim
sic intelligi illud de moueri violentum quod
mouet per se naturalis inclinationem. ut
ut dicitur aliqui in proposito quod illud mo
uet violentum quod mouet contra imperium vo
luntatis. et omne istis patet quid sit de
cendendum ad rationes. Ideo ponitur

Liber tercius

Conclusio responsalis

Voluntas potest mouere potestas inferiores. Que conclusio relinquit probata in primo articulo seu notabilis

Quaecumque igitur propter timorem malorum operata sunt: vel propter bonum aliquod puta si tyrannus precipiat turpe operari: dominus existens parentum et natum: et faciente quidem saluabuntur: non faciente autem morientur et

Merito utitur operatio quod propter metum fitur dicatur inuoluntarie. Et ad primum quod sic quod dicitur ari. quod nullus voluntarius eligit aliquid propter salutem. ad secundum sic. dicitur ari. quod nullus scilicet se eligeret talia. igitur sunt inuoluntarie. In oppositum est ari. quod dicitur quod inuoluntariis laudes et vituperia sunt. sed inuoluntariis venia et misericordia pro solutione.

Sciendum est primo quod

nulla voluntas deest inuoluntaria neque violenta. An breuiter voluntas nullo modo potest cogi vel violentari respectu alicuius et operatio cum inclinetur ad quodlibet et operatio. Dico tunc quod huius voluntas potest cogi ad aliquam passionem puta ligatus hic manere vel et ad aliquam operationem instrumentalem si quis manu percutiat se et quod ad operationem voluntatis sua elicit ea sine imperio non potest cogi nisi scilicet quod si metu maioris mali quod sit ille actus. et est ista coactio in homine christiano et hoc quod non leui existimatione sed certitudinaliter saltem certitudine sufficere in actibus humanis hoc facit. Et si dicas quod de precipiente merces in mare. Huius secundum Iohannem libro. iii. distin. xv. quod precipiens si precepit vult precipere: et non vult precipere

scilicet quod puta si posset effugere periculum sed illud nolle est additionem. quod quod tamen se non nolle si preceptum vult precipere. et si dicas quod non vult si preceptum precipere quod trahat de illa precione. Dico quod non trahatur de illa precione. sed e non nolle potest nato quod hoc de nullo potest trahatur et tamen non cogitur inuitus precipere.

Sciendum est secundo quod

scilicet una difficultas est in operatibus quod sunt propter timorem sit laudabiles vel vituperabiles. Huius quod timor propter nos inducit ad operationem scilicet se bonam et tunc obsequio obedire timori est laudabile vituperabile fornicationem propter timorem penes tamen magis laudaretur si sine timore et propter deum hoc faceret et posset dari exemplum plurimum de pueris quod vadunt ad scholas propter metum verberum propter contrarium posset dici de victiosis quod quod quod timorem non solum propter bonum sicut obstinati sed quod cederet timori illi esset magis reducibilis ad christum et ideo de hoc posset laudari quod dāmon et non si preceptum Si autem timor inducat ad malum tunc vel ille timor est ex parte causa ita quod non caderet in consuetudinem vituperabile et est non laudabile. Et tunc si est in consuetudinem est ex parte causa committere turpe vel timor cadit in consuetudinem virum vel ergo malum in quod cadit est paucum turpitudinis et sic non solum locum hoc venia sed et misericordia vel mediocritas turpitudinis et tunc hoc locum venia et misericordia vel excellentis turpitudinis: vel occidere patrem vel nagare propter si de timore cedere timori est vituperabile et non habet locum venia neque misericordia vel si laudabile est proponere honestum penes scilicet propter diligere honestum quam timere penam. Et quod potest inferri differetia inter consuetudinem et principia nam consuetudina est quod tenet animam immobilem pro salute virtutis sed principia tenet animam immobilem pro victoria propter voluntatis ideo sequitur quod patitur turpe non ordinatum ad aliquid quod bonum est vituperabile et per hoc

Ethicorum

ps qd sit dicendum ad rōes. iō ponit
Conclusio responsalis

Accet voluntiones facte ex timore iei-
cundū quid possint dici inuoluntarie
et simpliciter dicuntur voluntarie
Quod autē ppter ignoran-
tiam nō voluntarium qui-
dem omne est inuoluntarium
autē quod triste et impetu-
dine **Qui** enim ppter igno-
rantiaz opantur quodcūq;
nihil tristatus in opatōe
volens quidē nō operatus
est quod sciuit neq; rursus
nolens etc.

Exterius vtrū opationes ale q
sūt p ignorantiā dicā ē inuolunta-
rie. At pto q nō. qz de opationib;
involuntariis nō punimur s; de illis
q sūt p ignorantiā punimur. At se-
cūdo sic. qz tūc seqret q oē ignotuz
ēē inuoluntariū. et oē notum volū-
tariū. quod falsum ē. igit. rē. In op-
positū ē ar. in textu pto c^o solutioe

Sciendum est primo q

scdm morales dīa ē inter inuolūta-
riū nō voluntariū q: ē act^o opposit^o
actui volēdi. s. nolle. s; nō voluntariū
ē negatio vel privatio cuiuscūq; ac-
tus volēdi. **A**duerte viteri^o q aliqd
dī voluntariū dupl^r. vnomō fofit^r:
q act^o voluntatis directe fert i illd.
vt si dicā volo comedē comeditio ibi
dī voluntaria fofalit. **A**lio aliqd dī
voluntariū xrtualit^r q act^o voluntatis
directe ferat i illd. s; fit mediāte ali-
qd qd volūtas ferebat actū suū vt ac-
tus q fit ab ebrio iebritatō ē volūta-
riū. usq; nata ē seq adbibere qd
bibere erat volūtū fofalit. Sitr pos

semus dare exēplū de omissione vt
puta post cenā voluisti ludere rudoz
mies fort. sōno nō vdis ad matutū
nas. nō ire ad matutias ē vna omīsa
sio rē volūtaria xrtualit^r ē aliqd tū dī
volūtariū fofalit dupl^r vnomō qz
act^o volēdi directe fert i ipz vū aliqd
fit **A**lio mō qz qfuit nō vult qz nescit
illud s; postq factū ē vult vt iuetia
thesauri **E**x istis piz q dupl^r possit
mus hēe ignorantiā de aliq. s. fofalit
xrtualit^r qfuit cūq; ē volūtaria fofit
lit vt si dicerē. noli nihil aliqd dicē
hoc qz nihil volo scire **A**rtualit^r trit
plr. pto qū volūm? aliqd op? adq;
seqtur ipedimētū vsus rōis scdo qū
volūm? aliquā aliā opationē exerce-
re qz nō collat vtrū rōis. tū ipepit a
cōsiderationē illi^o qd debem^o scire
vt si qd velli ludere dū dī scire aliqd
Tertio si desides r occitōi ēē volū-
m^o ad q seqtur nihil nos scire ppe
nō pōderare **A**n iguorantiā fofalit
dī affectata s; xrtualit^r dī: crassa r su-
pia **A**liā q nullo istoz mōz dī vo-
lūtaria r ista dī inuicibilis vt puta
qū qd post diligētā tantā quātā pē
ad sciēdū aliqd qd tū non pōt scire.

Scienduz est secundo q

p solutōe qstionis ponunt aliq con-
clusiones. **P**rima nulla opatio q fit p
ignorantiā dī ēē volūtaria fofalit
dū sit. p3 qz nihil dī ēē volūtariū fof-
m alit nisi volūtas directe ferat ac-
tū suū in illd. s; circa ignotū nō pōt
directe ferre actū suū igit. **E**t dī no-
tāet dū sitq; postqz factū ē pōt pla-
cere. **S**cda pto **D**is opatio facta p
ignorantiā affectatā vel supinā dī ēē
volūtaria xrtualit^r. qz tū sit vel seq-
tur ad aliq volūtū fofaliter. **E**st
tū possibile q post factū est sit inuo-
luntariū fofaliter: vt si ebrius ho-
minē interficiat multū sibi displice-
bit cum redierit in vsum rationis.
Tertis cōclusio opatio facta p

c. iij

Liberr tercius

ignorantia inuicibilis non est voluntaria. Hic quoniam possit impetire vel eodem
dumque cum non sequatur ad aliquid voluntaria nec etiam formaliter cum in illud non
feratur voluntas. Ex quo sequitur quod ad operationem
non involuntariam simpliciter duo requiruntur.
scilicet quod nullo istorum modorum dicatur esse vo-
luntaria quia voluntaria simpliciter omni vo-
luntario oppositur. Sed quod requiritur quod sit
nolitari positum post factum esse quod cum
non possit esse nolitari positum in facio nec
ante factum quia tunc ignoratur per quod si non
nolitari positum factum non opponere vel vo-
luntario positum sit solui negatue vel p-
uatue. Ex quo sequitur quod solui illa operatio
involuntaria simpliciter quod sit per ignorantiam
inuitabilem. Et nota quod dicitur in illa
cere ignoratur est quod facies non habet omni
no rectum versus rationis sed facere per ignorantiam
ratiā est quod ignorantia est causa peccati
palis sic quod si ipsa non esset hoc non fieret.
Et sic per quod dicitur dicendum ad ro-
nes. Et tripertitis conclusio rationalis.
Terit vtrius operationes quod sunt pro-
pter iram vel concupiscentiam dicatur
voluntarie. Et arguitur primo quod non quod illud
non est voluntarium quod sit a principio
non voluntario sed ira non est voluntaria.
igitur. Et secundo sic quod in continens vult
se reserere ab irrationabili ipse et non
potest igitur in oppositum videtur esse
aristoteles pro solutione.

Sciendum est primum

quod mens ari finit quod operationes quod sunt pro-
pter iram dicuntur esse voluntarie. Et hoc
probat multis rationibus. Primo quod tunc
sequitur quod pueri nichil agerent vo-
luntarie cum omnia agant propter iram vel con-
cupiscentiam. Pro quo declaratio super
ponitur quod hominibus sunt quod ante aduentum
passionis habent vel possunt habere vsum
rationis et in illis operationes que sunt
propter iram vel concupiscentiam possunt lau-
dari vel vituperari quod ira et concupiscentia
multi turbant et ligant vsum rationis. si
tamen tollantur illi tota nec totum dominium

passionis repugnat. Sed quod hoc ante ad-
uentum passionis potes erat modera-
re passionem aduenientem vel impetire
refrenare etiam si ducere rationem sicut for-
te videmus. versus ad mori et hinc plenum
versum rationem tamen non bellat sine passione
io sit illa operatio laudetur vel vituperetur
non est ex eo quod fiat propter passionem sed
ex eo quod voluntas et ratio poterat rebella-
re et non rebellat vel si aliquis rebel-
lat in omni quod tamen possit quod debet
ut in incontinentibus. Alii sunt qui ante ad-
uentum passionis non habent vsum rationis sicut
puri maniaci. id est mente alienati. Et
in istis operationes quod sunt propter iram lauda-
tur nec propter vituperantur. Item passionis
est alii operatio secundum iram et trahit vel libello
inimicos. Ita dicit aristoteles virtute inmitte
furorem et furor est erige. scilicet libello
sonum est concupiscere aliquid vel sanitatem
tute et sic de aliis et scilicet concupiscentia
hanc operari ad presequendum. Sed dubium est
an involuntaria sint tristitia. dicit aristoteles
quod sic quod sunt in penitudine. Alii illa
sunt per concupiscentiam videtur esse delecta-
tabilia. Sed vtrius illa quod sunt per iram sunt
delectabilia cum iram videatur esse tristitia.
Dico quod ira sit cum tristitia propter
apparere putpensionem eorum quod sunt
in ipso tamen in ope facto secundum iram magna
est delectatio propter spem punitionis.

Sciendum est secundum

incidit una difficultas vtrius operationis
quod sunt propter iram vel concupiscentiam
principaliter fiat a passione vel
a ratione et voluntate. Respondetur quod tales opera-
tiones in habent vsum rationis prece-
dunt principaliter et originaliter a ratio-
ne et voluntate. Et potest poni exem-
plum de aliquo rege qui habet potestatem
subiiciendi sibi subditos in
propter desideria vel amorem dimittit
tum potentia eorum in alacere quod non
potest ea post modum reprimere sed
regnum accipit. Item igitur in ordinis

Eth icorum

ffones nō dñr pñcipaliter a subdñs emanare 7 oiginalit. s; a rege saltē dñuati. q; voluit aliqd ad qđ secute sūt ille mo: dñatōes. Et si dñas iste passiones nō sunt pñte nra: s; oparōes q; sūt ppf illas nō erūt volūtarie. Rñr q; passiones iste sūt in pñte nostra saltē quo ad moderatiōē ipsarū et earū iper⁹ refrenatiōē sed forte quo ad ānullatiōē oīno earū nō sūt in pñte nra. pp qđ alñ nō ipōte timem⁹ vel trascurimur tñ spoute et memus vel trascurimur mediate vel mediate. Possim⁹ etiā totalit⁹ evitare passiōē vt alias vñū ē. tō volūtas aliquo mō est cā opationis pñta postitue si cōsentiat appetitui sensitiuo. aut pñtatiue si nō regat eum. Et dñi⁹ nautā esse causā submersiōis nautis per eius absentia. Et nota pñta materia q; appetit⁹ sensitiuus nō est ita potēs vt possit i cōtrariū voluntatē i operanti scđz eius totum conatū. potest tñ per fortē tractū passiōis cōtra conatū debile voluntatis. Cñ in cōtinētib⁹ voluntas trahit ad oppositum passiōis. sed nō secūdū totū suū conatū ad pñtū se vinci. i. permittit conatū passiōis superare conatū ipsius voluntatis. Et per hec omnia solūtur rationes Ideo ponitur

Conclusio responsalis

Operaciones que fiunt ppf passionem sunt voluntarie.

Arif⁹ vñ pñt possit peccare mortaliter illo tpe quo nō pōt vti ratione. Arguit⁹ primo q; non q; tunc non potest deliberare igit. Secūdo sic arguit⁹ q; tñ nō est dñs suū actū. igit. In oppñ videt⁹ ē arif. in textu dicit enī. arif. q; ebrius debetur duplex increpatio. vna q; iebriat se sedā de illo actu quē cōmittit durā

te ebrietate vt si occiderit. item volū q; seruito 7 teneatur aliqd op⁹ facere nisi illa hora iebriat. nōne peccat pctō omissiōis. pro cōsolutione.

Sciendum est primo q; qñstio ista qñt de duplici pctō. i. cōmissionis e. cōmissionis. Cñ duplex ē ebri⁹ qđā i quo remanet aliqd de vsu rōis. et de isto nō ē dubiū. Foris ē cōtalis pōt peccare. Ali⁹ ē quo nichil remanet de vsu rōis plus q; fatuo. Et de isto sunt diuerse opiniones. Ana dicit⁹ talis ebri⁹ nō peccat mortaliter. q; nō videtur q; peccato Itē si peccaret mortaliter hoc maxime esset q; fuit cā sue ebrietatis. sed hoc ē flm. q; tñc seqret⁹ q; ille q; fuit causa egritū dñis ppf quā efficitur maniacus. i. mēte alienatus q; etiā peccaret mortaliter qđ nō est dicendū. q; legislatores punirēt eū pñtō solutione est aduertēdū q; ex excessu no potū sequi alienatiō mētis quā dupliciter. vñomō sic q; ipse nesciat nec pñtū scire teneat potū illū esse excessiū. et causare ebrietatē. vt cñ sit ex ignorātia scđz gen⁹ sicut. Moē qui honorabat vinū esse iebriatius vel ex ignorātia scđz speciem at se cundum quantitātē aut secūdū virtutē vt si quis ignorat vinū dulce at mustū ē iebriatū. aut i tāta quātitate q; vinū vnus patrie iebriatū. Et de isto dicunt aliqui q; sic se iebriare adhuc est peccatum s; nō imputabile. **Secundo** quando talis scit potum esse immoderatum. s; nescit ipsum se iebriare posse. Et sic dicunt aliqui q; est peccatum imputabile quia omnis intemperātia nullo modo excusata est peccatum imputabile. **Tercio** cum aliquis nescit s; tñ scire teneat q; hoc ipso quod nescit pñtūret ex ignorātia

Liber tercius

crassa v^t effectata. Et tunc ē ē pctm
lputabile. qz i^gratia ei⁹ ē crassa aut
effectata q̄ nō excusat. I^gf. Quarto
mō est q̄ potū ēē imoderatū z iebria
re potatē. z nichilomin⁹ vult bibere
tale vtm magis eligēs bibere tale z
tm z iebriari q̄z abstinere a tali z tā
to tm iebriari z tūc ē pctm. Nota tm
q̄ nō ois v^t vini iebriatū q̄ scit esse
talis ē pctm. qz nō ois talis v^t ē im
moderat⁹ z excessiv⁹ vt pz de v^tu vi
ni iebriatē q̄ iō p̄ cise sit vt p hoc na
tura puoce^t ad vomitū et purgetur
Et aduerte q̄ nō ois ebrietas ē pec
catū mortale. sed si sit peccatū mor
tale hoc sibi couenit secundū q̄ v^tus
volūtari⁹ vini est imoderatus

Sciendum est secundo q̄
controuersia ē infidoctores an pctm
factū ab ebriolo sit xē pctm et p nunc
dico breuif q̄ sic. Et si dicas oē pctm
ē volūtariū s̄z ebrietas et illa q̄ sunt
i ebrietate nō sūt volūtaria I^gf. De
co q̄ aliqd s̄z volūtū duplr. vno mō
simplr. alio mō ppter hoc. Dico q̄
q̄ alienatio mētis si ē volūta simplr
qz si sola pntaret volūtati volūtas
nō velle. Est q̄ volūta volitione ppter
hoc qz pnto potū volūtati et aliena
tōe mētis ne deserat pntū vult scd̄z.
Dico ē q̄ illa q̄ sūt ab ebriolo sūt vo
lūtaria virtuat^r q̄s sufficiat ad hoc q̄
tales act⁹ sit mali. An qñ ebri⁹ q̄ ex
culpa sua ē ebri⁹ interficit aliū tūc pzi
mo peccato homicidii qz lz illū non
sūt volūtariū formalit^r est tm volūta
riū virtuat^r. Sed dubiū ē vtz illi q̄
inuitant alios ad potū quo inebrian
tur peccēt. Dico q̄ sic si inuitās sciat
v^t p̄babilr credat potū illū esse iebri
antē respectu illi⁹ quē inuitat. Et si di
cas ille ebri⁹ qñ occidit caret v^tu rō
nis. q̄ nō videt peccare. dico q̄ nō valz
p̄na. dico ē q̄ ebriū nō caret oimode
v^tu rōis. cū inf mltis d̄ i^gternāt. An

de ista materia vidēdi sūt doctores
cū multū discrepēt abinulcē. Et per
ista sufficiētē possūt solui rationes
Ideo ponitur.

Conclusioresponsalis

hō p̄t mortalit^r peccare illo tpe q̄ nō
p̄t vri rōe. et hoc maxime qñ hoc p
uenit sibi ex culpa sua. Ac⁹ ei⁹ q̄ sūt
ab ebriolo sūt volūtariū in cā. qz cā eq
rū puta ebriatio fuit volūta.

Querit^r vtz opatio hūana q̄ sit cū
deliberatōe v^t q̄ ē volūtaria dicatur
ē bona ex circūstātiis. At p̄tio q̄ nō
qz circūstātie nō sūt alie ab actu. I^gf.
At scdō sic. Ac⁹ nō h̄z ēticitatē ex cir
cūstātiis. q̄ neq̄ bonitatē. In oppm
ē ari. Pro c⁹ declaratōe.

Sciendum est primo q̄

cōf ari. videt assignat septe circū
stātiās ad opatiōē bonā. vñ opatō
ē bona qñ ē p̄formis dicam recto
ita q̄ ista p̄formitas ē pprie respect⁹
extrinsec⁹ z fūdat i opatōe illa tanq̄
i fūdamēto remoto. et i opatōe illa
vestita illis circūstātiis tanq̄ i funda
mēto p̄p̄iā. Ex q̄ seq̄r q̄ si iste circū
stātie desint deest rōi fūdamēti alit^r
p̄formitatis z p̄ p̄ns nō ē ita p̄formi
tas. vñ p̄ma circūstātia ē q̄s. o³ ei⁹
q̄ sit h̄s libēritatē. iō bruta n̄ p̄nt b̄
agef. videt tm q̄ p̄ly q̄s nō solū itel
ligat ari. q̄ sit hō s̄z q̄is hō. vt vitz
vrozat^r v^t p̄el b̄if. tūc de aliis. Se
cūda ē cū. Tercia cur. i. pp̄q̄ finē
Quarta quō vel q̄lis. Quinta quan
do. Sexta vbi. Septia quo. supple
istumēto vel q̄b⁹ auxiliis. et addit
aliqui octauā. s̄z qd⁹ vñ iste circūstan
tie dicunt qdā cōditiones accidēta
les ipsi opatiōi. itaq̄ remotis illis
circūstātiis adhuc tota entitas opa
tionis remanet. dicūt tm q̄ ille requi
rūt ad hoc q̄ illa opatio dicat bona
s̄z nō vt dicat bona bonitate nature
immo iste circūstāntie lz non sint de

Ethicorum

essentia opatiois. tñ videt eē de esse
tia opatiois xruose quia sine eis erit
operatio virtuosa. id nērio reqrū
tur ad opationē xruosā. id vñ si pñ
q̄ circūstātia ē qdā pñtio pcurrēs
ad hñāā opatioes. s̄ circūstātiā mo
bilē q̄cūq; cōditio accitral ad opa
tioes hñāā pquā opatio pñ reddi bo
namoralit̄ vñ malā vñ melior vñ pñloz

Sciendum est secundo q̄

difficultas ē vñ vñ hoc q̄ act⁹ dica
tur bon⁹ moralit̄ oporteat q̄ actua
lit̄ referat̄ i deū. pñ cui⁹ solutio
pñ vñna diffinitio scōz mēre scoti li
bro scōo distn. q̄dragēsimā pñma q̄
act⁹ pñt referri in finē. i. deū tripl̄. i.
actualit̄ sicut cogitās actualit̄ d̄ fi
ne z diligit illūz vult aliqd. pñf eū
Alio xruat̄ sicut qñ aliq̄s incipēdo
actū itēdit fatere pñ deū tñ postea
pñnuādo actū nō pl⁹ actualit̄ cōst
derat̄ d̄ deo. q̄ difficile ē sp̄ actualit̄
pñsiderare d̄ deo q̄ dñ hñō opat̄ incipit
pñnuādo illū actū ille act⁹ refert̄ vir
tualit̄ i deū. Tertio mō hñualit̄ qñ
q̄s existēs i caritate facit aliq̄ actū
ille act⁹ hñualit̄ refert̄ in deū. q̄ est
eū caritate q̄ ē pñcipiū referēdi. Et
pñpñ actus dñ nō referri tripl̄. i.
negatiue. puta. qñ non refert̄ neq;
actualit̄ neq; virtualit̄ licet bñ habi
tualit̄ q̄ faciēs ē in caritate z de isto
ēdubiū vñrū talis ocr⁹ sit mal⁹ pu
ta q̄ nec actualit̄ nec virtualit̄ refer
tur in deū z respōdet scotus ibidez
q̄ non o3 q̄ sit malus sed dñ actus
indifferens. Aliñ nō videtur q̄ habēs
caritatē teneat neq; tentione neces
saria cōtra quā est peccatū mortale
neq; tēione vñll cōtra quā est pec
catū veniale ad referendū oēs act⁹
q̄s facit actualit̄ vel virtualit̄ i deū
id nō videt̄ ibi esse aliq̄ ratio q̄ suffi
ciat ad rōnē pñi neq; mortalis ne
q; venialis sed ex talib⁹ actibus ge
nerat̄ hñus qui inclinat ad tales

actus q̄ sūt indifferētes. Ex quo seq
tur q̄ bñtas z malicia n̄ sūt pñatie
opposita circa actū bonū moraliter
vel meritozle. id actus nō dñ malus
eo q̄ careat tali bonitate. s̄ q̄ nō h̄z
bonitatē quā d̄z habere mō nō oīs
actus q̄z diu sit dñ debere habere ta
lē bonitatē. Scōo bñ nō referri pñ
le q̄ n̄ ē nat⁹ referri i deū sicut pec
catū veniale. Tercio pñe. q̄ tollit
pñcipiū referēdi puta grām sicut ē
peccatū mortale z pñsta z pñ illa q̄ di
cta sūt i pñmo notabili pñ quid sit dñ
cēdū ad rōes. id pñnt conclusio.

Conclusio respōsalis

ad hoc q̄ act⁹ dicit̄ bon⁹ moraliter
requirit̄ circūstātie que enumerate
sūt in pñmo notabili.

**Determinatis autem volū
tario et inolūtario de electi
one seq̄tur per trāsire. Aba
rie ei propriū videtur x̄tuti
eē et magis mores idicare
electione q̄ operibus.**

**Electio vñq; voluntarium
esse videtur. etc.**

Querit̄ vñrū electio sit ipsius fi
nis vel medioz ad finē. Et vñ
def q̄ sit ipsius finis q̄ eligim⁹ q̄s
n̄ ē pñf alterū eligibile sicut meli⁹
iñ duo bona meli⁹ eligerem⁹ q̄ quis
n̄ est referribile ad aliū. Scōo sic
st̄ eligam⁹ media pñ finē seq̄t q̄ ma
gis eligim⁹ finē. q̄ pñf q̄s vñū q̄s
iq̄z tale z illū magi pñtē oppm̄ casu
n̄ textu. Pro cuius solutio

Sciendum est primum q̄
electie se h̄z ad volitionē sicut in se
ri⁹ ad superi⁹ ita q̄ oīs electio ē vo
litio s̄ nō ecōtra vñ eligibile ē bonū
vñ apparenz bonū eligim⁹ em̄ que

Liber tertius

maxie scim⁹ bōa. vñ notat electio
multi p^r differt a volitōe p^rio ei ele
ctio capis p^r acceptiōe alie⁹ bōi dñe
ro alie⁹ bono^r sic req^rit p^rla eē bōa
pposita rñ acceptiō vñ? illo^r vo
cat electio. volitō vñ nō req^rit p^rla
bōa. iō o^r illa bōa i^r q^r electio hē
ant i^r se quādā icōpossibilitatē. al^r
vñ q^r accipem⁹ rñ sic i^r ipa nulla eēt
electō. Et qua scq^r eligibile ē bo
nū ppositū icōpossibile cū alio bo
no. Differēt a volitōe q^r volitō ē taz
possibilis q^r ipossibilis vellem⁹ ei p
petuo eē. s^r eligim⁹ q^r credim⁹ esse
possibile ip nos opabile. Aduertem⁹
q^r dicit alie⁹ q^r electō al^r s^r raro ē in
possibilis vñ aliq^r elegerit ad ascēde
lū r turre ad hoc faciēdū struxerit
Adde ē q^r electō req^rit p^rmacōsū
ratōez r liberatōez. vt puta q^r bo
no^r meli⁹ r mag⁹ p^req^rble iō q^r per
irā fuit cū repēte fiant dñr fieri pe
ctiōez. r ista cōsiliatio vñ collatio d^r
cōsiliū iō q^r ē actu eligibile d^r eē p
cōsiliatū iō dicit. Al^r q^r cōsiliabile r
eligibile iō fuit. ex q^r p^r eligibile ē
bonū possibile opabile p nos ppositū
cū alio possibi bono p^rliatū se
cū dñr q^r i^r ei⁹ p^rsecutōez nar⁹ ē fieri
appetere⁹ r sic p^r q^r electō ē dñderiū
tēdēs i^r p^rsecutōez tal^r bōi vñ fugā ali
cui⁹ mali. Eligim⁹ ei al^r min⁹ ma
lū sup^r p^rle fugiēdo malus malum
Unde nota q^r electio nō ē p^rclusio p^r
lū s^r ē dñderiū illi⁹ q^r p^r iudicē cōclu
sūz est ita s^r q^r cōsiliū cōcludit hoc
eē faciēdū r volitō q^r aliq^r vult hoc
facere ē electio. Dico vlt^r q^r elec
tō nō ē finis s^r ordiatōz ad finē q^r
electio ē p^rcōsiliatū s^r nō cōsiliamur
de fine s^r de his q^r sūt ad finē. Et iaz
eligibile ē bonū icōpossibile alteri.
s^r finis saltē vltim⁹ n^rl^r icōpossibi
lis s^r fines nō vltimi possit bñ eē in
cōpossibiles vñ fines diuersay artū

Sciendum est secundo q^r
cidit vñ a difficultas vñ cōsiliabile

r ligibile sūt p^r cui⁹ declaratiōe
ē aduertētiū q^r cōsiliabile ē cōtigēs
hūanū opabile p nos dubiū magnū
r q^r sūt p^r finē d^r cōtigēs q^r dēne
riūz r ipossibilis nō q^rim⁹ cōsiliū
si sup^rle q^res cōsiliū reputet illd eē
ipossibile p hoc soluit argumētū d^r
rētib⁹ cōsiliū ē cōstruēdo turrez taz
gētes celū illi ei nō credidēt illac
ipossibilia iō d^r sic glosari cōsiliabi
le ē cōtigēs sup^rle scōz opioez q^res
cōsiliū d^r notat hūanū iō d^r cōtigēt
b⁹ nālibus n^r q^rimus cōsilia vt de
pluē nigētonare p^r cōsiliū n^rzñ eue
nirēt al^r. querimus tñ al^r si aliq^rā
lia euenirēt tpe quo volumus n^ras
opatiōes facē rñ cōsiliamur si sūt
bonū tñc facē d^r notat opabile p nos
i. p^r illos q^r q^rnt cōsiliū. r i^r dicas q^ri
mus al^r cōsiliū p amicis rñ q^rilla
q^r p amicis fuit p nos aliq^r r fuit. s^r
notat dubiū q^r si q^r sciret qd sit fa
cturus r q^rnt quō rñ q^reret cōsiliū
iō d^r dic. ar^r q^r cōsiliū ē q^rstio. al^r tñ de
his q^r scimus q^rimus cōsiliū ab ami
cis vt ipi credāt eē p^ricipes n^rostre
opatiōis. s^r notat i magnū i. notabil
bōitaz vñ malicie q^r s^r illo q^r bñlūs
ē bōitaz vñ malicie n^r q^rimus cōsili
um. s^r notat q^r sūt p^r finē q^r n^rl^r q^r
rit p^r sūt s^r finē s^r ip^r statū sūt finē q^r
rñ q^r melius p^rit al^r q^r illū r hoc
fine vltio q^r p^r eē bñ s^r al^ris finib⁹
dico vlt^r q^r p^r fine tā q^r d^r q^racui⁹
q^rimus cōsiliū possumus cōsiliari.
Et p^r ista r illa q^r dicta sūt i p^rionota
bili p^r satis videri qd sit dicēdū ad
rōes. vñ si alioquo passu tueniat q^r
electō sit ip^rus finis. dicēd^r ē q^r capi
tur hoc electō large. Ad scēam al^r
vñ ē i artibus qd sit dicēd^r. iō p^rit

Conclusio respōsalis

Electō nō vltimi finis. s^r ordiatōz
ad finē. Seq^r d^r tūribus ip^riculari
r p^rio d^r illa d^rntē q^r vocat fortitudo

Quā igitur medietas est

Ethicorum

circa timores et audacias.
iam et prius dictum est. **Ti**
memus autē terribilia; hec
autem sūt vt simpliciter sic
dicere mala propter qd et ti
morem determinat expectati
onem mali.

Verū vix fortitudo sit **xi** spe
cialis ab aliis distincta. Et aī q
nō qz fortitudo cōsistit ppor tōe ner
noz ostiū īgit. Itē qz **xi** d3 ē pfe
ctio aīe. s3 fortitudo nō ē hmoi. īgit
In oppm est **xi**. in textu. Procu
sus solutione.

Sciendum est primo q
fortitudo q̄tuor modis accipit vno
mō p robore corporis sic. nō ē **xi** vñ
robur ē potētia monēdi alteruz
attrahēte āt pellēte. Est tñ aduertē
dūqz ī subēū dispiculis belli robur ē
aspiciendū. nā scd3 robur dec3 ali3
et aliud. scd3 omō accipit p firmi
tate animi i oī bono rōis hīte diffi
cultate. et sic nō ē **xi** spēalis. nam
difficultas oī bono rōis est cōis cūl3
vriti. Itñ ad hoc qz aliq3 xtuose o
pere ē o3 qz sit sciens eliciēs et eliciēs
ppē hoc ē qz firmis et imobilis ope
iō ad hoc qz aliq3 **xi** sit xtuose elici
tare qz qz tā imobilis et firmis ius
dictio fiat vt operās velit nullomō
dimittere eā p q̄cunqz scd3 rectā rō
nē nō d3 dimitti negēt p morte si hoc
recta rō diceret. terciomō accipit p
firmitate aī in reb3 q̄tib3 difficilib3
et piculosis siue sit ibi spūgrio sicut
i bellis siue n. et sic ē **xi** cōis magni
mīlari et fortitudi in quib3 ē spūgna
nit subire magna laboriosa et picu
losa ppē honestatē opis. quarto mō
accipit p firmitate aī ratione rela
ta in his piculis in quib3 ē spūgna
tio quē ad modū picula mortis. Et
istomō ē **xi** spālis. qz in subēūdo
picula belloz cōuenit alū sup abun
dare aggrediēdo. aut ea que non o3

vt si decē aggredierēt mille et eēt a
lia via salutis aut nō scd3 qz o3 vt si lo
co vt tpe nō oportūis fieret aggressio
nō ppē qd o3 vt si ppē inferēdā intū
riā et nō ad repellēdū eā aut si p cu
piditate ppa et si p salute cōi et pti
git deficere vt si qz noller subire ali
q̄picla qz si ptiqat in istis errare pue
nit hīte hīu qz inclinēmur ad subēū
dū picla ī bello cū debitis circūstis

Sciendum est secundo q
ex dictis seqt qz fortitudo ē **xi** nō qz
tollat īpedimētū qz īpediē recta rōi
opationib3 suis s3 qz poit rectitudi
nē ī opib3 humanis iō male. dicūt
illi qz dicūt qz fortitudo ē **xi** qz tol
lit īpedimētū qz īpediē ne recta rō
ponat ī opib3 hūanis ppē aliq3 dif
ficile qd īcūbit Et dices vix sit **xi**
spālis ab alijs dico qz sit qz h3 spāle
māz et act3 spāles ab alijs virtutib3 vñ
mā ei3 ē piculū ptiqēs ī bello **xi** et
ei3 sūt subire vñ nō subire hmoi picla
cōformis ad dictamē recte rōis **xi**
dubiu ē vix sit vna **xi** vel plures.
Et videt qz nō sit vna qz ibi sūt plu
res oppōnes extreme. s. audacie et
coardie Et ex alia pte timiditatis
ītimiditatis **xi** erūt plures hīte me
dij p d3 solutione suppoit qz nō o3
hīu modū tñ hīte duo extrēa īmo
p hīte ī īntia. sc3 totqz s3 circūstātē
obseruāde qz scd3 cūl3 obserua
tionez ptingit peccare vñ ī mal3 vñ
ī min3. aduerte vltēr3 qz sit p anda
ciā ītelligam3 hīu īclinātē ad exces
sū ī audēdo et ptimiditatē hīu īcli
nātem ad excessū ītimēdo tñ op
ponūt et sūt stare nō pūt qz mltā nō
mīaditūtū et vitioz deficiūt iō nō p
t hō bñ loqz siue specificatōe Itñ p au
datā debem3 ītelligē excessū ī ag
gressu et p coardā defectū ī aggres
su Et ptimiditatē excessū ī fuga vñ
defectū ī expectatōe p ītimiditatē
defectū ī fuga vñ excessū ī expectatōe
et cū audaciā ppē nō oppōit ītimidita
ti s3 coardie et ītimiditatis ītimiditatis
qz dicit3 qz īmaz oppōnō erūt dūā

Liber tercius

habitus medij. dico qd si qz ille opa
tides sūt diuise ppter hoc qd attēdunt
scd3 diuīas circūstātiās qd omīs sūt
vna xrus dz obseruaf. Et iō si o3 qn
exis vni? xrtutis opponit qd si sp sit
id3 eādē circūstātiā vt timiditas
et coardīa sūt extrāea vni? xrtutis et
tū nō opponūt. Et ex istis p3 qd sit
dicēdū ad rōes. vñ ābe rōes pcedūt
d fortitudie corporali qd pssit in de
bita ppoē neruoz et ossiū. iō pōit.

Conclusio responsalis

fortitudo ē xrus moralis spallis et
ab alijs distincta qd cōclusio satis p3
in scō notabili

Eligitur vrtū fortitudo sit xrt?
cardialis Et at qd nō qz magna
nimitas nō ē xrt? cardinalis g neqz for
titudo p3 pñā. qz magnimitas ē me
llor et pūcī palior qz fortitudo dicit
et ar. qd magnanim? ē optimus et
maxie dign?. Itē xrtutes dicūt car
diales qz circa eas xrtutē tota hūana
puerfatō h3 circa fortitudiez nō xrtutē
tota hūana pūfatō. qz fortitudo ē so
lū circa tribulatiō bello. In oppositiō
ē ar. in exteū ppro cui? solutōe

Sciendū est primo qd

cōter ponūt qtuor xrtutes cardina
les. s. prudētia tēperātia. fortitudo
et iusticia dicit aliq qd vocāt cardia
les qz i ipīs volūtē tota hūana puer
fatio sicut cardinib? volūtē ianuā.
Et pter rōabīlīr pcedit qd sūt rōis
.s. vñ xrtutes cardiales nom cardia
lat? sūpserūt. dicit aliq qd ille xrtutes
vocate sūt cardiales qz ipīs hūis do
to qd nō alie hērent. hō diceret si
plicit et moralis bon? et vna efficien
te hō nō ē. s. ppter bon? moralis iō di
cūt qd vocāt cardiales qz circa ipās
volūtē tota moralis dōitas hūana di
cūt qd alie xrtutes bñ sūt d pgruita
te rōe de core bonitatis hūane s. nō
ei? nēcitate Et nō qd oīs xrtutes videt
xrtutē aut circa vtile delectabile aut
honestū s. circa vtile hoc ē triplī
l. psumdo seu distribūdo aggredie

do seu accipiēdo. retinēdo seu hā
do. et qd3 istoz pter sum? duplīr pūa
psumēdo suū vel alienū. p3 im? mo
d? pter ad liberalitātē magnificen
tiā pūgalitātē. vno s. liberalitātē
tē vñ pūficētiā. scd3 mod? pter ad
iusticiā vñ iusticiā. nā ppro dīore
de alienū iustū ē. Aliā aut distribū
ē iustū. Si aut xrt? moralis fuerit cir
ca delectabile at tristabile pūgit du
plīr. vno? largiēdo. et iste mod? si fa
cit hoies simplicif bonū aut malū nū
forte pūiusticiā at itēperātiā largi
re delectationē vel tristiciā. aliomō
i sustinēdo et hoc itēz duplicif. vno
mō circa delectabile pūcipalitē reir
ca tristabile scd3a mō. aliomō ecōuer
so. vñ vsus et excessiua susceptio de
lectatōnū reddit hoīem bestialē et vi
tā ad egritudies et sūpertonē corpis
imo ad o3 pūationē oīs bonoz
aie. si xrt? moralis fuerit circa ho
nestū hoc ē duplicif. Anomō scd3 qd
honestū pter ad xrtutē cōfiscitiaz
spālī emōi hī? intellectuales. alio
mō vt pter spālī ad xrtutē infpant
uā emōi ē xrtas in colloqīs i hūano
cōuictu circa quē ē xrt? moralis quā
vocat aris. veritatem

Sciendū est secūdo qd

aliq dicit qd iste xrtutes dñr cardia
les qz hīs eas h3 potissimos hī? x
rtutū qz h3 hī? sclinātes ad act? oīs
altarū xrtutū. et adūte qd pter illa qd vi
cta sūt de fortitudie qd fortitudo se
cūdū qd ē xrt? spālīs nō ē xrt? card
nalis. s. fortitudo vt ē cōis ad mag
nimitatē et fortitudinē ppter dicitaz
et nota qd h3 fortitudo sit circa exte
mū qz circa maria picul at bello tan
qz circa mīaz sui act? nō tñ ē circa ex
tremū tāqz circa actū suū. Nota vlt
etri? qd iste xrtutes dicūt cardiales
ppter excellētiā qd hī sup alias xrtutes
et ista pssit i trib? pūcīōib?. prima
ē qd sūt portiores i regie mētī secūda
qz inclinet in act? altarū xrtutū et fa
cilitāt eos. tertia qd limitant act? et
opa altarū xrtutū. pūa satis p3 rōda
pūat. nam qd iust? pūcī et h3 hīū

Ethicorum

proinde facile acq̃rit sibi mā suetudine. nā iust? facile asuescit adtol-
lā dā iracūdiā p quā infert iniuria
alteri. Sicut qui ē iustus perfecte et
facile fortis oīa victa opposita xtu
sib? hūane cōtationis. Sicut q̃ ē for-
tis magnanim? facillē sit liberal?
p p̃ceptū pecuniarū quē h̃z q̃ ē ma-
gnanimus facillē est magnificus.
Sicut q̃ ē r̃parus facillē exit inact?
aliarū virtutū. nā r̃par? pauciorib?
idiget q̃ r̃parus. Et q̃ sint limita-
tie actū r̃parationis aliarū virtutū
p̃z q̃ agere scōz aliquā aliarū virtu-
tū ppter circūstātiās occurrētes ne-
cesse ē deserere illō op? ṽl? aliquā
harū virtutū peccare vt puta si sit
succurrēdū pauperi r̃ recta rō dicit
q̃ ego nō possū succurrere sibi nisi de-
tinēdo alienū at̃ alteri iuriā facie-
do teneor nullū iuriā facere * r̃ si al-
ter nō possū subuenire pauperi dico
succurrū illi liberalē deserere r̃ p̃ista
r̃ illa q̃ dicta sūt p̃z q̃ dā sit dicēdū ad-
rōes. Ad p̃mā d̃r q̃ bñ pbat q̃ for-
titudō spālī capta nō ē virt? cardī-
nal? Ad d̃cāz p̃z q̃ dā sit dicēdū iōpōit

Conclusiōes p̃sonalis

Fortitudo large capta vt ē cōis ad
fortitudinē p̃p̃e capta/spālī capta
r̃ ad magnanimitatē ē virt? cardīnal?
Quē? reliq̃ p̃bata i scōnotabili

**Circa qualia igitur ter-
ribiliū fortem; vel circa ma-
xima; nūlus enim magis:
sustinet pericula quem for-
tis. Terribilissimum autem
mors; t̃rīnu senim et n̄hil
adhuc mortuus videtur bo-
nū aut malum esse etc**

Gerit ṽz fortitudo, sit solum
picula mortis i bello; ar B. 3. p̃

mo q̃n d. q̃z q̃s pōt agēdi magnūz
bellū vbi nō erit piculū. q̃z est fortis
corpe igit. Itē fortitudo pōit x̄nā
cardīnalē h̄ virt? cardīnalē ē d̄ iēgrī-
tate hōitatis moralis mō fuerūt m̄
ti cōlūri q̃ nūq̃ exercuerūt actū for-
titudinis. in oppm ē aristotēles in
textu. ¶ Pro cuius solutione.

Sciendum est primo q̃

tota difficultas videt̃ solus p̃ difficti-
onē fortitudinis vbi vīū ē quō fort-
tudo quadupl̃ capis. Et dico q̃ for-
titudō scōz q̃ ē cōis magnanimita-
ti et fortitudinis p̃p̃e dicte d̃r ēē vir-
tus cardīnalē. et s̄b fuit dictū i q̃ōe
p̃cedēt. vñ om̄s qui tractauerūt de
moralibus notauerūt et acceperūt
fortitudinē et magnanimitatē p v-
nā virtute. videt̃ t̄q̃ buridanus di-
cat oppm videt̃ ei dicere q̃ fortitu-
do spālī dicta d̃r virtus cardīnalē
i hoc male dicit vt vīū ē p̃ d̄itōes
virtutis cardīnalē et notat ip̄e buri-
danus q̃ sicut triplex ē bonū circa
q̃d versat̃ oīs virt? ita triplex ē ma-
lū. s̄. i. honestū nociuū et triste. vñ no-
tū ē q̃ nullus d̄r s̄ip̄ bonus nisi p̄-
ferat bonū honestū. i. bonū virtutis
bono vtili et delectabili. vñ iusticia
p̄ferit bonū honestū bono vtili et
tēperatiā bono delectabili. nulla ē
ēi virtus q̃ p̄ferat bonū suū bono
honesto fortitudo ei firmat hōie z ne
p̄p̄ tristitias corporales i piculū emi-
nētes amittat bonū virtutis. i. bonū
virtutis iō videt̃ dicere q̃ fortitudo
spālī capta dicat̃ virtus cardīnalē
q̃d nō ē v̄z q̃ alia rōe aliq̃ virtus d̄r
cardīnalē vt vīū ē et ē aduertēdū q̃
virtutes cardīnales sūt tal̃ p̄ d̄iōis
adū icē q̃ q̃z seip̄ā et alias res de-
fēdit ne p̄icia opposita āp̄passiōes
p̄ ip̄as moderabiles corūp̄at. et
pōt p̄ntē exēplū buridani d̄muli-
re q̃ pōt t̄sari per verba blandia et
lasciuias et alias delectationes et sic
i p̄erētia defēdit seip̄ā. secundo q̃

Libër tertius

ffores/puta q nifi sic fecerit verbe-
rabit & tunc p tēpantiā defēdit forti-
tud o. tertio p pmissiones & dona &
tūc defēdit iusticia q talis veditio
est i iusta. qro p falsas blandicias
vt dī qui frāgit fidē hve frangatur
eidē s; maris frāgit ter fidē. Igit.
debes sū frangere. Et ista fere ois
pnt rrah a questione precedenti.

Secundum est secundum

p solutione qstionis ponit aliq cō-
clusiones. Prima fortitudo ē tūm circa
malū tāq; circa obiectū qzē circa tri-
bilis mortis in bello p3 etiā q forti-
tudo ē tūm circa illud circa qd pōt ēē
timor & audacia qz virtutē hūus oppo-
siti vidē ēē circa eādē materiā. sed
timor & audacia nata sūt tāq; ēē cir-
ca mala puta circa terribilis mortis
in bello. nā fortitudo est medietas
inter timorē & audaciā. capiēdo ti-
morē vt icludit cohardiā & timidi-
tatē & capiēdo audaciā vt icludit ip-
sā audaciā ppe dictā & cū hoc itimi-
ditatē. Ex quo seqt q nō ē fortitu-
do vbi nō est timor neq; audacia. i.
circa illud circa qd nō pōt ēē neq; ti-
mor neq; audacia. Scda cōclusio.
fortitudo nō ē circa ifamā. i. forti-
tudo nō h3 ifamā pccrūstātia ob-
iecti qz circa ifamiam cadit timor tūm
nā timere ifamā bonū ē. s; aggre-
ditā malū ē. Tercia p. circa iopia
egritudinē/iuriā/iudiā/ circa pu-
eros/vel vxorē siue cruciatū nō con-
sistit fortitudo p3. qz vel illa possu-
m vitare vñ si n. g. circa illa nō ca-
dit timor. Si sic. aut g subimus illa p
op virtutis sicut iopia. & tunc circa
ea nō cadit timor g neq; fortitudo. at
subim p op vicij aut ppter negli-
gētiā & tūc nō est fortitudo. Et si ta-
le nō possum vitare p paciētiā tol-
lerēda sūt. Quarta cōclusio. fortitu-
do est circa picula mortis qz fortitu-
do est circumapia picula. s; mors est
terribilissimū piculūq; mortis bonū
vidē ēē s; ex hūib i miseravi-
de ēē aliq; bonū. qz ad huc hūit
s; mortua nō vidē ēē aliq; bonū
igit. Alia cōclusio. fortitudo nō
ē cōca oia picula mortis p3 quia non
est circa piculam mortis mari vlegri-
tudinib; qz nō sūt i pātē nfa mō
rē ē circa illa q nō sūt i pātē nfa in
faciēdo fugiēdo aut psequendo cū
hoc tū pōt stare q; xrus ē circa illa
quo suple ad aliqē gradū que ex-
cedūt cōem facultatē hoīz sicut est
xrus herolico. Alia cōclusio fortitu-
tudo ē tūm circa picula mortis in bel-
lo p3 qz fortitudo ē circa maxia picu-
la s; alia sūt picula bello qz ita lib;
homines maxime honorāt actuib;
regib;. Ex q p3 q picula ibello nō
dñr maxima picula eo q circa ipsa
magis emineat mors sed quia in
subēdo talis picula maxime lau-
dāt a ciuib; et regib;. Et siqs dicat
mulier pudica cui cōminat morant
si fornicet si resistat fortis agit. & tū
nō ē in bello igit. Rñr q ille act; nō
vltari fortitudinis s; tpanit & sibi
cas p. qz tpania nō ē nisi circa tactū
& gustū etiā nō ē circa mortē. Dicitur
q licet tēperātia simplex nō sit cir-
ca mortē. tū bene tēperātia igra-
du herolico. Et si quis vltarius dicat
martiriū pōtinet ad fortitudinē & tū
nō ē circa pericula mortis in bello
Rñr q nō pōtinet ad fortitudinē sed
ad aliā virtutē de qua alias videbū-
tur. Et aduerte q si sint aliqua per-
icula mortis in rebus humanis sine
pugnatione illa nō pōtinent ad for-
titudinē stricte captā. s; ad magni-
mitatē vel aiā virtutē. An omnes a-
ct; recti & ordinati circa ppeffiones
mortis aut grauissimoz piculorum
sine bello dicūt pōtinerē ad magni-
mitatē aut tāq; ad virtutē elicite

Ethicorum

ant tãq̃ ad virtutē ad iunãtē ar tãq̃
ad virtutē iudicentia mediate vltim
mediate. et p̃p̃is illi modi p̃tinet ad
fortitudinē gñat̃ captā. et p̃ hoc sol
ut̃ rōes. An p̃ma rō satis ostendit q̃
mediū virtutis n̄ ar tē dīf scōz mediū
rel. s̃ scōm mediū q̃ ad nos. et ad se
cū dā p̃z q̃ fortitudo q̃ ē. et virtus special
nō ē virtus cardinalis vt p̃t̃ vltim ē
p̃ deo ponitur.

Conclusio responsalis

Fortitudo stricte capta solū ē circa
pericula mortis in bello iō nō ē virtus
cardinalis. sed solū fortitudo large
capta. Que conclusio relinquit pro
bata ex dictis.

Circa audaciā autem
et timores fortitudo existēs
non similiter circa ambo ē:
sed magis circa terribilia.
In his enī et imper turbat̃
tus: et circa vtoportet ha
bens fortis magis q̃. circa
audacias etc

Verū q̃s act⁹ fortitudinis dicat̃
et p̃cipalr vt expectare ag
gredi vlt fugere: et af p̃tō q̃ aggre
di q̃ vlt meli⁹ ē q̃z possidere sed ag
gredi ē vlt virib⁹ suis sed expectat̃
si videt nisi possidere vires suas iū
af scōo. bñ facere meli⁹ ē q̃z bñ pati
sed aggredi videt ē idē q̃d bñ ager̃
et expectare bñ pati. igit̃. In opp̃m
videt esse aristoteles in textu vbi vi
detur dicere q̃ sustinere est actus p̃ci
palior fortitudinis
p̃p̃ cuius solutione

Sciendum est primo q̃
sepe videt esse actus fortitudinis. s̃
fugere. cunctari expectare: aggre

di. sustinere: et inferre Quid em̃ sit
fugere satis vlt⁹ ē. Cūctari ē p̃ tpe
se a dimicatioe subtrahere vt atre
nues exercitus: et tandē facili⁹ supe
tur Expectare ē se ad pugñā paratū
immobiliter se habere Aggredi ē in
hostē sustinere ē vulnera dolores
ab aduersariis in acie p̃ durare In
ferre est h̃mōi vulnera aduersario i
fligere Et aduertere q̃ fugere aliqñ ē
act⁹ fortitudinis q̃z aliqñ recta rō dī
ctat nō ē aggrediendum s̃ fugien
dū igit̃. imo in aliquo casu nō fugē
ē actus temeritatis: et audacie dico tñ
q̃ fuga s̃ sit actus fortitudinis: ē tñ
act⁹ minus p̃cipalis et min⁹ dif
ficultis vt notū ē S̃z cūctari ē act⁹ for
titudinis excellentior fuga et minus
excellēs alijs tribus Dico vltimus
q̃ expectare est act⁹ min⁹ p̃cipalr
q̃z aggredi hoc ē inadi ē act⁹ min⁹
p̃cipalis q̃z inuadere. Notū est enī
q̃ inuadere ē magis difficultis q̃ inadi
illi ei q̃ expectat̃ meli⁹ p̃t̃ seruare
ordinē discipline militaris q̃z q̃ inua
dūt S̃z de sustinētia p̃t̃ talis pro
pō sustinere ē act⁹ fortitudinis diffici
lior q̃z i ferre. Probat̃ q̃z bene pati
malū ē virtuosius q̃z bñ facē malū. s̃
sustinere ē bñ pati malū igit̃ Et adu
te q̃ alī Br̃ cepit sepectare pro sus
tinere puta qñ videt dicere i textu
q̃ expectare ē meli⁹ q̃z aggredi Mo
tū ē ei q̃ sustinet vlt maiorib⁹ virib⁹
ole ceteris parib⁹ q̃z in fert Et p̃h⁹
soluit p̃ia rō Dico scōo q̃ q̃ sustinet
vlt virib⁹ corporalib⁹ in repellen
do etuendo se a no cumētis et p̃ hoc
soluit scōa rō vñ ex oib⁹ pōt videri
q̃ duo sunt actus p̃cipales fortitu
dinis. scz sustinere. et aggredi

Sciendum est secundo q̃
circa textuz incidit talis difficultas
Verū forti liceat se interficere ne ve
niat in potestate inimici p̃p̃ cui⁹
solutione ponunt aliq̃ cōclusiones

Liber tercius

Primo p nullo malo pene fugien
do lz se interficere pbat qz nullū ma
luz pene ē tā malū quātū ē puatio vi
te qz inter quecūqz mala pene p̄t ha
ri vita plena virtutibus 2 p̄t vlr sim
plicit̄ bonus haberi. Itē hō minus
p̄tātē hz supra vitā lī ā qz supra vi
tā alteri? sz autē p̄pria nullā p̄tā
tē hz supra alteri? q̄neqz supra vitā
p̄paz Scda cōclusio nullū lz seipm
interficere ad vitandū aliquū maluz
culpe pbat. qz odire se 2 seipz interfi
cere ē maximū pctm. Hā sicut post
deū qz dōz se magis diligere. ita post
odiū dei maximū pctm ē odiū sui 2
seipz interficere. Ex q̄ sequit̄ qz vlr
go p̄hginitate seruāda n̄ dōz seipz
interficere. Tertia p̄clōhō dōz magis
velle mori (nō qz ip̄e interficiat se sz
qz ab alio interficiat) qz cōmittere pec
catū mortale. ista cōclusio pbat q̄n
etqz aliqd duabus regulis obligat̄
sc̄. supior 2 inferiori magis ē obedire
dū supior qz inferiori. sibi sūt due re
gule sc̄z dū ap̄ quā phibet nobis
facere malū culpe seipctm mortale
Et ē regla naturalis per quā incli
nātur ad eē melius est ergo seruare
regulā supioris. i. dei qz inferioris
id ē nature. Itē virtuosus meli⁹ ē mo
ri qz cōmittere aliquod turpe et in
hoc cōueniunt om̄es philosophi taz
pagani qz christiani Et p̄ ista suffi
cienter pōt solui dubitatio

Conclusio responsalis

Aggredi ē p̄cipalior act⁹ qz expe
care sz sustinere ē s̄p̄lr p̄cipalior.
Finis autē omnis virtuosus
est qui secundum habitum
et forti autem fortitudo bo
no talis autem finis deter
minantur autez vnnū quod
qz fine.

Terit̄ qd sit finis fortitudinis
p̄rio qz finis fortitudinis sit op
atio. Hā videt̄ dicere aristoteles
qz fortitudo ē bonū fortitudinis. Se
cūdo sic at. Act⁹ videt̄ sup eē finis
sui hīc? qz opatio fortitudinis videt̄
eē finis ipsius fortitudinis In oppo
sitū videt̄ eē aris. p̄rio cō solutione.

Sciendum est primo qz

alicui⁹ hīc duplex videt̄ esse finis
An⁹ ē p̄natural. et iste nichil aliū ē
qz act⁹ ip̄i fortitudinis. Motū qz hīc
ē p̄p̄ actū tāqz p̄p̄ finē p̄naturalē.
Ali⁹ ē finis p̄stitut⁹ qz nō ē aliud
p̄ n̄c qz finis intē. 2 iste ē duplex
qdā sit sine cōformitate ad rectā ra
tionē sicut finis medicie ē lū crū. Et
iste ē duplex qdā ē vlr et quidā es
p̄ticularis. Tūc ponit̄ aliq̄ p̄p̄os
P̄ria nichil d̄r eē finis p̄stitut⁹ for
titudinis sc̄z p̄stitutionē nec sit cōfor
mit̄ ad dictamē rectū qz si aliter fie
ret tā ibi nō eēt fortitudo. Scda p̄
positio nō qd̄z qz sc̄z rectā rōnem
p̄stitui p̄t actu qz videt̄ eē fortitudo
ē finis de fortitudinis vt p̄z de fortitu
dine politica qz nō ē vera fortitudo
et tñ p̄stituit sibi aliqd qd̄ sc̄z rectā
rōez videt̄ sibi p̄stitui. Tercia p̄p̄o
ille ē vere finis fortitudinis capiendo
fortitudinē p̄ actu ḡa cui⁹ hīc ve
re fortitudinis natus ē inclinare in
in hulusimodi actū. Et hoc videtur
habere aristoteles in textu. Quarta
p̄p̄o. ille ē verus finis sc̄z p̄stitu
tionē habit⁹ fortitudinis sc̄z gratia cui⁹
act⁹ sūt facti p̄p̄it et p̄ se boni. Quia
ta p̄positio. nichil nisi bonū ē finis
vere operationis fortitudinis p̄z qz
fortitudo ē bona forti. ergo finis o
perationis est bonus. Et p̄ hoc suffi
cienter solunt rōes. Aristo. enī ibi
potius loquit̄ de fine operationis
qz de fine habitus.

Sciendum est secundo qz

Ethicorum

etiam textus inest una difficultas
viri fortis q se pot servare p fugam
magis debeat eligere mori q fugere
Pro solutioe notadu e q supponan
do fidem q notu e q p integritate
fidei et defensione reipublice subier
morte no a se illata sz ab alio vi iam
supra visu e dico scdo q multa sunt pec
cata q magis sunt fugienda qz mori
ita q pot vir bonus dz subire mori
te qz ea expectare Dico tertio q no
quiescu q fortis certus e se si posse ser
uari nisi p fuga fugere dz. pr3 qz si
ad ei fuga se quaf inga tori exerci
tur et destructio reipublice notu e q
sic pot dz subire morte qz fugere
Dico qro q aliqui cu fortis vident q
p sola fuga servari pte fugere tenet
et no manere in acie Et h dz itelligi
du mo ad ei fuga si sequat fuga to
ti exercit neq destructio reipubli
ce Dico quinto q vir fortis p defen
sione patrie dz et tunc se no im picu
lis mori sz et ipi mori exponere p
bat qz alii fortis faciendo pulchru e
et honestu fidei sz nulla e mortis vi
des et honestior qz illa q suscipit p
defensioe reipublice. Igit notu est q
vnicuiq recta ro dictat q magis dz
eligere sol mortem qz mori cu ceteris
et cu destructioe patrie Sz in aliq ca
su certu e q p aliquam fuga vir fortis
et ipse et ceteri omnes et vniu rsa regio
peribit. Et ex oibus istis ponitur.

Conclusio responsalis

Finis conaturalis ipsius fortitudinis
dicitur actus fortitudinis. q conclusio re
linquit pbata in secundo notabili.
Mors est vulnera tristitia.

Veru viru fortis in oi actu for
titudinis delectat Et argi pri
mo q sic. qz virtus e delectabiliter
operari q fortis i oi ope fortitudinis de
lectat Secdo sic apz fortis sp existat
aliqu bonu e p ope fortitudinis igit
sp delectat. In oppositu videntur esse

morales. Pro culis declarationes

Sciendum est primo q

in forti multiplices sunt actus q pnt suf
ficienter cognosci ponendo aliquos pa
pdes pima ppo fortis in aprehen
sione boni qd existat e p opas fortitu
dinis delectat Et hoc tui apphensioe
qz in volute ipsoz opex qz ois existi
matio alieu boni mal: desiderari
e de ppe futuri nota e causare de
lectatione Et si dicas delectatio nra
est causari ab obiecto sz qz tunc exist
mario e alii no e obiectu neq actus
fortitudinis sz tunc no est delectatio.
Rursu obiectu apphensu no e causa
imediata delectatiois vl tristitie. sz
ipsa apphensio vl visio obiecti Secda
ppo fortis i actu ipsius fortitudinis
cu certus sit de psecutioe boni delecta
tur Etia delectat in actu memoran
di actus qd cosecutus e hmoi bonu vi
des em po es delectationes sint i sen
tiedo pntia aut immedo facta aut
isperado futura Tertia ppo actus se
redi pcutendi i viro forti e delectabi
lis qz ois cupitu et desideratu a viro
forti cu epns nullam molestiam causat
e delectabile Sz vir fortis maxie cu
piscutere et delere hoste igit Etia
delectat recordedo actus sustinendi to
lerandi tactu vulnera sat p3 p pcta
et delectat fortis icogitatioe toleran
tie qu h3 p bñ se hñdi i ea et h ma
xime qu existat e p pinq hoc p3
nobis q alii cogita nos multa g
uia tolerare p defensione fidei Et
sic i cogitatio delectamur veheme
ter. et hec forti videt e delectabile.

Sciendum est secundo q

p declaratione illoz q forti no videt
e delectabilia ponuntur aliq ppos
pima pprop Logitatio finis i vi
ro forti cu bellu de ppe iminet no e
delectabilis et hoc si spes cosequendi
finis desit pbat qz desideriu boni no
sufficit ad delectatione causanda sz

Liber tercius

eū hoc requirit spes cōsequendi ipz
Etia viro forti recordatō finis dep
diti ē tristabilis scōda ppō. Viro for
ti tristabilis ē act⁹ tolerādi z sustinē
di cū p illū actū illatū ē magnū dan
nū z irreparabile. Pz qz ex illo actu
sustinēdi relictū ē in p modū pñs qd
sp affligit z si dicas nōne hmōi opa
tiones pcedūt ex hitu fortitudis q
agit p modū nature z oēs hmōi opa
tiones sūt delectabiles igit⁹ Dico q
talīs opatio ipeditat⁹ a dolore sens⁹
ne delectationez cauēt. Tertia ppō
act⁹ sustinēdi ē viro forti tristabilis
qz sustinere grauia z mltū molestia
ē tristabile h act⁹ sustinēdi pñs i
tollerātia grauū z difficiliū igit⁹.
Quarta ppō. Fortis i actu exteriori
fortitudinis magis dicēdus ē tristari
qz delectari. Hā act⁹ principal⁹ for
titudinis ē sustinere h i sustinendo
terribilia tristat⁹ fortis igit⁹ fortis ma
gis dicēdus ē tristari i actu exteriori
fortitudinis qz delectari nec valet
dicē qz tristitia ipeditat⁹ ppē finē for
titudinis qd ē delectabil⁹ qz delectatio
quā desiderat⁹ fortitudinis natū ē ea
re euanesceat vel obscurat⁹ a reb⁹ cir
cūstātib⁹ scz tristib⁹. Quinta ppō.
Occlusa veritate si dei vir fortis qz
to ē magis xtuosus tāto magis tri
stat⁹ in actu qz triste ē cū qd maxie di
gn⁹ vita scient⁹ priuari vitat⁹ maxis
bōis scz excellētissimis xturib⁹ ē
vir fortis in apprehēsiōe durarū
passionū qz cognoscit se ppe passu
rū tristat⁹. Alia ppō h in passione
hui ipñs sensus z sensus z intellect⁹
tristat⁹ delectat⁹ tñ in eqnimit⁹ tolerā
tia z sustinētia ei⁹ pñs pars ē nota
z scōda pbat⁹ qz illa eqnimit⁹ toleran
tia ē op⁹ xturis qd h sit circa malū
z discōueniēs si tñ ē ipz malū z p ista
pz qd sit dicendū ad rōes iō ponit⁹.

Conclusio responsalis

fortis si delectat⁹ i oī actu fortitudinis

Post hec autem de tem
perantia dicamus. Eiden
tur enim irrationabilium p
tini he esse virtutes quontā
quidē igitur medietatis cir
ca delectationes temperan
tie dictum ē nobis &c.

Verū virtū tēperatiā sit xtu
moralis. At pñs q nō q nō cō
sistit circa mediū cū dicat⁹ ar. q ipa
minus est circa tristitias qz circa de
lectationes. At scōdo sic. Nulla xtu
moralis dī ē ad aliquā q sunt p na
turales iēclinationē h tēperatiā ē ad
aliq q sūt pñs iēclinationē igit⁹
In oppositū ē ar. i textu z oīmo
rales. Pro culus declaratione

Sciendum est primo q
aliq fuerūt mali z pessimi sicut vide
tur fuisse iile machometus z multi
alii qui predicauerūt hñāā felicitā
tē pñs iēclinationē in voluptatib⁹ z delecta
tōes eē cōsequēdas tñ quātū pote
rant isti mltos hñt se qces. Tñ istos
vide dicere ar. i textu eē miseros
et peiores bestis. Hā isti sūt q spira
ta rōe qd excellētior qz sensus dāt se
totaliter sensualitati z isti dicūt cō
grue bestia q nō dī cl⁹ pari si se qd sen
sualitaci nō hēat rōez. Et dicūt Ar.
q incōmōda mirabilia isti psequunt⁹
Primo isti circa opa ratiōis seu in
tellectus nō pñt iēdere. Eidem⁹ ei
q cū cl⁹ z potu z coitu sūt pleni pa
rū aut nichil circa lras vacare pñt
isti em iēsequūt illa qd bestis sua
mus siles dimittit em in q siles ei
ficimur cū z intelligentiis. Et illud
ē mirabile vñ siles sūt q delectatōes
sensuales psequūt⁹ z dimittit⁹ opus
pbie dicebat ei seneca q pbia sibi p
miserat fieri equle deo. Magnū ei

Ethicozum

dehincmitti afferunt nobis tales affecti
ones. Item corpus puta diuicias et
possessioes plumbum et corpus plumbum
maxime delectatio i coitu. tunc ei dele
ctationes ois boni alei pcedunt. De phi
lo. et sci plicet dicitur dicere. ari. i. mor
te sua. Phi: pur? ad i sci plicet? mori
sic aut oia suad i sderia: pur? ei phi.
pntit oes delectationes aurum et argen
tum. It certu e qd tales delectationes n
sunt de delectationes qz multas hnt tri
sticias anexas. An qd cupiscit dele
ctationes tristitiam cum illas psequi n pnt et
nuqz talibz satiatz sz sp ultra cupi
scit. Itz vefat mēbra p? sustinet n possit
tollit ita veras delectationes qz tollit
delectationes pntes veras cognitioes
i qd e pfecta delectat. Delectatio ei
sequit cognitioes. q pfecte delectationes
psequit pfecta cognitionem

Sciendum est secundo qd
circa textu i cū dū aliq difficultates.
pntia quō qd pnt tēpantia cū nāfa
dedit nobis appetitū ad appetitū cō
cupiscibile. Rnt qd nā dedit nobis ap
petitū ad cupiscibile et delectatō sz nō
qlicet qz sz scd3 regimē rōis. Itā etiā
dedit nobis rōez pntit appetitū
ita erat appetit? pntit nāfa sz hois
si delectet ultra qz recta rō dicitur
delectari ultra qz recta rō dicitur est
tollit dīta sz hois a bruto. et si dicas
iste delectatōes sūt bōe. Dico qd vey
ē scd3 se. sz delectatō iordiatat scd3 se
nē bōa sz appet bōa hntib? appeti
tū viciatū et depravatū. Ex qd sequit qd
natura n instituit nobis delectatōes ex
cessiuas cū tales corrūpāt naturam
sz delectatōes potētes suat nos. ex
qd? oib? pntit nūc videri quō tēpantia
dicitur ē? qz ptingit pl? cupiscit ta
les delectatōes in cibo potu et coitu
qz o3 scd3 vitā decēt. Cōtingit etiā
se hīe min? debite qz recta rō dicitur
et vitā honesta reqrat. iō o3 hīe xtu
tē q inclinet nos ad tenēd circa hīe mōi

delectatōes vt circa eas n habeam?
nos pl? vt min? sz oīno sicut recta
rō dicitur illa vocat tēpantia. Et si
dicas quō pntit qz tēpantia videt ē?
It? cōis ad oēs xtuas tē qz xtuas
inclinet ad moderate se hīdum circa
passiones. Rnt qz tēpantia pnt cap
dupit vno mō. p tēperie et modera
tione opationū et sic ē cōis ad oēs x
tutes. alio mō p tēperie et modera
tione tristitiaz et delectationū circa gu
stū et tactū. et sic ē It? ab aliis distin
cta. Et p ista p qd sit dīcēd ad rōes
Itōiū ē qd mediū xtuis nō attendit
scd3 equalē distantia ab extremis sz
scd3 pformitatē passionis vt opatio
nis ad rectā rōez. Itz scd3 ei euene
rit psofe recte rōi siue fuerit magnū
siue pnt hoc erit mediū xtuis. dico
vltieri? p scd3 a rōe qd aliq xtu? pnt esse
it? nāfale inclinatōez. i. sz illd qd appe
tit? scd3 tū? actualr appetit. iō pnt

Conclusio responsalis

**Tēperantia ē xtu? moralis circa tristi
cias et delectatōes q ptingit circa
gustū et tactū. qd pso relinqt pbara
in secundo notabil.**

**Quidentur vtiqz et gustu
i parum vel nihil vti: gustu
enim est iudicium saporum
quod faciunt qui vna probāt
et pulmēta cōduunt etc.**

Verū vtz tēperantia sit circa
delectatōes alioz sēsuū quam
sensus gustus. et tact? At pmo qd
sic quia contingit errare circa dele
ctationes alioz sēsuū igit. Arguit
secundo sic. Aliqua est virtus mo
deratiua passionū circa alios sēsus
et non nisi tēperantia igit. In op
positū est aristoteles in textu. pzo
cuius solutione.

Sciendum est primo qd

Liber tercius

pro ratione ponit aliquid propositum. Propter
Temporaria non est circa delectationes
aliae quia dicitur Ari. in textu quod dele-
ctatio circa honores pecunias narra-
tiones fabularum yllamicos si dicitur neque
perari neque iterari. Secunda propositum. Cir-
ca delectationes visus? auditus? et olfactus?
non est temporaria. Idem dicitur arist. in textu quod
delectatio circa figuras sonos et odo-
res si dicitur neque iterari neque iterari ni-
si referatur ad tactum. Tercia propositum. Cir-
ca delectationes gustus? et tactus? dicitur esse tem-
poraria quia circa tales dicitur esse iterantia
ergo temporaria quia hinc fieri circa idem. Propter
et quia dicitur gulosos et luxuriosos iteran-
tes dicitur. Sed dices verum temporaria
sunt circa omnes delectationes tactus? et gustus?
Rursus quod si quia sicut alii sentit? non solum danti
sunt nobis ad salutem vite sed et propter co-
gnoscere. Ita tactus? et gustus?. Et nota quod
multae sunt delectationes tactus? nobis pro-
pter id quod alia aialia non delectantur sicut
forte sunt delectationes idibus dandi ludis
liberalibus? quod solum practicum exercere par-
te. Quarta propositum. Circa delectationes alio-
rum sensuum putat referuntur ad delectationes
et concupiscentias tactus? est temporaria quia
et moderans circa finem dicitur moderare
circa media ad finem et moderare illa
quod dant impedimentum ad finem. Idem ponitur
due pulcherrie regule. Propter. ois quod in-
clinat ad placendum in bono honesto
declinat et ad detestandum et duplicendum
de malo inhonesto sibi opposito. Se-
cunda regula. quicquid propter est principium acce-
ptum aliquid obiectum propter est principium
ad acceptandum aliquid in ordine ad id
tunc? quod inclinatur ad aliquem finem incli-
nat et ad media ad illum finem. Hinc ex
caritate amatur de? ex caritate propter ac-
ceptum pena iustitiae est reductio ad di-
amiciam. Notum est et quod cum? sit eorum
quod sunt ad finem quod necessarium est sed? hinc
te hinc dicitur non solum circa finem sed et circa
illa que iunt ad finem.

Sciendum est secundum

circa tertium scilicet de difficultate
in concupiscentiis naturalibus? possit et
perit. Propter? solone est aditendum quod
duplices sunt concupiscentie. scilicet rationales
peccata. scilicet ista duo membra continentur
concupiscentia naturali quam aliquid vocat
irrationalem. Et aditum quod dicitur alber-
tus? quod isti epicuri posuerunt istas esse tri-
plices. dixerunt ei quod quidam sunt natura-
les et necessarie cuiusmodi est concupiscentia
cibi potus. Et dicitur naturalis quia na-
tura habet ortum et est necessaria quia cibi et
potus sunt necessari ad salutem seu ad
vitam. alie sunt naturales sed non necessa-
rie cuiusmodi sunt concupiscentie veneree
iste enim habet ortum ad naturam sed non sunt
necessarie ad sustentationem corporis
Alie sunt que nec sunt necessarie nec na-
turales cuiusmodi sunt concupiscentie le-
queres hinc acquiritur ut dicitur ter-
cio hinc quod vniu. cuiusque hinc? sunt
propter bona et delectabilia. Hinc aditum
quod concupiscentie communes sunt concu-
piscentie cibi et potus et veneree sed
propter ciborum palium vel mulierum ut puta
quod aliquid concupiscunt pulchra pulchrum
quidam dicitur quidam capones quidam
vinum de tali vel tali loco quidam cla-
retum. Alii mulieres simplices. alii
mulieres lasciuas. Ex omnibus istis propter
elici tres modi intemperatorum. Aliquod
nituntur semper replere ventrem qualis
cuiusque repleant et de quo repleant. et il-
li vocantur simpliciter gulosi. et vocat eos
Aristoteles castimargos. Alii sunt
qui non curant de parua quantitate ci-
borum dummodo illi sint delicatissimi et il-
los vocat aristo. leccatores. Alii sunt
pessimi qui delicatissimos querunt
et semper querunt ventrem replere
et isti sunt simul gulosi et leccatores
Et etiam est aduertendum quod in om-
nibus concupiscentiis tam commu-
nibus quam propriis contingit errare

Ethicorum

eam in supabūdando q̄ i deficiēdo
 in supabūdādo si quis sumat vltra
 q̄ rectat ad ei⁹ sustētationē nature
 et decētā stat⁹ in deficiēdo i minus
 accipiēdo q̄ sit oportūnū ad susten
 tationē nature vel status Natura ei⁹
 q̄ nichil facit frustra nō istituisset ei⁹
 bist portibus delectationē nisi esset
 cōueniēs accipere cū moderatōe Li
 bus ei delectabilis meli⁹ nutrit cor
 pus. I. Virtutes corporis et p̄ his vires
 aie cū aie scq̄tur corpa. et isti q̄ sic de
 ficiūt vocant⁹ insensibiles Cōtingit
 p̄ magis peccare circa p̄cupiscētiās
 p̄tias q̄ cōes q̄ p̄p̄te magis tra
 hunt q̄ cōes Et ex istis et aliis q̄ di
 cta sūt in p̄rio notabili p̄ q̄d sit di
 cētū ad rōes Adēū ē q̄ p̄tingit erra
 re circa delectatōes aliorū sensuū. I.
 nō seq̄tur q̄ virtus q̄ illa moderat ol
 cat tēperātia nisi capiēdo tēperan
 tiā largesit⁹ dicitur ad sc̄as. id p̄oīf

Conclusio responsalis

Temperantia non ē circa delectatio
 nes aliorū sensuū nisi in opatiōe ad
 alios sensus puta gustus et tactus
 Que conclusio relinquit⁹ p̄bata in
 p̄mo notabili.

Deficientes antez circa
 delectationes. et minus q̄
 oportet gaudentes nō mul
 tum fiunt non enim huma
 na ē talis insensibilitas etc.

Verit⁹ vix sensibilitas sit vicinū
 Et at p̄rio q̄ nō. q̄ vicinū homi
 ni p̄t inēē i insensibilitas saltem
 gustus et tactus nōt p̄ hoi diu inēē
 q̄ tactus et gust⁹ sūt necessarij ad v
 tāg⁹ Et s̄o sic illud nō ē vicinū q̄d
 q̄si ad acq̄sitiōes virtutis i insensibilis
 q̄ p̄stet i totali fuga delectationū p̄
 dest ad acq̄sitiones virtutis q̄ dicit
 aristoteles q̄ si nos velim⁹ acq̄rere

virtutē op̄ nos habere ad delectatio
 nes sicut senes In oppo⁹ ē aristot.
 les in textu p̄rio cui⁹ declaratiōe

Aduertendum estq̄ per

insensibilitatē nos itelligem⁹ habē
 tū moralē q̄ d̄s inclināt ad min⁹ cōs
 cupiscēdū delectabilia gustus et a
 ct⁹ q̄ recta rō dicitur Ex q̄ sequit⁹ q̄
 si insensibilitas sit possibilis. insensibi
 litas ē vicinū q̄ ē p̄ rectā rōez ad vni
 tū dico q̄ ē possibilis q̄ act⁹ ei⁹ sūt
 possibiles p̄ possibile ei⁹ ē q̄ q̄ min⁹
 aperat delectatōes ciborū et potū et
 etiā venereorū q̄z exigit sanitas sua
 aut bōa hūdo corporis. Ex q̄ sequit⁹
 q̄ insensibilitas nō ē ip̄a mala p̄ple
 xio p̄t tū ex mala cōplexione oz tri
 sic p̄z q̄ p̄t ē vicinū. Et si q̄s dicat
 q̄d vicinū dicoviciū tēperantie in mī
 n⁹ q̄ tenet extremū in mīu⁹ tēperā
 tie Et si q̄ras quō ḡnat ista insensibi
 litas R̄r q̄ p̄t oziri p̄rio ex mala cō
 plexione. nā p̄plexio p̄t ē ita mala
 q̄ inclinat ad act⁹ nō discernēdi t̄p
 ter cibos et nō gau dēdi delectatiōi
 bus q̄tū oz p̄dōt ēt oziri ex egritudi
 ne et alij smalis q̄litate⁹ i existētib⁹
 a nata⁹ R̄r q̄z i firmi mltos cibos
 reiciunt q̄ sūt necessarij ad sanitatē
 Et nā p̄t oziri ex q̄litate⁹ i ductis ex
 aliqb⁹ cibis et potib⁹ ex q̄b⁹ sit odiū
 vt odiū pot⁹ et alij dēsideriū ciborū
 viliū et alij ciborū hūanorū sicut cōtē
 git frequēter i mltis p̄p̄gnatib⁹
 p̄dōt ēt puenire ex errore itellect⁹
 vt aliq̄s cognoscēs turpitudines rōā
 na q̄ comestōib⁹ nimis et potatōis
 bus pueniūt p̄volūtas illa assūme
 re ad q̄rū assūptōes frequētes seq̄t
 reutatio illonim q̄litas nobis ne
 cessaria ad sanitatē imo aliq̄s p̄t p̄u
 diciū rōis act⁹ i insensibilitatē eperce
 Et si quis ex hoc q̄ insensibilitas ē vi
 cinū noctū nature et cōtra rōez et cū
 q̄ rō recta dicitur corpa esse sustena

Liber tercius

Gus em homines de sua Agnitate
radandū ē q̄ mediocrite indulgēdū
est delectationib⁹ gustus ⁊ tactus.
Et nota q̄ regula hui⁹ medietatis ē
q̄ nō min⁹ q̄ necessitas requirat nec
m̄ q̄ ipediat h̄itudo corporis vel
aie vel deserat honestas/ vel exce-
dat facultas ⁊ q̄ insensibilis nō vi-
tur h̄mōi delectatōib⁹ m̄ q̄ tū neces-
sitas exigit iō insensibilitas deficit a
regula rōis Et nota q̄ istud viciū nō
solū aggrauat naturā corpis imo i-
pedit actū prudētēz ip̄m sēsus tā
interiores q̄ exteriores male dispo-
nūt ⁊ ita min⁹ deseruūt rōni ipe-
dit etiā fortitudinē q̄ nō ē bñ possi-
bile act⁹ bellicosos gerere a corpo-
re sic macerato tollit etiā dicentia
corporis q̄ multum prodest in acti-
bus hoīs tollit etiā locūditatē cō-
iunior iō bñ vident dīcē ar̄ q̄ insē-
sibilitas ē viciū pei⁹ imtemperantia.

Sciēdum est secūdo q̄
circateptū incidit talis difficultas
An imtemperantia sit solū circa de-
lectationes gustus ⁊ tact⁹. Pro c⁹
solutione notādū ē q̄ duplices sūt
passiones. s. aīales ⁊ corporales vñ
aīales scđz ar̄ sūt q̄ sūt in aīa nīhil
patientē corpore sicut in tristitia s̄
passiones corporales sūt q̄ sensui vñ
appetitui sensitiuo inferūtur patē-
te corpe vñ illa passio q̄ vocat copā-
lis dī dolor ⁊ istā nō h̄nt spūs sicut
dēmōes ⁊ aīe s̄ illa q̄ vocat aīalis
dicit tristitia vel delectatio sibi op-
posita ⁊ istā h̄nt aīe dānate ⁊ spūs
dēmōes s̄ dīces quō cānt iste pas-
siones i aliq̄ Bñ q̄ ad causandum
istas passiones in aliq̄ nō sufficit im-
mutatio realis q̄ tū lignū patere
tū recipiat imutatioē realē requiritur
q̄ imutatio itēctionalis s̄ dubiū ē vñ
imutatio itēctionalē sine reali suffici-
at Bñ q̄ sic s̄ realē sine itēctionali s̄
sufficit vñ p̄ del igno q̄ patit pas-

sione realis itēctionalē sine reali
sicut q̄ excellēs sensibile natū ē
re dolorē q̄ ē discōueniēs in q̄tū itē-
⁊ tū in q̄tū excellēs sensibile noni-
mutat nīl itēctionaliter licz aliā
mutatio realis cōmittef q̄ dissoluit
organū a media p̄p̄tione inq̄ con-
sistit An aduertēdū q̄ delectatōes
gustus ⁊ tact⁹ sūt cōes nobis ⁊ bñ
⁊ alie delectatōes p̄p̄tē p̄ueniūt bu-
tis s̄ nobis tñ Et dī notāter p̄p̄tē
q̄ bruta p̄p̄tē delectat scđz auditū
visū ⁊ tactū p̄quātō visū ⁊ olfac-
tū manifestat eis aliqd cōueniēs ta-
ctui vel gustui iō dicit Ar. q̄ in alla
sensib⁹ nō ē delectatio nīl scđm ac-
cidens vñ dicit in libro de sensu q̄
dā sūt odores q̄ cōsequūt sapores ⁊
illī sūt delectabiles scđz se s̄ solū
scđz accidēs. i. scđz relatiōez ad gu-
stū vñ tactū vñ q̄ sūt delectabiles gu-
stui iō sūt delectabiles olfactui. iō di-
cit q̄ odores distinguunt scđz spēs
saporis Alij sūt odores scđz se dele-
ctabiles ⁊ nō cōz relatiōē ad gustū.
vñ odores rosarū violarū ⁊ m̄roz isto-
rū h̄ō ei gaudem⁹ ḡa sibi odorē
bus rosarū ⁊ delectatōes p̄p̄tē dīces
tēs odores sūt nobis p̄p̄tē Ex oib⁹
istis p̄z qd sit dicendū ad rōes viciū
ei insensibilitatis nō possit i totali ex-
tirpatōe sensus s̄ appetit⁹ sensit-
ui q̄ tollit statū vitā s̄ scđz dī q̄ in
sensibilitas nō p̄dest ad acq̄sitiōē
virtutis ideo ponitur.

Conclusio responsalis

Temperantia est circa delectatōes
gustus ⁊ tactus.

Veritur vñ Agnitas sit Bñ

Et ar̄ primo q̄ nō q̄ Bñ nō in-
est nobis a natura s̄ Agnitas est
nobis a nā. t̄g Ar̄ scđo sic Virtus
nō corrūp̄t ex opatione bona s̄ Ag-
gnitas corrūp̄t ex opatione bona
igitur Agnitas nō ē Bñ In oppo-
sitū vident eē theologi ⁊ vulgi vñ

Ethicorum

comedat et non faceret nisi esset virtus.
igitur. Pro solutione questionis

Sciendum est primo quod

Virginitas potest capi tripliciter. uno modo per integritatem corporis opposita corruptioni quod solus fieri per opus libidinosum, sed omni modo capitur per oppositum suade virginitatis per petue. tertio modo per oppositum destruendi ea nisi per opus coeundi et licitum. Tunc potest aliquid per opus. Quia virginitas primo modo non est virtus neque virtus. quia talis integritas inest nobis a natura et non per assuescentiam. Et nota quod non oportet quod virginitas perdat per quamlibet corruptionem illam integritatis. Nam si corrumpitur per firmitatem vel aliquem excessum, vel emittendo spermam per aliquam magnam considerationem quam habet circa actum libidinosum non per hoc perdat virginitatem. dico quod solus perdat virginitas quando corrumpitur integritas carnis per actum libidinosum et hoc maxime in sexu muliebri masculis autem est satis difficile videre in quo consistat virginitas cum in masculino nulla videatur corruptio signaculorum virginitatis. Et nota quod actus libidinosus est qui peragitur in membris cum membro sine talis agitatio fiat a se vel ab alio. Secundo modo per virginitatem secundum modum est virtus quia possumus deficere et superabundare in seruando integritatem corporis in superabundando quod est puta in illo qui vellet eam seruare ubi necessitas humane militum dimittere emineret pertingit eam deficere. vel in illis in quibus actus sunt in detrimentum sanitatis bone dispositionis. Tercia propositio. Virginitas tertio modo est virtus quia castitas est virtus. Item talis virginitas est castitas cum sit abstinentia a delectationibus venereis secundum quod recta ratio dicitur. Et ad hoc quod ex opposito supradictis videtur quod virginitas non dicatur nisi totale abstinentia a venereis et tunc videtur esse nomen tavi-cum quod virtus. Nam propositum perpetue abstinentie in illo in quo recta ratio dicitur non esse obsequium est malum sicut dicitur in scriptis

ptura quod quidam sunt fatue virgines. Sed ex illis in quibus recta ratio dicitur esse obsequium non dicitur esse virtus tamen secundum versus doctorum accipitur pro virtute. et sic potest diffiniri. Virginitas est propositum suadendi integritatem corporis secundum quod recta ratio dicitur. ex quo videtur secundum quod ad virginitatem non requiritur votum quod est per alios doctores qui dicunt quod illud propositum seruadum integritatem non est virtus nisi sit firmatum voto. Holo tamen dicere quod virginitas firmata voto sicut in virgine maria non sit virtus. Item volo dicere quod propositum simplex non firmatum voto de perpetuitate integritatis seruanda non est virtus. Sed diceretur ratio cuius dicitur fieri illud propositum seu propter quod. Nam quod aliquid sit ratio finis creati vel puta propter plures aut propter alia bona. Secundo potest fieri ut hoc commodius libere vacet rebus diuinitis et prelati virginitatis a qua prelati vicia carnalia multum retrahuntur. potest et fieri propter amorem dei et sic est actus excellentissimus virtutis puta se abstinere a delectationibus carnalibus non necessarius propter deum.

Sciendum est secundum quod

multum saltem deest per se luxuriam tenent quod virginitas non est virtus. Et tunc per declarationem falsitatis eorum soluetur aliquod rationis quod nunc per ipsos accipe. Quia quod virginitas potest reparari per penitentiam item virginitas non potest reparari. quia post corruptionem integritatis non potest per ipsam haberi propositum seruadum integritatem. Nam quod oportet quod quod virginitas possit reparari per penitentiam quia sunt aliqui virgines qui nullomodo possunt reparari. sed bene per penitentiam delectationis macula. Item ordinatio ad penam eternam non oportet quod quod delectationis peccata sua quod si per amiserit aliquam virtutem per penitentiam ea recuperet. ¶ Secundo sic. virginitas operatur illi preceptis. Crescite multiplicati. Item non est virtus. Nam quod illud preceptum fuit datum propter necessitatem nature. Et ideo deficiente illa necessitate humane nature. cessante

diuinit

Liber tercius

illud pceptū vult saltē p illo tpe i quo
nō est necessitas nos nō obligemur
l3 sp obligemur ad illd pceptū s3 nō
p sp s3 solū ppe necessitatis nature
pcreāde. Itē illd qd recedit a me-
dio virtutis nō ē xrt s3 virginitas est
hmoi qz iubet abstinere ab oib⁹ dele-
ctatōib⁹ veneris. Rñr qd xgitas nō
recedit a medio virtutis l3 inclinet ab-
stinere ab oib⁹ delectatōib⁹ veneris
s3 hoc ē sed3 dictamē recte rōis. et di-
ces da michi qd extremū virtutis. s
xgitaris. Rñr qd abūdiātia ē idulgē
delectatōib⁹ veneris corruptiūs i
tegritatis sine necessitate. s3 defect⁹
ē nullis idulgē cū necessitas iubeat
itē nulla xrtute cōiigit male vti. sed
xgitate ptingit male vti. Itā si pmi
parētes ea vti fuisset male vti fuisset.
Et si rex vteret ea male vteretur
Rñr vt iā vti ē q illd ppositū debz
fieri sed3 rectā rōez alias ē ē viciū
tō dico q illd ppositū in pmiis parē-
tib⁹ vltre pnta de seruāda itegritate
corporis nō fuisset cū recta rōe.
et ex oib⁹ istis p3 qd sit dicēdū adra-
tōes. pcedūt ei ex equocatōe h⁹teri
xgitas pbāt ei bñq xginitas pite-
gritate corporis corrupti⁹ s3 si pbāt de
aliis mediis. tō ponitur.

Conclusio responsalis

Virginitas ē xrt⁹ moral⁹ distincta ab
aliis virtutib⁹. q p se relinquit qba-
ta ex dictis in primo notabili.

Et si finalr circa istū scilicet vtz
castitas sit ps tēpantie. Et at p
mo q si q castitas videt cōuerti cū
tēpantia. Itē. Argf scdo sic. castitas
pūner ad corp⁹ igit. nō ē xrt⁹ pposita
nō ē ps tēpantie. In oppm sūt fere
omīs theologi. p cui⁹ declaratione.

Sciendū est primo q

castitas ē ppositū firmū reijciēdū i
bidies turpes. et ihonestas ex q se qd
q illa possit fieri sed3 rectā rōem q

ipā ē xrt⁹ c⁹ extrema sāt i nlmis ad
mittere illas libidines turpes et ho-
nestas. et in nō admittēdo tales libi-
dines vlt delectatōes veneras. Et qd
qd castitas ē cōis ad tēpantiā idgi-
b⁹ viduis et pūgaris hoc ē triplex ē
castitas. s. xgital⁹ pūgal⁹ et vidualis
S3 dices vtz distiguar a tēpantiā
Rñr ponēdo talē ppōez. castitas di-
stignif ab abstinentia. p3 qz abstinē-
tia ē citē vltū ciboz tñcitē delectatō-
nes veneras. S3 restat dubiū vtrū
castitas distiguar a pudicitia. Rñr
qz pudicitia est istignis actiū maxie
pudēdoz sicut sūt act⁹ veneret circa
qz verēcūdamur ita qz pudic⁹ sīgt il-
lū q maxie i istignis actiū maxie pu-
dēdoz moderatōez h3 vt circa tact⁹
oscula et hba q tria maxie sūt puden-
da. Sed dubiū ē vtz pudicitia disti-
guat a castitate p solone dico q tri-
plex ē pudicitia sicut triplex ē casti-
tas. s. xgital⁹ pūgal⁹ et vidual⁹. et si di-
cas i xgite si pte ē moderatio istoz
pudēdoz sed oīno reijcio. dico q pu-
dicitia i xgite et vidua ē reijcio istoz
signoz p qd sūt signa amicitie pacis. S3
pudicitia pūgal⁹ bñ ē moderatō istoz
rū pudēdoz et oīno reijcio. Sed ca-
si sīgt illū q circa venerea sed3 rōez
moderatē se h3. Et sic p3 q dñs est
iter castitatē et pudicitia.

Sciendum est secundoz

difficultas ē si doctores qd p sobrie-
tatē possum⁹ itelligē vt ē spēs tēpan-
tie. p⁹ declaratōe ē aditē d q sobrie-
tas pte capi triplr. vno p oī vltū vltū
alter⁹ pot⁹ rglati tēpantie istomō
mō si opponit recte ebrietati. tōe ip-
sa ponit talis ppō. Sobrietas ē xrt⁹
p3 qz sicut circa vltū ciboz tēpatoz ē
xrt⁹ q vocat abstinentia. ita circa po-
tus temperatos est virtus que voca-
tur sobrietas. Alio modo capitur

Ethicorum

posu vini regulati vlt. epati vl sal-
 te n talr cadēs rla q reddat hoiezi
 porē mētis rlic sobrietas ppe oppo-
 nit ebrietati r istomō et sobrietase
 xrlititū cū ea siet itēpantia circa
 aliq̄s pot⁹. vñ q̄tociq̄s aliq̄ virtus
 scū pmittit p̄a vicia tāto ipa ē ipse
 cior. Alio casū p̄ mltū large. vt mlti
 auctores vidēt capere puta p oī
 vsu cibivl pot⁹ mēsurato r r̄ato. et
 sic ēēt ppe xrlititū abstinētia
 q̄ videt ēē circa cibos imo ēēt cōe ad
 sobrietatē p̄mōmō r scōmō dicta r
 ad abstinētia q̄ videt ēē circa cibos
 et ē aduertēdū q̄ ppe sicut ebrietas
 nō dicit quē cūq̄ excessū vini vt alī
 iā vñ ē. s̄ solū illū q̄ prurbat r ipe-
 dit vsū rōis ita sobrietas nō s̄gt quē
 cūq̄ vsū vini etiā regulati s̄ en tū q̄
 h̄rēpamētū excellēs ita q̄ sobrie-
 tas se h̄zi potuiscur abstinētia cibō
 Circa qd̄ mouet tale dubiū vñ asti-
 nētia possit differri in casu extreme
 necessitatis. Pro solutōe c⁹ est ad-
 uertendū q̄ ali q̄s dat operaz allici
 ex mltiplici p̄ncipio. vno mō ex le-
 ge diuina r de ista nihil ad p̄s. Ali-
 omō ex lege positia ecclesiastica r de
 ista pōit talr p̄clusio. Nō p̄t rōabiliter
 ab ecclia siue vli siue ep̄iculiari siue
 p̄uiciali lex aliq̄ dari de nō vsu ppe
 tuo allic⁹ cibi q̄ talis dicitur et laq̄s
 dānatōis p̄ solutē hoīz. Et p hoc sol-
 uit dubiū. Alio mō aliq̄s dat operā
 allici rei exp̄uato r ppo pposito et
 de isto pōit talis p̄clusio. nullus p̄t
 h̄re ppositū rectū de nō p̄petuo vñ
 allic⁹ cibi r hoc suple icludēd oextre-
 mā necessitatē imo i extrema neces-
 sitate quā oēs istas leges p̄culares
 r pposita p̄uata licz comedere car-
 nes r alia cibaria qd̄ tñ videt p̄ car-
 susiensēs. r p ista r illa q̄ dēcta iunt
 in p̄mo notabili patet quid sit dicē-
 dū ad questōnē. ideo ponitur.

Conclusio responsalis

Castitas q̄ ē p̄ tēpantiecōtinēs sub
 se castitatē x̄ginalē. castitatē cōiu-
 galē r castitatē vidualē ē vere x̄rus
 q̄ cōclulo reliquit p̄bata in p̄mo no-
 tabil. Et p ista p̄ quid sit dicēdū ad
 totā materiā tertiiethicoz Et sic est
 finis huius.

Tractat⁹ p̄mī capituli q̄rti libi.
 Dicamus deinceps de libe-
 ralitate Videtur at esse cir-
 ca pecunias mediatas lau-
 datur ei liberalis nō i belli-
 cis nec i q̄b⁹ tēpatus. etc.

Circa q̄rtū libzū ethicoz q̄rt⁹ p̄
 mo vñ liberalitas sit x̄r⁹ mo-
 ralis. Et arg⁹ q̄n. q̄ act⁹ vñ x̄rt⁹
 nō i pedit actū alerius virtutis s̄ libe-
 ralitas i pedit actū magnificētie i ḡ
 Scdō aī sic. virtus moralis d̄r esse
 circa passiones s̄ liberalitas nō ē circa
 passiones. s̄ circa pecunias q̄ non
 s̄nt passiones. i ḡ. in op̄positū est aī.
 in textu. Pro culus declaratione.

Sciendum ē primo q̄
 difficultas ē apud aliquos doctores
 de materia liberalitatis. Pro c⁹ de-
 claratōe ponit aliq̄ p̄pōs p̄ris li-
 beralitas ē circa pecunias r hoc ca-
 piēdo pecunias large vt se extēdit
 ad ppe pecuniā r ad oē illd̄ cni⁹ vt
 gnitas nūmismate mēsurat. et si di-
 cas doctrina p̄t dari liberalr. r tñ n̄
 mēsurat nūmismate. Nūdeo q̄ do-
 ctor doctrinā n̄ dat s̄ labores suos.
 Notū ē q̄ aliq̄ labores s̄nt alii labo-
 rib⁹ vtiliores dato quō sit ita diffici-
 les. iō cōgruū ē imo licz p̄ aliquib⁹
 laborib⁹ magis aī umere q̄z p̄ aliis
 itē bonū corpus h̄siant nō p̄t mēsurā-
 ri nūmismate r tñ liberalitatis ē si
 q̄s corpus sūū exhibeat gratis. Nūco
 q̄ null⁹ liberalr dat corpus suū s̄
 bñ vsū corporis. vñ dare liberaliter

Libert quartus

nō ē ppe nisi qđ sub ē trāsserre i dñi ē malis dare ē eos ad mala pmonē
um alterius qđ tñ ad rē ipaz aut qđ tñ Tertiarīa. i. dātōe reqrit qđ dē res
ad vsū rei Et ē aduertēdū qđ qñ dñ bñ possessa qz aliis eēt dare restim
qđ liberalitas ē circa pecunias debet ēdū tñ dādū. Et reqrit qđ illd qđ da
itelligi tā qđ circa obiectū remotū qz tur sic puenitē statim recipiētis. vt
ē circa dātōes pecuniaz tā qđ circa clerico libros rustico altō reqrē ē qđ
obiec tñ ppiquū sed dices qđ lucrā illd qđ dāt nō sit nociuū illi cui datur
hō dādo pe cunias. dico qđ lucrā p vt puta ebzio dare vīnū. Sūt ei qđ dā
bōis tñ alib' bōa virtutū. et decet v'e gare bñficiū ē. Et nota qđ ad debite
rū ē sed tñ dñ se magis diligere qđ a dādū reqritur tēp' et loc' qđ dā ei pa
lū. dico qđ v'ez ē. mō dico qđ p dādo lā decet dare vt militaria dona. qđ
pecunias vbi oz multū diligit se qz dā dñ secreto qđ ifirmati succurrerunt
dimittit bona tēpalia p bonis spā reqritur ē qđ cito detur qđ ei cito dat
lib'. Scđa ppō. liberalitas ē xrus bis dat. ppū ē bñficiū tñ cito face
moralis pbat qz p eā iclinamur ad re. dñ ē liberalis dare delectabiliter
bñ vtēdū pecunias. Motū ē qđ circa dare humilē dare sine formidine a
vsū pecuniaz possū' deficere i su missiōis. oportet ēt liberalē dare qđ
supabūdādo et i deficendo iō nece cta bōi. i. ppf sinez boni aliqñ ēt
se ē circa talē vsū h' ē aliquid xru sem actus liberalitatis. Et ex oibus illi
qđ dñ nos ad moderate nosh' ē cir potest clare ostendi qđ sicut dare tēo
ca talē vsū i hoc nō ē nisi liberali sumere cū debitis circūstātiis sūt as
tas. igit. Et si dicas dico qđ liberali et' liberalitatis. ita ē accipre et cu
tas nō distiguit iusticia. Pro solu stodire. Sed dices quō itelligis qđ
tōe pōit talis ppō. Liberalitas est dare et psumē sūt pncipaliores act'
xru moralis disticta a iusticia pbat qz custodire et accipre dico qđ sic. qz
qz passiōes diuersorū modorum et bonū rei viliis magis i vsu qđ i pos
non oppositorum et dispatorū sūt sessiōe. Et iā magis ē xru bñfacere
diuerse xru tētes sic qđ circa pecunias qz bene pati. g magis virtutē dñ
as ppas circa qđ ē liberalitas cōlia re qz accipere. Et nota qđ qñ dñ qđ be
passio qz circa pecunias alienas cir nefacere ē meli' qz bene pati dñ in
ca qđ ē iusticia igitur. telligit quo ad bōa extiora circa qđ

Sciendum est secūdo qđ
ipst' liberalitatis qritur sūt act'. i. dare psumere accipe et cu stodire qz
dus. i. dare et psumere sūt act' pncipa
tiores qz illi pñt ad vsū pecuniaz
rū. Ex quo seqr qđ bñ vti pecuniis ē
dare v' cū sumere pecunias scđm qđ
recta rō dicitur. et dices quō dñ istare
cta rō. Nūc ponēdo aliqz r'as. pri
madās dñ dare scđm subāz et faculta
tē aliqđ ei decz regē aliqđ comitē. Se
cūdarīa respiciēdū ē cui dāt qz pa
uis ēt vili' nō oz dare s' i digētibz
āt amicis honestis aliis dare. p dñgi

Conclusio responsalis
Liberalitas ē xru moralis spāte et
a iusticia disticta. Que cōclusio res
linquitur pbara in primo notabili.
Qui autem superabunt

Ethicorum

dat prodigus ppter quod
tirannos non nunc dicim⁹
prodigos. Multitudine e
nim processionis non vidē
tur facile esse dationibus et
expēsis super abūdare etc.

Verū de extremis liberalitatē
Atq. pdigalitas sit extremū li
beralitatē. Et p^o p^o q^o nō q^o v^o esset
extremū in supabūdādo v^o i deficiē
do. s³ nullū istoz ē dicēdū t^o f^o i dā
do. q^o null⁹ in dādo opponit libera
li vt videt^r dicere ari. Arg^o scdō sic
sicut liberalitas ē viciū in deficiēdo
ita et pdigalitas cū paig⁹ deficiat
in accipiēdo et custodiēdo. In oppo
sitū ē ari. Proculus declaratōe.

Sciendum est primo q^o
prodigalitas et liberalitas sūt extre
ma ipsius liberalitatē. Unde pro
digalitas ē habitus per quē q^o con
tra rectā rationē circa pecunias ex
cedit in dādo v^o p^o mēdo v^o deficit
in acceptione vel custodia. Ex q^o p^o
q^o pdigalitas d^r ē viciū cōtra libe
ralitatē q^o d^r a occasione peccādi pu
ta a occasione accipiēdi. An nō o³
q^o q^o dat vel cōsumit vltra q^o o³ sepe
cogit accipere v^o nō o³. Itē tales rōes
sūt quando sunt circa illos quib⁹
nō o³ vt circa malos ducūt alios ad
male faciendū. Peccatur etiam dā
do nō grā cui⁹ o³ vt dās prop^o plus
accipere cupid⁹ ē. et prop^o mechari
mechus. et si p^o occidere iniustus.
Peccatur etiam dādo q^o nō o³ et sū
dicatur de aliis circumstantiis. Sed
circa ista est paruum dubium vt ruz
aliquis possit licite dare et dimitte
re omnes suas pecunias. Et videt^r
q^o sic sicut s³ ap^ois q^o omnia dimiserūt
et christum secuti sūt. etiam de mul
tis religiosis. p^o etiam de socrate q^o cū

magnus ē p^o suas pecūias p^oleat
i mare p^o et q^o cōrigit pecunias ma
le vt i sollicitudine seruāt etiā pecu
nie sunt multis occasio delectationū
inordinatarū etiam difficilimū est sē
per bñ se h^ore circa pecunias t^o bñ
nū ē pecunias dimittere. In opp^o o³
tum tñ a^o dimittere bona oportuna
felicitati nō est cōsonū rōi sed pe
cunie sūt h^omōi t^o bñ. Itē ille act⁹ si est
cōson⁹ rōi q^o tollit opatiōes mltaz x
tutū sed dimittere oēs specūlas tollit
actū liberalitatē t^o bñ ponēdo
talē cōclusionē. Circūscripta fide n^o
p^o rōe hūana cōvinci q^o dimissio to
talīs pecuniaz sit bona. Et p^o hoc sol
uitur rō de apostolis vñ nō est certū
q^o apli oia sua dimiserūt nisi scd⁹ a^o
fectū et sic d³ intelligi qñ d^r q^o dimi
serūt oia et secuti sūt xp^o. d³ intelligi
quo ad affectū vel oia exceptis q^o re
q^orebat^r ad sustentationē vite. De
iocrate d^r q^o nō legitur q^o oēs pecu
nias in mari p^oleat s³ bñ mgnā p^o
tē vel vt dicūt aliq^o socrates h^o fecit
induceret p^o p^o ad bonū et tolleret
ab eis errore q^o tūc op^oinio p^oli po
nebat felicitatē indutiis. Et ad ras
tōes d^r q^o dimittere oēs pecunias ē
cadere i p^ola incōnvenientia q^o h^ore
pecūias puta in sollicitudines viuē
di intrinsecas famē et sitiales et tri
stite plus p^o trahere appetitū p^oter
rōes q^o delectationes. An infirmi a
nimi ē nō posse sustinere pecunias
id est nō posse bene vti pecunijs.

Sciendum est secundo q^o
liberalitas dici^r tū esse extremum
liberalitatē et h^o habitus quo quis
cōtra rectā rōem deficit circa pecu
nias in dādo et cōsumendo et supra
abundando in recipiendo et custodi
endo. Si quis enim vltra necessaria
et exigentiaz stans pecunias habu
erit et pauperibus non distribuerit
vel amicis adiutur cas⁹ liberalis quā

Liber quartus

oppositi facit puta dat pupib⁹ et
amicis amat Et aduertendu qd defi
cim⁹ p illiberalitate i cōsūptiōe pe
cuniarū sicut in defectu expēsarū sic
q ppē nīmā affectionē pecuniarū n
fūt audaces expōnere neq p se ne
q p alijs seruitorib⁹. Deficim⁹ et
p illiberalitate i excessu acceptionis
puta qñ accipim⁹ ab illis qbus o3
dare etiā debita ppria deficim⁹ et i
excessu custodiē i istis videt ēe prin
cipalis defect⁹ et error q ad istū vi
det seq alijs errorib⁹ puta nō dare pe
cunias qbus o3 v t parētib⁹ indi
gētib⁹ amicis a magis S3 qreret
alijs qd istorū viciorū sit pel⁹ vel p
dugalitas vel illiberalitas ppro de
claratiōe supposit⁹ q illiberalitas
qñq3 cōponit cū pdigalitate Nam
mkt p dīgi accipiūt vñ nō o3 hoc vt
possint ad voluptatē magis cōsue
re. et dices quō ē possibile q pdiga
litas cōponat cū illiberalitate cum
sint extrēa virtutis Rñr ponēdo talē
regulā i opē virtutis sūt mltre circūstā
tie scd3 qñ cuiuslibet excessus vel defe
ctū attrēdūtur extrēma vicia tō pōit
tīs pposito Si extrēa vicia fuerit
scd3 excessū vñ defectū eiusdē actus
z eiusdē circūstātie opponūt z tūc sūt
stare n pōit si aut sint scd3 aliā raliā
circūstāntiam non o3 q cōponāt. s3
pōit sūt stare q tūc nō opponūt s3 so
lū virtuti Istis positis ponit s3 tīs p
posito pdīg⁹ dī ēē melior q3 libera
lis q3 n dās qb⁹ o3 ē peior q3 dās qb⁹
nō o3 q iste alicui pdest nō aut alic
er debet h⁹ itelligi de simplic⁹ pdigo
q si itelligat de pdigo mixto q nō
solū dat qb⁹ nō o3 rōe dationis rō
nestatis ipsius dationis sed rōe alic
uius alterius vt qñq3 dat meretri
cibus vt fornicee iste est pdīgus s3
nō simplex s3 mixtus cū alio vicio z cer
te iste ē peior q3 simplex illiberalis.
ex qbus pater quid sit dicēdū ad

rationes. ideo pōbitur

Conclusio responsalis

Illiberalitas ē viciū pel⁹ pdigalita
te q pōlo relinquit pbata ex dictis.
Videbitur autem vtiq3 con
sequens esse et de magnifi
centia pertransire. Videtur
enim et hec ipsa circa pecu
nias quedam virtus esse nō
quemadmodum liberali
tas etc.

Verū vtrū magnificētia sit vtrū
moral⁹. Et aī. pñō q nō. q3 q3
vtrū rōe pñ hñe act⁹ virtutis s3 paup
ñ pñ hñe actū magnificētie igit. Rñ
scdō sic. n ē in pñte nra hñe actū ma
gnificētie. q n ē in pñte nra hñe pe
cunias q requirūt ad actū magnificē
tie. igit. In oppositū est phi. in tex
tu. pñō c⁹ declaratiōe.

Sciendum est primo q

magnificētia ē hñe scilicet ad ma
gna opa z magnos sūpt⁹ circa mag
opa vt circa pstructionē turrū scilicet
taturē ecclesiarū. S3 dices n pñgit cir
ca ista opa errare igit circa ipa n ē v
trū nccia. Rñr qcerte imopñgit erra
re notū ē ei q circa qñq3 opa hñana
pñgit peccare ppē excessū r pñter
defectū. S3 op⁹ magnificētie ē op⁹
hñanū. tō circa ip3 pñgit errare. pñ
mo in supabūdādo vt si q3 magnū
op⁹ icipiat vltra facultatē qd n pōt
pñficere. scdō i deficiēdo vt i puis opi
b⁹ q sūt pue vtilitatis at in pñonestat
tis at pue pñonestatis magnos sūpt⁹
facere. vt q hystridescibaret nuptia
lis. Et sic p3 q peccam⁹ qñ n sit qd
pñonestum ē ēē fieri vel quia min⁹ sit
q3 deceret sicut multi q cū magnum
opus z magnos sūpt⁹ fecerūt pñopē

Ethicoum

parū peere pecuniis magnū opū
p dūt Syd nbiūē vtrū sū vtrū? distin
cta aliberalitate. Rñr breuif q sicut
fortitudo gñalit z cōiter capra seh3
ad fortitudinē spālīf capraz et ad
magnificētiā ita liberalitas se h3 ad
liberalitatē specialr dictā z ad mā-
gnificentiā. vñ sicut nō decet quēl3
tre ad bellū nec qñēl3 esse virgine
ita nec de3e3 quēl3 magnificū3 s3 q3
querat quare g ari. determinat de illi
Dico q hoc fecit ad doctrinā vñlgi
vulgus ei z qñ oēs maxime se hñt i
modera te ad pecunias honores vl
tra q3 z illi maxie voluit ciuilib
cōicatio pp qd voluit oñdere qñlter
se hñdū sit circa ea z spālīr circa ma
gna z nota p maiori declaratione q
magnificētia pōr capi duplr. vno
mō p hñr q inclināt nos ad bñ nos
hñdū circa magnos sumpt3 gratis
faciēdos z sic est virtus difficilia a li-
beralitate. scđomō accipit p habi-
tu q inclināt habentem ad debite se
hñdū circa ardua facta cōcernētia
vilitatē rei publice z istomodo xps
bñ habuit magnificētiā l3 forte nō
pmo mō. qz nō legit q xps vnq3 fece-
rit magnos sumpt3. z notū ē q ha-
buit excellētissimas opationes por-
tātes vilitatē ad rē publicā. Est tñ
norandū q non qñlibet volitio ma-
gnit3 difficilis ē magnificētia vt p3
de aliqbus iustis q faciūt actus ma-
gnos z heroyicos aliarū virtutū di-
co g q solū opa magna z difficilia q
ptinēt ad aliquā administrationē
guē publicā z honorabilē ptinēt ad
magnificētiā. et nota q ego apello
publicas administratōes pōtifica-
ti carāinalatū epā tñ/ iperū/ regnū
ducatū/ cōmitatū/ prefecturā lega-
tio nē et oīa hūmōi.

**Superabundans autem et
vanos propter oportet cō**

suetudo superabundat pue
admodum dictum est. etc.

Sciendum est secundo q
ipī magnificētie pmo modo capte
duo extrema sūt vicia. s. puificētia z
vanosia. vñ puificētia ē hñtus incli-
nās ad nō faciēda magna q3 o3 face-
re attētis circūstētis vel ad ea faci-
ēda mīora vl cū minoib3 expēsis at
tardibus q3 o3. Et sic p q puificus
dñ errare qdruplr. p3io qñ nō facit
magna q3 o3 facere vl q3 facit mīora
q3 debeat facere vlq3 facit cū mino-
ribus expēsis vel q3 nimis expē-
ctat ad faciēdū. Sed vanosia ē hñt
inclinās ad faciēdū magna q3 nō o3
attēt3 circūstātis vl ad facē maiora
q3 o3. Ex q3 scđ q tā puificētia q3 va-
nosia sūt hñtus inclmantēsp3ter vel p
iudiciū rōis sō sūt vicio si. Sed dubi-
dubū ē qd istō vñ vicio nē pei3. pro-
cuius solutione supponit q eodem
modo dicat de vanosioz puificosicur
de p3igo z liberali. dictū est ei q li-
beralis simplex est peior q3 p3dignus
sed compositus p3dignus pōr ē pe-
ior simpliciter liberali. ita dico q simplex
puifico ē peior sin plicet vanosio. ideo
ē aduertandū q duplex ē vanosio
sc3 simplex z compositus sēa mixtus.
vñ vanosia cōponit qñ q cū puificen-
tia et de vanosio sic composito dicit
ari. q iste vbi oportet multa cōsu-
mē pauca psumit z vbi o3 pauca mē-
raet iste ē sīplr peior q3 simplex vanosio
s3 vl simplex puifico nisi ille puifico
ēēt oīo illiberalis vñ vanosus cōpo-
nichil boni videt intendere nō ē ex-
pēsis multis itēdit honestatē opis
vl decētia qz tñc plura ex pōner nec
itēdit ad bonū finē et hone sū pce3
pecuniis qz tñc magi pceret vbi
o3 multa expēdere q3 vbi op3. Ca-

fenece dicit oēm x̄r̄utē q̄ firmat̄ aīz
 i ope bono circa difficilia ēē magni
 mitatē et capied oficm agnanimi
 tatē n̄ ēēt x̄r̄ sp̄alls ab aliis vñ capiē
 do magnimitatē iſto ſic alio q̄ h̄r̄
 iclinās h̄nt ad bñ ſe h̄ndū circa di
 ficilia q̄ cūq̄ et ſit illa difficilia. h̄ q̄
 ari. diſtingit magnanimitatē ab ali
 is et dicit q̄ x̄tus p̄alis diſticta ab
 aliis iō vidēdū ē qd̄ ſit magnimitas
 vñ magnimitas nō ē niſi h̄ritus icl
 nās ad moderādū paſſiōes appeti
 t̄ circa honores thonoratiōes et
 cū alioq̄ ē ſolū circa magnos hono
 res et magnas thonoratiōes. ex
 ſeq̄ q̄ magnimitas ē x̄tus in oīalq̄
 ē circa honorat̄ s et honores circa
 q̄ p̄tigit excedre et d̄ficire iō p̄gruū
 ē h̄r̄ h̄r̄ iclinātes ad medio mō ſe
 h̄ndū et ille vocat̄ magnimitas. vñ
 notū ēſt q̄ honores ſunt apprehen
 di ſecūdū rectam rationē notū ēſt q̄
 x̄tus ē h̄ritus el ectius immedatē
 ſiſlēs ſcōs q̄ rectarō dicitur. Eſt tñ
 aduertēdū q̄ qñq̄ hoīes nocēt hoī
 bus et ſic nō ſtatapetendi. Alterius
 ē aduertēdū q̄ iſ bona exteriora ho
 nor videt̄ ēē maximū bonoz. iō vide
 tur qd̄ defectus apprehendi honores

Ethicorum

ostendit malum et vitupabile, ex quo sequitur
quod si quis cognoscat se esse dignum et ido-
neum ad aliquod bonum occupandum et quod pos-
sit militas operationes virtuosas exercere
et multum prodeesse populo vel civitati alicui
quod si non accipiet deficit et vel viciose
agere, et et notum est quod contingit excedere in
occupando beneficium vel puta quoniam nichil
vel parum utilitatis potest ferre populo.

Sciendum est secundo quod
magnanimitas est dignificatio se magnis
honoribus existis pignis eis quibus hono-
ribus nullus dicitur esse dignus nisi bonum et vir-
tutibus plenus. Item magnanimitas vide-
tur presupponere alias virtutes, id est potest di-
ci et virtutes presupponere quod videtur quod nullus
possit esse dignus magnis honoribus nisi
si possit virtutes vel potest dici quod est ceteris sit
seneca capitebat magnanimitatem vel
ita visum est. Et quod sequitur quod magnanimitas
si appetit honores propter se sed gratia
tutis vel honorabilis possit excellen-
tes operationes virtutis. Alterius presupponit
quod tres sunt proprie tates ipsius magnanimitas
simor letit vox gaudis, locutio, stabilitas.
Et significat aliquid ista sunt operationes cor-
pales quod si dicitur attribui virtuti. Virtus quod
potest superioris anime cum fuerit perfecte
per virtutes sibi debitas habet rare
potentias inferiores, id est operationes
copales virtuti attribuitur quod raro po-
tunt per virtutes. Adverte ulterius quod
magnanimus dicitur bonis fortune gaudere
et dicitur malis tristari sed in se se remissus
quod ipse reputat omnia bona exteriora in
ordine ad virtutes quod sibi spiritus manet
saluet per hoc videtur magnanimus
differre a superbo quod magnanimitas di-
gnificat se ex virtute comode quod recta ratio di-
ctat sed superbum non se dignificat et existi-
mat se excellere alios ex virtute et in
quod tales sunt invidiosiores nec potest mo-
derare ferre prosperas fortunas et pre-
sumit alios quod virtuosiores sunt non operantur
sed virtutem vel magnanimitatem sunt despeto-
res bono neque vel ubi superlacet et oas

questio vel affectus oppugnat operibus. Vir-
tutis sunt etiam pretium adulationum et ti-
morum et omnium quod a virtute potest seducere.
quod magis voluit esse boni quod videri di-
gni honoribus quod honorari sed non sunt
tamen contenti honoribus nisi malorum superbi est
ad adipiscendos honores prementur
virtutes deum virtutes spalliter bonos
et amplectantur adulatorum quod magis
voluit videri esse magni quod vere esse
magni et honorari quod esse digni hono-
ribus. Etiam magnanimitas voluit extolli in
operibus virtuosos superbi in honoribus
Etiam magnanimitas voluit excellere ex
meritis et superbi sine meritis. Et ad-
verte quod sicut iuvenis totalis depra-
vatus retrahit se ad turpitudinem propter
verecundiam ita magnanimitas reddit se
tardum ad operationes minoris honesta-
tis operatur excellentiores id est cum beneficia
re sit melius quod beneficiari quod magnanimitas
mus beneficiat stat in beneficiari non ex-
cedat in ope virtuosus. Et ex istis et di-
ctis in primo notabili propter quod sit dicendum
ad rationes. Ad secundum dico primo quod ma-
gnanimitas non est superbum vel visum est vel su-
perbum dignificat se propter fortunam et
magnanimitas propter virtutem. Et si dicas
quod aliter dicit quod magnanimitas sunt despe-
ctores aliorum, dico quod non dicit sed quod bene
videtur esse despectatores dico etiam quod
magnanimitas iuste puenit et illud non
est contra humilitatem quod contentum alius quod
magis se dignificat quod omni contentum quod
dicitur. Item existit et sic propter quod magna-
nimitas non est humilitas non est ei humi-
latis quod homo de se in existit vel
in dignificat quod sit dignus. Sed humi-
litas est quod homo non plus dignificat se
quod sit dignus dignificari dico ulterius
quod magnanimitas non verecundat ex tur-
pi actu sed quod ipse scit maiorem digni-
tatem in beneficiando quod in beneficiari id re-
cusat beneficiari magis cupit beneficia-
re et id dico quod magnanimitas frequen-
tius memorat de illis quod bona fecerunt

Libor quartus

q̄s de illis q̄ bona ceperūt Dico vltē
rius q̄ m̄gnū in rebus arduis et
sibi cōmissis ē diligētissim⁹ s; in re
bus puls q̄s multi mīores p̄nt recte
facere ē tardus Dico vltē q̄ q̄q;
memorant de malis p̄teritis vva
leāt cauere futura et nō vindicēt di
co etiā q̄ nō multum curāt laudari
s; bñ curāt q̄ sint digni laudari di
co vltē q̄ nō mltū loquūt de hoi
bus in cōt sermone. l; si emineat ali
qua ḡtis ad mīstratio hoc nō refu
giāt Et illud nō ē p̄tra entrapellaz
cū nullū in cōitate hūana ledāt Di
co etiā q̄ nō odiūt q̄ amāda sūt. sed
q̄ odiēda sūt vt vicia hoīz et hoīes scōz
q̄ viciōsi sūt et hoc ē bonū. tō ponit.

Conclusio responsalis

Magnanimitas est virtus spem di
stincta ab alijs q̄ conclusio relinqui
tur pbata ex dictis.

Sequitur de vanosia et pusilliteta.

**Beficiens autem pu
sillanimitas superabundās
autem caumotes non mali
quidam igitur videntur es
se neq; iniusti; non enī ma
lefactores sunt peccantes
quem etc.**

Terit vtrū caymotes sit extre
mū magnanimitatis Et arguit
prio q̄ n̄ q̄ cōuenit cū magnanimi
tate q; caymotes appetit honores
magnos sicut magnū. igit. Af
secūdo appetere bonū nō videt esse
malū s; caymotes videt appetere
bonū q; appetit honores q̄ sūt mari
mū bonū int̄ bona exteriora In op
positū ē arisi itextu p̄ro c⁹ solutioe

Sciendū est primo q̄

caymotes pusillanimitas sūt extre
ma īptus magnimitatis. tō sūt extre

ma vicia. An caymotes ē hī? Indu
nās ad defectū īp̄or honoz. Et ad
uertēdū q̄ sub caymote p̄tinet ābi
ctio et p̄sūptio. An ābiectio ē circa ho
nores scōz quille q̄ appetit honores
plus q̄ o; vltē q̄ o; vt pu a si ap
petam honores magi q̄ opa virtū
tal vocat ābiectio vñ ābiectio appe
tit dignificari s; p̄t x̄utes s; p̄t
honores extēiores. S; p̄sūptuosus ē
circa act⁹ et opa sic v; q̄ ille d; p̄sum
ptuos⁹ q̄ opa vltra suā facultatē assu
mit vt si medic⁹ nō dū expe; mecinā
regi sine p̄silio alioz p̄sumeret dare
Et possēt dari mltā exēpla ita v; q̄
ābiectio q̄ assumit dignitates vlt⁹
ficia q̄b; n̄ ē dign⁹ si tñ vult dignifi
cari illi dignitatib; vlt⁹ officiis p̄t ho
nores exteriorē s; p̄t s; p̄t excel
lētiorez opatōes Sed dices quomō
p̄t istū fieri q̄ sub caymote cōtineat
duo vicia et tñ sub pusillanimitate
tinet solū vñ. dico q̄ certe si est sub
caymote p̄tinet duo vicia. ita sub pu
sillanimitate q̄ vñ oppōit ābiectio
sitati vt puta defect⁹ honozib; vt si
q̄s min⁹ appetat honores q̄ opote
at scōz q̄s oppōit p̄sūptuositati vñ
q̄s ad officiū aliq̄b; honoz ab ee p̄re
dū vbi poss; excellētes opatōes vñ
tū exercere. et h; sufficiētiam i scia
mctis et pecuniis ad hoc req̄s itet
hēat aīm pigrū i tñ. vñ viciōs⁹ et op
pōit p̄sūptuosus. Et ad uerē q̄ iste n̄
ē ita mal⁹ sicut caymotes sibi oppos
sit⁹ q; caymotes sibi oppositus ad
supbiā iuidiā diligit adulatōres sub
uertit ordinē morū etnate p̄ferēs
honores virtutib; dicit tñ aliq̄ q̄ ca
ymus q̄ ē p̄sūptuosus simplex i. qui
ambitione caret nō ē ita malus si a
cut pusillanimitas sibi opōsit⁹ q; ta
lis nō solū priuat se honozib; se p̄re
riorib; sed et illis q̄ possēt tenet
exercere p̄sūptuos⁹ solū peccat q̄ n̄
tū ad illa q̄ excedūt facultatē suā q̄
tñ nō sūt querēdi nisi p̄pter virtutes

Ethicozorum

Sciendum est secundo

difficilis est in doctoribus viris philo-
sophia sit deus? si sit verum sit deus
difficilis a magnitudine pro cuius so-
lutione est aduertendum quod de eodem quod
philosophia est huius? inclinans ad mode-
rate debite se habere circa quos ho-
nores? sic philosophia deus est deus? cir-
ca honores quos? magnitudinem cir-
ca magnos honores? et sic diceretur quod
magnitudo et philosophia non essent
propter diuersas virtutes sed quasi diuersi
modi eiusdem virtutis per quam ei virtutem
homo parat stat? opus circa maiores ho-
nores sicut opus eandem virtutem homo pos-
tulat? suis meritis exigentibus? imitari
bus dignitatem? opus circa maio-
res honores. et est aduertendum quod
sicut ipse magnitudinem est circa ma-
gnos honores sunt duo extrema ita
ipse philosophia duo sunt extrema
nota non sunt ipse ipse ita tamen illud quod
est in deficienti dicitur vocatur phi-
losophia ab a quo est sine quasi non amari-
us honoris ita quod philosophia? de qua
per rationem defecit ab appetitu rationis
in suis honoribus? tamen extremum aliud
vocatur? quod nota virtutis. scilicet philo-
sophia. id dicitur Aristoteles quod philosophia quod
vituperamus? et hoc est capiendum phi-
losophia pro extremo in abundantia
appetitu per quod honor? Est tamen aduer-
tendum quod philosophia non solum est circa
quos honores sed et circa mediocres
Est autem non notauit ea bene fecerit me-
tationem? in talibus honoribus? erat supra
abundantia defectus? et medietas et sic per
quod sit dicendum ad rationes versus quod caymo-
tes appetit honores hoc non est com-
mune rectum? tamen nota quod appetit? ho-
noris ordinari? per nos incitare ad vir-
tutes sed iordiar? non incitat nos ad vir-
tutes sed magis ad oppositum id posset

Conclusio responsalis

Caymotes est extremum magnanimitatis

et pusillanimitas extremum aequi-
tatis et pusillanimitas extremum aequi-
tatis relinquitur probata primo nota
bili. Sequitur de mansuetudine.

Mansuetudo autem est
quedam medietas circa iram
innominato autem existen-
te medio fere autem et extre-
mis ad medium mansue-
tudinem ferimus ad effectum
declinantem innominatum
existentem etc.

Veritur virum mansuetudo sit vir-
tus moralis Aristoteles primo quod non quod
ipsa esset deus? circa iram sed hoc est falsum
quod circa iram non est deus? Aristoteles secundo sic
irra pedis animi et rationis? circa ipsam
est virtus? in oppositum est aristoteles. in
textu per cuius solutionem.

Sciendum est primo quod
ira est inter concupiscibile et irascibile
tamen illud de concupiscibile quod ex se na-
tum esse conueniens vel disconueniens
ita quod nullo alio posito circa ipsum na-
tus est sequi actus delectandi vel tri-
stadi seu persequendi vel fugiendi Et ta-
le non respicit irascibilis versus actus ira-
scibilis est irasci quod nihil est aliud quam
appetere videlicet per apparentem per-
pensionem ita quod offendens est obiectum
talis actus? non quod offendens quod ex se
sit disconueniens concupiscibili sed quod
impedit illud quod est prius conueniens appeti-
tui eius? gustatio et circa illud irascibilis
habere? quod danda nolle non quidam propter
refugientis sicut concupiscibilis ma-
la refugit sed magis respuit? siue re-
pellens id non solum concupiscit amoue-
re illud impediens sed et punire? tamen quod
obiectum non puniunt? sensus? irasci-
bilis est cum tristitia? quod puniunt est cum dele-
ctatione id dicitur Aristoteles. per iram
e. i.

Libertate

est quasi mel. An irati non puniuntur: at cōformiter ad dictam recte rōla
tes irascant tō punire est ipis. Dele-
ctabile vñ nō segnat. ira nisi vbi est
spes vindictæ vñ si rex faceret pau-
peri iniuriā vir ille bñ trīstaret. et o-
diſet regē sed nō irascet qz nō sperat
vindictā. Et qz cūta et alia contin-
git excedere et deficere congruum ē
hñe dñtate et qz inclinet appetitū ad
moderate et bñ se hñdū circa iras. et
nō ē nisi māſuetudo. Et tñ dubium
vñ clemētia diſtinguat a māſue-
tudine dicit aliq qz sic dicit qz mā-
ſuetudo ē moderata paſſionis in-
terioris clemētia nō moderata pu-
nitōnis dicit etia qz clemētia ē so-
lū ſupioris et māſuetudo circa iras
quāſcūqz et maxie circa pſoas eqles
adiuicē cōueniētes. Alii dicit aliq
et meli⁹ qz clemētia diſfert. a māſue-
tudine. hoc qz clemētia est modera-
tia ire et punitōnis ſupioris adū-
ſus iſeriores. S; māſuetudo ē mo-
deratius earū dē vñ apd oēs. Et qz
pñ ſeqz nō ois datio venie qua. ſ. ſu-
perior abſoluit iſeriores a pena debi-
ta ſcōz leges. p dilecto ē clemētia qz
talis datio venie nō ē cōformis rōi
recte p; qz ille cui ſit talis venia inſ-
tū efficit deterior. Etia reſ publica
quāqz magna deterimta pati p; da-
tionē venie. Etia in datōe venie re-
mittit quāqz ſatiſſatio debita parti
qz ad iuſticiā pñet vñ ſeneca i iu-
riſſalientis facile indulgē. i nſis
ſum⁹ iplicabiles ſ; datio venie ſue
remiſſio pene a ſupiore pñtē hñtē
ſcōz qd ē auctor legū pſormit ad di-
ctamē rectū tōp clemētie ſtricta ca-
pē vñ nota qz ois qd cōmittit cāz in-
primū ſcōz leges ē puniēd⁹. dupli-
ci pena. vñ qd ad primū cuiſic nō
cūſtū ſultit ad cūſodē legi. alia ē
qz offeſſus ē p hñmōi tranſgreſſionē
legis. et iſta pena criminoliſ ſolet re-
peti et pñe ex clemētia i remiſſiōe
totali vñ pñiali dñmō tōp remiſſio ſi

Sciendum est secundo

extrema māſuetudinis dñr eſſe ira-
ſcibilitas et iſraſcibilitas. iſraſcibili-
tas iſupabūdādo et i iſraſcibilitas i
deſcicēdo. vñ notū ē qz pñtingit deſi-
cere i nō iſraſcēdo qz iſraſci qñqz ē bo-
nū qz tñc nō iſraſci ē malū. Et nota qz
aliq extremū in ſupabūdendo puta
iraſcibilitatē vocāt iſraſcidiā ita qz
iſraſcidiā noiāt exceſſū ire et iſte ex-
ceſſus ſit p hoc qz in ira pñertit or-
dorōis. An pñertit ordo rōis in ap-
petitū vidicte mltiplicat. primo qñ
apertit vidicta de re de q nō ē appe-
tēda ſicut cū appetit vindicta de o-
pere dñtatis ſicut iudei de opib⁹. S;
tuoliſ xpi. ſcōz appetit vidicta i
ordinē rōis qñ appetit a pſona aq
non o; appeti i; ſcōz ſit punibile vi-
ſi ſili⁹ appeteret vindictā pñis. ter-
tio qñ appetit p; malū ſine puta p-
pter vñtōnē et nō p; emēdationē.
quarto qñ qd vult vidicare et tñ ei
eſt cōmiſſa auctoritas. quinto qñ ex-
cedit in pena. puta qñ dat maior pe-
na qz vindicta exigit. pñt et fieri
exceſſus ſcōz circūſtantias loci et
poris. Et nota qz vidicicet Ari. iter-
tu null⁹ ē qz poſſit diu iſraſci et iſeſſi
ſine qz ſi qd iſraſcere iſeſſi ſine vel
cūto ceſſabit ira vñ deſtruet irat⁹. vñ
ipñ⁹ ire ſupabūdātis ſūt tres ſpēs
ſ. acut⁹ amaritudo et acerbitas illo-
rū qz ſupabūdātē iſraſcē qd ſūt a-
ti qz veloci iſraſcūt in qbus nō o; et
magis qz o; et parū cuſtodit irā. i.
nō opprimūt neqz occultāt irā. Et iſti
vocāt acrocolī. acuti et vehemētes
ſ. oluiſ tñ ſoluiſ ſine pñtōe iſti oculi
t ant irā intra ſe et ab ea nō diſcedūt
donec punierit et pñitione facta qz
tant qz diu pñitio nō ē cā ſunt
bi greues et moleſti et amēci et qz oc-
cultāt iō null⁹ iſtigat eoz. Alii Me

Ethicorum

excessus quorū ira nō solū sine pu
nitōe tales dicim⁹ acerbos, sine dis
fictiles. S; adhuc restat vñ dubiū
de māsuetudie vix xī⁹ māsuetudi
nis sit melior i colerico q̄ i flegma
tico. Xīr breuit⁹ q̄ ipā xī⁹ in vtroq;
ē cū bona si sit in vtroq; ad extremū
possibilib⁹ pfecta o; nā oēs cōcedūt
et itā ē q̄ volūtas regi n̄ p̄ ad male
aut ē ad mīn⁹ bñ agēdū p quācūq;
passionē vel inclinationē naturalez
corporalez et hoc habet ex dominio
āt q; ē potētia absolutā ab organis
et dispositiōib⁹ corporalib⁹ aut q;
ē grad⁹ supioris q̄ ille potēte infe
riores, hoc supposito notū ē q̄ volū
tas tū in colerico q̄ in flegmatico et
in q̄ potēte, vti rōe quacūq; dispo
sitione corporali fuerit disposit⁹ p̄
ad extremū bñ eligere tēq̄ bñ in vno
sicut in alio. Et sic in vtroq; poterit
xī⁹ gnari ita pfecta. Cōcedēdū ē tñ
q̄ an gñationē xīritis difficult⁹ ē eli
gere ipsi tractādo qz in ipso appeti
t⁹ sensitū⁹ magis aduersat⁹ re te ra
tōi. vñ i; volūtas nō, necessitatē neq;
cogit⁹ p appetitū sensitū⁹ tñ ppter
quādā affectionē naturālē quā volū
tas h; ad appetitū sensitū⁹ sicut do
min⁹ ad subditū ipā alliciat⁹ ad illud
in qd trāsīt appetit⁹ sensitū⁹ et tunc
dicat⁹ ducit appetitū sensitū⁹. Et sic
p qd sit dicēdū ad rōez, notū est q̄
circuitas possum⁹ errare et deficien
do et supabūdādo, iō necesse ē circa
ipsas cēlatiquā xīritē q̄ ē māsuetu
do, iōdo ponitur.

Conclusio responsalis

Māsuetudo ē xī⁹ moral⁹ spālīs ab
aliis distincta, q̄ p̄cto relinq̄ p̄bato
in primo notabili.

Sequitur de affabilitate.

In colloquiis autem et
communem ex sermonibus
et rebus coicera hi quidem
placide videtur esse oia ad
delectationē laudātes, etc.

verit⁹ vtrā affabilitas sit xī⁹ mo
ral⁹. Et af p̄cto q̄ nō qz n̄ videt⁹ q̄lib⁹
distinguat⁹ ab aliis xīritib⁹ it. af si dō
Affabilitas videt⁹ ē ē cū delectabilia
ita; s; illū videt⁹ ē cōe oī xīrit⁹ igit⁹
In oppō⁹ ē ari. in textu. p̄ solutōe

Sciendum est primo q̄

ad vitā hūanā vitē ē imo necessariā
cōscatō nā ē q̄ nichil facit frustra de
dit solis hoib⁹ p̄ cēsa aialia. sermo
nē vtrā p̄b⁹ significet alius nocūm in
sū iūstū. Notū ē q̄ hō p̄lib⁹ indi
get ad vitā hūanā. adhuc p̄lib⁹ ad
eā bñ ducēdā q̄ nā sapit ē n̄ p̄ s; vt
p̄ficiat⁹ idiget artib⁹ hūanis et disti
gētia et vñ oēs h̄re n̄ p̄ q̄; utis mlti
p̄lib⁹ artib⁹ idigeat. Mēgnū ē cū
hōi si sit bon⁹ textor bon⁹ edificator
et sic de aliis, sine q̄b⁹ idigētia hoīz
repelli n̄ poss⁹. S; q̄ vitā tāta hoīm
cōscatio q̄ idigētie hoīz ad iūcē su p
pleat⁹, iō dicit ari. p̄mo politice q̄ hō
nā aial ciuile ē, et q̄ ē i ciuilib⁹ pp̄ nā
turā et n̄ pp̄ fortunā at prau⁹ ē aut
melior q̄ hō. vñ ē? ē ad iūcēdū q̄ ser
mones p̄ri p̄p̄ p̄siderari. vno mō
scb; q̄ deseruiūt ad act⁹ seriosos et
sic circa ipos cōscatū affabilitas. vñ illi
et? sūt seriosi q̄ n̄ ordināt⁹ ad solacia
iocosa nec ad manifestationē pp̄rie
p̄fectōis s; ad aliqd vtile nobis aut
aliis p̄cu⁹ adū vt p̄se q̄ndū i p̄riū fū
giēb⁹. vñ p̄rigit x̄bis et gestu ad aliū
alū decet et delectab⁹ se h̄re. alū ru
dis litigiose et idēlectab⁹ i; n̄ mū
tē seriosi act⁹, scb; possunt consi
derari scb; q̄ deseruiūt ad mani
festationē alciū⁹ seriosis p̄fectōis

Liber quartus

De latetis esse circa ipso est. Et quod vo-
catitas, tercio scilicet quod deseruit ad
ludos et solacia. Et sic circa ipso est et ra-
pella. Et no. quod quod est quod affabilitas est
circa actum curiosos si de intelligi tam
circa proprium est obsequium quod illi actum sunt et
aliam virtutem. Et circa similes et gestis
quod virtutem in hominibus actibus curiosis
ad decem et delectabilis coicandum.

Sciendum est secundum quod

discordia sine praua est quod cum virtutibus
ad omnia vel prima triamur et primum
omnes. Unde discordia reddit homines litigiosos
et tollit pacem et amicitiam quod homines in
eodem congregantur. autem naturale appetitum
tunc homines quod homines ad rationem. ex quo se
quod discordia est praua et non bonos mo-
res. Et ad hunc quod placitas videtur esse
bi tria quod placitas est quod ita vult omni-
bus placere et nulla contristare. quod nul-
la aliorum dicta contristat sed et omnia si tur-
pia sunt et falsa promittat et approbat
et tunc insectus concitatio. quod quod virtutem
virtutem in augere et et malorum peccata
incipes videmur esse. Ex omnibus quod quod
concitatione humana circa similes et ge-
stis ad seriosos actum idem virtute
moralis dirigere siue scilicet nos ad
medium scilicet rectam rationem. Et circa ta-
les sermones et gestis primum excedit
et deficit tam delectatio quod tristando
ad primum est huius virtutem dirigere ad me-
dium. Et ad hunc quod virtutem multis modis
notatur. Alii notatur amicitia. nam amicitia
ad iunctum delectatur et coniungit. Alii vo-
cat ea socialitatem vel hominem quod male
dictum dicit homines in sociale. id est discolorum
et societatis turbatores. Vocata etiam
fuit urbanitas ad diuinitatem scilicet
qui virtutes in urbe magis solent con-
uere et colloqui gratiose quod ruales. Et
eadem ratione vocata fuit curialitas. nam quod
in curiis viuunt per ceteros sciunt gratiose
punire. Et antiquitus vocata est face-
tia et huiusmodi ea facti sunt vocati. Et est

idem facetas et eloquentia vel decentia
vel suauitas in verbis. Et ex hoc virtutem
quod quod affabilitas est virtutem moralis circa
sermões et gestis ad seriosos actum. Et
quod ista sufficiens soluit rationes. Et homines
virtutes morales requirunt ad perfectam
concitationem hoc tamen scilicet diuersos actum
et diuersa obiecta. Et ista virtutem lo-
cum habet in omni concitatione ipsa tamen respectu
ad suam actum nostrorum seriosorum ne-
que principales circumstantias ipsorum sed
solum sermones et gestis quibus virtutem
in exercitio singulorum nostrorum actum
seriosorum. ideo ponitur

Conclusio responsalis

Affabilitas quod multis aliis nominibus no-
tatur est virtus moralis specialis ab aliis
distincta. Que per se reliqua probatur in
primo notabili.

De veridicis autem et fal-
sificis dicamus similiter et
in sermonibus et in opera-
tionibus et fictione videtur
utique iactator simulatiuus
gloriosorum esse et non exi-
stentium et maiorum quod exi-
stunt. etc.

Clarum est virtutem sit virtutem moralis

Arguitur primo quod non quod virtutem mora-
lis non est in intellectu sed in voluntate
sed voluntas est in intellectu igitur. Et
secundo sic. prout quod virtutem opponit non
est virtutem sed veritas non est virtutem. autem
probat per Aristotem in textu. In oppositum
est Aristoteli in textu. pro solutione

Sciendum est primo quod

virtutem capit multipliciter. in hominibus vel
passio estis. unde veritas vel est passio
entis non videtur dicere nisi vera entis
tate rei. Et sic certe quod ens est ve-
rum vel aliis virtutem est. quod omne ens est vere

Etichorum

pducti et vere h3 suas entitäre Se adueſarj eē pcedim? ⁊ mltas ali
 cūdo vt ē adequatio ſermōis ad rē as ſpēs enuerāt doctores. S3 iſtis
 ſigā quādam modū aliq̃ ppō ſz eſſe mōis nō capif pronia cū dī qđ ē e
 ſa et ſic nō capif hic Alio mō capf trem ū veritatis ſz aliter vt viſu ē.
 vt h3tus ſclnās nos ad ſermōes Exiſtente autem requie
 nos deſignatōis nſp p dictionū et inuita et in hac conuerſa
 ut recta rō dictat ita q̃ veritas nō tione cum ludo videtur et
 circa qđcūq; ſermōes ſz circa ſermo hic eſſe collocutio quedam
 nes ſc3 q̃ ſūt deſignatiui nſe diſpō conſona rationi ⁊
 nis in hūanis bonis vt puta i n obi
 litate amicorū i abūdātia diuitiarū
 vel ſtutū ericiāz Et aduerte q̃ ei?
 extrema ſūt duo. ſ. iactātia ⁊ yronia
 An iactātia cōſiſtit i ſernādo nobis
 glioſa q̃ nō ſunt vel maiora q̃ ſunt
 S3 yronia pſiſtit i deſicēdo circa p
 dicta ab eo qđ recta rō dictat. Ex q̃
 ſeq̃tur q̃ iactātia ē vicij i excedēdo
 et yronia i deſicēdo circa p dicta. et
 dices videt q̃ iactātia ⁊ yronia ſint
 mēdacia Rñr q̃ verum ē vñ ſgndo
 glioſa de ſe q̃ nō ſūt vñ maiora q̃ nō
 ſūt ē mēdaciū qđ vocat iactātia. et
 ſc3 deſectū negādo nō eē q̃ inſūt vñ
 faciēdo mīora q̃ ſint tale mēdaciū
 vocat yronia. Et aduerte q̃ iactātia
 mltū diſplicet audierib⁹ iō ē vicij
 pei⁹ q̃ ſit yronia Rota tñ q̃ dicit a
 liq̃ q̃ yronia nō opponit ſtutū nec
 ſtutū nec cūcūq; ſtutū. imo frequē
 tiſſe valz ad ſtutū cognoscēdā et
 mores dephēdēdos. S3 p cōcordia
 ē notādū q̃ duplēt videt eē yronia
 ſ. ſb3 ⁊ ſiniāz An yronia ſb3 q̃
 h3 aliū dicat q̃ ſerit nō tñ ſiſat vt cū
 dico yronice tu bñ agis. ego dico te
 bñ agere talid ſentio. ſ. te male age
 re ſz nō aliū ſiſo. qz ppf modū pſe
 redi oēs audietēs iudicant me ſerī
 re q̃ ille male agit. ⁊ tñs yronia p
 pē nō ē vicij ipi⁹ ſtutatis. ſz yronia ſe
 tētiā ē tori⁹ volāntatis fictio q̃ qđ
 vñ ſentit ⁊ aliū ſimulat. et iſti⁹ mlt
 te ſūt ſpēs vna ſz antiſraſiſcū nega
 mus facere qđ maxime fecim⁹ alia
 ē qñ ea q̃ volumus videri i nobis i

circa ludos ⁊ iocos p̃t eē defectus ⁊
 exceſſus. iō indigem⁹ ſtutū q̃ inſit
 net ad moderate nos hñdū circa lu
 dos An qñ p̃t experiri q̃ plongā ⁊
 cōtinuā opationē corporis mēbra
 laxātur et ſenſus p lōgā vigiliā in
 digēt ſōno ita etiā p longā ⁊ ſtudlo
 ſā atrectionē interiorē ſtutes ſterio
 res atales laxā ppf qđ i eis req̃es
 ē neceſſaria ⁊ iſta ē quies nō qđ fieri
 niſi pludoſnō ei p̃t fieri p ſōnū qz i
 vehemētē ſtudētib⁹ (vt i plib⁹) nñ
 ueniūt ſōnia. imo parū dormiūt. nō
 p̃t etiā fieri ceſſando ab operib⁹ ex
 teriorib⁹. qz tñc intellect⁹ magis la
 borat iō ſit circa ludos. An me⁹ in
 terioz maxime vacat cira ludos p
 pter qđ iudi ſūt viles hoi⁹ Ex q̃ ſeq̃
 tur q̃ aliū ptingit p̃tue deficere cir
 ca ludos. ſicut q̃ volūt eē qñ tristes
 ſine ſolatio nō ē facile cū talib⁹ puer
 ſari Etā cōtingit exceſſus q̃ malus
 ē Etā circa ludos qñq; cadit error
 ppf circūſtantiā vt ſi turpia ſb3
 ⁊ illicita intermiſceant cōgruū ē q̃
 circa talia eē ſtutū ⁊ illavocat ētra
 pelia ab en qđ eſt bonū ⁊ trepo tpe
 pas qđ ē vertovertis quaſi ad iocū
 ditatē cōueniētū bñ verto facta ⁊
 dicta ipoz An nota q̃ lud⁹ p̃t fieri
 de rōe medicīne ⁊ ſic p̃t bñ fieri vel
 ad recreationē vite ⁊ requiē ⁊ ſic p̃t
 e iij.

Liber quintus

esse opus virtutis quod est opus voluntarii necessarium ad bene esse humane vite prout est opus virtutis sed iudicium tactum illis modis est hominum. Item. Alio prout terrore concupiscentie et propter laqueum et dissolutiorem et illi modis non prout est opus virtutis.

Sed adhuc est dubium in quantum pertinet ista virtus ad virtutem iudicium in virtutibus circa iudicium dico nihil asserendo quod in consuetudine circa iudicium. An ista virtus est circa ludos rationem circa materiam vel collocutionem personarum in audiendo dicendo quod licet opus virtutis quod est circa ludos dicitur esse actus exterior extrinsecus. Et non quod extrinsecus ipse sunt duo boni. Quod et agrestis vel boni loqui videtur esse illi qui infirmum dicitur idem ratione aliorum quod etiam sunt operosi et non gratiosi in conspectu assistentium et illi magis studet ad provocandum risum quod verba decora quod decet homines boni. Sed agrestes seu siluestres homines sunt quod est iudicium in duobus. scilicet iudicando et audiendo puta quod nihil risu dicunt et est sicut molestus pro illos quod aliquid dicunt et sic per quod sit dicitur ad rationes. Ad secundum in de quod prout quod prout iudicium in minus dicitur non excludendo manus ut si vir habens ingnos amicos dicat aliquos habere amicos et sic non est mendacius. Et pro hoc soluitur in intentione auctoritates. Idcirco ponitur.

Conclusio responsalis

Virtus et virtus moralis circa sermones. Que conclusio relinquatur posita in primo notabitur.

Et sic est finis huius quarti ethicorum. Incipit quintus.

E iusticia autem et iniusticia interdecum et circa quales sunt exitus opera

rationes et qualis medietates iustitia et iustum quorum medietas. Interior autem nobis sit circa eandem methodum etc.

Quia istum quidem querit verum iusticia sit virtus moralis. Ad primum quod non quod virtus moralis est moderata passiones. sed iusticia non est huiusmodi. Item. Ad secundum virtus moderata passionum dicitur potius appetere in sensu sed iusticia sic ponitur. Item. In oppositum est. Item. In textu per contrarium solutionem.

Sciendum est primo quod

quod virtus moralis prout est moderare passiones quod regulare operationes. quod quod passiones nate sunt obviare operum alius virtutis opus prout vicer passiones quod opus possit virtuosum. delectabiliter firme exerceri sed operum iusticie sunt alie passiones quod nate sunt sibi obviare item opus prout moderare illas passiones quod regulare opus ut per exemplum volo quod sit fortes indiges ille secundum rectam rationem dicat non accipere pecuniam alienam red dere iam acceptam propter indigentiam pro plicet accipe pecuniam et non reddere iam acceptam vel non videtur quod talis possit delectabiliter opus illud elicere nisi illa concupiscentia sit pro moderata expulsa. An maxima per diversitatem iusticie dicitur esse odium et amicitia vel viciis iudicium dicitur iudicare secundum amorem odium vel secundum modum sunt annexa vel nullum non ei esse iustitiam prout quod morte. quod dolore. quod exitium. quod egestatem timet. Et ex istis viciis de primo iusticia prout respiciat passiones quod prout adhuc probatur quod arctum virtus sunt circa difficultia. sed difficultas est moderare passiones quod regulare operationes. Et adverte quod facilius est regulare passiones quod sunt ad ipsum quod passiones quod sunt alteri sicut est iusticia quod est de preclarissima virtutum. quod huius moderare passiones quod sunt ad alterum quod

Ethicorum

et felices sūt ad moderatā. Et de
hoc magis postea videbim⁹ vñ diffi-
cultas i opedut⁹ ē ī ītū dō libibō
nū sūe qđ alī īpedit pp passiōes
scđo sūenēdo mo dū īmeas qbus
talē finis possit congrue acquiri.

Sciendum est secundo qđ
iusticia capit dupl^r. Alio⁹ large et
sic dī qđ iusticia ē rectitudo pp se ter-
uara. Et sic dico qđ qđ x^r p^r dīci
iusticia. qđ qđ x^r ē rectitudo. sup-
ple hūialis ppē seruata et amata
hoc vt ly ppē dicit circūstanciā cau-
se formalis. Alio⁹ capī spāliter et
sic ē hīc⁹ īclinās hīc ē ad bñ se hñ dñ
circa alterū. Et ista duplex. s. legal
et p^ricularis. Legalis ē habit⁹ īcli-
nans hñtem ad bñ se hñ dñ circacōi-
tatem ad reddēdū cōitari illud qđ
iustū ē scđz illā legē scđm quā red-
dās obligat. Alia ē p^ricularis īcli-
nās hñtes ad reddendū qđ iustū. Et
est duplex. s. īclinans vel def mīat
ad reddendū alteri quasi alteri
qđ suū est. Et sic bñ ē īdeo qđ vo-
luntas sua de terminatur ad reddē-
dum vel ad volendū qđ decet su-
am voluntatem. Alia īmpīr ad al-
terū et est duplex. s. commutatiua
et distributiua. Commutatiua est du-
plex. s. punitiua qđ respicit correspo-
dentiam pene ad culpam. Alia ē p-
mutiua que respicit correspondēti-
am premij ad meritū. Sđ distribū-
tiua ē qđ īclinat ad reddendūz vñ-
eius scđz gradus sue pfectionis. et
per hoc patet quid sit dicendum ad
rationes qđ deo ponitur

Conclusio rīponfa is

Iusticia ē vñs moralis. que pclu-
sio relinquitur probata ex dictis

**Uidemus vñqz omnes ta-
lem habitum volentes dice-
re iusticiā quo operat⁹ iu-**

iusto nūm sunt etc.

Querit vñ diffinitio iusticie
qđ cōst dāt iusticia ē cōstans i p-
petua voluntas ius suū vñcu qstri-
bū ēs sit bona. Arg⁹ pmo qđ nō qđ
tutes nō sūt ppetue. igit iusticia nō
ē pstās et ppetua voluntas. Scđo
arg⁹ sic. iusticia ē habitus volunta-
tis qđ nō ē ipa voluntas. In op positiū
est cōis opinto. pro cuius solutione

Sciendum est primo

qđ ē inter ius iustū lege iusticiam
et iustificationē nā ius ē p^rec p^runt
dñi vel ordinatio circa subditos et
ea qđ p^rit cadere sub p^rate subdito-
rū Et qđ ille dñs p^r esse triplex. pu-
ta de⁹ vt ī ture diuīo natura vt ī
ture naturali homo vt ī ture hñs nō
Sđ dices iter qđ dñs esse ius dñi pu-
mo qđ iter pares nullū p^rte ius dñi
par impare nullū ius p^rte iusticie. et
si dicas qđ qđ dñs alī vt rex īb dñis
obligat. dico qđ hoc solum est ex or-
dine dñi superioris. s. dei vel natu-
re. Sđ iustū ē qđ vñcuqz scđz p^rcep-
tū dñi vñ ordinationē p^rcessū ē vt ī
dñs ordinauerit alit⁹ ēē communia
iustū ē illa ēē cōia iustū ē illa esse
p^riuata et cōnerio. Et scriptura vñ
mētalis hoc magnitēstās dñi ēē lex.
Iusticia ē duplex. s. p^rtinens ad dñz
qđ īclinatōm ad p^rciendū ea que
p^rdesse possunt subditis vel ī hīben-
dum qđ obesse possunt. sed p^rtinens
ad subditū ē qđ īclinat īb dñtū ad
ob tēue nāz ordinationē dñi īz iu-
stificatio ē operatio p^rueniens a iu-
sticia. Est tñ aduerrendū qđ sepe p-
vno alio vñmur vt iusticia pro ius-
to flōrū ē tñ qđ iusticia dñi p^rcedit
ius et iustū ē est cā ipoz. Et ius p^rce-
dit iustū ē cā ei⁹ dñs enī p iusticiāz
suā ordinat īb dñtū qđ bonū ē et re-
gēs discipulis et discipulis et subditis
cū dñi iusticiā obediūt facit qđ res
pectu suoz superiorū facit qđ aciedā
sūt et opat que operenda sunt

Liber quartus

Sciendum est secundo qd ipsius iusticie ratio cu iustis virtutibus duo sunt actus. scilicet interior qd elicis ab ipsa virtute exterior ad que illa elato. Ratio ei ipse in aliis opus reddit. vnde interior iusticie velle iustitiam. Sed actus exterior ppter difficultatem. Sed restat vna difficultas vtz difficultas elicis ad actum faciat actum meliorem. Et videtur qd sic. qz tunc ille actus magis reddit ad virtutem qz ad magis difficile circa quod virtus. Pro solutio est aduertendum qd si difficultas pueniat ex parte ipsius operis tunc illud opus quod est maioris difficultatis est melius. Si autem pueniat alium de puta ex malo habitu. non oportet. qz tunc sequeretur qd inordinatus virtuosus operaretur ppter inordinatum habitum quod habet difficultati modo elicis actum ppter inordinatum habitum. An actus habet difficultatem duplicem. An oportet operis. tunc dicitur doctores qd actus conformis rationi recte est difficultior virtuosior saltim melior. alio modo habet difficultatem ex aliquo condicione vel circumstantia psonae. vel ppter aliquod supueniens vel puta ppter habitum malum. Et tunc dubitatur doctores an actus difficultior sit melior dicitur aliquid quod non. alii tenent oppositum. Aduerte insuper qd si habet quod parua difficultatem habet in actu faciat actum in loco vnde maior bonum inde veniat. vt sustinet mortem propter deum coram malis vel mali conuertatur. vel penam suscipiat talis magis meretur. habet cum minor difficultate oportet. Sed quod si ista psona non vult esse cum maiori difficultate operatur. Sed virtuosus operatur. qz oportet quod illud pueniat ex natura actus. et quod multe alie circumstantie seruentur. Et per hoc potest solui alia questio vtz aliquis magis mereatur si pallas ita interius orat sicut si pse solo. Hic breuiter qd sic. qz plura bona facit se habet et aliis qz talis ratio meretur pro se sicut si p se solo oraret. et tunc meretur pro aliis. Et ex istis patet quod dicitur ad questio. An illa diffinitio iusticie videtur

esse diffinitio iusticie create et create. id aliter videtur dicere Aristoteles in textu iusticia est habitus operari iustorum et ad operantem iustam. Et illa videtur esse bona cum ibi ponatur genus actus tunc interior exterior et obuius cum dicitur ad quod sunt operantem iustorum. Nota quod ipsi iuris tria sunt precepta. scilicet honeste viuere alterum non ledere ius suum cuique reddere. hec sunt omnia iustitia post precepta iuris et ea seruare est iusticia facere. id ponitur.

Conclusio responsalis

Diffinitio iusticie que conuenit datur diffinitio. quod pro relinquatur probata.

Querimus autem ea

que in parte virtutis iusticie. Est enim quedam vt dicimus similiter autem et de iusticia que secundum partem etc

Queritur vtz propter iusticia legales necesse sit ponere iusticia particularia. Arguitur primo quod non. qz iusticia legalis videtur esse omnis virtus et continere omnes virtutes igitur non distinguitur a iusticia particulari. Secundo sicatur. Aristoteles diffiniens iusticia non vponere duas diffinitiones. vna pro iusticia generali alia pro iusticia particulari. igitur. In oppositum est aristoteles in textu pro cuius solutio

Sciendum est secundo qd quod habet potest nomen iusticie accipere pro quod ipse est ad alterum quod deus ad alterum qz ad vxorem vel filios vel amicos qz omnia illa reputantur vt nostra. Sed ad alterum qz ad alienos nulla affinitate pfectos. An est notandum quod aliqui virtus potest esse ad alienos dupliciter. procuratie. Alio modo vtiue. Procuratie siue finalis quod id est qz dirigit opus suum ad alium bonum procurandum saluandum et augendum et sic penes istum modum ad alienos si sit

Ethicorum

mitur aliqua virtus spalis. id nō su-
mitur iusticia q̄ sit aliqua virtus spā-
lis qd̄ pbatur qz a proprietate q̄ pue-
nit obstrui non sumitur aliq̄ spalis
virtus. h̄ opari ad bonū alterius au-
gēdū p̄seruādū et pcurādūz cōiit
ol virtū qz oī virtutē cōuenit opari ad
cōe bonū h̄ apando ad comune bo-
nū opat ad alios iq̄z nō sūt ex no-
bis nec nostris. h̄ etiā ex ali enis vñ
scōz hoc q̄ ē opari ad comune bonū
augēdū cōseruādūz pcurādūz lumi-
tur legalis iusticia q̄ ē virtus. si
distincta ab alijs h̄ dī tota virtus. qz
q̄z virtus pōt dici iusticia legalis in
q̄z iūz iēlinat ad bonūz cōe augēdūz
pcurādūz vñ seruādūm: Aliomō
virtus dī esse circa alterū vsue qz ope-
suo vñq̄ bono alieno sibi vñ alijs p-
curādū et sic circa alterū ē virtus
spalis q̄ iūclinat ad vñcūm vñ nō
vñcūm bonis alienis scōm qz nō oī
Et qz circa talia cōtingit eē excess⁹
et defect⁹ vituperabiles. id cōgru-
um ē vñ illa sit virtus q̄ iūclinat nos
ad mediu et illa vocat⁹ iusticia p-
ticularis Exēplū de excessu vñ si q̄s
bonū alteri iūto dñō velit vñrpa-
nullā faciēs illi de suis bonis reco-
pensationē. Exēplū de defectu vñ vi-
tuperiū ē a seruire parti iniuriā pe-
tenti eā bene repellere. Et qz ista ius-
ticia p̄ticularis sit virtus distincta ab
alijs patz qz cōtingit peccare p̄ eā n̄
peccando p̄ alias etiā cōtingit pec-
care p̄ alias nō peccādo p̄ ipsam igi-
tur. exēplū vñ si q̄s rapuerit alienū
iūto dñō et p̄ter legē ipse vitupera-
tur et dī iūustus et p̄ iudicē cogit
ad res itūendū tāq̄z male acceptūz
Et notū ē qz istud peccatum nō ē p̄
fortitudine q̄ est circa picula belli-
cane nec p̄ repantiā et si dicas quomō-
dō signet ista iusticia p̄ticularis a
iusticia legali dico qz sicut alie virtu-
tes se h̄nt ad iusticiā legalē ita ista
iusticia p̄ticularis ita notū ē qz aliarū
spalis ipsius iusticie p̄ticularis et
legalis. nā alta ē rō essēdi ad alte-
rū pcurādū ei bonū et vñcūm bono
Sciendum est secundo qz
et qd̄ iuenit iusticia p̄ticulari
incidit aliqua difficultas vñ iusticia
sit p̄clarissima virtus. p̄o cuius
solone ē aduertādū qz vñ dicit ar. i
textu illa virtus dī maxime perfecta q̄
h̄ns virtus se h̄z ad se et alterū. Et
difficultas pōt intelligi de iusticia
tā legali q̄z p̄ticulari. et de iusticia
legali pōt talis ppositio. Iusticia
legalis ē p̄clarissima virtus. p̄mo
qz videt se habere ad alias virtutes
sicut totū ad p̄tes mō totū est p̄se-
ctius suis partibus. Sed dubium
ē vñ h̄ns tñ vñā virtutē spālē dia-
catur sēp̄ virtuosus. p̄o cui⁹ de-
claratione supponit qz virtus spalis
p̄ticipi dupl̄r. Anomō put existit
sine alijs et sic dico qz nō ē possibile
vel salte ē multū difficile hoīe. bñ
se habere et firme p̄ vñam virtutē qz
nō p̄t passionē aliarū virtū. tem-
perare. etiā i p̄p̄io actu impedit
passionib⁹ aliarū virtū. Aliomodo
put cōnexa ē cū alijs virtutibus et
sic certe dico qz ipa ē tñ p̄fectior qz
tunc magis pōt in actū suū qz ante
id h̄z actū iūmagis in tēsum. cum
nō ipediā p̄ passionē aliarū virtū
Dico vlt̄erius qz iusticia legalis est
p̄fectior iūclinat h̄ntē ad bene se ha-
bētē ad se et ad altrū qd̄ difficile est
ideo dī p̄clarissia Sed de iusticia p-
ticulari dubium est. dicunt em̄ alii
qz fortitudo ē p̄fectissima. qz ē in
actu difficultiorem. etiam pōt regu-
lare fortiorē i p̄tū. Alij vñcūm oppo-
siti p̄p̄t cōsiderationes quas fac-
cit aristoteles i sēto thopicoz. nam
mel⁹ ē qd̄ ē bonū i oī t̄pē qz quod ē
bonū i aliquo t̄pē. pro cōcordia tñ ē
ad p̄tendū qz vñ virtus pōt dici

Liberalis

mellior alia dupl'r: vno mō scd; scilicet
sā et sic videt q' fortitudo dicatur eē
melliorq; iusticia. Aliomō in ordine
ad alia in quibus ipsa pdest nobis
aliis et sic iusticia of eē pfectior. et p
ista et illa q' dicta sūt in pzo notabili
p3 qd sit dicēdū ad rōes. Notū ē q'
iusticia legalis nō ē iusticia disticta
ab aliis. dixerūt tñ aliq' q' imo erat
dicebāt q' illa virt' p quā qd inclina
batur ad bene se hñdūz circa bonūz
cōe seu circa bonū cōitatis erat iusti
cia legalis qd falsū ē q' hoc p iusti
cia p'icularē sit. iō ponitur.

Conclusio responsalis

Ad iusticia legalis vna ē sp' alis eē
nō videat. iusticia tñ p'icularis vna
ē sp' alis ab aliis distincta eē dī. q'
pclusio rel iqt' p'bara in notabili

Et us autem secundū
partem iusticie et secundū
ipsam iusticiam quidem vna est
species que in distributioni
bus honoris vel pecuniarū
vel aliorum quecunq; par
tibus cōmunicantibus vna
nitate in his enim et inequa
le est habere et equale alterū
ab altero etc.

Querit vtrū iusticia distributia
et cōcativa sint diuerse spēs. Arg' p
mo q' nō. q' nō videt differre nisi si
cut multū et vnu. arg' scdō
sic. iusticia h3 seruare bona cōia g' n
d3 distribueret p'pns nulla videt eē
iusticia distributia. In oppm ē ari
in textu. Pro cui' declaratōe.

Sciendum est primo q'
de hac q'itōe multe sūt rōcopiōes

sz oib' relictis videt p'babilit' dīctū
iusticia distributia et cōmutatiua sūt
sunt diuerse spēs iusticie p'icularis
q' appetit' scd; eandē rōes et eadē
mōre afficit circa distributia et cō
mutatiua. Et si dicas q' p'iceps i
fuste distributis magis peccat q' iu
ste pmutas. Rñr q' h3 magis peccat
q' infidelis ē toti cōitari i illis i spāl
q' distributis tñ ex alio mōre pec
cat pl' vñ q' alē s3 abo peccat ex af
fectōe applicādi vel retinēdi sibi ac
suis qd debitu ē alii vel aliis. Qñ h3
aliter peccat fur et raptor. tñ p'cedē
xutē peccat et nō o3 q' si peccata sit
plura q' xutes sint plures. Et si ite
rū dicas. Distribuire solū p'inet ad
p'icipē. Rñr q' illud est falsū imo si
gulares p'sone alii intēse distributis
sicut aliq' mercatores q' pecuniā suā
simul exponūt et postea aliq' lucrū
distributis. Et si dicas quōd qd iudic
iusticia in distributia et cōmutati
uā. Rñr q' oēs ille dīuisiōes iusticie
sūt scd; diuersos modos equādi lu
crū dāno vel dānū lucro. P'unitiua
ei equat dā nūlucro. P'remlatia ecō
uerso. Distributia equat scd; p'por
tionē geometricā et cōmutatiua scd;
arūmericā. et aduerte q' iusticia nō
saluat bona cōia nisi ut eis possit vi
lli de cōitate et distribui illis q' p'cōi
tate laborauerūt. Aliter nulli vellet
laborare pro cōmunitate.

Sciendum est secundo q'
difficultas ē ex pte cui' simit' distin
ctio iusticie p'icularis ab aliis. Rñr
b3. Rñr p'aliq' p'pōes. P'ima disti
ctio ne q' vnitatis virtutis iumit' ex pte
tate vel distinctōe obiectoz extero
rū p'sideratorū scd; suas subās et ra
tōes p'prias. q' tēpantia ē circa mu
lieres circa pulmēt et circa vinā q' sit
genere distincta. Similiter iusticia

Etichorum

cia particularis circa omnes bonos et sic
de aliis et in temperantia et in avaritia et in
iusticia particularis. Secunda propter distin-
ctionem virtutis vel unitatis non est sumenda
exhibitione operationum superius secundum
suas substantias quod eadem operatio habet sub
stantia potest esse diversarum virtutum ut in
ecclesia ad inimicos repellendos erit
fortitudo. Et ad fugiendas carnales de-
lectationes erit temperantia. Tercia propter
positum probabilem virtutes sumere suam
distinctionem vel unitatem ex unitate vel di-
stinctione passionum per quod virtus non videtur
propter alio in appetitu quod appetitus
in iusticia rationis et propter delectabili-
ter obedit ei ubi magis trahitur magis
passionem in virtutes non videtur
poni contra in appetitu nisi ad mo-
derandam passionem. ut fortitudo ad
moderandam timorem et iusticia ad mo-
derandam affectionem et si dicas sequitur
quod iusticia peculiaris non est una virtus quod
est circa multas passionem puta amoris
odium. ubi amor et odium puerunt iudi-
cium. sicut ira et timor delectabile. triste
affectio lucri. Rursum quod iusticia non res-
picit principaliter et directe nisi unam
passionem. scilicet affectionem quam habemus
ad nos ipsos et ad fines nostros in huiusmodi
ad extraneos philosophia et inclinamur ad
applicandam nobis nostris bona aliena
et hanc moderat iusticia quando permittit
accipere et alienam nisi sicut de iure
est accipienda. verum est tamen quod alie passiones
ponunt nos disponere ad hoc quod illas pa-
ssiones iungat et hoc propter quod si dicendum
ad rationem dicuntur et ei quod virtutes non dis-
tinguntur principaliter nisi ex parte passionum
Multi tamen dicunt quod ex parte obiectorum quod
videtur esse multum probabile ideo
ponitur

Conclusio responsalis

Iusticia particularis et etiam legalis est
clarissima virtus et iusticia distributiva
proportionalis dicitur species iusticie non vi-
detur esse probabile est in primo modo vili

Teritur ut mechanice propter lu-
crum sit avaritia vel luxuriosus et
propter quod sit luxuriosus quod luxuria est
illud quod propter ibi permittitur et talis est
luxuriosus et secundum hoc sic Talis propter
vult luxuriari igitur In oppositum
videtur esse morales

Sciendum est primo quod

aliqua sunt dupliciter luxuriari. scilicet propter dele-
ctationem tactus et talis dicitur luxuriosus
Alto modo propter lucrum et non propter dele-
ctationem tactus et sic ille dicitur avarus. Item
ille accessorie peccat de luxuria. ut
ponit ulterius quod cuiuslibet virtutis
duplices sunt operationes. scilicet interio-
res que sunt minus principales. Tunc
ponit talis conclusio ille sic mechanice
propter lucrum dicitur avarus per quod
ille principaliter avarus et non propter dele-
ctationem finales se spectant per se ad avariciam si
luxuria habet tales operationes sunt huiusmodi
quod positum est ipse mechanice propter lucrum
Et si velim cognoscere quod opera-
ones sunt victorie videamus ad quod sunt
affectiones nre si ad delectationes ta-
ctus sunt operationes luxuriose si ad lucrum
sunt operationes avaricie. ubi virtutes scilicet
nata ad operationes personas recte rationis vi-
tia ad vitia ad passiones suas secundum ap-
petitum sensuum. ideo nos indignemur virtu-
tibus propter duo. scilicet ad moderandam passio-
nes et ad perveniendum appetitum ab in-
petu passionum. et non quod iste modus videtur
esse modus burdant et aliquid aliorum quod
dicitur quod actus et habitus specificantur sine. di-
cunt tamen aliquid aliter puta illi quod dicunt quod cir-
cumscriptione sunt presoblectorum. dicunt et quod
habitus et actus specificantur sine in adquire-
re non adquirent Et isti dicunt duo. propter
quod si oportet quod virtutes et ideo finis quod ibi sit
idem habitus habet virtutes et aliter et alius
finis ibi est aliter et alius habitus secundum
dum specie maxime de actibus vel
habituibus per se bonis vel per se
malis. cuiusmodi sunt actus ver-

Liber quintus

luntat' et id diceret q' ille q' vult for
nicari ppter lucrū nō ē simplr aua
rus nec luxuriosus sed mixtus Et si
mixter dicat de aliis t' hoc magis a
alias videbit' Aduerte vltari' q' v
tus nō solū tollit vlt' reprimat incli
nationē vitiōsā s' ponit hūm' postitiuū
p'raritū inclinationi iō p' tēperātiā
nō solū nō volum' mechari s' etia
volum' nō mechari. iō q' altercunq
hō mech'et sp' peccat cōtra tēperan
tiā. iō in illo casu ē cōtra tēperātiā

Sciendum est secundo q'
talis insurgit difficultas. vtruz cū
iusticia possit eē in crī Et videt' q' sic
q' iusta cōtumatō ali' ē cū lucro. p
solutiōe ē aduertēdū q' lucrū. i. vtz
quis possit iuste agere deportādo
lucrū d' oē illd' q' aliq'sp' aliquā op'a
tionē h'z pl' in bono vlt' min' i malo
q'z an haberet' d' dānū d' q' aliq'sp'
aliquā actionē min' h'z i bono pl'
i malo Et aduerte q' ali' malū i cō
paratione d' bonū puta min' malū
i paratōe ad mal' malū. Aduerte
etiā q' dānū lucrū scōz q' p' t'inet ad
iusticiā nō solū accipit scōz rei vi
tatē s' ē scōz existiatōe. vñ l'z ille
q' aliū inf' sicut nō acquirit sibi vtz
bonū tñ bñ scōz existiatōe. Aleri'
ē aduertēdū q' distributiōes p'muta
tiōes sūt duplices. s. volūtariē t' in
uolūtariē. voluntariē qñ vtriq' p'ri
plac' fieri p'mutatorēt mod' p'mu
tād' i cū aliis circūstātiis t' n' fraude
occulta iuolūtariē dicit' p' p'riū. Et
aduerte q' iuolūtariis p'mutatiōib'
aut distributiōibus nullū accidit lu
crū aut dānū p' iusticiā dū mō null'
ponat i p'ctū cui' n' ē dñs qd' d' p'p'
vsuras t' q' illaz lex p'mittat fieri p'
mutationē. q' nō l'z viros p'mutare
suas vxores. t' iust' obseruari si lucrū
t' dānū accidat n' ē iusticiā imo tūc
ē p' mercatura scōz q' vtraz ps ac
cipit qd' magis ē vtile sibi Aduert' t' mechans propter lucrū dicitur esse

vltra q' p'mutatiōes p'pe nō pñt fieri
cū pueris aut fatuis q' circūstātiē
q'site n' pñt ip'sis euident' auidi. iō cū
ip'sis n' pñt fieri p'mutatiōes volūtariē
nisi vocato tutore si habuerit q' sitū
q'z possessor eoq' p' eis volēs Et si bi
cas ali' cognoscit ille circūstātiē et
p'mutatiōes sūt volūtariē tñ accidit
dānū p' iusticiā. vt si tu dares pcura
tori meo vñ par caligaz t'pe notis
oib' circūstātiis p'p' q's dabit tibi p'
decē de q' possit h'fe vigitū videf' ibi
ēē iusta p'mutatio. Rñq' pcurator
me' ē iust'. q' caput lucrū d' meome
iusto al'. Et fraudulēt agit t' in iuste
p'quātō pcurat iustū michi fieri. t'
p'ista etea q' dicta sūt in p'io pcurabi
li p'z qd' sit dicēdū ad rōes. Cū no
taq' l'z act' p' se boni vlt' mali specifi
cēt sine siue adeq'te siue inadeq'te
visū ē. tñ act' q' n' sūt p' se boni vlt' ma
li sicut act' exeriorēs nō specificāt
sine nec totalr nec p'ialr: nā ābulat
iō ad eccl'iaz p'p' deū ē et iust' d' sp'ē
cū ābulatiōe ad eccl'esiā prop' vanā
gl'iaz p'z q' ead' ābusatiō p'p' vanā
p'io fieri p'p' deūz postea p'p' vanā
gl'iaz. vñ finis bon' d' malo actu all
qñ facit bonū et ali' nō. Exēplū p'mi
vt si i p'icipio ābulatiōis vadā pro
p' vanā gl'iaz et p' mutē illā circū
stātiā puta q' vadā prop' deū illa cir
cūstātiā facit de actu malo bonū.
Exēplū scōi vt si vadā ad eccl'esiā
loco t'pe t' aliq'b' finib' i debitis pro
p' solā mutatiōe finis act' n' erit bo
n'. Et iā finis mal' facit malū actu
de bono et ali' nō. vt si ego vadā ad
eccl'iaz prop' vanā gl'iaz et mutē in
altā circūstātiā malaz puta prop'
auaritiā prop' hoc n' mutabit act'
bon' in malū. t' hoc ē qd' d' cōiterq'
id ē act' exterior' p' esse bonus t' ma
lus successiue. ideo ponitur. q'

Conclusio responsa iō

Ethicozumi

furari? Ille et dicatur luxuriosus? ut
patet in primo notabili.

Merit sine argumentis. qd dicit
qd de comutatis debetur distributio
alibus in utilitatibus. p. 20 c. solutio.

Sciendum est primo qd

pl^{us} debito et min^{us} debito in comuta-
tionibus in utilitatibus sunt lucrum et damnum
iusta. Et si dicas si sit aliquis qd distri-
buat pecuniam platonis debita et forti-
ter scilicet min^{us} debito et non idem illi lu-
crum accipiat qd iuris. R^{es}pondetur si distri-
buit hoc faciat et si ignorat hoc
erit p^{ro}pter e^{ss}etiam affinitate magis vni q^{uam} alteri
qd ar^{bitrari} affinitate n^{on}o ac q^{uod}rim^{us} iⁿ ordine ad
extraneos tam nobis si p^{ro}pter hoc fuisse
reputamus. v^{erum} o^{mn}es illi accipiant de iⁿ-
usto q^{uod} in bonis comutatis dicitur v^{erum} distri-
buitur caput plus debito v^{erum} affinitate et mi-
nus debito relict^{um} alteri ipso in iusto.
Ex q^{uod} sequitur q^{uod} plus debito et min^{us} de-
bito sunt iusta et hoc ex p^{ar}te facili^{ter} et
paci^{ent}is. i. recipientis et ita l^{og} opati^one
iusta sunt duo iusta v^{erum} ex p^{ar}te facientis
alter ex p^{ar}te paci^{ent}is quoniam nullus est
plus debito neq^{ue} min^{us} debito. et ad-
uerte q^{uod} q^{uod} quilibet comutatio p^{ro}teste
facili^{ter} et et q^{uod} q^{uod} paci^{ent}is v^{erum} si aliquis
tribuat alteri donum et alius tribuat
illi fortales tunc uterq^{ue} est facili^{ter} et pa-
ci^{ent}is. ex quo sequitur q^{uod} illud q^{uod} neq^{ue} pl^{us}
neq^{ue} min^{us} est medi^{um} pluris et minoris
in his in quib^{us} natu^m est e^{ss}e pl^{us} et min^{us}
et sic patet q^{uod} utruq^{ue} ist^{ud} o^{mn}is puta facili^{ter}
et recipientis est medi^{um} duorum iustorum
si pl^{us} debito et min^{us} et si quis ist^{ud} quod
est quod duorum extremorum sunt p^{ar}te media.
R^{es}pondetur q^{uod} si est conueniens enduobus sub-
iectis inuenire duo iusta quorum quod-
libet est medi^{um} albi et nigri. si res p^{er}-
tinet distri^{bu}eris p^{ro}pter e^{ss}e duorum rema-
et etiam respectu recipientis.

Sciendum est secundo qd

deca textu incidit talis difficultas.

ut iusticia distributa recomutatio
h^{ab}eat id medi^{um} p^{ro} cuius declaratio
est aduertendu^m q^{uod} illorum q^{uod} distri^{bu}it q^{uod}-
da soli distri^{bu}it p^{ro} modum puri et it
berallidoni q^{uod} distri^{bu}it poss^{et} si
bi iuste retinere et circa istu^m modu^m
iusticia n^{on} h^{ab}et locu^m neq^{ue} iusticia si li-
berallitas. Alia sunt q^{uod} sunt digna distri-
buti si h^{ab}et oib^{us} h^{ab}et certis p^{ro}pter ut h^{ab}et
cia et distis b^{er} q^{uod} distri^{bu}it iuste di-
stribuit si iustis et dignis siue p^{ro}do-
natis. Iuste si indignis siue illi iuste
affinitate siue h^{ab}et. v^{erum} in distri^{bu}itione
h^{ab}et locu^m p^{ro}pter h^{ab}et respectu gen^{eris} v^{erum} p^{ro}do af-
finatis et nature h^{ab}et p^{ro}pter h^{ab}et
et si dicas p^{ro}pter q^{uod} distri^{bu}it indigno
nulli sit iniuria. iⁿ q^{uod} h^{ab}et h^{ab}et h^{ab}et
li p^{ro}pter sp^{iritu}ali faciat iniuria tunc co^{nt}ra-
et id iniuria p^{ro}pter cu^m agere co^{nt}ra-
alia sunt q^{uod} sunt et debita distri^{bu}it
sunt ut b^{er} co^{nt}ra alit^{er} in co^{nt}ra et
ista p^{ro}pter p^{ro}pter ad iusticia et in iusticia
cia. et aduerte q^{uod} distri^{bu}it sit in i-
stus tribus modis. p^{ri}mo si retineat
sibi illud q^{uod} distri^{bu}ere tenet. scilicet si
tunc distri^{bu}it si tunc b^{er} distri^{bu}it est
distri^{bu}ere f^{er}io sitoru^m distri^{bu}at qui
bus debitu^m est distri^{bu}ere f^{er}io plus de-
bito et alteri minus debito v^{erum} sicut
se h^{ab}et illi qui bus d^{icitur} fieri distri^{bu}-
tio in q^{uod} sitate merito^m ita se d^{icitur} h^{ab}et
distri^{bu}it illi qui bus distri^{bu}it si q^{uod}
tate p^{ro}pter et h^{ab}et scdm acti^o scdm que^m
sunt meliores v^{erum} militi h^{ab}et b^{er} ita
t^{em} militie i. si militibus d^{icitur} fieri
distri^{bu}it t^{em} militi f^{er}io aspici^o
nitas moris h^{ab}et b^{er} ita. et si
ita n^{on} fiat distri^{bu}itiones erunt p^{ro}-
gne et accusationes p^{ro}pter in iusticia
am puta si est sine q^{uod} vel sine q^{uod}
equalia habeant. ex quo sequitur q^{uod}
d^{icitur} est inter medi^{um} iusticie distri^{bu}-
tione et comutatio. Nam medi^{um} iusticie
distri^{bu}it tunc attenditur penes
merita personarum. Sed medi^{um}

Liber quintus

iusticie pmutatine penes equalita-
tē rex differt ē qz mediuz iusticie
cōmutatiue atē dīf scōz pportione
arismetica iusticie distri-
butiue scōz pportione geometri-
cā. vñ i pportione arismetica serua-
tur cōlitas excessus. sed in pportio-
ne geometrica seruat cōlitas pro-
portionis. Ex o'bus istis sequitur.

Conclusio responsalis

Cōmutatiōes volūtarie cōuolūta-
rie dūt iplīb' vt vīdū ē i pmonorabī

Beterminatis autēz his
manifestū quoniā iusta ope-
ratio mediuz est eius quod
ē iniustū facere et iustū pa-
ti aut quidē enī pl' h're hoc
autē min' est iusticia autēz
medietas iusticōz eūdēmodū
pdictas virtutib'. etc.

Verū vtz iusticia sit medium
duarū militiarū. Et arg' q sic qz
x' stat i medio duarū militiarū igit
arg' scōo sic. iusticia videt ē me-
diū inf magis debetūet minus debi-
tū. g. In oppōi videntur esse multi
morales. Pro cuius solutiōe

Sciendum ē primo q

p declaratiōe ponūt aliq ppōnes
Prima iusticia ē mediū inf h'it' Pri-
cipz qz ex opatiōib' gñatur hūus
extalib' opatiōibus generatur tal'
hūus iō ex opatiōib' extremis gñatur
hūus extremi et ex mediis medi-
us. modo iusticia ē hūus ex opatiō-
ibus mediis inter opatiōes oppo-
sitas. igit vñ ex iustis opatiōibus gñatur
iusticia et ex iniustis q sunt due. s.
pl' acce de debito et minus dare de
debito gñatur hūus iniustus modono-
iū ē q extalibus vñ talib' opatiōib'

gñant tales vñ tales h'it' inclinātes
ad cōsimiles opationes igit. Aliex
hoc qd ē plus accipib' et minus da-
ri tribuere generatur vñ h'it' qui
inclinat ad magis sibi accipiendū
et minus alteri dādū. et ex hoc qd ē
minus dare sibi et plus alteri de debi-
to gñatur vñ hūus inclinatur ad mi-
nus sibi accipiendū et alteri plus tribu-
endū et notū ē q ille h'it' opponitur
extreme ipsi iusticie. et iter istos h'it'
d' ē iusticia que inclinatur ad opatiō-
nes medias i opatiōes ad q's incli-
nat illi h'it'. Sed equaliter de debi-
to affinit' qz extraneis d' ē iniustus
Scāa ppō. ambo illi h'it' sūt qdaz
viciā seu malicie qd p ostēdī p passi-
ones. Nā p't esse nimia affectio ad
bona aliena et p'igit h'fmin' remissū
affectiōem ad illa bona extranea.
Et multa icōueniētia possūt ex hoc
accidere puta defectus substantie et
et dare occasiōē iustificatiōis innotūz
ē em q circa affectiōē bonorū alio-
rū possum' deficere et insupabūdādō
et deficēdo. et notāz dicunt aliq q
extremū iusticie insupabūdādō voca-
tur iniusticia. S'z idē dicēdo n' h'z no-
mē ipositū eo q i paucissimis inue-
nitur. Tercia ppō mediū iusticie sit
mediū ē scōz rōez et nō quo ad nos
qd pbat p cōem diffinitōē virtutis
p'z ē q aliq p vno sextario frumē-
ti habebis decē calceos et aliq non
igit. nō sumit mediū quo ad rē qz
id maneret. Itē notū est q i iusticia
o' pmo existimare valorē rex p'mus
tādaz et rerū distribūendā et merita-
tior p'q' distributio ē faciēda. sed
illa existimatio n' fit scōz naturā rex
sed q ad nos etiā digētā hūanā emo-
ta q mediū iusticie attendit scōz q
ipā ē ad alterū distributua vñ p'mus
tātua bonorū qd mediū attendit scōz
equitātē valoris rex vñ scōz p'p'riū
nē valoris rex ad valorē meritorū

Ethicozum

q: i vna patria ē tācū bladiū l alia tā
 cū vniū sine qd? natura nō posset bñ
 ēē. iōpgruū ē tales pmutatōes fieri
 Sz dubiū ēvryz si fortes daret suam
 vporē ipsa volente p decē libris ad
 mechādū qd dānificat āt lucratur.
 Rñr q qd dānificat scđz aiaz qz qd
 peccat. l3 quantū ad bona extiora q
 lucratur. qz pl? debito h3 qz quilz
 habet qd habere nō debet. iō habet
 pl? debito. dico ēt q dānificant rem
 publicā pquāto dant aliis occasio-
 nē malefaciēdi. Hora etiā q aliquo
 mō dānū vni? pōt equari dāno. alte-
 reri? l3 dānū nō possit lucro equari.
 Hora viteri? q qñ dicif q lucrū dā
 no non po test equari. debz intelligi
 maxie de dāno cōitat is. qz de dāno
 facto p sone particulari vel singula-
 ri potest vt si pauper homo percu-
 tias modicū et de t sibi in restitutōez
 pecunia aliqua forte lucroz poterit
 esse quantū dāno v l forte poterit ex-
 cedere. Et si dicas quid faciendum
 est vbi lucrū non potest equari dāno
 dico q pena erit apponenda secun-
 dum q erit possibile secundū exigē-
 tiam nocuenti.

Aglicola auteza. in quo
cibus g. coriarius b. opus
ipsi equatum d. si āt sic nō
erat cōtrapati. etc.

Sciendum est secundū q
 restat alia difficultas. vtrū idigētia
 humane nature sit mēsurā cōmuta-
 biliū. Pro cui? declaratōe ē aduer-
 tendū q idigētia humana ē mēsu-
 rarez cōmutabiliū. p3 q cōmutatō-
 nes nō sūt nisi p p supplementū in
 idigētia humane vt pōt pōt exēplū
 de illo qui indiget blado et de illo q
 indiget vino. p3 etiā q cōmutatōes
 nō estimāf scđz valorē rerū sed indi-
 gentiā hoim. qz alias musca magis

p passū equitate ppo rtiōis ad aliqz
 mēsurā scđz q estimari p: valor re-
 rū pmutabiliū p3 qz in talib? nō o3
 vñū doliū vñi dare p vno pare. so-
 tulariū o3 q existimare quātū doliū
 vñi valz z calciamenta z tūc cōmū-
 tare pportio nabiliter ap inulce3 e
 hec vocat ēq ltiar pportiois ad mē-
 surā valoris existimandū q vā-
 lor rerū attēnif scñz indigentia hu-
 manā vt possibile est q dās decē li-
 bras est multū diues t indiget ho-
 noze iōvñ? honoz ē sibi melior qz sē
 decē libze Et ex istis et vctis in p3
 mo notabili p3 q sit dicēdū ad ra-
 tōes Sz p cōmutatōnib? inuolun-
 tariis ē norādū q q alterū pfectus
 volūtatē dānificat ipse duplicif in-
 iustificat sc3 in illā eti cōitatē p3io
 qz ille ē pars cōitatis. scđdo qz cō-
 tra legē cōmunitas facit. tertio qz
 dat malū exēplū quantū ap primaz
 iniustificationem oportet existiare
 nocuentū qd ille passus est lucrū
 tanti valoris restituere Rō entz suf-
 ficit q tantū dānū patiat vñ si quis
 cōbuierit dsmū meā nō esset mihi
 facta sufficiens recōpensatio q sua
 domus cōbuieret qz nichil lucrī in-
 de haberem Et p3 q egle cōtrapaf-
 sum debet attendi comparādo pas-
 sionem in lucro ad passionem in dā-
 no et non comparādo passionem
 ad passionem Sed etiam quantū
 ad secundā iniustificationē oportet
 etiaz nocuentū existimare magis
 enim nocuit si principē percussit qz
 si aliū et liberū qz seruū z si publice
 ce magis qz occulte quanto ei ledit
 maiorē vel nobiliores partes cōmu-
 nitatis tanto maius nocuentūz in-
 tulit cōmunitati ideo ponitur.

Conclusio responsalis
 Iusticia est habit? moralis inter duo
 extrema viciosa q cōclusio relinquitur
 probata in p3mo notabili

Liber quintus

Oportet omnia igitur Sciendum est secundo q
vno commensurari quodque
admodum dictum est prius
hoc autem secundum veri-
tatem quedam indigentia
quod continet omnia. &c.

Veritas est oia commensurabilia
sunt eadem mensura commensurabilia
Et videtur quod non quod non oia commensura-
bilia sunt eiusdem generis igitur Arguitur
secundo sic Commensurabilia secundum leges
prohiberi non possunt. igitur In oppositum
est articulus. Item per hoc cuius declaracione

Sciendum est primo q
commensurabilia sunt considerari du-
plex. Anomom secundum suas substantias et
sic non sunt commensurabilia quia oia com-
mutabilia per duplicationem alterius
vel remotionem sunt adequati sibi sicut est quod
secundum substantiam adequati non sunt igitur. Propter
hoc de boue et asino Et si dicas deus est
mensura oium igitur. dico quod per intelligi
duplex. Anomom quod habent terminum de enti-
tate quod deus datur eis sicut secundo Alio-
modo per intelligi quod deus sit mensura. se-
cundum quam commensurabilia sunt adequati
ut adinuicem et sic dico quod non. Alterius
aduertendum quod commensurabilia secundum
quod veniunt in vna substantia sunt duplicia.
Aliqua sunt que iuste commutari non possunt eo
quod eorum commutatio esse preter leges aut preter
bonos mores ut si quis commutaret al-
teri vxorē suā Alii aliquid dicitur non
commutari duplex vnomom quia sunt secundum
legem prohibita Secundo quia secundum positio-
nem nature sue commutari non possunt vtho-
nicus per hoc et corporali nullus est et quod per bonum
vel malum vicia corporalia amittere ve-
lit vel bona corporalia per bonis alie-
nis non possunt se attrigere in bonitate Alii
sunt que iuste commutari possunt et oia istorum
est vna mensura. Notum est enim quod si co-
mutationes fieri non possent quod na-
tura non posset bene saluari. Per hoc

difficultas est ut iustum et equale passum
sint idem. per cuius declaracione suppo-
nitur quod in proposito per partem nichil aliud
intelligimus quod recipere dandum vel lucrum.
Et per facere intelligimus inferre dandum vel
lucrum. Tunc dicitur quod equale passum per intel-
ligi dupliciter. vno comparando passionem
ad passionem ut quantum aliqd recipiat
lucrum vel dandum tamen aliter recipiat. Alio
comparando passionem vni in lucro ad
passionem eius in dano ut quod quantum dandum
recepit tamen lucrum recipiet. vnde si distri-
butionibus duplex hitudo est consideranda.
scilicet communitatis ad illos quibus datur fieri de
distributio et secundum istam proprietatem est commu-
tatio quia contras non tribuit nisi quia ab
his accepit alia est eorum quos debet
fieri distributio adinuicem et ibi proprie-
tas est distributio sibi secundum istam passum non
habet locum. quia passum supponit an factum
vel an passum modo nullum in altero an egit
vel ab alio passum est. ideo tunc ponitur talis
propositio. Contra passum non habet locum in iusticia
commutativa. ponuntur alique conclusiones. prima. ius-
tum non sit equale passum adequitate quod
titatis reus per in voluntariis. quia pecu-
nias principis vel primo alterius percu-
tiones non datur solui percuti equale percussione ne-
que equale puniri nec furtive reus tunc acci-
piens debet eam restituere solui sed ultra
puniri pateretur quia equalitas quantitatatis
non potest obseruari in ea quod sunt secundum quanti-
tatem commensurabilia. Sed iustum inue-
nitur ubi commensurabilia non sunt commensu-
rabilia secundum quantitatem ut singulorum
actiones debent per pecuniam dari alia co-
elo iustum alii sit per equale passum sed ra-
ro est. ista conclusio per eundem probari si co-
siderem singulas species commutationis
vnde aristoteles enumerat multas species
commutationis voluntarie. scilicet venditio-
nem. emptionem. mutationem fide-
iussionem vel depositionem conductionem
&c. Tercia conclusio. iustum sit per equale

Ethicorum

valeret qz modū vni. vident^r etiā qz eadem mensura que cōclusio relinq
illo tpe qz vna deficiat qz magis in
digem^r tps. id tpa sūt cariora. Et

si dicas si hoc eēt vix seqret qz pau
per hō magis deberet emere bladū
qz diues p3 qz paupes magis idiget
qz diuites. Rñr qz idigētia isti^r vel
illi^r hoīs nō mēsurat valorē cōmu
tabilit^r s3 idigētia cōis eoz qz in se
cōmutare pnt. Et si dicas mltā sūt
nobis circa quib⁹ parū idigem^r qz
bus diuites vti^r nō i eoz idigētis
sed supabūdātis voluptatū. Pro
solutione ē aduertēdū qz diuites et
paupes dupl^r accipiūt vnomō scb3
hfe multū de bōis iortie aut modū
cū sic eos accipit vulg^r. Alto mō
scb3 sufficiētia r nō sufficiētia r sic
capit^r vere ditte/ r vere paupratus
Et vtriqz primi sūt idigentes pau
peres em cūcupiscit p3 idigētiaz
scb3 p3 declaratōes. In scda hō in
uenit vera paupras Rñ diuites nō
idigent. s3 paupes diuites concupi
sūt p3 delectatōes nō necessarias
paupes p3 idigētia. et iō nota qz
nō solū idigētia necessariū mēsu
rat ap3 egenos cōmutabilia s3 et in
digētia excessus apud diuites. Ex q
seqtur qz idigētia hūana mēsurat
cōmutabilia nō scb3 eqtione quātita
tis s3 cōm silitudinē pportōis.
nā scdm qz plus vt min⁹ idigem^r
scb3 h⁹ res ē p iuris vt mioris valo
ris vñ mēsurā scb3 eqtione quātita
tisē quō mēsurā p3 eqrī mēsuratop
sui replicatōnē r si vnitas ē mēsurā
nūeri. Ex oib⁹ istis p3 qd sit dicēdū
ad rōes vñ s3 cōmutabilia scb3 suas
ppuas rōes nō sint elusidē generis
tū scdm qz cadūt in vñ hūanum ipā
cōueniūt i eadem rōe. loqz vti i avel
qz satisfaciētia indigentie hūane.
iō ponitur.

Conclusio respōsals

Oia cōmutabilia sunt cōmutabilia

Secundum veritatem q
dem igitur impossibile tam
tum differentia commensu
rata fieri: ad opus autem
comtingit sufficiēter vnum
vtriqz aliud oportet esse hoc
autem ex suppositione pro
pter quod r nummisma vo
catur hoc enim omnia alia
facit commensurata cōmen
surantur enim nummisma
te etc.

Veritur vtrū cōmutabilia pos
sint nūmismata mēsurari. Et
argt p3io qz nō qz idigētia cōmu
tabilitū d fē mēsurā qz nūmisma.
Scdo argt sic illud qd ē mēsurā cō
mutabilitū vdet ēē institutū scb3 na
turā s3 nūmisma nō ē hmoi. igitur.
In oppositū ē phus i textu p3io c
solutione.

Sciendum est primo qz

nūmisma d fē ē necessariū ad cōmū
cat ionē r sustentationē hoīs p3 mul
tis mōis p3io ex pte loci vñ difficil
le eēt sp portare rducere bladū. p3
no qz sumpt^r nimis magni eēt iō
oz portare aliqd portabile r magnū
valoris sicut sūt nūmismata Scdo
ex pte tps. nā in isto āno habeo sa
tis vini r nō possūz seruare. iō oz qz
cōmutē cōtra aliqd qd sit multū ser
uabile tertio p3 ex mltipluri idigen
tia nā si paup laborauerit oz aliqd
ip3 hfe r idiget pane carne/sale/et
sic de aliis et diues nō h3 iō necesse
ē qz hēat aliqd qd sit diuisibile i illap
f.1

Liber sextus

ua ut ē nūmismis. Et aduerſe q̄ va-
lor pecunie attendit ſeu mēſuratur
indigentia hūana dicūt tñ aliq̄ q̄
principēs ipſonūt nūmismati volozē
et ſecū dñ valorē ſibi poſſuū cōmu-
tabilita mēſurā. Tñ iſtud nō videt̃
vex q̄ poſſo q̄ nulla eſſent nūmiſ-
mata z re x faceret obulū non poſ-
ſet facere q̄ cū mutaret contra pū-
tām vini poteſt tñ bene nominare
ſed nō ſic valorē imponere. Eſt tñ
aduertendū q̄ iā aliq̄ currēte mo-
neta ſit rex aliā fabricaret poſſet in
ordine ad precedētē precitū iponere
Et dico q̄ ſi ſecundū relationem ad
humanam indigentiam non tñ va-
leat peccabit rex et iniuſte ſup̄ com-
munē populū lucraret. Tñ notū eſt
q̄ nūmismata nō ē certa mēſura ve-
nalium niſi ſcōm relationē ipſius et
illoz ad hūmanā indigētiaz. Et iō ſi
rex faceret nūmismata valere vltra i-
digētiaz humanā peccare niſi forte
pp̄ cōe bellū vel aliquaz aliā neceſ-
ſitatē cōmunē excuſaret a pctō. Q̄
enim q̄ valor pecunie indigētia hu-
mana mēſuret. Et h̄ forte nos non
indigeamus ad n̄ſas neceſſitates
auro vel argēto. tñ diuites indigēt
ad excēſus ſuos z appar̄ ſuos ex-
teriores. Tñ cum valor pecunie mē-
ſuratus fuerit ſecūdm̄ p̄poſitio-
nē ad humanā indigentia oīa com-
mutabilia poterūt appreciari ſecū-
dm̄ p̄poſitionē ad pecuniā. Et ſic
p̄ q̄ licet ſit vna principal̄ mēſura
cōmutabilitū ſc̄z hūana indigentia
tñ nō eſt inconueniens eſſe mediā q̄
mēſurata per primā poterit relinq̄
mēſurare.

Dominiatū autē iuſtū
et paternum non idem his
ſed ſimile. non enim eſt in
iuſticia ad ea que ipſius ſi-

placiter. poſſeſſio autem et
ſilius.

Sciendum eſt ſecundū q̄
reſtat vna difficultas vtrū ius poli-
ticū diſtulerat a iure dñariū pat-
no z vxorio. Pro cui⁹ ſolutione eſt
aduertendū q̄ ius politicū ē ius
ſeruandi debitū ordinē inter ciues.
Tñ ciues ſunt q̄ ſub eo dē p̄cipatū
ſunt cōmorantes vt puta in viuēdo
acquirendo z poſſidendo. S̄ ius dñi
natiū ē ius ſeruādi debitū ordinē
inter dñz z ſeruū ita q̄ ſicut ſeruus
requirit bonū dñō p̄curat ita econ-
uerſo oīz q̄ dñs ſeruū cuſto diat de
ſendat ius xō paternū ē ius ſeruā-
di debitū ordinē inter parentē z p̄lē.
Tñ ius eſt q̄ p̄lē prebat nutrimentū
z doctrinā nullo z ecōtra ſilius patri
erddat honorē reuerentiā z obedi-
tiā h̄ ius vxoriā ē ius ſeruādi debi-
tū ordinē inter virū z vxorē. Tñ ius
ē q̄ ſicut vir prebet honorē vxori q̄
vxor p̄pter virū honoratur ſic mu-
lier reddat viro debitū famulātū. Et
ſic patet differētia inter ius politi-
cū ſeu ciuitie et alia q̄ ius politicū ē
inter partes ciuitatis z inter ciues.
Alia ſūt iter partes dom⁹. Tñ q̄ p̄-
pres dom⁹ ſunt ſeru⁹ marit⁹ vxor
pater ſili⁹ z c. etiā ius politicū ē in-
ter perſonas diuiſas imp̄prie et
vſū bonoz ſed alia ſūt inter perſo-
nas cōiunctas in vtrorūq̄ iſtoz ſeru-
us eſt tanq̄ poſſeſſio dñi ſili⁹ ſicut
pars patris vxor xō eſt viro cōiū-
cta. Sic iuſtū politicū ē inter egles
perſonas quo ad dñari ſed non alia
iuſta. Tñ pater familias naturaliter
principatur ſeruū vxorē z liberi etiā
iuſtū politicū ordinatur a q̄ ſuffi-
cientiā vite alia ad ſuſtentatiōē et
conuerſationē vite humane. et ad
uertendū q̄ quantū ad oīa bona

Ethicorum

diuisa q̄ h̄nt pater filii? v̄t or. seruus
est? politici? p̄nt ad iurē h̄nt legi
cimas actōes recurrere e diuiscem
politice. q̄ vt sic nō se h̄nt sicut dñs
seruus vel pater? filii? s̄ p modū ci
uili. S̄ q̄ntū ad bonā q̄ habēt con
iuncta nō est inter eos iustū politici
Et istud. pbat aris. q̄ nō ē iustū poli
tici ad qd nō ē iustū. s̄ inter ista n̄
est iustū q̄ oīa sūt tāq̄ partes pos
sessionis patris. Et ita ad illos nō est
iustū vel iniustū simplr ad qd n̄ fert
lex. s̄ ad ista nō fert lex. An p nullā
legem pater punit a p̄ncipib⁹ vel
legib⁹ si percuisset filiū salte anq̄
sit adult⁹. Et ita de dñō et seruo Et
ex oībus istis pzquid sit dicendū ad
rationes. Ideo ponitur.

Conclusio responsalis

Minima ē mēsurā salte min⁹ p̄n
cipalis rex? pmutabilis. Que p̄lo
relinq̄t p̄bara in primo articulo

Politici autem iusti
hoc quidē naturale est hoc
autē legale. Naturale qui
dez quod vbiq̄ habet ean
dem potentiam et nō in vi
deri vel nō etc.

Uent⁹ v̄t sit aliqd iustū nāale
At primo q̄ nō. q̄ nulla ē iusti
cia naturalis cū oīs iusticia sit dñs
moralis q̄ per cōsuetudinē acquir̄t
Arḡ scdo sic. Cōditiones hoīm n̄
sunt naturales. ergo iura non sunt
naturalia. In oppositū ē aris. in tex
tu. Pro cuius solutione

Sciendum est primo q̄
hoies p̄nt triplices habere dños pu
ta deū naturāz p̄ncipē. respectu dei
hoies dicūt habere iura diuina. An
oīa q̄ cōtineēt in sacra scriptura q̄ nō
cognoscunt cognitis terminis v̄l q̄

nō deducūt ex illis p̄ncipiis vel q̄ si
sunt statī p̄sona illis p̄ncipiis dñt
esse de iure diuino. S̄ iura nāalia
sūt ipsa p̄ncipia practica quib⁹ affē
tim⁹ cognitis teris ex nāli inclinatioe
intellect⁹ vel p̄cones deducit ex ip̄is
Et adūte q̄ prima p̄ncipia p̄p̄e dñr iu
ra nature. scdo. i. p̄cones dñr iu
ra gentiū. ita q̄ iura gentiū vel ius
gentiū non est nisi conclusio dedu
cta ex p̄ncipiis practicis. et abo p̄nt
dici iura nature dñr iura nature q̄
aīa rōnalis ex vi nature sue dñt iurē
ad ea s̄ p̄nter a p̄ia sine rōcinatōe
a scdo p̄rōcinatōe. alit̄ tñ aliq̄ vos
cāt i⁹ nāale et dicūt q̄ ordinatōes
z p̄cepta instituta circa vitā hūanā
cōsona tñ rōi vocant̄ iura nature s̄
cut cōsuetio maris et scie. p̄creatio
liberor. v̄l illate repulsiō. dicūt v̄l
teri⁹ q̄ sup̄ ista rō apponit nobilio
res ordinatōes p̄rōcinatōes tales
vocāt̄ in gētīū. q̄ rōcinatio p̄p̄a est
hoīb⁹. At ad huc dicūt aliq̄ z dicunt
q̄ qdā expedit oī ciuitati bñ se p̄nt
ti z obseruatōes vocant̄ iura nature
q̄ p̄grūt ciuitatis defectuose q̄ alias
tibi nō cōueniūt et in obseruatione
ip̄orū inueniūt iustū legale qdā sunt
q̄ in dr̄hē pueniūt ciuitati et si ad al
terā p̄tē p̄ncipē vel p̄suetudinē de
terminent tūc etiā vocāt̄ iustū lega
le vel ciuile. alia tñ et alia rōe vt alī
asvisū ē. alia sūt iura legatiū v̄l ciui
lia. et alia rōe ciuilia dicūt legatiū
alia rōe ciuilia. legata q̄ a lege po
sita sūt z nō h̄nt rōa nāa. s̄ dñr ciui
lia q̄ sūt alia z alia in alia talia ciui
tate. Et adūte v̄lteri⁹ q̄ accipiendo
nāale large oīa iurap̄nt dici nāa
lia p̄to aliq̄ sūt nāalia q̄ intellect⁹
assentit eis cognitis teris ex nāali
inclinatioe. scdo q̄ deducūt ex ip̄is
sicut p̄clusiōes tercio. q̄ oīū ex eis
nō tñ tāq̄ conclusiōes. sed tāq̄ de
terminatiōes voluntarie p̄clusiōnū
f.ij

Liber quintus

Sciendum est secundum

quid sit difficultas utrum iustum po-
liticum quod dividat iniustum naturale et
iustum legale. Propter solone supponi-
tur quod secundum eodem positionem vocat civi-
le et politicum idem importat. Ideo quod
dicitur de uno dicendum de alio. Et ad-
verte quod iustum civile capit triplicem. scilicet
primum ceter et communem. Communem est
omne illud quod legislatoris eodem bonum res-
pondentes precipiunt vel exhortantur.
Et sic omne iustum quod est opus voluntatis
diceretur iustum politicum vel iustum civi-
le. Sed iustum politicum ceter capit est
quod respicit bonum civitatis. id est distin-
guat ius paternum et proprium dicitur
Sed primum est quod attendit penes pre-
cepta seu statuta vel consuetudines ali-
cuius specialis pollicetur vel civitatis ut pu-
ta quod fur sic vel sic puniatur. dicitur etiam
quod ius naturale triplicem capit scilicet pro-
rium ceter et communem. Ceter est omne ius
quod ex se vel hinc omne legis ponit
quod scilicet ex vi nature vel morum. Et de
isto dicit tullius quod istud ius est quod opi-
nio genuit. sed quedam vis in natura
gerit. Sed primum est instinctus quidam
naturalis quod sine vi rationis homines dirigunt
tunc in finem suum vel omne illud cui intel-
lectus practicus sine ratione app-
rehensis terminis assentit. Et legisse
primum ius naturale distinguat ius
positivum et vocant ius positivum omne il-
lud quod est instinctum aut principia
practica naturalia concessa aut quod
concludit ex dictis principibus per inquisitionem
rationis iustitiam vel quod rationem eis personarum
precipit et hoc est melius quod illud quod extra
libus principibus concludit. quod illud vo-
catur etiam ius naturale vel ius gen-
tium ut iam visum est. Et istud puta possit
ut aliqui legisse dividunt in ius gentium
et civile. Gentium omne quod recta ratio lu-
bet quod dicitur idem apud omnes. Civile quod
specialibus consuetudinibus. necessitas

tibus. ut sitatibus introducit. Sed con-
sime est omne ius recte positivum sit in-
tum sit in naturalis consonum. Et per ista
quid sit dicendum ad difficultatem. An
si iustum politicum accipere communem
metum divulsionis consideret cum divi-
so. si scilicet capiatur primum vel communem
notum est quod illa divulsiō est bona et quid
sit dicendum potest satis videri in primo
notabili. An iusticia per dicit natura-
lis quod convenientes humane nature sed
non quod sit generata in nobis per naturam
Ad secundam dicitur quod humane col-
lectiones sunt naturales quo ad divi-
clinationes sed perficiuntur per vo-
luntatem et assuefactionem. Ideo
ponitur.

Conclusio responsalis

Ponendum est ius naturale distinctum a
iure divino politico. Que conclusio
relinquit probata in primo articulo.

Existentibus autem iustis
et iniustis dictis iniustum
facit quidem et iustum opera-
tur quo modo volens quis ipsa
operatur Quomodo autem
nolens neque iniustum fa-
cit operatur iustum et cetera.

Veritatem utrumque omnis iustificatio sit in
iustum. Arguitur primo quod sic. quod omnis iu-
stificatio est iustus ergo. Arguitur secun-
do sic. quod scilicet facit iniustum volens
est iniustus sed omnis iniustificans
est huiusmodi ergo. In oppositum
est aristoteles in textu. propter solutorem

Sciendum est primo quod

omne iniustum est alteri in nocuum et infer-
re. Et nocuum potest inferri
vel ex ignorantia vel passione vel ex
lectione. Et si ex ignorantia hoc est du-

Ethi corum

oliteer vel ex ignorantia vincibili vel
invincibili. Si vincibili vel hoc est ex
ignorantia crassa vel affectata. et se-
cundum hoc satis pater quid dicen-
dum. An si nocumentum ex ignorantia
affectata inferat iam reducit ad no-
cumentum ex passione vel electioe et
istud est petus quod nocumentum quod infer-
tur ex ignorantia crassa. Si ex passioe
hoc est dupliciter aut ex passione na-
turali vel humana seu necessaria scdo
ex passione hituali. Et de passio ha-
bitualis quod ab habitu prauo inas-
cit sed quod homo statim obiecto presen-
te propter habitum inclinante pas-
sionatur repentine diuturne velle-
menter aut breuiter extra modum
et exigentiam obiecti et nature. Et
tale nocumentum reducit ad nocu-
mentum ex electioe et habitu. Sed
passio naturalis de quacumque non propter
habitum sed ex sensibilibus natura-
liter infertur ut timor/spes/gaudium
et sic de alijs humana siue necessa-
ria dicitur que in ipsa natura hois ne-
cessario habet originem ut sitis fa-
mes/infirmitas aut humilitas. Et
est aduertendum quod istas passiones hu-
manas distinguimus contra natura-
les non quod non sint naturales sed quod
sic loqui videtur aristoteles. Et aduer-
te quod istas passionum quedam sunt ita ve-
hementes quod nature sunt mouere constan-
tem virum ut timor mortis extrema
fames. Alię sunt debiles que non mo-
uent constantem virum ad peccandum
Similiter electio est quandoque ex
habitu firmato. et quandoque ex dis-
positione ad habitum. et ex ipso
possunt haberi sex gradus nocomen-
ti. primus ex ignorantia invincibi-
li. secundus ex ignorantia crassa ter-
tius ex humana vel naturali passioe
cadente inconstantem virum quar-
tus ex debili passioe naturali vel hu-
mana quintus ex electione secundum

disposicioem. Sextus ex electione secundum
habitum de nocomento illato pigno-
rantiam affectatam dictum est quo-
modo reducit ad nocumentum
illatum ex passione vel electione.

Sciendum est secundo quod
restat alia difficultas vtrum inferre
nocumentum et iniustificare pueritatem
ad iniustitiam. Respondetur breuiter quod licet
ista sint idem non tamen conuertibiliter. nam
licet omne iniustificare sit nocomen-
tum inferre non tamen e contra. Unde latroni qui
suspendit infert nocomentum non tamen
sibi infertur iniustitiam. Similiter li-
cet mare mercatoribus nocomentum
inferat non tamen iniustificat neque ta-
le nocomentum dicitur esse iniustum sed in-
fortuitum. id mercator solide sola for-
tuna conquiri debet. Agit et ibi mare
tanquam res iactata sicut agens pigno-
rantiam invincibilem qui non dicitur
neque bene neque male agere. Item si mi-
les iniuste obsideretur in castro suo
opararetur enim secundum iusticiam si ad
defensionem castri emitteret sagittas
in medio inicozum ubi forte pater suus
captiuatus interficeretur illi portat
nocumentum et tamen non iniuste. Ex quo
sequitur quod iniustificare non est nocu-
mentum inferre sed est contra ratio-
nem nocomentum inferre. Sed di-
ces vturum ille qui pignorantiam
crassam infert nocomentum dicat
iniustificare. dico quod dicitur iniusti-
ficare priuatiue quod nullum actum
positiuum habet supra nocomentum
ideo dicitur iniustificare priuatiue
et tale peccatum dicitur esse dignum
venia non autem illud quod sit propter
debilem passionem. et sic patet quod iniu-
stificans ex electione vel leui passio-
ne dicitur esse iniustus. sed ille qui opo-
ratur ex graui passioe non dicitur esse iniustus
et per ista patet quod sit dicendum ad rationes.
vnde iniustificans peccat contra iusticiam
f. iij.

Liber quintus

sed non tñ ppter hoc sequitur qd hoc fiat p iniusticiā, notū ē cñ qd aliqñ pōt nō esse iustus qd tñ nō est iniust^{us} vñ sicut iusticia est habitus ita iniusticia. Unde habitus est propinqua dispositio ad actū iō pōt dici qd iniustificare nō ē p prius act^{us} iniusticie s; iustificare ex electione. iō pōtur

Conclusio responsalis

Iniustificans ex electione vel leui passione dicitur no cumentuz inferre et iniustus.

Reutrum enim vere est volentem iniustum pati vel non sed innoluntarium omne quemadmodum et iniustum facere omne voluntarium etc.

Veritur vtrum aliquis volēs patiat^{ur} itusū seu vtz volēs iuste patiat^{ur}. i. volēs sibi evenire vtrū iuste p illud patiat^{ur}. At pīo qd sic. qz volēs aūs vult pñs. Sz per pñs iniuste patit^{ur} vt pz de volente potare excessive ad qd sequitur ebrietas p quā iniuste patit^{ur} igit^{ur} zc. Secūdo Contract^{us} vsurari^{us} ē iniustus z vñ iniuste patitur et tamen est voluntarius igitur. In opposituz est aristoteles intertū qz voluntarium et innoluntarium sunt opposita similiter iniustum faceret iniustuz pati sed iniustum facere est voluntariuz s; iniustum pati est innoluntarium p illam regulam topicam si oppositū in opposito z ppositū in ppositio. Pro declaratione

Sciendum est primo qd quattuor mōis aliqñ dicitur iniuste pati volēs. Primo qñ voluntate relicta vult illud evenire vt puta si pe-

trus vellet qd suus vicinus furaret sibi sequi vt postea faceret ipm capi si vicin^{us} caperet equū forti fortis iniuste pateret volēs z qd iniuste pz qd ille a iusticia posset iuste capi z puniri qz voluntas tacita nō dat licetia accipit^{ur} di illd. Scdus casus si voluntas nō sit integra. i. nō cadēs supta totā actionē ex plūd martirib^{us} qd volebant pati p christo nolebant tñ pati ab illo ne ille dānaret^{ur} finaliter z sic quis volebāt pari tñ iniuste patiebant^{ur}. Tertio qñ voluntati absolute pmixta ē volitio cōditionata vt qd mutuatur nollet solvere extra sortē si posset. sed qz indiget plus vult incurrere illud dānū qz qd nō habes atqz iste velit dare. tñ iniuste eb^{rietas} eo accipit^{ur}. Quarto qñ voluntas est ligata sicut est in pueris si eni puer vellet vōdere totuz suū et alteraceret iste puer iniuste damnatur qñ volens similiter diceret de isrlmis qui petūt semper nocua committit ille qui debet gubernare det sibi qd petit iste infirmus iniuste patitur e volens quia ipse vult illud accipere et cetera: Et si dicas ergo sequit^{ur} qd existens in passione ergo existens in passione temperantie dans aliquid amasse sue quod iniuste pateretur dico qd nō ē simile qz iste peteret nō ligari. Nā peteret ipetui passionis resistere Et si diceretur de male habituato qd patit^{ur} qz iste peteret nō habituari ideo ppter iste qrtus casus debet intelligi de illis in qbus voluntas est ligata nō exculpa.

Sciendum est secūdo qd aliter loquitur aristoteles hic de voluntario et intertio. Nā intertio vocat illud esse voluntarium cuius voluntas est aliquomōdō causa. Sed hic vocat voluntariuz illud quod voluntate expressa integra simplici et li-

Ethicorum

bera ē volūtū et ē loquitur de iustū
carlo q; hic vocat inuoluntariū qd h;
voluntas velit. tñ illa volūtās si est
exp̄ssa integra vel simplex libera
s; intercio vocat inuoluntariū quod
nullo mō est volūtū. sicut est purū vio
lentū vel illud quod est ignorantia
inuitabili ignorantū. S; dubiū est
vtrū p; d; g; possit repetere rē suā ma
le exp̄positā. Dico q; nō q; quib; pōt
dare rem suam pro nichilo si velit.
Cū qui patit̄ damnū v; volūtatē ex
p̄ssa nō ligata vel integra vel sim
plici volūtariē vult et tūc non patit̄
iniustū volens. Itē nullus patit̄ in
iustū qui nō h; min⁹ debito. sed iste
non habet minus debito. quia licet
iste voluerit scd; primū iudiciū tñ ē
compos mentis et nō h; volūtatem
ligatam. Similiter nullus vult
se alienare a re sue nisi propter hā
bere qd sibi placat aut honoris aut
delectationis. et sic secundū suā exi
mationē nō damniificatur sed lucratur.
igitur iste nō patitur iniustū.
Cōmutabilia em̄ sunt app̄cianda
secundū existimationē cōmutantiū
luxu eorum indigentias non solū
indigentias necessariorū sed etiam
superfluatorū. Nota tamē q; aliq;
sunt hoi q; hō nō potest cōmutat̄. pu
ta vitam p̄oretū filios. quia istomō
iniustū facere ē legibus et com
munitati. Ideo in istis non potest al
teri auctoritatem dare damniifican
di ipsum in talib; et sic patet quid
sit dicendū ad questionem et ad ra
tiones. Ideo ponitur.

Conclusio responsalis

Nullus volens voluntariē exp̄ssa i
tegra simplici libera patitur iniustū
et hoc volebat habere aristoteles

Acri⁹ vtrū iudex debeat iudi
care secundū allegata et pro
bata vbi scit oppositum. Et arguitur

primo q; sic. q; iudex debet iudi
cat̄ scd; illā noticiā quā h; vt iudex
h; vt iudex non h; noticiam nisi scd;
allegata et p̄bata. igitur. Scdō sic
q; iudex d; facere qd ē cognitū lege
sed cognitū ē lege cōdēnare ad mor
tē vtrū innocentē si fuerit conuict⁹
igit̄. In oppositum arguitur quia
melius est scandalum nasci q; ve
ritas relinquatur. igitur. Pro de
claratione.

Sciendum est primo q;

iudex pōt scire oppositū illi⁹ qd per
testes p̄bat dupliciter. Primo mō
quādā suspitione et presumptione
et tūc dico q; ista nō sufficit ad iudicā
dū contra testes neq; ad nō iudican
dū. patet quia noticia non sufficit i
iudice que non sufficit in teste sed in
teste non sufficit q; sciat quādā p̄su
ptione vel suspitione vel opinione
igit̄. nec illud sufficit in iudice. Se
cūdo mō pōt scire noticiā certitudi
nali puta q; vidit vel audiuit et
tunc dico q; cōtra illā nunq; iudicā
d; q; ius oppositū p̄ testes p̄bat. di
cit em̄ saluator non sequeris turbā
ad faciēdū malū nec plurimorū acq;
escas sententiē in iudicio. Item me
lius est hoi p̄ veritate supplicii pa
ti q; pro adulatione beneficiū acci
pere. Et si petas qd iudex in hoc ca
su facere debet. Dico primo q; non
d; cōmittere alteri illā causā. q; ita
bū peccaret: ac si iudicaret. ois enī
act⁹ siue bon⁹ siue mal⁹ magis im
putatur precipiēti q; obedienti. sed
iudici est illicitū cōdēnare innocentē
igit̄. Scdō dico q; iste iudex habeat
superiorē bonus est q; cām remittat
superiori cū tñ tali scientiā quā h;
de illa cā et si cogat a superiore iudi
ci scd; veritatē. si aut nō habeat su
periorē iudicet scd; veritatē et gra
uiter puniat testes tales.

Liber quintus

Sciendum est secundum

circa istam materiam scilicet vnde dicitur
cultas communis vtrum iudex corru-
ptus ferens sententiam magis pec-
cet q̄ pars corruptus. Pro decla-
ratione est aduertendū q̄ iudicium
humanum communiter quattuor mo-
dis subuertitur scilicet timore, cupidita-
te, odio, et amore. In duobus primis
iudex dicitur corrumpi p̄ partem, in
illis duobus iudex non dicitur cor-
rumpi p̄ partem, sed per seipsum. Iō
questio proprie debet accipi in duo-
bus primis modis. Et aduerte tñq̄
iudex cupiditate corruptus magis
peccat q̄ corruptus timore, patet.
quia duorum peccatorum eiusdē gene-
ris illud qd̄ est magis voluntarium
est peius sed illud quod fit per cupi-
ditatem est magis voluntarium.

Igitur etiā peccatū ex industria est
magis q̄ peccatū ex passiōe, tñc po-
test responderi ad rationem q̄ pars
corruptus incurritur timore ma-
gis peccat q̄ iudex corruptus pars
quia quando sunt duo concurrētia
ad vnum malum ille magis peccat
cui⁹ volūtas p̄ualet et cuius volūta-
tem alter sequitur, sed sic est in casu
igitur. Secūdo dico q̄ iudex corru-
ptus p̄ cupiditatē magis peccat q̄
pars corruptus probatur q̄ qñ sunt
duo concurrentes ad vñū peccatum
ille magis peccat qui sua mala volū-
tate potest subuertere leges et iura
q̄ ille qui non potest subuertere. s̄
iudex qui habet auctoritatem potest
hoc facere alter non igitur. Item
In genere peccati maius est pecca-
tum vendere rem non suam q̄ eme-
re rem non suam. Nam vendere res
non suam est totaliter contra natu-
ram venditionis, sed emere nō inuiz
non est sic contra naturam emptio-

nis q̄ semper emimus que nostra
sunt, sed iudex corruptus per cupi-
ditatem vendit rem non suam q̄
tem alterius partis. Ex quo sequi-
t̄ q̄ maius peccatū est giezia, i. vendi-
tio spiritualiū q̄ scirach. i. ēptio eas-
rum: q̄ giezia vendit non sua et sci-
rachus emit non sua. Ex istis sequi-
t̄ q̄ qñ duo concurrūt ad vñū pecca-
tum ille magis peccat cuius op⁹ est
magis voluntariū. Et sic patet qd̄
sit dicendū ad istam questionem et
ad rationes questionis, ideo ponit

Conclusio responsalis

Iudex certitudinaliter sciēs oppō-
nitorum que testes adducunt non d̄
iudicat sc̄bz allegatas pbata. Que
cōclusio relinquitur probata in pri-
mo notabili.

De epylzeia vero et e-
pylze qualiter gec habent e-
pylzia quidem ad iusticias
epylkees. Epylkes autem
adiunctum proximum est
dicere neq̄ enīz vt idem ne-
q̄ vt alterum henere vide-
tur intendentibus etc.

Verū vtrum epylzeia sit virt⁹
Et arguitur primo q̄ non quia
oēs virtutē quilibz volēs operari po-
test habere s̄ soli iudices p̄nt habere
epylzeiam. q̄ solū illi hñt interpre-
tari leges igit. Secūdo af. nulla
tus opponit alteri virtuti, sed epyl-
zeia opponitur iusticie q̄ videtur fas-
cere aliquid contra iusticiam. In op-
positum est Aristoteles in hoc quin-
to. Pro declaratione.

Sciendum est primo q̄

Ethicorum

q̄ circūstantiē singulares cadētes
circa actus hūanos sunt quasi infi
nite iō legislatores nō tenentur ne
q̄ p̄t cadendo leges respicere ad
oīes s̄t as circūstantias. sed ferit le
ges cōmuniter aspiciendo ad aliq̄s
circūstantias communitores. Est
tamen aduertēduz q̄ dato q̄ leges
sint vniversaliter late. tamen vnini
uersaliter nō sunt tenende. nec et az
ferens leges intēdit q̄ vniversalit̄
teneantur sed sōli q̄cūq̄ nō emer
git casus exiēs exceptionem legi
q̄s imō vti plurimū iustum est op
ari scdm legem scriptā et aliq̄n licz
raro esset iustum imō q̄nq̄ oportet
operari preter legē et aliq̄n cōtra le
gem scriptam. Et ad videndū quid
sit epylēia est notandum q̄ dupli
cia sunt iusta. quedam sunt scripta
que i scriptura sunt determinata que
dem sunt non scripta. Et ista sūt du
plicia quedē sunt cōmunia que q̄si
omnibus sunt nota vt q̄ oīz benefa
cere bñfacientibus. Alia sunt p̄ticu
laria q̄ sūt p̄missiones seu excep
tiones iustoz p̄mūm et circa ista
iusta est epylēia. ita q̄ epylēia est
habitus inclinans hōiem ad recte
se habendū circa exceptiones iusta
rūcausarū. et dico q̄ ē virtus q̄ oīz
habitus electiūs dirigens habentem
circa illa quibus cōtingit bene
et male vti ē habitus virtuosus sed
epylēia est hūmōi igitur. Unde epy
lēia inclinat circa directionē legis
scripte qua contingit bene et male
vti tam scd̄ excessū minus iustit̄do
legi scripte q̄ circa defectum puta
nimis recedendo a lege scripta be
ne ergo vti circa determinatōnē le
gis scripte indiget virtute et illavo
catur epylēia.

Sciendum est secundo q̄
epylēia nō est solum interpretabile

gem sed solum i legislatore ad quā
hoc spectat. vñ lex d̄ interpretari q̄n
p̄pter duplicitatē verborū est dñbi a
sententiarū determinare in qua sentē
tia d̄ intelligi spectat ad legisla
torē et hoc solum spectat ad legisla
torē. Sed si lex indeterminata ferē
tia fuerit intellecta tūc quis pōt iu
dicare q̄ talis casus sub tali lege nō
p̄prehendit̄ q̄ intentio legisla
toris nō erat talē casū p̄ talē legē m̄ia
re. etiā pōt fieri iudiciū de augmen
to et diminutione delicti et ita pōne
legis diminuerē vel augmētare et
istud nō ē i p̄trari legē sed ē vti lege
scd̄z intētiōnē legislatoris. et aduer
te q̄ si aliq̄s casus acciderit scdm le
gē bonū est q̄ si sit inferior iudex q̄
habeat recursū ad cōditōrem legi
sed si cōditōr legis nō sit tūc iudex
inferior p̄t interpretari legē dubiā
et illum sensus accipere qui videtur
sibi magis rationalis nō tñq̄ in
terpretatio legis a iudice inferiori
multū distet ab interpretatione le
gis a iudice superiori. q̄ sit p̄trator
a iudice superiori dat vigorē illi sen
sui s̄z nō a iudice inferiori sed solum
sue sentētie et. Ex quo sequitur q̄ si se
cūdū epylēiam indicetur dari m̄ia
nor pena q̄ lex dicet. hoc etiā nō ē p̄
legem quia hoc fit scd̄z rectam ratio
nē. Est tñ aduertendum q̄ differē
tia est inter iustum legale scriptum
et iustum simpliciter. quia iustum le
gale scriptum non est iustum forma
liter sed solum materialiter et per
accidens imō contingit ipsum ēē
iustum et aliq̄n nō. Sed iustum sim
pliciter stat in opere interiori. Ex q̄
sequitur q̄ iustum epylēies est me
lius iusto legali predicto modo. et
sic patet quid sit iudicandum ad rati
ones. ideo ponitur.

Conclusio responsalis

Liber sextus

epylia est virtus moralis, quæcō q̄ facit quattuor, q̄q̄ sex sc̄bz q̄ me
clu slo relinquatur prabata in pri- lius ē. vñ licet secūdu reglā cōemin
mo notabili, si redendū ē vniciuq̄ q̄b̄ suū ē. tñse

Arē vñ epylia possit eē hī cūcū casū cōtingentē q̄q̄ non cred
tus dirigens ius naturale sicut ius dēdū. vt furioso nan reddē? gla
legale. Et arḡ q̄ sic, q̄ ius nāle in dius, 7 sic patet q̄ si capiatur iustū
diger directione q̄ a iasōē essem? materiale primo modoc̄t sēper ius
equalis libet alts q̄b̄ non bonū ēēt stum et omne sibi conrarium ius
Sedō af. sic vīdemus monstra acci stum propter quod in ipso nulla est
dere, ergo in natura sunt de fectis directio. Sed capieddo secūdomō
et per cōsequens indiget directiōe indiget q̄q̄ correctione propterea
¶ In oppositū videtur esse cōm- ius repngnantes regule cōite
nis opinio doctorum.

Sciendum est primo q̄ circa dicta incidunt aliquæ difficul-
natura pprie nō dicitur peccare in tates. ¶ P̄oria vtrum secūdu ius
suis oparationibus, q̄ si mōstrae ue naturale omnes hōmīnes de bean
nirēt hoc non puenit a natura sc̄dōb esse equalis libertatis. P̄ro solutio
ipeditiōis contingentibus. Notū ne est aduertandum q̄ si omnes hō
est ei q̄ natura facit depossibilitibus mīnes secūdu virtutē viuere vel
quod melius ē igitur non dicē pec lent certe non video quin non essent
care, q̄ semper operatur secūdu q̄ equalis libertatis, s̄ propter pecca
melius pōt opari. Est tñ adu exten ta multorum oportuit illud ius mo
dū q̄ ius naturale pōt accipi dupl derare cōstituendo aliquos super
citer, vñ modo prout cōsonat ope riores vt defectus haberent corrigē
ri nature sc̄dm omnē casum cōtigē re 7 regi concessa est supertoritas si
tē 7 sic nō pōt determinari lege q̄ bla communi auctoritate ciuim
infiniti cas̄ p̄pter diuersa impedit Et sibi non licet ledere quē quā nō
mēta contingere possunt, in quibz si delinquētē 7 sic oēs sunt que libe
et iaz natura operatur sc̄dm q̄ mel ri sicut rex, nisi per peccatū libertā
us est, tō ibi nō pōt esse determina tē eoz perdanr, vnde dato etiam q̄
tio. Aliom odo accipitur iustū natu omnes essent equalis virtutis 7 si
rale prout cōsonat operi cōmunina miles in anima ad huc nō essēt oibz
ture. Ande opns cōmune nature ē cōcessa equalis libertas, q̄ nō essēt
opus in quo natura nō est ipedita, similes in corpore. Ideo ad hoc q̄
7 tale iustū pōt bene cōprehēdi sūt eq̄lis libertatis oportet q̄ sit eq̄
7 q̄ et tale iustū sic acceptum nō les 7 in corpore et in anima q̄b̄
est semper iustū neq̄ tenendum. men natura non facit. 7c. Et ideod
Natura enim non semper obseruat cit aristoteles q̄ aliqui sunt natura
in opere suo regulam communē im lis serui alq̄ libet sc̄bz d̄fias cor
mo illam modificat si impedimen pore 7 d̄fias in anima. Secūda d̄f
ta contingant vt sēper faciat de pos cultas vtram de iure naturali oia d̄
sibilitibus quod melius est. Ande na beant esse communia dico q̄ mult
tura secūdu regulam cōmunem fa ciuerfimode exponūt istud, tamen
cit quicq̄ digitos in vna manu, tñ se pro nūc dico q̄ terra sialia 7c. sicut
cūcū impedimenta proueniētia q̄ cōmunia ante eozum approprietati

Ethicorum

nem. s3 postq̃ sūt appropriata de iu-
re naturali ē q̃ oīa maneant appro-
priata vel pōt dici q̃ omnia sunt cō-
munia iure naturali si q̃libet vell3
vivere scō3 q̃ o3 ideo q̃ndocitur q̃ oī
a sunt cōmunia de iure naturali d3i
telligi cōditionat̃ puta si oēs virtu-
ose vivere vellent. Tertia difficul-
tas utrū in legislatoe possit esse de-
fectus. Dico pprie q̃ nō q3 facit de
possibilibus quod melius est. nec in-
tendit ponēdo legē q̃ ipsa semp ob-
servetur scō3 sententiā verborū id ē
scō3 q̃ verba sonāt sed q̃ casu exi-
te modificetur vel non teneatur. et
per hoc patet q̃ etiam in lege non ē
defectus si intelligatur secundū in-
tentionē legislatoris et secundum q̃
verba sonant. sic patet qd sit dicen-
dum ad rationes. ideo ponitur.

Conclusio responsalis

Epyletia non potest esse habit⁹ di-
rigens ius naturale sicut ius legale
que conclusio relinquatur probata
in primo notabili.

Utrum autem contin-
gat sibiip̃si iniustum face-
re vel non. manifestum est
ex his que dicta sunt que-
dam quidem enim sunt ini-
ustorum secundum omnē
virtutez a lege ordinata pu-
ta non iubet se ipsum inter-
ficere lex. que autem non
iubet prohibet etc.

Queritur utrū aliquis possit
sibi iniustum facere. Et arguit^r
q̃ sic q3 aliq3 pōt facere sibi p̃tra p-
hibitionē legis vt puta interficiēdo

se igit̃. Secūdo ille iniustificat sibi q̃
volens infert sibi nocumētū s3 mul-
ti sunt tales vt p3 de illis q̃ desperāt
et in oppositum est aristoteles in
textu p̃ declaracione.

Sciendum est primo q̃

mens aristotelis est q̃ nullus pōt si-
biip̃si iniustū facere patet q3 nullus
patit̃ iniustū volēs i3 q̃ seipm dānū
ficat vult illud dānū recipere gnon
paritur iniustū et p̃ oīs nō facit sibi
ip̃i iniustū. itē iniustum facere ē pl⁹
sibi accipere de lucro o3 min⁹ de dāno
et iniustū pati ē min⁹ habere ī lucro
vel plus in dāno si q̃ aliq3 faceret
biip̃si iniustū plus accipet de lucro et
minus de dāno qd falsum ē. Exem-
plum pōt dari vt si inuasus ab alio
tū noceat inuasori q̃tū inuasor si-
bi nocet non iustificat sed inuasor ē
iustificat i3 t̃aprio aggressus ē iuri-
am s3 si vterq3 vniui aggressi sunt
tūc neuter iniustificat aliū s3 ambō
iniustū tū fecerūt ciuitati vel p̃ci-
pi et cōpellūē ad emēdā itē nō videt̃
itē q3 quā specie iniustificatōis aliq3
dānū faciat sibiip̃si. Contra aliq3 sue
mulieri iniustū pōt facere q̃ si biip̃si
aūs p3 q3 si q3 crederet de muliere
pp̃a aliam habere itā mecaret̃. igit̃
dico p̃rio q̃ ille iniustificat q3 eligit
alteri nocere i3 nō mecet mores enī
magis inducunt electōē q̃ opatōi-
bus imo dato q̃ nullū op⁹ exeat ele-
ctio erit p̃ctm̃. Et si arguas nō vide-
tur cui iniustū fecerit dico q̃ vel ciui-
tati cuius lege3 frangere voluit vel
illī c⁹ thoz credidit violare sibi aut̃
nō iniustū fecit. Et si dicas nullus
dānum ex hoc recipit igitur dico q̃
i3 aliq3 iniustū alteri facere et tū al-
ter iniustū nō recipit pōt ei ēē ini-
usta actio sine iniusta passione igit̃.

Liber sextus

Manifestum autem quoniam et ambo quidem prava et iniustum pati et iniustum facere. sed tamen deterius facere iniustum. secundum ipsum quidem igitur iniustum pati minus pravius etc.

Sciendum est secundo quod adhuc incidit una difficultas utrum iniustum facere sit peius quam iniustum pati. unde primo est difficultas utrum iniustum pati sit malum. Ad quod dico quod iniustum facere et iniustum pati sunt duo mala. primum quod ambo recedunt a medio iusticie. Medium est iusticie est non habere plus de debito neque minus. sed iniustum pati est minus habere de debito igitur recedit a medio iusticie et primum est malum. non tamen quod comparamus iniustum facere facienti et iniustum pati paciendi. ita quod questio est ista. utrum iniustum facere sit peius paciendi quam iniustum pati paciendi. Ad videndum est quod illo est maius malum. Et brevis dico quod iniustum facere est peius patet quod quando aliqua duo sic se habent quod unus sit cum malicia. et aliud non quod sit cum malicia peius est sed iniustum facere est huiusmodi. Item illud dicitur esse maius malum quod opponitur maiori bono sed iniustum facere opponitur maiori bono puta bono honesto quod est vituperabile. sed iniustum pati opponitur bono delectabili et vili ut notum est. Et si inferas omne delectabile est bonum sed iniustum facere est delectabile facienti ergo est bonum. negatur consequentia. sed opus inferre ergo est bonum

vel apparens bonum. item illud dicitur esse peius homini quod reddat ipsum simpliciter peiorem. sed malum facere id est iniuste agere est huiusmodi igitur. iniustum autem pati non reddit hominem simpliciter malum quia non est voluntarium. notum est quod iniustum facere aggravat totaliter preter superiorem et inferiorem. sed iniustum pati solum infert dat partem inferiorem modo non tum est quod infert secundum partem superiorem est peius quam infert secundum partem inferiorem et sensitivam. aggravat etiam quod preter superiorem sed leniter vir enim iustus habet displicentiam de iniusta passione. primo propter peccatum facientis quem vellet esse bonum. Secundo quia per illud quando quod impeditur a bonis operationibus. in sustinendo tamen decenter iniuriam. virtuose operationum in quo multum delectatur et magis quam in aliis tristetur saltem secundum partem superiorem. Et sic primum quod sit dicendum ad rationes. An licet aliquis interficiatur se vel desperet nullum tamen illorum est iniustum facere quod quibus illorum vult sibi interficere etiam ut visum est quod qui seipsum interficit damnificat communitatem in quantum est pars communitatis quod violat leges promunitatis et usurpat iurisdictionem principis ideo licet non iniustificet sibi tamen bene iniustificat civitati et principi. ideo ponit

Conclusio responsalis

nullus potest sibi ipsi iniustum facere. que conclusio relinquatur probata in primo notabili.

Et sic est finis quinti ethicorum.
Incipit sextus.

Ethicorum

Anime autem virtutes di-
uisimus et has quidem esse
mori dicimus has at em
intellectus de moralibus q
dem igitur per transiuium?
de reliquis autem et de ani
ma primum dicentes dici-
mus sic .etc.

Quia sextus ethicorum quod primo
vix ois virtus sit moralis vel intelle-
ctualis. Argit primo quod non. quia aliqui sunt
virtutes naturales sicut virtus in sexto huiusmodi et
fine. Secundo sic. Virtus intellectualis ita
bona acquiritur ex consuetudine sicut mora-
lis igitur. In oppositum est argumentum. In primo modo
est in sexto. Pro cuius solutione.

Sciendum est primo quod
hoc quod dicitur sit ois doctores quod omnis
virtutes morales sunt morales a more
sunt diversificari sunt in ista ratione huiusmodi
mos moris. dixerunt aliqui quod mos est id
quod consuetudo. unde consuetudo non est nisi
reiteratio actuum similium ita quod est falsum.
Virtus moralis acquiritur ex more. id est ex con-
suetudine quod idem est ex frequentatione
actuum. Alii dixerunt quod mos idem est quod in-
clination naturalis vel quasi naturalis ad ali-
quod operandum. et istud dicunt quod virtus mor-
nalis dicitur a more. a naturali inclinatione
ad aliquod operandum. Et quia talis inclina-
tio proprie convenit voluntati. ideo virtutes
que sunt involuntate sunt morales
et non ille que sunt intellectui. quia intelle-
ctui proprie convenit iudicium de opera-
tione boni et non inclinatione ad operandum sicut
ille modus non videtur esse de mente aristote-
lis dicitur in secundo huiusmodi quod virtutes acquiruntur
nobis per assuetudinem. sicut videtur dicitur
re quod mos sit idem quod assuetudo. Et si
dicas quod virtutes intellectuales dicuntur
ita boni morales sicut ille que sunt in vo-
luntate. per ista bene acquiruntur ex more

id est ex reiteratione actuum sicut ille que
sunt involuntate. Dico ad istud quod ve-
rum est sicut quia priores virtutes sunt in istis ois
id est placuit aristoteli sic uti videtur quod vo-
luntas ad acquirendum virtutem eget ma-
ior exercitatione quam intellectus. id est ois vir-
tus humana dicitur esse intellectualis vel mo-
rallis. Virtutes ei naturales non sunt proprie
mane. quia solam conveniunt pueris et
bestis.

Sciendum est secundo quod

actus per quos acquiruntur virtutes intellectu-
ales multum differunt ab actibus per quos
acquiruntur virtutes morales nam ois talis
actus per quos acquiruntur virtutes intellectu-
ales dicitur esse assensus ut ex assensibus ma-
ioris et minoris generis intellectus ex as-
sensibus communis scia et sic de aliis ut ali-
as videtur. Et advertit quod assensus alii
generant in nobis ex noticiis simplicibus
terminorum sicut assensus principiorum alii
ex assensibus premissarum ut scia actua-
lis. vel alii per mediantibus experientia
ita sicut videtur acquiri prudentia. unde di-
cit. Aristoteles quod iuvenes boni sunt geome-
tri sed non prudentes quia prudentia est
singularium que sunt cognita ex experi-
entia. modo iuvenis caret experientia
tatio non potest esse aliquis medicus
bonus aut navigator bonus sine ex-
perientia operantibus quod igitur accipit experi-
entia. unde dicit aristoteles in secundo methaphisice
sicut consuevimus ita dignamur dici
id dicit commentator in primo libro tertii
physicorum. consuetudo est maxima cau-
sa impediens a rebus manifestis. unde
quod aliquis fuerat assuetus ad aliquas
actiones licet noceat sibi erunt sibi fa-
ciles et creduntur sicut vitales. Advertit
tamen quod habitus qui recipiunt in intelle-
ctu multis aliis modis possunt ac-
quiri. ista tamen pro nunc sufficiant. Et
nota quod licet prudentia non proprie sit vir-
tus moralis quia tamen est directiva virtutum
moralium ideo inter virtutes morales
determinatur. Et per ista per quid

Liber sextus

fit dicendū ad rōes. vñ illi virtutes
nāles nō sūt morales nec sūt intelle-
ctuales nec ēt debēt dici hūane ppe
q: pueris cōueniūt et be stis sicut di-
ctū ē. Ad scdaz pz qd sit dicendū in
pīmo notabili. ideo ponitur.

Conclusio responsalis.

Diuisio q virtutes hūane diuidūt
morales et intellectuales ē sufficiē
posita vt pz ex dictis.

Contingentis aut em
aliter habere est aliquid et
factibile et agibile alterum
autem est factio et actio cre-
dimus autem de ipsis et ex-
terioribus rationibus qua-
rē et cum ratione habitus
actiuus alterum ē. etc.

Verū scd vt pz actio et factio di-
stingunt. Et pīmo q nō. qz idē ē a-
gēs et factiēs. Igt. Scd argt sic agi-
bile et factibile nō distingūt. pz qz eli-
gibile et agibile idē sūt et tñ eligibile
et factibile sicut lectus ē factibile et
eligibile. in nppm est aristoteles in
textu. Pro cuius solutione.

Sciendum est primo q

actio et factio qñqz capiūt cōis p ol
opatiōe. et sic nō distingūt imo actio
bz factio et ē. Aliomō capiūt spā-
lis et sic bz q actio ē opatio imma-
nēs seu qz manet in agēte vt intell
ctio volitio Sed factio que trāst in
materiā extrinsecā vt ē domificatio
Et si dicas q sequit qñqz opatiōes
virtutū essent factiores. vt pz d e for-
titudine q operatur circa inimicos
tēperētia circa cibos. Et tñ opposi-
tū vidētur dicere seze omīs morales
Et pro solutione omulū difficul-
tarū est aduertendū q actio pñ

ctipalis bz ē electio seu actus volū-
tatis sic qz oīs opatio etiā q ab e-
lectiōe pcedit bz esse actio et sic op-
tiones exteriorēs inquantū depēdēt
ab electiōe dñr actiōes sed factio bz
pñcipalis opatio exterior q aliqd
facit extra m ēt et secundario oīs op-
atio ad hmodi opatiōē exteriorē or-
dinata bz ē factio et secundū hoc
ars videt attēdi penes opatiōē se-
cū dū quā attēdit bonitas artis sed
bonitas artis attēdit if penes opati-
ōē exteriorē. Et bōitas prudētē at-
tēdit penes electiōē et opatiōes
interiorēs. et si dicas q oīs opatiōes p-
tinentes ad artē bz dici factiones et
exteriorēs qd falsū ē qz et mte op-
tiones interiorēs vt volitio p quam
vult sic disponere et fruire dñū vt
dēt ptinere ad artē Igt qñ ē incōue-
niēs eandē opatiōē ēē actionē et fa-
ctionē domificatio inquantum or-
dinat ad rē ad extra. t. ad domū fa-
ciendā bz factio. sz inqñtū ordinat
ad felicitatē hūanā bz ē actio. Et
pro maiori declaratione istius

Sciendum est secūdo q

opatio intellectus ordinata finalitad
dirigendū opatiōē exteriorē vt ip-
sa vt res opata sit in se bōa bz ptine-
re ad artē et bz factio vel opatio fa-
ctiua sz oīs opatio intellect^{us} finalit
ordinata ad dirigendū electiōē vt vo-
litionē vt electio sit bōa et honesta
bz ē actio. et aduerte q electio p-
pe ē eoz q sūt ad finē sz ipi^{us} finis ē
volūtas ita q finis qz sūt hz rōnē sū-
mis et volubilitū. et ordinata istīnēdū
tur eligibilitū. et notat ipoz opabi-
litū duplex ē finis s. cōis vt ē ipa feli-
citas hūana. Et sic oia ordinata ad
illū finē dñr ēē elegibilia prudētia ei
pstituit sibi finē illū cōem. A rāvero
finē pñcipalē sicut lectū domū et sic
dico q illa q ordinata ad illū finē pñcipū

Ethicorum

facere dicuntur factibilia vel eligibilia secundum quid vel illa que ordinantur ad hoc vel domus sit et firma dicuntur factibilia vel eligibilia secundum quid et aduertere quod ars et prudentia habent habere sibi oppositos vel sicut prudentia est habere intellectum ad dictandum de mediis ordinari ad rectum finem ita est habere et oppositum quod dicitur bestialitas vel imprudentia sicut dicitur secundum tertio distinctione. xxxvi. vel secundum alios dicitur astutia et inclinat intellectum ad dictandum de mediis ordinari ad malum finem vel de mediis ordinari ad malum ad bonum finem. sed habere oppositum arti dicitur astutia. et est habere inclinens intellectum ad dictandum de mediis ordinari ad malum finem particularem. vel de mediis ordinari ad bonum finem vel habere quod inclinaret intellectum ad iudicandum bonum fieri ex ceteris palea etc. et per hoc per quod sit dicendum ad rationes vel non est convenientes quid sit agere et facies sunt per hoc sequitur quod actio et factio sit idem ad secundum dicitur quod agibile et factibile non sunt idem. nam agibile est iudicium per quod iudicamus aliquid esse faciendum vel fugiendum quod ad operationes voluntatis vel quod dependet ex imperio voluntatis sed factibile est assertum vel iudicium per quod iudicamus de operationibus transactis. in materiis extrinsecis. id est ponitur.

Conclusio responsalis

Actio et factio distinguuntur ad invicem que conclusio relinquitur probata ex dictis.

De prudentia autem sic utique illuminamus seculamentis quos utique dicimus prudentes. videtur autem prudentis esse posse bene consiliari circa ipsi bona et conferentia non secundum partem etc.

Terminus virtus prudentia sit et per Aristotelem non. quia virtus

sit conformis ad dictam rectum. sed prudentia non est homini per quod est ipsum et dictam rectum secundum illa que rationis virtutis non est proprie virtus. sed prudentia est homini igitur in oppositum videtur esse Aristotelem in hoc sexto per solutionem

Sciendum est primo quod

duplex est prudentia. scilicet actualis et habitualis actualis est dictam seu operatio intellectus per quam intellectus iudicat aliquid esse sic agendum sicut opus et ex talibus actibus frequenter reiteratis quando est habere quod vocatur prudentia habitualis et aduertere quod prudentia proprie non est virtus moralis sed est regula virtutis moralium. non quod opus virtutis sit una prudentia seu una ratio sicut dixerunt alii quod quilibet dicitur habere suam propriam prudentiam et ideo si in aliquo doctore inveniatur quod prudentia est virtus moralis dicitur glossari. id est ratio virtutis moralis Sed dubium est virtus habere necesse requiratur prudentia actualis ad quod dicatur virtus dicitur aliquid quod sit. scilicet quod nisi actualiter conformetur prudentie non dicitur virtus alii dicitur quod sufficit quod ille actus naturalis sit elici conformis ad rectam rationem Et istud videtur habere in distinctione praxis in quod praxis est operatio alteri potest et intellectus naturalis conformis elici rationi recte ut recta sit de ibi nata ad denotandum quod sufficit quod sit in potestatem propriam quod ad hoc quod eliciatur conformis rationi recte et per quod sequitur et quod si quis habet istud dictam conformiter dum est dato quod non habet virtutes conformes illi nam prudentia est recta ratio formativa bone operationis vel relata bone operationis et non quod sit actualiter regulans et conformans.

Sciendum est secundo quod

circa predicta occurrit aliquid difficultates prius virtutes dicantur esse virtutes Et videtur sic quod virtus est quod habet primum et est opus bonum redditur habere in hominem igitur vel ipsum arti duplex est opus scilicet interius et exterius quod naturaliter est relatum ab opere refectionis id est ars secundum actum interius est redditum opus habere exterius bonum vel aduertere

Uber sextus

tendū q̄ differentia ē inter virtutē
hōis scōz q̄ hō virtutē intellectu nā
virtus hōis scōz q̄ hō est q̄ reddit
hōiez bonū simplr t sic ille artes n
sūt virtutes hōis scōz q̄ hō. Notū ē
ei q̄ p artē domesticāz hō dī sim
pliciter bon⁹ q̄ mlti sūt boni domi
nificatores t boni artifices q̄ dicūt
mali hōies s̄ virtus intellectus est q̄
deteriorat intellectū ad melius op⁹
in q̄ p̄r sic certe dico q̄ artes bene
dicūt virtutes intellectus s̄ hōis
scōz q̄ hō q̄ nō faciūt hōiez bonuz
simpliciter Scōa dubitatio vtz pru
dentia sit virtus veridicus videt q̄
nō q̄ p prudentiā perigit falsū dicere
pp̄ ignorantia inuicibilē alicuius
cūctantie etiā p̄tingit falsū dicere p
hētū iudicātē s̄ hīs q̄ latet s̄ pruden
tia q̄nq̄ iudicat de hīs q̄ latet p̄z q̄
t̄pā ē circa singularia q̄ nos q̄nq̄ la
tēt. Pro solutione ē aduertēdū q̄
difficultas ē magna. Ad quā dicūt
aliq̄ q̄ q̄nq̄ false iudicam⁹ p intelle
ctū quillud iudiciū nō ē ipsius pruden
tie s̄ t̄pā pp̄ ignorantia inuicibilē ex
cusetur a culpa Alii dicūt aliq̄ q̄
iudiciū prudentiale q̄nq̄ decedat a
ho pp̄ ignorantia inuicibilē aliquo
rū cōsistētū in facto hoc nō obstat
qn prudentia sit virtus acti⁹ ipsius
intellect⁹ vñ scut virtus nature nō at
tendit ad pōcēdū p̄ctū s̄ in facie
do de possibilib⁹ q̄ meli⁹ ē attrētis
circūstātijs p̄tingētib⁹. Si virtus
nostri intellect⁹ nō attrētis in sp̄ iu
dicando vere q̄ ē simplicif meli⁹
aut p̄ct⁹ s̄ in iudicando vere q̄ est
meli⁹ aut p̄ct⁹ secundum q̄ est
possibile scōz naturā subiectā scōm
q̄ cognoscere possum⁹. Et p̄ ista t a
lia dicta in alio notabili p̄z quid sit
dicendū ad rōes tō ponitur

Conclusio responsalis

prudentia ē regula virtutū moralium
et nō proprie dicitur virtus que con

clusio relinquatur probata ex dicto
Aerit vtz prudentia monastica
economica prudentia ciuilis t vtz
virtus vel diuersa. Et af q̄ nō sūt di
uersi q̄ virt⁹ q̄ ē circa bonū pp̄tū t
cōe nō dī igr nec prudentia. Scōa
la q̄ dicunt p̄ordinant ad bonū cōe
vident esse idē. s̄ ille prudentie sunt
ad bonū cōe igr in opp̄m argf q̄ si
cut ē de virtute viri boni t cuius sita
diciō ita ē de prudentia virib⁹ t ciu
uis studiosi s̄ eadē ē virt⁹. Si bōi t ci
uis studiosi vt p̄bat tertio politice
q̄ prudentia eoz ē eadem. et pro
lutione

Sciendum est secundo q̄

prudentia monastica ē dictamē p q̄
intellect⁹ dicitur recte aliq̄ bonū hōi
cōuenire vel seruari vt dictamē p̄ p̄
q̄s dicitur q̄ bonū ē sibi studere. sed
prudentia economica ē dictamē per
q̄s dicitur q̄ dō bono dom⁹. Sed dī
uult ē p quā q̄s recte dicitur de bono
ciuitatis t cōitatis mō notum est q̄
iste diuerse prudentie hñt alta t alla
obiecta ideo ista distinguuntur ad in
uicē. s̄ bōa hōis sūt triplicia. s̄ aie
vt virtutes t scie corporis vt dele
ctatio pulchritudo sanitas. et exte
riora vt diuitie. et inter ista solū bo
na aie sūt bona secundū se t alta non
simplr bona nisi inq̄tū referuntur ad
bona aie t bonū virtutis. ideo pru
dentia monastica cōsistit in hoc q̄
ē bñ cōsiliari t discernere ad acqui
rendū sibi virtutes et recte ordinare
bona corporis et exteriora ad opus
virtutis seu ad opandū bonū virtutis
tō dicit ar. i. nono cul⁹ q̄ in oppio
briū vocam⁹ illos amatores sui q̄ si
bñ p̄t plus tribuit s̄ recte tribuat
nullus vocabit eū philacē amatorē
sui. ex istis pōt cōcludi q̄ prudentia
monastica cōsistit in posse bene con
siliari t discernere ad acquedum s̄
bi virtutes t opa virtutum t in scire

Etichorum

ordinare oia que sūt corporis et exterioris
oia ad operandū scđz virtutes hūi
autē quo qđad scit bene cōsiliari ad
eāquandū sibi bona corporis vel bo
na exteriora absq; reductiōe ipsorū
in virtutes aīe nō est pprie pruden
tia sicut ista qđ ē praua vitupabilis

Sciendum est secundo q
virtus qđ ad actū exterioris maxie cō
sistit in benefaciēdo vicinis amicis.
et toti patrie. vñ bñ cōsiliari ad pro
curandū bona amicis et patrie dicit
ē prudentia politica Et qđ qñ alijs
pcuram? bona meli? pcuram? ac
tū virtutis. iō dixerūt aliq; qđ pruden
tia sūt vñ? h. t. qđ tñ nō videt verū
tñ qđ bona corporis et exteriora sunt
manifestiora bōis aīe iō mlti illis
stauerūt eorū finē et tales vocant a
matōres sui Et notauit? qđ qđ pruden
dens oia qđ sub ei? cōsideratione ca
dunt siue p. tia siue cōmūia ordiat
ad bonū sibi p. p. vñ ad felicitatē
p. p. ei ad vtilitatē cōmūne ope
ratur et qđcūq; alia ipse agat ē vt oc
currat bonū virtutis qđ etiā dixerūt
aliqui qđ prudentia ciuilis et econo
mica reducūt ad prudentiā monasti
cā. Et licet prudēs ad diuersos et mlt
tos fines opere hoc tñ ē scđz reducti
onez ad vñ vlt. matū finē. iō dixe
rūt aliqui qđ prudentia ad bonū
cōe. dom? vel ciuitatis et ad bonū
p. p. dirigens ē vna et eadē meli
lomin? tñ dicitur sicut prius qđ sūt
diuerse ppter hoc qđ sūt diuersi act?
qđ ad diuersa obiecta. Et sic p. qđ

Conclusio responsalis

sit dicendū ad rōes. iō ponitur.
Ille tres prudentie sūt diuerse sibi
intē? et. Et nō qđ ad huc ē alia pruden
tia qđ vocat legispositiā et pruden
tia pncipis vñ legislatoris. Et politi
ca ē prudentia su bdi iō qđ subdit? di
cat sic ē opandū et legispositiā qua

incipes vñ legislator dicta subditos
hoc facere et hoc fugere.

**Itēq; est prudentia vniuer
salium solum** s; oportet et
singularia cognoscere acti
ua enim actio autem circa
singularia propter quod et
quidam non scientes qbus
dant scientibus magis acti
ui et c.

**Claritur vtrū prudentia sit circa
singularia.** Et arg? qđ nō qđ ita
bñ pōt intellect? habere iudiciū s;
vltibus sicut de singularib? igit? It
sicut icia ē hitus cōclusionis demo
strare ita prudentia ē hitus cōclusio
nis p rōcinatiōne prudentiāle cōclu
se s; p cōclusio aliqñ vltis igit? It op
positū videt ē Aris? Dicit ei qđ ac
tio ē singulariū. s; prudentia ē hitus
actiū igit?. Et adducit aris? vñ si
gnū qđ inuenies pnt bñ ēē geometri
s; nō prudētes ppter defectū experitē
rie ē circa singularia sicut prudentia
trē de eodē indicat prudentia ad qđ
inclinat moralis virt?. s; mora
lis virtus inclinat ad singularia igit?

Sciendum est primo

qđ tota difficultas hui? qñtionis est
intelligere qđ ēit potētia vñ hitum
vñ opationē ēē circa singularia. Et
o qđ nichil aliud ē qđ qđ potētia vel
hit? vñ opatio respiciat deter. atū s;
gulare et diuisū ab alijs singularib?
vel pla singularia deter. iata et diuisa
ab alijs qñtūq; etiā fuerit eluid ē rō
nis vt act? vidēdi qđ video forte est
circa singulare qđ deter. iare sit ad for
tē sic qđ nō ad aliū hoiez s; potētia vñ
hitum vñ opationem ēē circa vñ vel
vñ nō ē aliud qđ qđ potentia vñ ha

Liber sextus

bitus vel opatio respiciat non aliqd
singulare diuisi. s. idcirco p. la vt il
lud iudiciū q. itellect? iudicat hoies
bñ facere o. zc. Illud iudiciū n. magis
deteriate respicit s. ut p. platonē s.
quēz hoiem idcirco Et si dicas po
tētia z. hī? nō magis inclinat ad ali
qd act? q. ad suos p. siles i. g. q. z. po
tētia z. hī? erūt vltiū z. n. singulariū
¶ Pro solutio ē aduertēdū q. potē
tia z. hī? p. n. capi dupl. r. Ano scd.
se: sic dico q. potētia z. hī? scd. se
p. siderata certe sūt vltiū. i. nō magis
sunt ad vñ actū seu nō magis incli
nat ad vñ actū q. ad suū consimilē
Allo p. n. cōsiderari scd. suos act?
vñ potētia vel hī? p. n. q. derari scd. m.
suos act? nihil aliū ē dicere nisi v. r.
act? eo p. s. sint circa singularia v. r. cir
ca vltia z. de hoc est dubiū. ideo.

Sciendum est secundo q.
q. difficultas ē vñ act? potētia z. e.
hī? s. sint circa singularia vel vltia
¶ Pro cui? declaratio ē aduertēd.
q. potētie appetitue sicut ē ipi? volū
tas duplex ē act? q. dā ē imanes quē
cōiter vocam? elicit? Ali? ē impa
tus q. ē cōiter alter i? potētie puta
potētie exterioris. s. tñ aliq. act? vo
lūtas possit ēē i. perat? z. de istis acti
bus exteriorib? impatis dico q. sūt
circa singulare. nullus enī comedit
actu nisi hoc pomū vel videt hūc la
pidē. sic p. de istis intelligit q. d. z.
q. act? z. opatōes sūt singulariū s. d.
actib? imanesib? q. vocat? act? eliciti
dico q. i. sequit? act? potētie cogniti
ue i. o. s. act? potētie cognitiue n. fuerit
deteriat? ad singulare neq. act? potē
tie appetitiue Ex q. seq. q. cū cogni
tio nra de agibilib? q. n. n. descendit
ad siglare i. o. possibile ē q. volitio sit
v. r. Nota tñ q. si ista volitio n. descē
dit ad singulare seu nō deteriet ad si
glare: certe n. seq. aliq. act? extior
Et si scio d. aia q. existitatio vltiū nō

manet Ex q. seq. q. potētia z. hī? s. q.
ad act? iteriores q. n. sūt vltiū q. n.
singulariū. i. n. sūt ei p. iusticia nō iust
vult iustū hūc vel hūc s. oib? s. n.
legislator p. iusticia legalē i. i. ad
ponēdū leges v. r. circa m. a. s. oib?
x. r. ut inde oēs boni fiat Ex quo
sequit? q. prudētia aliq. ē circa vltia
aliq. circa singularia magis tñ est
circa singularia ¶ Prima pars p. z. q.
legispositiua ē vna pars prudētie
et notū est q. ipa est circa vltia leges
enī non solū asciūt s. tñ vel plar.
nez s. oib? indr. r. Scd. a p. s. p. z. q.
q. n. iudicam? q. nocere hūc ē ma
lū. Tertia p. s. p. z. q. x. r. ē circa dif
ficilia: s. difficultus ē bene iudicare
ipticulari q. in vltiū. i. o. x. r. est ma
gis circa p. t. c. a. r. i. a. q. z. circa vltia s. n. r.
z. prudētia zc. E p. ista p. z. q. d. s. r. o. i. c.
dū ad q. stionē z. ad rōes. i. o. p. o. i. t.

Conclusio responsalis

Prudētia d. ēē circa singulare n.
sic p. c. i. s. qui sit circa v. r. p. z. d. i. c. i.
¶ Propter autem a. s. u. m. e. r. e. d.
eubulia q. d. ē vtrum sciētia
quedā vel opinio vel eusto
chiavel aliud quoddā ge
nus zc.

¶ Et si v. r. eubulia synesis gno
me sint x. r. t. u. t. e. s. a. p. r. u. d. ē. t. i. a. d. i. s. t. i.
c. t. e. Arg. p. r. i. o. q. nō sūt x. r. t. u. t. e. s. nā
eubulia n. ē nisi opa p. s. i. l. i. a. r. i. a. i. g. r. zc.
Scd. q. nō distinguātur a p. r. u. d. ē. t. i. a.
q. z. hī? s. i. t. u. s. i. t. e. l. l. e. c. t. u. a. l. e. s. q. d. i. s. t. i. g. n. u.
t. u. r. a. p. r. u. d. ē. t. i. a. n. sūt n. i. l. i. q. u. a. t. u. o. r. i. b.
i. t. e. l. l. e. c. t. u. s. / s. c. i. a. / s. a. p. i. ē. t. i. a. z. a. r. s. i. g. r. In
o. p. p. o. s. i. t. u. a. f. i. q. z. hī? p. s. i. c. i. u. t. zc. n. sūt
p. r. u. d. ē. t. i. e. v. t. n. o. t. u. ē i. g. r. d. i. s. t. i. g. n. a. t. u. r. a.
p. r. u. d. ē. t. i. a. ¶ Pro cui? declaratio ē

Sciendum est primo

q. eubulia ē v. r. i. t. e. l. l. e. c. t. u. a. l. e. s. q. d. i. a. b. e. u.
q. d. ē bonū z. b. o. l. e. s. i. s. q. d. ē p. s. i. l. i. u. q. u. a. l. i.

Ethicorum

virtus silatua. vñ adute q̄ eubuliatribus habitib⁹ habetib⁹ ordinem
ē hīus intellectualis inclinās ad re
cte silatū ad optimū finē attigen
dū p̄ optia media qñ vbi rē. r nota
q̄ silatū p̄igit qñq̄ ad malū finēz
dare bonū silatū illud nō ptinet ad
eubulā. Et nota q̄ sicut i speculati
uis ex falsis seq̄r verū. ita i practiciis
p̄ mala media cōtigit sortiri bonus
finis. An ad bonū silatū due cōditio
nes req̄runt. p̄mo q̄ finis statut⁹ sit
bon⁹. sc̄do req̄rit inuentio mediorū
honestorū. Et aduerte q̄ qñq̄ o3 lō
go ip̄silari ne interueniat igno
rātia. alqñ parū ne idoneitas arti
gēdi finē trāseat. iō prudētia iubet
qñq̄ si vti eubulā s̄ eustochia. An
nota q̄ eustochia r solertia se hñt fl
cut superi⁹ r inferi⁹. An solertia ep̄o
p̄tudo inueniēdi mediū i nō p̄p̄cto
īpe siue sit i speculatiuis siue i pra
cticiis s̄ eustochia ē p̄p̄tudo inue
niēdi mediū in agibilibus et pra
cticiis tantum. et ista debēt intelligi
cū debitis circumstātiis vt puta quā
tēpore sit cōsiliandū vbi quibus
r sic de aliis circumstātiis. Et aduer
te q̄ eubulā habet habitū sibi con
trariū sc̄z ira. obulā. qui ē habitus
inclinās ad prauē cōsiliandū.

Sciendum est secundo q̄
synesis supponit eubulā. Hā syne
sis ē habit⁹ inclinās ad recte iudicā
dū de mediis p̄ eubulā inuētis. Et
aduerte q̄ qñq̄ capim⁹ p̄ eodē en sy
nesis et synesis h3 differāt. S3 a syne
sis ē hīe⁹ p̄p̄ue cōtrari⁹ synesi. Sed
gnome ē hīe⁹ i inclinās ad recte iudi
cā dū de mediis inuētis p̄ eubulā p
tinētib⁹ ad iustū ep̄ilzeies. vñ gno
me ē h3 ad synesi sicut iustū ep̄ilze
ies ad iustū simpliciter et vt ep̄ilzeia
ad iusticiā. Et aduerte q̄ qñq̄ gno
ma s̄ p̄gnoma eugnoima accipiūt p̄
eodē. Et nota q̄ prudētia totalis p̄
que nō ē vñ hīe⁹ s̄ aggregatur ex

ad iusticiā sc̄z ex eubulā synesi et p̄ce
ptiua vel dictatiua magis vt primo
est eubulā q̄ inclināt ad cōsiliandū
et ad inueniendū media et postea sy
nesis iudicat q̄ illoz est honestius
r ē alia pars q̄ dicit hoc esse sic faciē
dū r aliq̄ istā vocāt prudētiā p̄cepti
uā. S3 p̄p̄e nō d3 dici p̄ceptia qz istū
p̄cipere vel ip̄trare p̄p̄ue cōuenit
volūtati q̄ postq̄ media sūt inuenta
et iudicatū est q̄ honesti⁹ prudētia
dicit esse faciēndū et volūtas ip̄erat
i. vult efficaciter illū q̄ prudētia dī
cit esse faciēdū vñ dato q̄ media sūt
inuēta et sic dicta q̄ illoz ē honesti
us ad hoc nō ē dictatū q̄ hoc sit fa
ciēdū iō o3 habere vñā partē prudē
tie ad dictādū illud. et sic p3 q̄ pru
tia habet tres habitus. s. consilia ti
uū iudicatiū et dictatiuum seu ex
curtiuum. et iste non potest ita bñ ex
primi sicut alii rē. Horum est enim
q̄ consilium parum valet siue iudi
cio et iudiciū parū siue exetutiōe v̄
p̄ceptis. Et p̄ ista p3 quid sit dicēdū
ad rationes. id cō ponitur.

Conclusio responsalis

eubulā synesis gnome sūt virtutes
distincte a prudentia.

Querit vtrū prudētia distinga
tur a sc̄ia morali. Arḡ q̄ si qz
sicut sc̄ia moralis habet de cōclōne
practica ita r prudētia iō. Al sc̄do
sic. qz vel differūt ex eo q̄ prudētia ē
figulariū. r sc̄ia moralis ē v̄liuz s̄ hoc
nō qz vt iā v̄lū ē prudētia ē ē v̄liuz
sicut figulariū. In opp̄m̄ a p̄ Ari.
qui distinguit sc̄iaz a prudētia dicēs
q̄ sunt duo habitus intellectuales.
Pro cuius declaratione.

Sciendum est primo

q̄ distictas huius q̄stionis puenit
ex distictōe sc̄ie arti r prudētie dicēs
aliq̄ q̄ sc̄ia vt distinguit p̄ prudētiā
s. ij

Liber sextus

et artē vniuersaliū zprudētia rars
figuraliū. et dicūt isti qd si aliq̄ ppo
sitiōes vniuersales ptineāt ad artē v
prudētiā hoc n̄ ē p modū psonū sz
picipiōz puta maiorū v̄l minorū ad
pcludēdū psonē siglarē dicūt qd
la picipia v̄lia sūt p se nota vel sūt
pbata p hitū sciētificū. notū ē et q
adpcludēdū siglarē bñ indigentus
v̄l sub q̄ sumis minor iō dicūt qd v̄les
nō ptinēt ad artē vel prudētiā cōclu
siue sz solū p̄suppositiue. et si sit du
bia dz pbari p hitū sciētificū. iō di
cūt qd ars zprudētia subalēnā hitū
sciētifico et sic dīcet qd prudētia sub
alternat sciētē morali. et sic dicerēt
q hitus i nobis acq̄sit⁹ ex doctrina
libroz moralū nō ē prudētia sz mo
ralis scia q̄ ē hit⁹ circa v̄lia demon
stratiue acq̄sit⁹. Et dz moral qz docet
naturā et cōditōes opex moralium
Dicūt ḡ resolutorie q prudētia ē si
gulariū z dicūt qd illa q̄ scōz rōes sin
gulares sūt variabilia scōz rōes vni
uersales nō sūt variabilia. Et iō di
cūt qd nō ē icōueniēs de eodē ē scia z
et prudētiā scōz tñ aliā et aliā rōem
Dicūt etiā qd sufficit cognoscere illa
q̄ si cadūt sub ope nostro scōz rōnes
v̄les sz illa q̄ sub sūt opt n̄o nō suffi
cit cognoscere scōz rōes v̄les. sz opz
descēdere ad ratiōē siglarē eoz. z
ista op̄tio videt m̄t ad difficultates
cludere. iō aliter dicūt aliq̄. pzo cu
tus declaratione.

Sciendum est secundo qd
alii dicūt qd prudētia z scia nō dī
guūt penes hoc qd prudētia ē figu
lariū et scia ē vniuersaliū qz notū est
qd cōsiliū ē prudētie. Et tñ qñq̄ cōsili
amur de vniuersali v̄l q̄res in tali
casu qd dz facere hō. iō etiā videt qd
ex iudicio siglari statū tā p̄p̄ medio
rē dinatione cōsimil pōt haberi iu

dictū vniuersale si p prudētiā iudici
ces mēnē d̄bere facere. zc. iudicia
bis statū quēz debere hoc facere po
sitis eis d̄circūstātiis. Et q̄ sed q̄
lex siue decretalis p̄ncipiūq̄ ponatur
in casu siglari h̄z v̄l vniuersalis p̄e
pti et documētū. Et p maiorē declar
ratiōē dicūt isti qd eoz q̄ sūt qd i sūt
in ptāte n̄a fieri vel nō fieri sic vel
sic fieri. z illa d̄r speculatio vel agia
bilis et iudiciū de illis d̄r prudētia
vel ars. Alia sūt qnō sūt i ptāte n̄a
fieri vel n̄ fieri sic vel sic fieri. Et iu
diciū de illis d̄r speculatio. Et dicūt
qd de istis agilib⁹ vel factibilib⁹ for
matur duplices pp̄p̄es. Quedā sic
se hit⁹ ad eoz p̄cessiōē pcedēs nō
p̄ hoc mouet ad operādiū tales p
tinēt ad speculatiuā. vt si pcedat q
figura distiguit a re figurata nō p̄
hoc cōcedēs mouebit ad aliqd̄ ope
randū. Alie sūt q̄ si cōcedat pcedēs
mouebit ad aliqd̄ op̄ad r̄isse ptinēt
ad artē vel prudētiā q̄ si sit p se note
ptinebūt ad artē vel prudētiā n̄ tan
q̄ cōclusiōes sz p modū picipiōz v̄l
pcludūtur ex aliis pp̄p̄ib⁹ et h̄ d̄r
p̄r. vel pp̄p̄ib⁹ nō ptinentib⁹ ad ar
tes neq̄ ad prudētiā sz mere specu
latiue et hit⁹ eoz erit scia vel sapi
tia. vel cōcludūtur ex pp̄p̄ib⁹ ptinē
tibus ad artē vel ad prudētiā tñ p
tinebūt ad artē vel ad prudētiā p
modū cōclusiōis et habit⁹ eoz erit
ars v̄l prudētia siue sint singulares
siue vniuersales. Et p ista ptz qd sit
dicendū ad rationes. Ideo ponitur

Conclusio responsalis

Prudētia est habitus distinctus a scientia morali.

Be eo autē quod ē nichil ēē magis opatiuos pprudēti

Ethicorum

am bonorum et iustorum in
ro superius incipiendum
sumentes principium etc.

Ueritur vtrū qd possit hēre virtu
tē sine prudētia. Et q sic qd vo
lūtas pōt velle aliqd dato q intellect
tus nō distauerit illd eē volēdū vt p
de iustifero qd voluit equitatē dei da
ro q intellect⁹ ei⁹ nō dictasset igit^r.
Secūdo ar sic mlti sūt xruo si q nō ha
bēt prudētia igit^r in oppōit ē ar q di
cit^r x^r prudētia. i. moralis nō pōt
hēre sine prudētia. Pro c^o declaratiōe

Sciendum est primo q
cuiusq potētie pōt eē duplex virtus
i. naturalis et acq̄sita. Naturalis nō ē
nisi naturalis inclinatio in xhis nobis
a nārise qnēs nālez pplexionē nāz
ista pōt esse bona et qdā mala puta
inclinās ad malos mores mlti ei nā
turalitate inclināt ad luxuriā qdaz ad
latrociniū. Et aduerte q ar. bonā in
clinari nonē potētie cognitiue vocat
demoniacā. i. adustriā nālem et mala
pōt vocari ebetudo. Et nota q hō in
organo potētie hz spūs mobiles et
fluxibiles ad qd disponit caliditas
et hūiditas dē iuentiu⁹, modox mul
titudinis ad quēcūqz finē voluerit.
Et si organū fuerit bñ receptiuū ad
qd dispōit frigiditas et siccitas orga
nū ficerit bñ iudicari⁹ et si cerit bñ di
posit⁹ ad prudētiā si sit ad bonū. et si
sit ad malū erit disposit⁹ ad iusticiā
et si p̄rie fuerit disposit⁹ vocat^r ebes
et pōt vocari asinet⁹ v^l asin⁹ pp dese
ctū iudiciū. Et aduerte q cōringit eē
rudes in cōsilio p̄fundos iudicio v^l
p̄ scōz diūnitatē dispōis nālis i or
ganis. Et de istis virtutib⁹ nō qrit li
bern⁹. qz ille pōt esse sine prudētia
et ip ad vñū op⁹ inclinār. iō vidēdū
ēd virtutib⁹ acq̄sitis p frequētatiōez
actuū quēdicitur. Virtutes morales

Pro cuius declaratione.

Sciendū est secundo q
tutes morales ip ad opmū op⁹ in
clinant. Et de istis breuiter dī q nōm
p̄ntes qri pfecte sine prudētia. Ad q
rūt iste ei virtutes ex cōsuetudine sūt
ex requēratione actuū et opationū.
Pro cui⁹ declaratione ē aduerte
dū q opationes dupl^r pnt eē siles.
vñmō scōz substantiā ip pōt dare
dare. Alio mō scōz silitudinariā p
portionē ad aliquā reglāz et sico pa
tiones ex qb⁹ gñatur habit⁹ pnt dī
ci sint siles s3 non o3 q sint siles s3
cūdū substantiā qz tūc inclinārēt i ta
les actus et talis regula est rectari
tio de agibilib⁹ distribūēs scōz ex
gētiā circūstantiāz tal aut rō recta
prudētia ē v^l opne prudētiē sine ta
li nō pōt gñari iste virtutes morales
igit^r. Alit⁹ et videt^r ip ad opatiōes
inclinare p̄pōmes recte rōi. Et aduē
te q aliqz dupl^r pōt assue fieri i opa
tionib⁹ bonis et p̄formib⁹ rōi recte
Alio mō q nō sibi sed alteri prudē
ti credat et sic hī⁹ qui sic gñabit in
appetitū erit bon⁹ s3 nō pfect⁹ sim
plicis qz cū de iiceret doctor exteri⁹
nō hēret quā possit bñ opari. Secūdo
dicūtur cōformes rōi recte qz i ipō
mer est et tūc ex talib⁹ gñat hī⁹ p
fect⁹. Et qñ dī q null⁹ pōt assentire
p̄ncip⁹ s p̄acucis p̄sinentib⁹ ad
prudētiā nisi p virtutes morales et p
p̄is virtus moralis p̄cedit prudē
tiā. Dico q hō pōt assentire illis s3
ne virtute moralis salit⁹ pfecta puz
ta p bonā naturā ē inclinatio nem
p assuetudine doctrinālē apparet
tibus. Et sic patz quid sit dīlendum
ad rōnes 3 deo pōntur

Conclusio reiponsalis

ad qñtūz Non ē inconueniēs volū
tatem hēre actū rectū sine prudētia
actuali et forte ē sine hūiali q con
clūo pōt sufficienter vderi ex dictis

Liber quintus

Sed et ratio sic dissolue-
ur utique qua disputat quis
quoniam separantur ad invi-
cem virtutes: non enim idem
optime natura ad omnes qua-
re hanc quidem sciunt: hanc
autem nequaquam assumens e-
rit. et cetera.

Scrutur utrum virtutes morales
sint p[er] se ad invicem. i. utrum sic se ha-
bent quod una non possit esse sine alia. Et
arguitur quod sic primo quia hoc videtur dicere
aristoteles in hoc sexto et et augustinus. De-
claro autem sic actus unus virtutis non potest
fieri nec perfecte fieri nisi mediante alia
virtute coadiuvante. igitur. propter quod si
materiam temperantie occurrat non poterit
hoc circa illam habere actum proprie nisi me-
diante alia virtute ut mediante fortitu-
dine vel aliquid aliud igitur. In oppositum autem
aliquid potest esse naturaliter inclinatum ad
actum unus virtutis et non ad alium aliter-
ius virtutis igitur. Pro declaratione
questionis

Sciendum est primo quod
relativum multis opinionibus respondetur
cum. Secundo quod virtutes morales non
sunt connexae neque quod ad sua genera quod sunt in
specie fortitudo et temperantia. i. quod non
oportet quod illa genera seu tales virtutes sint
p[er] se ad invicem propter quod notum est quod una vir-
tus non est perfectio totalis hominis sed solum p[ar]-
tialis. alias sufficeret habere tantum una
virtutes ad perfectam perfectionem hominis.
Unde sic atque quicunque eiusdem perfectibilis
sunt plures perfectiones partiales potest illis
perfectibilis habere unam illarum in summo. dato
quod alia habeat in esse remissa. sed virtutes
morales sunt hominibus igitur. Et dicamus se
quitur quod qui haberet unam virtutem illa-
mo esset simpliciter moralis. Dico quod non
est: quia si bene esset simpliciter temperans

vel fortis vel aliquid genere vel specie et vir-
tis bonum moraliter sed non esset simpliciter
bonum moraliter. Nullum enim potest dici sim-
pliciter moralis nisi habeat omnes vir-
tutes. Et si dicamus si virtutes si essent di-
verse sequebantur quod unusquisque posset obli-
uari. i. deficere circa materiam alterius
virtutis. Dico quod huius temperantia propter
defectum fortitudinis potest deficere cir-
ca materiam fortitudinis. sed propter hoc
temperantia non erit minus perfecta. quia
ipsa non habet dirigere hominem circa omnes
materiam. Et si dicamus sequitur quod habens
unam virtutem non operatur delectabiliter
circa materiam illius virtutis. Dico
quod habens unam virtutem ut puta tem-
perantiam delectabiliter operatur circa ma-
teriam temperantie nisi de per accidens spe-
cialiter per materiam alterius virtutis. quia
non est habitus. idem quod huius temperantia
delectabiliter circa materiam temperantie
tamen poterit trahi circa materiam for-
titudinis propter defectum eius etc. Et
quia dicitur quod sunt sorores. dico quod verum est
quia possunt se invicem adiuvare. huius
non est alia neque una essentialiter possit
alteram. Illorum est enim quod una virtus
inveniat aliam. Unde si multe materies
tamen simul concurrerent et hoc solum
unam haberet certe non ita bene operaretur
per illam sicut si haberet alias virtutes
circa illas materias. Et forte per hoc solus
noster omnes actus sonantes quod sunt p[er] se
dum sic intelligi quod inveniat se ad invicem
et quod una sine alia non potest ita bene
habere actum suum sicut ad malum etc.

Intendendum utique rursus
et de virtute etenim virtus
similiter habet et prudentia
ad demoticam non idem quod
dem simile etc.

Sciendum est secundo quod
aliquid dicitur difficultates. propter quod

Ethicorum

gentia & virtus moralis sunt p̄necread
in iudicē. p̄ro cuius declaratione di-
citur aliq̄ p̄udentia sic ē p̄necread cū
tute q̄si iudiciū p̄cedit electionē q̄
tūc nō erit p̄udentia s̄z oppositū di-
cit sc̄t. d̄r et q̄ p̄udentia p̄t ēē sine
hūte relectiōe & qualiq̄ p̄t dictare
de medijs ad finē & etiā de ipso fine
dato q̄ nō h̄eat actū virtutis moralis
Et dicit q̄ p̄udentia nō solū ē medio
rū ac finē s̄z etiā ip̄sū finis. sic q̄
ille h̄itus generat̄ ex dictaminibus
sive sit circa finē sive medijs ad fi-
nē d̄r ēē p̄udentia. Alia difficultas.
vtrū omniū virtutū moralīū sit vna
p̄udentia. R̄s̄r breuiter q̄ tot s̄nt p̄-
dēcie specie differētes q̄ s̄nt virtutes
moralis. q̄libz ei d̄r virtus moralis h̄z su-
am p̄p̄iā p̄udentiā. Nō ē em̄ veriss̄
mille q̄ oīa agibilia ab vno h̄itu res-
piciā sicut nec oīa factibilia ab vna
arte. Nō ē ei q̄ aliq̄ p̄t ēē b̄n̄ effe-
ctat̄ circa aliqua agibilia et nō cir-
ca alia quo facto notū est q̄ poterit
dictare de aliquibus agibilibz et nō
de alijs h̄ere p̄ndētiā circa aliqua
nō habēdo circa alia. ergo non oīm
agibiliū est vna p̄udentia. Et si q̄s
dicat. dicit ari. q̄ omniū agibiliū
et omniū virtutū moralīū ē vna p̄-
dētia. R̄s̄r q̄ illa auctoritas querit
difficultatē vnitatis habitus. sicut
queritur quomodo philosophia v̄l
logica ē vnus habitus. ita etiā quo
modo p̄uentia dicitur esse vnus ha-
bitus. et quia ista materia alias su-
tr tractata in p̄ncipio philosophie
et in p̄ncipio logice. idē vide quō logica
d̄r vna philosophia. ita ē p̄nden-
tia. Et sic p̄z qd̄ sit dicēdū ad rōes.

Conclusio responsalis

ad questū 2c. Virtutes morales d̄-
citur esse p̄necread in iudicē. i. dicitur
se innare ad iudicē & non q̄ vna non
possit esse sine alia que cōclusio re-

linquitur probata i p̄mo notabili
dicitur vtrum sapientia sit no-
bilior q̄ p̄udentia. Arḡ p̄mo
q̄ nō. q̄ sc̄bz p̄udentia h̄o d̄r ēē ma-
gis felix. vñ dicit ari. in septio poli-
tico. q̄ h̄o ē tā felix q̄zū est in eo vir-
tus et p̄udentia. i. ḡ. Secūdo arḡ
sic. illa ē melior sine quānullū opus
d̄r ēē bonū. Sed sine p̄udentia nul-
lū op̄ nec ciuitatis. nec dom̄ d̄r ēē
bonū i. ḡ. In opp̄m̄ ē ari. in isto sc̄p-
to. p̄ro cuius declaratione.

Sciendum est primo q̄

cōter d̄r q̄ sapiētia ē intellectus & sciē-
tia et istud videtur dicere ari. in tex-
tu. S̄z q̄libz d̄z intelligi multū diuer-
sificantur doctores. dicit ei aliq̄ sa-
pientia ē illa cognitio p̄ quā cogno-
cit̄ ita esse sicut p̄ cōclusionē s̄i ḡt p̄-
pter ita esse sicut p̄ p̄missas s̄i ḡt
vñ assensus p̄missarum demonstrā-
tionis d̄r intellectus et assensus con-
clusionis dicitur scientia et assensus
per quem cognoscitur q̄ ita esse per
cōclusionē ē propter ita esse sicut s̄i
gnificatur p̄ p̄missas vocatur sa-
pientia. et sic sapientia ē intellectus
et sciētia nō qd̄ ē formaliter sed ma-
terialiter et quasi p̄suppositie. Et
isti habent dicere q̄ sapiētia in oīm
processu demonstratiue saltem spe-
culatiue sive physico sive mathema-
tico dicitur inueniri sapientia. Aliter
dicunt aliq̄ ipsa methaphisica dicitur
esse sapientia. et istud videt h̄a-
bere ari. in p̄mo methaphisice. d̄r
enī cōter q̄ sapientia ē speculatio
altissimarū causarum scilicet dei et
ip̄sarū intelligentiarum. in qua spe-
culatiue videtur esse felicitas nostra
sed dubiū ē quomodo erit intellectus
et scientia. Dicunt q̄ erit intellectus
in quantum ipse concedit p̄ncipia
sua sine probatione. Et dicitur sciē-
tia in quantum habet viam ad argu-
endum de ip̄sis elenchis contra ne-

Liber sextus

gates ea. Eléch^o em^o e^o fillogim^o cō
tradictorius id est ducēssad methaz
redargutionis. Et isti fundat se etiā
in hoc quod dicit aris. q^o sapientia ē
intellectus et scientia honorabilissi
mōrū in natura. vldetur ergo dicere
q^o sapientia dicitur. si de honorabi
lib^o in natura etc. Alii dicūt q^o sapiē
tia ē assensus per quē aliquis assen
tit toti fillogimo demonstratio qui ē
vna rationalis vel conditional ita
videlicet q^o ille assensus per quē assē
tit toti illi propositioni conditiona
li dicitur esse sapientia et tunc sapiē
tia ē intellectus et scientia supple ob
iective id ē habetur de illis de quib^o
habetur intellect^o et scientia quia s
premissis et cōclusionē. S3 pro ma
iori declaratione questionis

Sciendum est secundum q^o

difficultas ē inf doctores vtz pūde
tia sit nobilior x^o q^o sapiētia. p^o dōr
tū dici breuif q^o si capiatur p^o specu
latōe ipsi^o dei et intelligētiāz viderē
q^o sapiētia sit nobilior q^o illā specu
lationē dixisset aris. esse n^oaz felicit
tatē. et p^o p^o eā alie x^outes querunt.
Motū ē em^o q^o sapiētia nō ordinatur
ad pūdētiā neq^o ad virtutes mora
les cū finis eius p^orie sit scire et spe
ulari. o3 ergo q^o alie virtutes ordi
nent^o ad ipsā. Motū ē ei^o q^o speculatio
qua deū speculamur ē nobilior q^o il
la qua intellect^o aliquis operatōr
q^o subsunt sibi. Et nota q^o aris. posui
set duplicē felicitatē. sc3 politicā q^o
cōsistit in operibus pūdētiē. Aliāz
posuisset felicitatē simpliciter q^o cō
sistit in speculatione et cōtemplatōe
dei et iste ē op^o sapiētiē illa ē nobi
lior pūdētia. Et aduerte q^o l3 pū
dētia sit magis necessaria ad bene
opandū q^o sapiētia q^o n^o p^ore virtus
sine pūdētia. vnde nō p^opter hoc se
quit^o q^o sit nobilior. Et si dicas mul
ti sunt q^o dicunt delectatiōes sensuaz

les et pecunias esse meliores sapien
tia. dico q^o hoc dicit v^o credūt p^o p^o
ipudētiā et maliciā moralē et istū
q^o credūt deū nichil eē q^o v^otrē suum
v^o dicitas vel honores p^o credunt
bōitatē ei^o et excellētiā hoc cōsistere
q^o v^otrēnectare et māna et cibus dila
tissimis v^o i hoc q^o p^otrē delectabiles
te lauros v^o q^o plurios p^otrē ferunt
res et cer te si talianō dicerūt ore tū
talia dicit^o i mente p^opter quod vide
mus multos magis velle viuere in
hac vita iuuenes q^o in aliā vitā trā
sire. et p^o ista p^o q^o sit dicendum ad
rationes. Ideo ponitur.

Conclusio responsalis

si sapiētia accipitur p^o scientia q^o ē
de honorabilissimis rebus quenda
modū capit aris. In p^o methaphis
ice ipsa ē nobilior pūdētia. que con
clusio reliq^o p^obara i p^omo notabilis

Veritur v^otrū mediū x^outis sit
illud signū ad q^o intellect^o op
antis vniuersaliter respicit. Et
p^ota q^o sic. q^o ois sciēs op^o b^o p^otrē
q^o respicit ad mediū tū g^o. Secūdo sic
q^o bōi artifices dicūt opari cū ad me
diū d^otr respicere. i opp^o m^o af q^omes
diū x^outis n^o ē f^omin^o medietatē etc.
q^o eē d^otr m^o i mediū supabū d^otr
et d^ofect^o s3 signū de quo loquit^o hic
aris. et al^o f^omin^o i g^o. p^oo solutione.

Sciendū est primo q^o

i ista q^ostioe nos loq^omur d^o signo dire
ctiuo opantis et istū p^otr eē q^o duplex
sc3 signū precognitū et signū q^odest
ipsa precognitio signū i q^ostioe et ipsa
i q^ostioe signū precognitū ē duplex. s.
p^oncipale seu v^ole et vltimū et c^ostū
p^o q^odirecte opans opas. et istū ē i p^o
de^o p^oq^o operāsd3 opari et vocat^o
vltimus finis. Istū ē p^oale alicui v^o
aliq^ob^o. p^oprecognitū ē lex vel consue
tudo sc3 quam quis operatur. Istū
ē notū aliq^ob^obus puta q^o non habent

Ethicorum

iudicare de lege scđz legē et ad legē
resplendentes iudicāt signū qđ est co-
gnitio finis et vocat p̄m̄p̄iuz p̄a-
riū salte d̄ualiter. Signū autē lq-
sintēdū mediū virtutis. Et dant q̄e-
tuor documēta. i scđo ad iueniēdū
tale mediū istud ē difficile. rarū lau-
dabile p̄pter dignitatē. et bonū p̄pter
honestatē. P̄m̄m signū ē qđ fugiat
extremū virtutis magis oppositū. Et
est magis distat ab vno extremo qđ
ab alio. Secundū est qđ qui vult inue-
nire mediū virtutis fugiat illud vi-
ciū ad qđ ē magis p̄ius. Et dico qđ
ē magis p̄ius ad illud ad qđ ope-
ratiū maxime delectatur. Tertiū do-
cūmētū ē qđ qui vult mediū inueni-
re debet delectationē fugere. Quar-
tū docūmētū ē qđ qñ quis parū rece-
dit nō vituperatur sed qui multum
recedit vituperat. et iō volens inue-
nire mediū o qđ excedere quan-
doqđ deficere p̄pter qđ mediū faci-
lius inueniatur. Sed signū quod ē ip̄a i-
nstitio ē ip̄a cōsiliatio vel notitia in-
uētiua mediū iquisiti. Ex oibz istis
dicitur qđ signū ad quod p̄aspicit
vniuersaliter omnis operā dicitur
esse finale bonū. et per cōsequens si
est mediū virtutis qđ illud est diffici-
le inueniri. Notū est etiā qđ scđz exi-
giētiā illi? signi vniuersa opa habēt v-
l? qđ o3 vel min? qđ o3 vel tantum
quātū op3 et dñr habere plus qñ ha-
bēt vltra qđ sit necessarium ad cōse-
quētiā illi finē. et dicūt habere mi-
nus qñ non haberent necessarium
ad cōsequendū finē. et habet tantū
quātū qñ h3 oia requisita ad cōsequē-
dū finem. et non plura nec paucio-
ra. ita qđ medium ē inuentū quan-
do non ē addere nec minuire.

Sciendum est secundo qđ
mediū virtutis est mediū quod ē vir-
tus. sic videlicet qđ operatio qđ man-
monēdo defectū et sup̄abundantiā

dicitur operatio virtuosā. et ideo p̄p̄e
quādo dicitur qđ virtuosus est in medio
debz sic intelligi qđ illa operatio qđ
manet si remoueat sup̄abundanti-
a et defectus dicitur virtuosā. et est
aduertendum qđ aliter sumitur me-
diū virtutis que sunt ad se qđ i vir-
tutibus qđ sunt ad alterū sicut est ius-
ticia. Itā in virtutibus que sunt ad
se sumitur mediū rationis. et dicitur
mediū rōnis nō qđ sit ei? rationis s3
quod dictatū a rōe recta sic qđ non o3 qđ
equaliter distat ab extremis sicut ē
mediū rei. Illud mediū semper ma-
gis accidit ad vnū extremū qđ ad
aliud et debz iste accessus semper esse
scđz rationē rectā vt fortitudo ad
audaciā et tēperantia ad defectum
magis ad sup̄abundantiā. Ratio ei
recta dicta qđ fortis magis debet elō-
gari a timiditate qđ ab audacia. et
tēperatus a sup̄abundantiā qđ a de-
fectu. s3 iusticia ē mediū rei non qđ
sit dictatū a ratione recta sed qđ ta-
le mediū distat equaliter ab extre-
mis. et ē notādū qđ mediū iusticie
vel sit scđz p̄portionē arithmeticā
sicut i cōmutatiua. vel scđz p̄portio-
nē geometricā sicut i iusticia distri-
butiua. Et p̄ declaratiōe ē notā-
dū qđ differētiā ē iuter p̄portionem
et p̄portionabilitatē qđ p̄portio est
habitus vni? ad alterū. sed p̄por-
tionabilitas ē habitus duarū
p̄portionū. et dico qđ iusticia distri-
butiua accipit p̄p̄ortē scđz p̄porti-
onabilitatē geometricā. puta qñ p̄-
portiones sunt equales. Sed illud
in quo extremū vnus excedit vnus nō
distat ab extremo alterius p̄portio-
nis nō ē equale. vt duo ad vnum ē
p̄portio dupla. etiā quattuor ad duo
est p̄portio dupla. s3 illud p̄ quod
illud extremū duo excedit vnus nō
ē egle ad quattuor iō est tibi p̄porti-
onabilitas geometrica scđz ista sit

Liber sextus

Conclusio responsalis

iusticia distributiva. Unde p iustici
a distributiva bōa cōstitutis debet
distribuiq sit equalis distributio pe
cunie ad pecuniā. equalis pōe ad
pōdazet si pōa ista sit vtilior iduplo
hēat i duplo de pecunia. et c: Nō tñ
oz q differētis extre mox sit equal
vt notū ē. qz pl⁹ datur vni qz alteri.
Sed in proportionabilitate arisme
tica proportionales sunt ineqiales.
Sed differētie terminoz seu excess⁹
sūt equalis vt ē pportionabilitas
inter tria ad duo et quattuor ad tria
Notū ē q ille pportiones sūt ineq
les. Quedā vocat sex quialtera et
alia sexquiquarta et tñ excessus est
eqilis puta vñ. scōz istā sit iusticia
comutativa q respicit equalitatem
dati et accepti scōz valorē et ita licz
inter personas sit inequalitas pro
portionis nō tñ debz esse inter fms
uos pportionū. s; debet esse equali
tas si p^r dati et accepti quasi inter
differētiās terminoz. et sic p^r qnīd
si dicitēdū ad rōes qōnis. ideo pōit

Mediū virtutis nō ē illud signū ad
qō intellectus operantis vniuersal
ter respicit. que cōclusio relinquit
probata in primo notabili.

Et hęc sunt que super sexto ethi
corum videntur esse necessaria

Hic desinūt ethicor qstiones bre
ues ac plucide sup sex libris artis
ethice. ex officina magistri Petri
tatereti excellēti doctrina viri sacre
theologie pfefforis acutissimi pfe
cre qdē textū aristotelis singulis
locis put decēs erat īferuit. Impt
sum per iohannē lambert. pro dpo
nisiō rose commorante in vico san
cti iacobi ad inter signum diui mar
tini.

